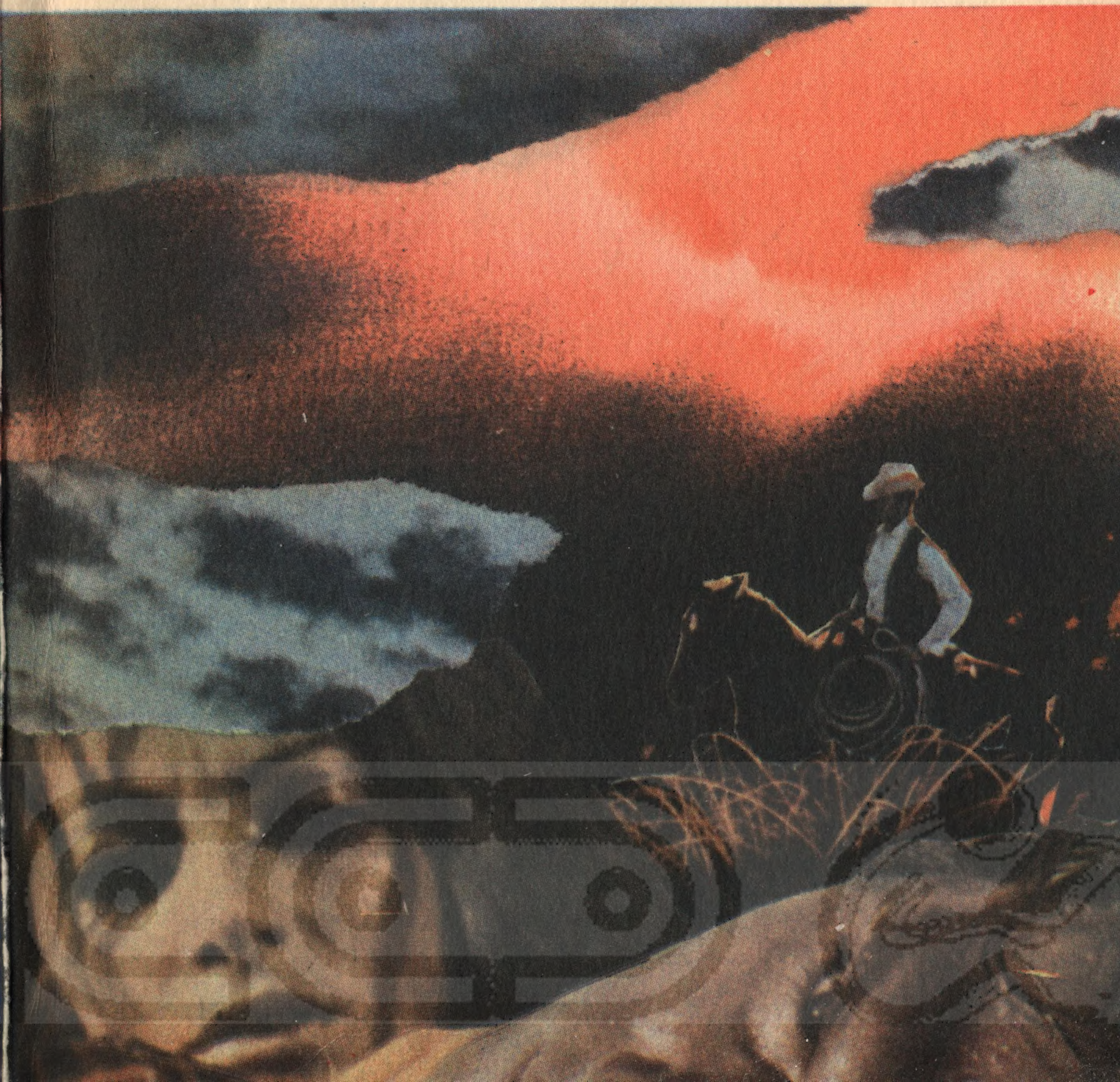

josé mármol

amalia

★★★

josé märmol

1360

**Citiți ultimele apariții din colecția
Biblioteca pentru toți :**

- 1341—1342 *** **Mari gânditori și filosofi
francezi ai veacului al XIX-lea,**
2 vol., seria „Cultură generală”
- 1343—1344 **Reşat Nuri Güntekin —**
Pitulicea, roman, 2 vol.
- 1346 **Washington Irwing — O diligență
medievală, nuvelă**
- 1347 — **Ring Lardner — Călătoriile lui
Gullibe, povestiri**
- 1348—1349 **Théophile Gautier — Istoria
romantismului, 2 vol., seria „Cul-
tură generală”**
- 1350 *** **Antologia poeziei chineze con-
temporane**
- 1351—1352 **Tudor Arghezi — Cuvinte
potrivite. Stihuri pestrice, versuri,**
2 vol.
- 1353 — **Georges Courteline — Domnii
hîrtoğari, roman. Scenete și po-
vestiri**

ISBN 793-21-0226-8
793-21-0174-1

25 lei
2 lei T-L
27 lei total

editura minerva

josé märmol

Ilustrația copertei de *Kalab Francisc*

josé mármol

amalia

ROMAN

★ ★ ★

TRADUCERE DE MARIA ILIE

BIBLIOTECA PENTRU TOȚI ● 1990
EDITURA MINERVA ♡ BUCUREȘTI

ISBN 973-21-0226-8

ISBN 973-21-0174-1

CAPITOLUL IX — MANUELA ROSAS

După ce l-am pus la curent pe cititor cu situația politică și militară, în marile manifestări ale epocii unde am ajuns cu istorisirea noastră, trebuie să-i oferim amănunte despre personajele ce caracterizează această epocă. Ele contribuie la desfășurarea evenimentelor ce vor marca destinul tuturor protagoniștilor, de care ne vom apropia din nou cît de curînd.

Manuela Rosas este personajul istoric cel mai vizibil, după tatăl ei, în tabloul dictaturii argentinienne.

În 1840 ea nu era încă decît o umbră a ceea ce avea să fie mai târziu, însă în acea vreme începuse să fie prima victimă a tatălui ei, precum și, fără să știe și fără să vrea, cel mai bun instrument al diabolicelor lui planuri.

Manuela se afla la vîrsta cea mai zîmbitoare a vieții. Avea abia douăzeci și doi — douăzeci și trei de ani. Înaltă, subțire, cu talie rotundă și fină, forme grațioase și ușoare, fizionomie americană, palidă, încercănată, cu ochi cenușii deschis, cu pupila neliniștită și privire inteligentă, fruntea mai puțin spațioasă dar bine desenată, părul castaniu închis, bogat și fin, nasul drept, gura mare, dar proaspătă și picantă; astfel era Manuela în 1840.

Caracterul ei era vesel, facil și comunicativ. Din cînd în cînd se observa însă la ea o neliniște, o melancolie, o neplăcere; iar ochii ei vii erau uneori adumbriți de pleoapele încr-

cănate; plîngea, însă plîngea în taină, așa cum fac cei ce suferă cu adevărat.

Educația ei culturală era neîngrijită, dar inteligența ei nativă completa lacunele acesteia.

Mama ei, femeie inteligentă și meșteră la intrigă, nu făcuse nimic pentru a desăvîrși educația fetei. Orfană de mamă de doi ani deja, Manuela nu avea, în epoca despre care povestim, pe altcineva care să se intereseze de ea în afară de tatăl ei; căci fratele ei era un nemernic crud, înclinat doar spre rău, iar rudelor ei le păsa foarte mult de Juan Manuel, dar deloc de Manuela.

Ascultase deja de două ori blînda serenadă a dragostei în fața porților închise ale inimii ei; în ambele dăți însă, mîna tatălui venise să tragă zăvoarele, iar biata tînără trebui să privească cele mai frumoase încîntări ale vieții de femeie doar prin fereastra închipuirii.

Tatăl decretase eternul celibat al acelei ființe, cunoscătoare a tuturor mizeriilor, a tuturor intrigilor și crimelor lui, căci odată cu inima ei, ar fi încredințat altuia și toate aceste importante secrete.

În plus, era un instrument al popularității lui. Cu ea măgulea amorul propriu al plebeului înălțat peste noapte la condiția distinsă prin prietenia șefului federalist. Prin ea își transmitea gîndurile către cei mai abjecți servitori. Prin ea, în sfîrșit, afla cuvintele ba chiar și gesturile tuturor celor care se apropiau să cumpere, cu o insistență victorioasă ori criminală, vreo situație, vreun favor, vreun titlu de considerație federalist.

Mai mult, fata fi era îngerul păzitor al vieții; supraveghea pînă și mișcarea pleoapelor celor ce se apropiau de tatăl ei; avea grijă de casă, de uși, pînă și de alimente.

Nu apropiem de această nefericită femeie în clipele în care salonul ei e înțesat de oameni, iar ea se află acolo, ca o împărăteasă a acelei ciudate curți.

Privirea noastră nu poate observa bine chipurile; trebuie să ne apropiem, căci un fum dens de tutun întunecă lumina lumînărilor.

Principali membri ai Asociației Populare își fac în acele clipe vizita obișnuită. Fumează, injură, blestemă și murdăresc covorul cu noroiul de pe cizme sau cu apa care se scurge din *poncho*-urile lor ude.

Aici se află, vie și fremătătoare, democrația Federației: Gaetán, Moreira, Merlo, Cuitiño, Salomón, Parra, fumează și discută de la egal la egal cu deputații García, Beláustegui, Garrigós, Lahitte, Medrano etc.; cu generali Mansilla, Rolón, Soler etc.; la fel, Larrazábal, Mariño, Irigoyen, González Peña, discută în alt grup, în timp ce soțiile lor, federaliste pînă la exaltare, o înconjoară pe Manuela și pe *doña* Maria Josefa Ezcurra; e cumătra lui Merlo, fina acestuia, nepoata aceluia; în sfîrșit, neamuri de toate genurile și categoriile a acelor corpulente trunchiuri pe care se rezema sfînta și imaculată cauză federalistă.

Pereții salonului aveau urechi și gură pentru a-i repeta Ilustrului Restaurator al Legilor ceea ce se spunea acolo; dar nu aveau nici una nici alta pentru generalul Lavalle. Nu exista, deci, frica.

Fiecare grup înfățișa, în felul lui, situația politică, dar nici unul nu se abătea de la opinia cu privire la victoria sigură a Restauratorului asupra netrebnicilor lui dușmani.

După unii, capul lui Lavalle avea să fie pus într-o colivie în piața Victoriei.

Alții cereau ca întreaga trupă prizonieră să treacă prin cuțitele Asociației Populare în piața Retiro.

Femeile își aveau și ele rolul lor. Ele declarau că unionistele, mame, soții, fiice, surori ale trădătorilor pe care-i aducea Lavalle, trebuiau să le fie date lor, ca să le taie părul și apoi să le facă servitoare.

Manuela nu făcea altceva decît să-și plimbe privirea de la un grup la altul, ascultînd acest concurs al crimei, la care

toți participau pentru a câștiga victoria emiterii unei idei mai cumplite decât celelalte.

Pentru Manuela nu era totuși o surpriză, căci repetarea acestei scene o făcuse să-și piardă admirația de la început. Nici nu se bucura însă de ea, căci pentru inima ei de douăzeci și doi de ani nu avea cum să fie o muzică plăcută acel cor permanent de înjurături și blesteme. În plus, obișnuința de a-i primi în vizită pe acești oameni o făcuse să cunoască adevărata lor importanță, iar ea știa că ei nu aveau față de tatăl ei nici măcar nobila credință a cinelui; că nu erau altceva decât sclavi abrutizați. Veneau în fața ei să se laude cu un sentiment care la ei era, mai mult ca orice, o inspirație a instinctelor rele, a unor conștiințe supuse fricii și voinței stăpînului.

În schimb, celelalte femei se desfătau și pentru ea.

Una admira elocința bărbatului ei.

Alta îl renega pe al ei fiindcă nu striga la fel de tare ca ceilalți. Se mulțumea însă ca toată lumea să audă că vorbise ea și pentru el.

Alta, în sfârșit, se îngîmfa că-i putea repeta Manuelei vorbele bărbatului ei, pe care aceasta nu le auzea bine din cauza zgomotului.

Mercedes Rosas, care participa de asemenea la petrecere, se bucura și ea, deoarece privirile bărbatilor se îndreptau și spre ea la fel ca spre Manuela atunci cînd vorbeau de tăierea beregătei sau de exterminarea unioniștilor pentru a apăra în acest fel Federația și pe federaliști, vorbe galante cu care oratorii acelei adunări le făceau curte frumoaselor doamne aflate acolo.

În sfârșit, *doña* Maria Josefa Ezcurra se bucura pentru toți și pentru toate.

Larrazábal tocmai termina de declarat sus și tare că el nu aștepta decât autorizația Excelenței Sale pentru a fi primul care să-și înmoaie pumnalul în sîngele unioniștilor.

— Aşa vorbeşte un bun federalist, spuse *doña* Maria Josefa cu glas tare. Doar prin îngăduinţa lui Juan Manuel au plecat unioniştii care vin azi cu Lavalle.

— Vin să-şi găsească mormîntul, doamnă — îi răspunse un frate federalist — aşa că trebuie să ne felicităm că au plecat.

— Nu, domnule, nu — replică *doña* Maria Josefa — în mod sigur au cu ei prizonieri; şi mai bine ar fi fost să-i fi omorît înainte de-a fi plecat.

— Chiar aşa! — strigă Salomón.

— Da, domnule, chiar aşa — urmă bătrîna. — Şi nu atît mila lui Juan Manuel a făcut rău, cît faptul că atunci cînd el dă ordin să fie prinşi nişte unionişti, cei însărcinaţi cu asta se apucă de prins muşte, iar unioniştii le scapă.

Ţchii bătrînei, mititei, negri şi pătrunzători, se aţintiră asupra lui Cuitiño care, în picioare, azvîrlea un rotocol de fum din trabucul lui.

— Şi nici asta n-ar fi rău, că scapă — continuă — ci faptul că, atunci cînd bunii servitori ai Federaţiei le spun unde sînt ascunşi, ei se duc acolo, iar unioniştii îi păcălesc ca pe nişte copii.

Cuitiño se întoarce cu spatele.

— Ce, pleci, domnule maior Cuitiño?

— Nu, doamnă Maria Josefa, dar eu ştiu ce am de făcut.

— Nu totdeauna.

— Ba întotdeauna da, doamnă. Eu ştiu să omor unionişti şi am dovedit-o. Căci unioniştii sînt mai răi decît cîinii, iar eu nu sînt mulţumit decît cînd le văd sîngele. Dar dumneata umbli cu aluzii.

— Mă bucur că m-ai înţeles.

— Eu ştiu ce-am de făcut.

— Maiorul Cuitiño e cea mai bună spadă a noastră — spuse Garrigós.

— Aşa-i spun şi eu zi de zi lui Peña, să ştie şi el — spuse *doña* Simona González Peña, una din cele mai entuziaste

federaliste, care arăta nu numai entuziasm, ci și niște uriași țepi negri în barbă.

— Dar asta nu e o vreme a spadei — remarcă *doña Maria Josefa* — ci a pumnalului. Căci de pumnal trebuie să moară toți mizerabilii, sălbaticii, scriboșii uniونيști, trădători ai lui Dumnezeu și ai Federației.

— Așa e — spuseră unii.

— Pumnalul, asta e arma pe care trebuie s-o aibă bunii federaliști — continuă *doña Maria Josefa*.

— Chiar așa, pumnalul! — strigă Salomón.

— Da, să moară de pumnal! — repetară alții, și imediat cu toții se alăturară celui magnific cor al Federației.

— De pumnal, dar în gîtlej! — spuse *doña Maria Josefa* cu ochii sticlind.

— Iar cuțitul să fie știrb; așa îi doare — adăugă Gaetan, un om cu înfățișare de mulatru și cu o figură din cele mai respingătoare.

— Ce-mi pare mie rău e că străjerii au puști, căci Mariño nu vrea decât să-i împuște pe cei aduși la cazarma lui — spuse un alt personaj de la petrecere.

— Păi cum! Doar e un scrupulos, Mariño ăsta! De asta a și avut parte de atîtea fasoane cu văduvioara de la Barracas.

— Bine a zis *doña Maria Josefa*: pumnalul trebuie să fie arma federaliștilor, iar de acum înainte voi da și cu ordinele mele — spuse Mariño, vrînd s-o măgulească pe scorpie să nu-și continue vorba.

— Să termine Restauratorul cu cei care vin, iar noi vom termina cu cei dinăuntru — spuse Garrigós, care abia se vedea din cravata lui, înaltă ca de obicei.

— La primul ordin pe care ni-l dă Restauratorul, primul cap pe care-l voi tăia am să vi-l aduc dumneavoastră, *doña Manuelita* — spuse Parra.

Manuela făcu un gest de repulsie și întoarse privirea spre soția lui *don Fermín Irigoyen* aflată lîngă ea.

— Unioniștii sînt prea urîți pentru ca să-i placă Ma-
nuelei — spuse Torres, încercînd să se pună de acord cu fiica
dictatorului.

— Așa e, dar cu beregata tăiată se fac băieți foarte dră-
guți — răspunse *doña Maria Josefa*.

— Dacă fetei nu-i place să vadă lucruri de-astea, n-am
să-i aduc un cap tăiat — replică Parra — însă bărbaților, da,
noi, bărbații, trebuie să privim toate capetele de unioniști,
fie ele urîte sau frumoase — continuă, întorcîndu-se către
Torres — căci aici nu trebuie să umblăm cu mânuși. Cu toții
sîntem federaliști și cu toții trebuie să ne spălăm mîinile în
sîngele trădătorilor unioniști.

— Chiar așa! — strigă *Salomón*.

— Asta da, vorbă! — spuse Merlo.

— Iar cine nu vrea să facă la fel ca restauratorii care
sînt gata să moară pentru don Juan Manuel de Rosas și fiica
lui, să ridice mîna — spuse Gaetán.

— Trimite-mă, *doña Manuelita*, trimite-mă unde vrei,
căci eu singur sînt de ajuns să-ți aduc un șirag de mătănii
din urechi de trădători unioniști.

Manuela întoarse privirile spre toate femeile aflate acolo.
Căuta vreo simpatie a sexului, vreo armonie a blîndeții spi-
ritului, vreun semn de resemnare care s-o întărească. Dar
nimic... nimic... nimic. Nu erau acolo, la bărbați și femei
deopotrivă, decît chipuri dure, încrîncenate, sinistre. Pe un
chip ură, pe altul viciu; aici, abjecția bestiei, acolo, prostituția
și cinismul; iată tot ce o înconjura pe acea tînră femeie,
pentru inima căreia Natura nu fusese zgîreită cu sentimentele
blînde și delicate, dar căreia infernala școală impusă chiar
de tatăl ei îi împietrea fibrele sensibile sub loviturile celor
mai crude și grosolane impresii.

— Da, cu toții trebuie să contribuim, să dăm un mare
exemplu, astfel încît Federația să rămîină neclintită pe indes-
tructibile baze de diamant! — exclamă deputatul García, cu
enfaza și exuberanța obișnuită la vorbele lui.

— Bravo!

— Va fi ziua cea mare a patriei, ziua cînd se va stinge febra devoratoare a libertății — continuă oratorul — febra stinsă doar cu sîngele sclavilor unioniști.

— Apropo de febră — spuse Mariño generalului Soler — aproape în șoaptă, în timp ce deputatul își continua ciudata lui perorație în fața popularului lui auditoriu. Apropo de febră, ai aflat, generale, că parohul Gaete ne părăsește?

— Am auzit că e „rău”. Ce dracu’ are?

— O înspăimîntătoare febră cerebrală.

— Ei nu!

— Mortală!

— De cînd?

— Cred că de vreo cinci-șase zile.

— Rău!

— În tot delirul lui nu pomeneste decît de magnetism; de Arana, de alți doi de care chiar el spune că nu vrea să-i numească, o grămadă de prostii!

— De guvernator nu pomeneste?

— Nu.

— Atunci poate să moară cînd vrea.

— Totuși era un bun federalist.

— Și un bețivan și mai bun.

— Bine ziceți, generale, și probabil că febra i se trage de la vreun chef.

— În orice caz, dacă Lavallo învinge, dracul o să-l ia pe părinte în foarte puține ore.

— Și pe mulți alții odată cu el.

— Pe dumneata și pe mine, de exemplu?

— Se prea poate.

— Totul se poate.

— Și asta n-ar fi cel mai rău.

— Cum așa, generale?

— Spun că cel mai rău e că nu putem să fim siguri că n-o să învingă.

— Desigur.

— Lavallo e îndrăzneț.

- Dar noi, avem de trei ori mai mulți oameni.
- Eu am luat Cerrito de la Victoria cu o treime din cîte trupe îi apărau înălțimea.
- Dar dușmanii erau spanioli...
- Păi da! Erau spanioli. Asta înseamnă, domnule Mariño, că știau să se bată și să moară în luptă.
- Nici soldații noștri nu sînt mai puțin curajoși.
- Știu. Și totuși, pot fi învinși cum au fost și spaniolii, cu tot curajul lor.
- Dar dreptatea e de partea noastră.
- Pe cîmpul de luptă nu există dreptate, domnule Mariño.
- Avem entuziasm.
- Au și ei.
- Astfel încît...
- Astfel încît au să se bată, și Dumnezeu știe cine va câștiga.
- Generale, sîntem de acord.
- Știu.
- Am vrut să vă cunosc opiniile în această problemă.
- Și asta știu.
- Nu mă miră perspicacitatea dumneavoastră, generale, doar ați trăit multă vreme sub revoluție.
- Am crescut cu ea.
- Dar niciodată n-a fost în decursul ei un cutremur mai mare decît cel care s-ar petrece cu federaliștii dacă ar învinge Lavalle.
- Ar fi totul terminat.
- Și pentru toți.
- În special pentru dumneata și pentru mine, domnule Mariño.
- În special?
- Da.
- Și de ce, generale?
- Vrei să fiu sincer? Fiindcă pe mine mă urăsc nu știu de ce, iar pe dumneata fiindcă ești din *Mazorca*.

— O!

— Eu știu că n-au de ce să nu mă iubească.

— Iar eu știu că nu sînt din *Mazorca*, în sensul acestui cuvînt.

— Se prea poate; dar cum nu vom avea parte de un tribunal care să ne judece, va trebui să ne lăsăm uciși sau să emigrăm.

— Emigrarea trebuie să fie ceva groaznic, domnule general Soler! — spuse Mariño scuturînd din cap.

— Chiar ăsta e cuvîntul; am îndurat-o de cîteva ori și știu cît de groaznică este.

— Atunci trebuie să rămînem aici pînă la urmă.

— Cine știe dacă vom putea conta pe toți ai noștri!

— Am și eu această îndoială.

— Trădările sînt ceva natural în toate revoluțiile.

— A, iar dușmanii mascați sînt cei mai răi!

— Cei mai îngrozitori.

— Dar mie nu-mi scapă... A, uite unul.

— Cine e?

— Cel care intră.

— Dar e un copil.

— Da, e un băiat de douăzeci și cinci de ani. Toată lumea îl crede cel mai bun federalist, dar pentru mine el nu e alt-
ceva decît un unionist mascat.

— Asta nu înseamnă nimic.

— Știu, dar el tot unionist e.

— Cum îl cheamă?

— Bello, Daniel Bello; e fiul unui adevărat federalist, asociat al familiei Anchorena, de mare prestigiu la țară.

— Atunci e bine apărat.

— În plus, băiatul ăsta e protejatul bun al lui Salomón; intră și iese de peste tot.

Atunci este bine să-l salutăm, prietene — spuse generalul Soler.

Da, dar e însemnat — răspunse Mariño și amîndoi se îndreptară către grupuri.

Era, într-adevăr, Daniel Bello, care intrase în salonul lui Rosas; trecuse printre invitați, împărțind strângeri de mână în dreapta și în stînga, apoi se dusese să-și prezinte omagiile Manuelei și celorlalte doamne federaliste de la curtea ei.

Daniel venise îmbrăcat după riguroasa modă a Federației, adică într-o haină și o vestă stacojii, cu cocarde mari și fără mânuși. Haina era însă perfect croită, la două rînduri și cu galoane de catifea neagră la manșete; cizmele îi erau de lac strălucitor, vesta dintr-un cașmir bogat; mîinile erau delicate, mîini de femeie, s-ar putea spune, iar chipul i-l cunoaștem: frumos, inteligent, pe ale cărui tîmple palide îi cădeau pletele netezi și lucioase, mai negre decît ochii castanii care, uneori, cu lumina vie a privirii, păreau a fi de un cenușiu semiînchis, aidoma celor ai lui Cristofor Columb așa cum ni-l descrie fiul celebrului amiral. Toate aceste trăsături erau mai mult decît suficiente pentru ca Daniel să fie bine primit de doamne care, de altfel, nu puteau privi decît cu plăcere la frumosul tînar ce se număra printre puținii care purtau în acea vreme haina stacojie a Federației. Iar acestea, care cunoșteau bîrfele unionistelor despre frumoșii și eleganții tineri din partidul lor, îl priveau cu oarecare orgoliu pe acest federalist care putea rivaliza întrutotul cu cel mai elegant unionist.

Imediat, soția medicului Rivera îi făcu un loc pe canapeaua unde stătea, însă atît de îngust încît Daniel ar fi trebuit să se așeze pe o parte a proeminentei coapse a corpulentei surori a Excelenței Sale. O crimă politică pe care era foarte departe de a vrea măcar s-o comită, preferînd un scaun la cealaltă extremitate a canapelei, lîngă Manuela.

Cu toate acestea, Mercedes nu se dădu bătută. Se ridică, luă un scaun, se așeză lîngă Daniel și, în semn de salut îl ciupi tare de braț, spunîndu-i la ureche:

— Te-ai făcut! că nu mă vezi, nu-i așa?

— Am văzut că arătați foarte bine, doamnă — îi răspunse Daniel crezînd că asta aștepta să audă. Dar ea voia mai mult.

— Îți spun ceva încă de pe acum.

— Vorbiți, doamnă.

— Vreau să mă însoțești cînd plecăm. Căci azi vreau să-l fac să turbeze pe Rivera plecînd cu un băiat bine; că e gelos ca un ture; nu mă lasă nici să respir. Am să-ți povestesc totul imediat după ce plecăm.

— Îmi veți face o mare onoare, doamnă.

— Bine. Acum să vorbim tare, să nu se uite lumea la noi.

Manuela își sprijinea mîna pe unul din brațele canapelei, iar Daniel alesese scaunul alăturat colțului unde se afla tînăra și, înclinîndu-se, putea discuta cu ea fără a fi auzit de alții. Așa și făcu, spunîndu-i:

— Dacă cineva s-ar bucura de fericirea și onoarea unui interes special din partea dumneavoastră, domnișoară, acest salon i-ar fi un rival periculos.

— De ce, domnule Bello? — spuse Manuela cu candoare.

— Fiîndcă atîția invitați care vin aici zilnic v-ar distra mereu atenția de la el.

— Ba nu — răspunse prompt Manuela.

— Iertați-mă, domnișoară; am îndrăzneala să pun sub semnul îndoielii această negație.

— Și totuși, v-am spus adevărul.

— Sigur?

— Sigur; mă fac că nu aud și că nu văd.

— Aceasta e ingraturitudine, domnișoară — spuse Daniel zîmbind.

— Nu, e doar o răsplată bună.

— La ce, domnișoară?

— Dumneavoastră credeți că tăcerea sau neplăcerea mea i-ar putea supăra?

— Cum să n-o cred?

— Atunci nu fac decît să le plătesc cu aceeași monedă supărarea pe care mi-o provoacă ei cînd îmi vorbesc mereu

de unul și același lucru pe care, pe de altă parte, eu aș vrea să nu-l fi auzit niciodată.

— Dar ei vorbesc despre domnul guvernator, despre cauza care ne e comună tuturor; vorbesc în numele entuziasmului care-i animă.

— Nu, domnule Bello; vorbesc în folosul lor.

— Oh!

— Vă îndoiiți?

— Sînt cel puțin surprins.

— De ce nu sînteți în fiecare zi în tristul meu loc!

— Poate că e mult mai bine așa.

— Aruncați-vă și dumneavoastră privirea la toți cîți sînt aici; în afară de dumneavoastră, eu nu știu cîți din cei ce se află acum în prezența mea au venit aici cu alt scop decît ca să-și dea acre de federaliști în ochii mei, pentru ca eu să-i repet asta tatii.

— Totuși, ei ne slujesc cu credință cauza.

— Nu, domnule Bello, ne fac rău.

— Rău?

— Da; căci vorbesc mai mult decît ar trebui și poate că nu acționează cu buna-credință pe care aș dori-o eu pentru cauza tatălui meu. În plus, dumneavoastră credeți că eu sînt mulțumită de aceste femei și acești bărbați care ne înconjoară?

— Sigur că nu. Dumneavoastră sînteți mai inteligentă decît ei toți.

— Nu vorbesc de inteligență, vorbesc de educație.

— Vă înțeleg, trebuie că vă necăjește foarte mult lipsa unei alte societăți.

— Pînă și prietenele mele cele mai vechi m-au părăsit.

— Poate că așa-s yremurile.

— Nu, e din cauza acestor oameni a căror societate trebuie s-o accept căci așa vrea tata. Cred că dumneavoastră sînteți singura persoană de condiție care mă vizitează.

— Și totuși văd aici persoane foarte distinse.

— Dar, care s-au străduit să ajungă mai rele decât cei de condiție proastă, și au reușit.

— Asta-i îngrozitor!

— Mă plictisesc, domnule Bello. Duc viața cea mai plictisitoare de pe lume. Nu-i aud vorbind pe acești bărbați și femei decât despre sînge și moarte. Eu știu foarte bine că unioniștii sînt dușmanii noștri. Dar ce nevoie e să se repete asta în fiecare clipă, să aud mereu blesteme care mă îmbolnăvesc, așa cum mă îmbolnăvește permanenta expresie a urii lor, în care eu nu cred, căci toți acești oameni sînt incapabili să nutrească vreo pasiune? În plus, de ce e nevoie să vină aici să-mi împuie mie capul cu lucrurile astea, împiedicînd să se apropie de mine persoanele de sexul meu sau prietenii pe care mi i-aș dori?

— Asta așa e, domnișoară — spuse Daniel cu tonul cel mai sincer — așa e. Vă lipsesc tinere de vîrsta și educația dumneavoastră, care să vă amuze și să vă distragă din cînd în cînd de la emoțiile pe care le trăiți în această epocă groaznică pentru toți.

— O, ce fericită aș fi!

— Cunosc o femeie al cărei caracter s-ar armoniza perfect cu al dumneavoastră, care v-ar înțelege și v-ar iubi.

— Da?

— O femeie care v-a simpatizat din prima clipă în care v-a văzut.

— Adevărat?

— Adevărat.

— O! Și cine e?

— O femeie la fel de nefericită, ba poate chiar mai nefericită decât dumneavoastră.

— La fel de nefericită?

— Da.

— Ba nu! Nu există pe lume nici o femeie mai nefericită ca mine — spune Manuela, scoțînd un suspin și plecîndu-și ochii înlăcrimați.

— Dumneavoastră măcar nu sînteți calomniată.

— Nu sînt calomniată! — exclamă Manuela ridicînd capul și ațintindu-și ochii strălucitori către Daniel. — Este singurul lucru pe care nu l-aș ierta dușmanilor tatii; să-mi distrugă reputația din răzbunare politică. Dar ce să calomnieze, doamne Dumnezeu! — exclamă Manuela ducîndu-și mîinile la ochii ei vii.

Discuțiile grupurilor erau atît de animate, încît dialogul celor doi tînci nu era auzit, ci numai spionat din cînd în cînd de privirile *doînei* Maria Josefa și ale lui Mariño.

— Timpul le va limpezi pe toate, prietenă — spuse Daniel cu o voce atît de apropiată și blîndă, încît Manuela nu putu să nu-i mulțumească printr-o privire. — Dar timpul este, dimpotrivă, cel mai mare dușman al persoanei de care vorbim.

— Cum așa? Explicați-mi.

— Timpul îi face rău, căci fiecare clipă îi agravează situația.

— Dar ce e? Cine e? — întrebă tînăra cu o iuțală caracteristică firii sale vii și nerăbdătoare.

— Este calomniată politic. O fac să apară ca unionistă și o urmăresc.

— Dar cine e?

— Amalia.

— Verișoara dumneavoastră?

— Da.

— O urmăresc?

— Da.

— Din ordinul tatii?

— Nu.

— Al poliției?

— Nu.

— Dar din al cui?

— Al celui ce-o persecută.

— Dar cine o poate persecuta?

— Unul care s-a amoretat de ea, iar ea îl disprețuiește.

— Și...

— Iertați-mă... și se folosește de Federație și de numele respectabil al Restauratorului Legilor ca să împlinescă o răzbunare josnică și interesată.

— A! Cine e? Cine e cel care-o urmărește?

— Iertați-mă, domnișoară, nu vi-l pot spune acum.

— Dar vreau să-l știu ca să-i pot spune tatii.

— Mai târziu o să-l aflați. Dar trebuie să știți că e o persoană cu mare influență.

— Atunci, cu atât mai criminală e fapta sa, domnule Bello.

— Știu.

— Încă ceva.

— Vorbiți, domnișoară.

— Vreau s-o aduceți aici pe Amalia.

— Aici?

— Da.

— Nu vine.

— Nu vine la mine acasă?

— E puțin cam emotivă și nu i-ar face bine văzînd atîta lume, domnișoară.

— Am s-o primesc singură... dar nu, eu n-am voie să fiu singură.

— În plus, se teme de vreo insultă, din moment ce casa i-a fost percheziționată.

— Asta-i nemaipomenit!

— Pe urmă, a părăsit pentru cîteva zile frumoasa ei casă din Barracas; pe lângă izolarea în care trăiește e neliniștită, înspăimîntată.

— Nefericita!

— Totuși, i-ați putea face un mare serviciu.

— Eu? Vorbiți, domnule Bello.

— O scrisoare pe care s-o poată arăta oricui se prezintă fără ordinul domnului guvernator.

— Dar e cineva care să îndrăznească așa ceva fără ordinul tatii?

— Au mai făcut-o.

— Bine, am s-o scriu chiar mâine.

— Aș îndrăzni să vă mai rog ca, scriind această scrisoare, să reamintiți că toți trebuie să evite pe viitor să se folosească de numele generalului Rosas și al Federației pentru a comite nedreptăți și a aduce insulte.

— Bine, am înțeles — spuse Manuela, strălucind de bucurie că avea o ocazie de a-i lovi pe cei care o deranjau la toate orele.

— Discuția noastră, care-mi face atîta plăcere — continuă Manuela — se prelungește prea mult pentru a nu stîmni gelozia tuturor acestor oameni, față de care eu trebuie să mă port fără a ține cont de grosolănia lor, căci așa e voia tatii.

— Dorințele dumneavoastră sînt ordine pe care le respect. Dar îmi promiteți să nu uitați scrisoarea?

— Da, chiar mâine o veți avea.

— Vă mulțumesc!

Manuela nu greșise; discuția cu Daniel începuse să stîrnească invidii la acea specie de cîini vagabonzi de pe lîngă resturile banchetului federalist la care participau în fiecare seară și a cărei regină bacanală trebuia să fie Manuela, biată victimă a nebuneștii ambiții a celui ce-i dăduse viață.

Seara era rece, dar Garrigós începuse să transpire, de la fruntea acoperită de masca ipocriziei pînă la gîtul scufundat în imensa cravată; într-atît perorase acel bun discipol al părintelui Gerunziu al Emfaticilor; întreaga adunare aștepta ca Manuela să-și termine conversația particulară, pentru a se duce acasă să le vorbească slujbașilor lor despre cuvintele, zîmbetele, gesturile cu care fuseseră onorați de către domnișoara Manelita Rosas y Ezcurra.

Într-adevăr, nu se întoarse bine Daniel către Mercedes, iar Manuela către soția lui Mariño, cînd se îndreptară spre ea, unul după altul, pentru a-și lua rămas bun, toți cîți se aflau acolo, fiecare făcînd un compliment în felul lui. Unul făcea jurămint să moară pentru ea și pentru tatăl ei, altul

îi oferea un cap, altul niște urechi, iar mai mulți îi promisera plete ale sălbaticelor unioniste; acestea toate pentru când va veni ziua răzbunării federaliștilor.

CAPITOLUL XI — CUM ÎNCEPU PENTRU DANIEL O AVENTURĂ A LUI FAUBLAS¹

Cîteva clipe, cu toată buna lui credință, Daniel ajunsese să se considere cu adevărat în infern. Se poate imagina deci cam ce auzea printre acei oameni a căror societate o căuta Rosas pentru fiica lui.

Manuela, deși obișnuită cu asemenea cor, se înroșise totuși la gîndul că Daniel auzea ceea ce i se oferea drept omagiu datorat poziției ei. Însă cu privirea grăitoare pe care o avea, acesta o liniști în mai multe rînduri, sfîrșind prin a o convinge că era, în mod remarcabil, superior față de ceilalți.

În sfîrșit, salonul rămase pustiu, iar doamna Mercedes Rosas de Rivera se ridică pentru a se retrage. Cu naivitatea ei caracteristică, aceasta îi spuse îmbrățișînd-o:

— Apoi, fetițo, eu mă duc și-l iau și pe Bello ca să-l fac să turbeze pe Rivera.

Manuela schiță un zîmbet.

— Nu mă lasă, tu — continuă — e mai rău ca niciodată. Azi noapte m-a și ciupit; dar eu, nimic... trebuie să-l fac să turbeze, pînă n-o să mă mai gelozească.

— Deci pleci, mătușă?

— Da, fetițo, pe mîine.

Mercedes își apăsă buzcle și negii cei roșii pe obrazul palid al nepoatei ei.

¹ Personaj principal al cărții *Viața și iubirile cavalerului de Faublas*, al scriitorului francez Louvet de Couvray (1760 — 1797).

— La revedere, Manuelita. Odihniți-vă — îi spuse Daniel dându-i mâna, cu o expresie atât de blândă și consolatoare încît, atingînd sensibilitatea nefericitei ființe, ochii acesteia se înrouară de lacrimi cînd rămase complet singură în salon.

Între timp, Mercedes își înlănțui brațul de cel al însoțitorului ei și amîndoi traversară curtea mare, ieșiră în strada Restauratorului, apoi dădură colțul către Correo.

Noaptea era rece. Bietul Daniel era în haină, însă furia ce-l cuprinsese văzîndu-se asaltat îl împiedica, din fericire, să simtă lipsa pelerinei.

— Nu, nu, să nu mergem așa repede — spuse Mercedes.

— Cum doriți, doamnă — răspunse Daniel.

— Da, să mergem încet și să dea Dumnezeu să-l întîlnim pe Rivera.

— Da, să dea Dumnezeu!

— O, ce-ar turba!

— Chiar așa?

— Ei, na!

— Și, desigur, v-ar lua de lîngă mine?

— Ei, na! Stai să vezi. Să-ți povestesc una. Noaptea trecută m-a întîlnit cînd veneam de acasă de la Agustina cu un flăcău. M-a văzut și a traversat pe trotuarul de vizavi. Eu, care l-am recunoscut imediat, ce crezi duminică că am făcut?

— L-ați strigat.

— Ei, na! Nici vorbă! M-am făcut că nu-l văd. Am început să merg și să tot ocolesc. Era să-mi pierd și un pantof care mi-a înțepenit în noroi. El, nimic; și tot așa, cu pe străzi și Rivera după mine, pe trotuarul de vizavi. Știam că lua foc, dar eu îi dădeam înainte; special făceam; vorbeam în șoaptă, mă opream din cînd în cînd, izbucneam în rîs, pînă cînd iată-ne acasă, după ce umblasem mai mult de o oră, cu Rivera după mine. Acolo a fost bună; a țipat pînă n-a mai putut; dar pînă la urmă a trebuit să se dea pe brazdă; s-a pus în genunchi, mi-a sărutat mâna și pe urmă...

— Și pe urmă v-ați împăcat, ca doi buni soți — o întreprinsese Daniel, convins deja că cel mai bine era să ia partea veselă din conversația cu aceea ciudată ființă.

Era cea mai originală, fără îndoială, în familia lui Rosas, unde toate personajele aveau câte o ciudățenie; cea mai originală, dar cea mai puțin ofensivă și cu inima cea mai bună. În cei cu acest nume, din nefericire atât de istoric, nici o femeie n-a făcut rău; și, mai mult sau mai puțin, nici un bărbat nu a ezitat să-și facă simțite pornirile caracterului despotice al familiei.

— Și pe urmă v-ați împăcat, ca doi buni soți — spusese Daniel.

— A, nu! Apoi s-a dus să se culce în camera lui.

— A, aveți cameră separată?

— De mai bine de doi ani.

— Da?

— Tocmai de asta îl fac să turbeze. Trăiesc într-o singurătate îngrozitoare, dar nu cedez. Fiindcă, să vezi, eu sînt o femeie cu pasiuni violente. Am o imaginație vulcanică și încă n-am găsit pe cineva care să mă înțeleagă.

— Cum, doamnă, dar soțul dumneavoastră?

— Soțul meu?

— Domnul Rivera.

— Soțul, soțul! E oare ceva mai insuportabil decît un soț?

— E posibil?

— Nu există nimic mai prozaic.

— Aha!

— Mai materialist.

— Da?

— Niciodată soții nu înțeleg femeia.

— Păi cum?

— În plus, Rivera e un tont.

— Și el?

— Păi, ca orice om de știință.

— Chiar așa.

— O, dacă ar fi un poet, un artist, un tînăr cu pasiuni arzătoare!

— A, atunci!...

— Ah, sînt foarte nenorocită, foarte nenorocită; eu, care am o inimă vulcanică și înțeleg toate secretele dragostei.

— Asta așa e; e o nenorocire să fie ceva ca dumneavoastră, doamnă Mercedes.

— Asta îi spun și eu zi de zi, drept în față.

— Cui?

— Păi, lui Rivera.

— A!

— I-o spun, cum să nu, ba încă țipînd.

— Ceea ce mi-ați spus mie?

— Și multe altele.

— Și el, el ce vă spune, doamnă?

— Nimic. Ce să-mi spună?

— Și nici nu vă face nimic?

— Păi cum, dacă nu poate să-mi facă nimic!

— E foarte cumsecade acest domn Rivera.

— Da, e foarte cumsecade, dar nu-mi folosește la nimic. Eu am nevoie de un bărbat cu imaginație arzătoare, un om de talent. O, așa un bărbat încît să înnebunim împreună!

— Sfîntă Barbara, ce tot spuneți, doamnă!

— Da, să înnebunim, să fim împreună toată ziua, să...

— Să ce, doamnă?

— Să ne închidem, chiar de se supără Rivera, și acolo să compunem versuri și să citim împreună toate operele mele.

— A, sînteți autoare?

— Cum nu!

— Interesant!

— Îmi scriu memoriile.

— Magnific.

— Dinainte să mă nasc.

— Cum? Vă scriați operele încă înainte de a vă naște?

— Nu; povestesc istoria încă din acea epecă, fiindcă mama mi-a povestit că încă de cînd era însărcinată în cinci luni,

eu îi mișcam în pîntec atît de tare încît n-o lăsam nici să doarmă. M-am născut plină de păr și încă de la un an vorbeam curgător. Nu există pasiune prin care să nu fi trecut în viața mea, și am un sertar al comodei plin de scrisori și șuvițe de păr.

— Și domnul Rivera nu umblă pe acolo?

— Păi cum! Cînd vreau să-l fac să turbeze, iar el se uită la hîrcă...

— La ce?

— Chiar așa, omule. O hîrcă veche pe care o are în cameră și la care se apucă să studieze nu știu ce chestii.

— Aha!

— Și cum îți spuneam; cînd știu că e în camera lui, știu ce face?

— Să vedem.

— Întredeschid ușa camerei lui ca să mă vadă prin crăpătură, deschid comoda și încep să scot scrisorile și să citesc primul rînd de la fiecare din ele: *Iubită Mercedes, Idol al vieții mele, Adorata mea Merceditas, Merceditas a inimii mele, Incomparabilă Mercedes, Mercedes, lumina ochilor mei, Mercedes a mea, stea a vieții mele, Blondina sufletului meu*, în sfîrșit, un milion de scrisori de cînd eram nemăritată, dacă ți le-aș povesti n-aș mai termina.

— Și pînă la ce epocă ați ajuns cu memoriile?

— Ieri am început să descriu ziua în care am născut pentru prima oară.

— Foarte important capitol.

— Este una din curiozitățile vieții mele.

— Dar e ceva foarte obișnuit, doamnă.

— Ei na! Ba a fost un lucru îngrozitor. Închipuie-ți că am născut făcînd versuri și fără să-mi dau seama, în extazul în care eram.

— Ce organism formidabil!

— Așa am avut primul copil, iar jumătate e în versuri și jumătate în proză.

— Cine, copilul?

- Nu, dragă, opera, memoriile.
- Ah!
- Numai că tontul de Rivera nu vrea să le recunoască meritele.
- O fi un om mai rece.
- Ca zăpada!
- Mai material.
- Ca piatra.
- Fără spirit.
- Bineînțeles.
- Prozaic.
- Nici măcar să citească versuri nu știe!
- Un om fără inimă.
- Spune că e un tont, și cu asta ai spus tot!
- Ei bine, am să spun, cu voia dumneavoastră, că soțul dumneavoastră e un tont.
- Chiar așa. Dar vezi dumneata, cu toate astea îl iubesc. În fiecare dimineață se duce chiar el la piață și vine cu tot ce știe el că îmi place. Mă trezește lovindu-mă ușor cu palma și-mi pune în pat tot ce mi-a adus. Și pe urmă, bietul de el, chiar dacă se mai supără, pînă la urmă se împacă.
- Asta e excelent.
- Altceva n-are, decît ce ți-am spus. Nu folosește la nimic, iar eu am nevoie de un om frenetic, un tînăr de talent, un bărbat care să nu mă lase nici o clipă.
- Să mergem, doamnă, aproape că am ajuns — spuse Daniel, văzînd că însoțitoarea lui scurta tot mai tare pasul.
- Da, să mergem. Am să-ți citesc ceva din memoriile mele.
- Scuzați-mă, doamnă, însă...
- Nici un însă!
- E foarte tîrziu, doamnă.
- Nu, nu, încă nici n-a sosit Rivera.
- Mă scuzați, Mercedes, mi-e imposibil.
- Ba da, ba da, trebuie să intri.
- În clipa aceea ajunseră în poarta casei.

- În altă zi.
- Nu, acum.
- Mă așteaptă cineva acasă.
- Ai vreo întâlnire?
- Nu, doamnă.
- Nu-i vreo femeie?
- Nu, doamnă.
- Jură-mi.
- Vă dau cuvântul.
- Atunci intră.
- Nu pot, vă repet, nu pot.
- Ingratule!

Daniel dădu vreo duzină de lovituri furioase cu ciocânelul de la intrare, să vină cineva cât mai repede, să-l scoată din situația în care se afla.

— Cum adică! Chiăr nu intri? Disprețuiești lectura memoriilor mele?

- În altă zi, doamnă.
- Bine, dar acea zi va fi mine.
- Voi face tot posibilul.
- Să vezi, mai e o rață pe care a lăsat-o Rivera pentru cină; vino, hai s-o mîncăm.
- Vai, doamnă, eu nu cînez niciodată!
- Atunci mine!
- Se prea poate.
- Bine; am să țin pregătite capitolele cele mai interesante din memoriile mele.
- Noapte bună, Mercedesitas.
- Pe mine — răspunse ea.

Daniel nu plecă, ci o luă la fugă, după ce poarta se închise reținînd-o în casă pe sora Excelenței Sale Restauratorul Legilor, femeie încă proaspătă, cu bustul frumos de culoarea alabastrului, dar cu un caracter cum nu se poate mai romantic, pentru a ne servi de o expresie a epocii folosită spre defî-nirea a tot ce ieșea din ordinea firească a lucrurilor.

În timp ce eroul nostru își continuă goana rîzînd ca un copil, noi va trebui să ne întoarcem, împreună cu cititorul, cu cîteva zile în urmă, pentru a putea relua și urmări firul acestei istorii.

CAPITOLUL XII — DEȘTEPTAREA PAROHULUI GAETE

În ziua fatală în care *don Cándido Rodríguez* își văzuse năruită tentativa de îmbarcare, chiar pe cînd se apropia de casa lui Daniel, cu apa șiroindu-i încă din pantalonii și pantofii uzi, elevul lui îl însoțea pînă la poartă pe președintele Asociației Populare Restauratoare. Acesta venise să solicite o scrisoare de felicitare federalistă pe care Asociația s-o adreseze Ilustrului Restaurator al Legilor, oferindu-i din nou *viețile, onoarea și faima* pentru a pune capăt îngrozitoarei crize pe care o provocau mizerabilii, trădătorii și scîrboșii unioniști; scrisoare care-i fu oferită de Daniel pe loc, cu o căldură și o elocvență federalistă ce-l uimi pe fratele supărăciosului *don Jenaro*, care răsplătea cu lovituri de baston respectabilul nume de *Salomón* cu care doreau să-l onoreze băieții; textul scrisorii urma să-i fie trimis a doua zi.

Pe deplin asigurat că numele lui, după ce va semna acel memorabil document, va trece din generație în generație, primind aplauzele celei mai îndepărtate posterități, acesta își lua rămas bun de la tînărul său prieten, hotărît să-i apere și el lui onoarea, viața și averea, ca unui model ce era al celui mai sincer federalism. Tocmai se despărțea de el cînd sosca respectabilul secretar particular al Excelenței Sale guvernatorul delegat.

— Daniel! — exclamă *don Cándido* luînd brațul elevului lui.

— Să intrăm, iubite maestre.

— Nu, să plecăm — îi răspunse, reținîndu-l în *zaguán*.

Daniel îl luă însă de braț și-l conduse, foarte amabil, în salon.

— Daniel!

— Știi, domnule, că mă sperie tonul vocii și modul dumitale de a mă privi?

— Daniel, sintem pierduți!

— Încă nu.

— Dar ne amenință pierzania!

— Asta s-ar putea.

— Și nu ești tu oare cel care a pregătit această soartă nemiloasă, cutremurătoare, potrivnică, ce apasă asupra noastră?

— Se prea poate.

— Știi ce s-a întâmplat?

— Nu.

— Dar nu-ți spune conștiința?

— Nu.

— Daniel!

— Domnule, în seara asta sînt plin de voie bună, dar mi se pare că dumneata ai venit să mi-o strici.

— Voie bună, în timp ce stă deasupra capului tău și, ceea ce e mai rău, și deasupra capului meu, coasa însîngerată a parcei celei negre?

— Asta o știu prea bine. Mai degrabă îmi strică voia bună faptul că dumneata nu-mi spui clar și pe de-a-ntregul ce s-a întâmplat; iar ai să pierzi o jumătate de oră cu ocolișuri, nu-i așa?

— Nu, ascultă-mă!

— Te ascult.

— Voi fi iute, violent, subit în rostirea mea.

— Dă-i drumul!

— Știi că sînt secretarul particular al ministrului, în prezent guvernator delegat.

— Știu.

— Mă duc în fiecare dimineată și copiez ceea ce e de copiat, deși cu greu; căci trebuie să știu că scriitura, buna scrii-

tură, aparține numai și numai vârstei tinere, sau mai bine zis, celei de treizeci de ani, căci înainte de această epocă a vieții pulsul e foarte neliniștit, iar după aceea viața slăbește, iar degetele sînt mai puțin flexibile; toate acestea drept efect al singelui care, după cum se spune, alcargă cu viteză mai mare sau mai mică în funcție de cîți ani au oamenii, după vîrstă, deși după părerea mea...

— Pe sfînta Barbara! Ai să-mi ții ditamai disertația!

— Ești un retrograd.

— De acord!

— Am să fiu mai concis.

— Iarăși de acord!

— Azi dimineată, deci... — și *don Cândido* fi povesti lui Daniel toate cele întimplate în casa lui Arana, la mănăstire și în port, pierzînd o bună jumătate de oră cu vreo două sute de adjective și cîteva zeci de parafraze. Daniel asculta, medita și-și făcea planul cu rapiditatea de percepție și de calcul pe care i-o cunoaștem.

— Deci s-a supărat tare pe chestia cu somnambulismul? — îl întrebă pe *don Cândido*, cu ochii ațintiți în podea și jucîndu-se mașinal cu barba.

— Tare de tot; mai întîi a rămas perplex, nehotărît, ezitant, apoi s-a înfuriat și...

— Și v-a privit pe rînd, pe domnul Felipe și pe dumneata, în timpul acestei perplexități de care vorbești?

— Avea o figură de parcă ar fi fost nebun.

— (Se îndoia... E un criminal ignorant, deci e susceptibil să aibă superstiții.)

— Ce tot vorbești printre dinți, Daniel?

— Nimic, sînt somnambul!

— Nu-i așa că e groaznic?

— *Doña Marcelina* ți-a spus dumitale că parohul Gaote rămăsese acolo să doarmă după-amiază?

— Da.

— Cît să fi fost ceasul?

— Între trei și jumătate și patru.
— E cinci și un sfert — spuse Daniel uitându-se la ceas.
— Și că luase masa cu nepoatele *doănei* Marcelina.
— Atunci trebuie să fi băut mult — continuă Daniel ca pentru sine.

— Ei, bine, ce zici? Ce ne facem?
— Plecăm și să ne grăbim — spuse Daniel ridicându-se și trecînd în dormitor, de unde-și luă pistoalele și pelerina.

Se întoarse în salon și-i spuse lui *don* Cândido:

— Hai, domnule!

— Încotro?

— Să scăpăm de urmărirea lui Gaete, că astea nu sînt vremuri în care să trăiești cu nebuni pe urmele tale.

— Dar încotro mergem? Oare ne paște vreo primejdie?

— Hai, domnule, că dacă nu, în noaptea asta sau mîine dimineață va trebui să te socotești cu parohul Gaete și cu vreo doi-trei prieteni de-ai lui.

— Daniel!

— Fermîn! Închide; dacă vine cineva, sînt ocupat.

După ce dădu această poruncă credinciosului său servitor, Daniel se înfășură în pelerină și, cu *don* Cândido după el, ca tras de un magnet, se îndreptă pe strada Victoriei, dădu colțul spre Barracas, apoi către est, mai merse cîteva *cuadras* și ieși în piața Reședinței, tocmai pe cînd apunea soarele.

— Daniel — spuse *don* Cândido cu un ton melancolic și cu voce tremurîndă — ne apropiem de strada Cochabamba.

— Chiar așa.

— Dar dacă ne vede cineva din casa acelei femei nebune care vorbește tot timpul numai de tragedii?

— Și mai bine.

— Ce tot spui?

— Tocmai acolo mergem, dumneata și cu mine.

— Nu. Istoria nu va consemna că într-un astfel de loc a murit *don* Cândido Rodriguez.

Prietenul nostru lovi cu bastonul de bambus în caldărim, întorcându-se pe călcie și pregătindu-se să plece înapoi pe drumul pe care venise.

Fără a-și scoate pelerina, Daniel îl prinse tare de braț și-i spuse:

— Dacă te întorci, parohul Gaete va veni la dumneata în noaptea asta; dacă scapi de Gaete, mâine te vor trimite în tabără la Santos Lugares. Dacă mă urmezi și nu faci altceva decât să imiți tot ce fac și ce spun eu, atunci vei fi salvat.

— Dar ești diavolul în persoană, Daniel! — spuse *don Cândido* făcând ochii mari și privindu-și elevul.

— Se prea poate. Hai!

— Să vin și eu?

— Hai — repetă Daniel scuturându-i brațul și privindu-l atît de fulgerător în ochi pe acest sclav al voinței lui înecîț, ca sub acțiunea unui șoc electric, masa aceea, inertă ca voința, îl urmă pe tînăr fără a scoate un cuvînt.

După cîteva minute de mers, Daniel și tovarășul său ajunseră la poarta *doînei* Marcelina, în strada Cochabamba, pe care o cunoaște și cititorul.

Poarta avea unul dintre canaturi deschis, iar în curtea mică nu se vedea nimeni; strada era pustie.

Tînărul trase canatul porții și-l închise, rămînînd cu *don Cândido* în stradă. După ce închise, lovi ușor cu ciocănelul de la intrare.

Nimeni nu se arătă.

Lovi din nou, ceva mai tare, și atunci zgomotul unui foșnitor veșmînt de mătase îi dădu de știre că se apropia stăpîna acelei singuraticе clădiri.

Poarta se întredeschise și *doîna* Marcelina, aproape dezbrăcată, cu pletele negre și dese în dezordine, își ivi chipul rotund și oacheș, pe care se întipări expresia uimirii la vederea oaspeților ce bătuseră la poarta edenului ei.

Inspirația dramatică nu seca însă niciodată în acea fiică a literaturii clasice, iar stupefarea n-o împiedică să citeze un vers din *Argia*:

— „Singular și fără armie.

Ce vrei să faci? Înapoi la luptă!”

— S-a trezit Gaete? — întrebă Daniel.

— „Membrele lui obosește

Gustă din a somnului savuroasă liniște” — răspunse doña Marcelina.

— Atunci, înainte — spuse Daniel, împingînd-o ușor pe doña Marcelina și trăgîndu-l după el pe don Cândido tocmai în clipa cînd prin mintea lui trecuse ideea de a o lua la fugă.

— Ce faci, nesăbuitule? — exclamă doña Marcelina.

— Închid poarta.

Într-adevăr, trase zăvorul.

Chipul lui Daniel avea în acea clipă expresia unei puternice hotărîri.

Doña Marcelina era încremenită de uimire.

Don Cândido își vedea sosită ultima clipă și un soi de resemnare creștinească începuse să-i umple sufletul.

— Care din nepoatele dumitale este acasă?

— Numai Gertruditas; Andreea și celelalte au ieșit să se plimbe.

— Unde e Gertruditas?

— Se piaptănă în bucătărie, căci parohul e în dormitor, iar eu eram în salon, întinsă pe patul meu.

— Bine. Ești o femeie deșteaptă, doña Marcelina; cu o singură privire, imaginația dumitale strălucitoare va cuprinde întreg tabloul ce se va desfășura sub ochii dumitale, sau mai bine zis în auzul dumitale, căci vei asculta totul din salon.

— Dar o să curgă sînge?

— Nu; dumneata îmi vei împărtăși apoi părerea dumitale ca literată. Cînd am să plec, aș vrea să vorbesc cu Gertruditas în *zaguan*.

— Bine.

— Am adus ceva pentru ea și pentru dumneata.

— Dar unde vrei să intri?

— Să-l văd pe Gaete.

— Pe Gaete?

— Liniște!

Daniel îl luă de mână pe *don Cândido* și intră în salon, în timp ce *doña Marcelina* se duse să vorbească cu Gertruditas.

Salonul era aproape întunecat, însă, la slaba licărire a apusului ce intra prin gratiile unei jaluzele, tânărul se apropie de fereastră, deschise oblonul, putînd apoi să distingă ceea ce căuta: nimic altceva decît uriașul cearceaf de cit de pe enormul „pat“ al *donei Marcelina*, pe care ea tocmai „se întinsese“.

Daniel luă cearceaful, îi dădu un capăt lui *don Cândido* și-i făcu semn să-l răsuccască spre dreapta, în timp ce el făcea la fel, spre stînga.

Don Cândido crezu cu toată convingerea că aveau să-l spînzure pe reverendul paroh și, în ciuda primejdiei ce-l păstrea cît timp dușmanul lui trăia, ideea unui asasinat îi îngheță sîngele. Daniel, care ghicea tot și știa tot, zîmbi, și, luînd cearceaful răsucit, îl privi pe *don Cândido* și-și duse arătătorul la buze.

Imediat apoi se apropie de ușa dormitorului; sforăitul aspru, sonor și prelungit care ieșea prin gura întredeschisă a parohului Gaete îl convinse că acolo se putea intra fără prea multe precauții, și Daniel intră, cu *don Cândido* lipit de haina lui. Întredeschise unul din obloanele ce dădeau în curte și, la slaba lumină a serii, îl văzu pe parohul de la biserica Pietății, întins pe un pat de campanie, cu fața în sus, în cămașă, acoperit pînă la brîu cu o cuvertură, dormind și sforăind de mai mare dragul.

Luă un scaun, îl puse foarte ușor între capul patului și perete, îi făcu semn lui *don Cândido* să se așeze pe el, apoi, văzînd că învățătorul său se supusese mașinal, după cum făcea totul, puse alt scaun de cealaltă parte. Imediat apoi îi dădu lui *don Cândido*, peste cel adormit, unul din capetele cearceafului răsucit, făcîndu-i semn să-l treacă pe sub pat. *Don Cândido* se supuse, și în zece secunde Daniel îl legă bine de tot pe demnul preot al Federației; era legat la jumătatea pieptului de pat, dar în așa fel încît capetele nodului să rămîna de partea în care se așezase tânărul.

O dată terminată această operațiune, se apropie de fereastră și lăsa doar atîta lumină încît ochii preotului, ce urmau să se deschidă, să poată abia să distingă obiectele; îi dădu imediat apoi unul din pistoale lui *don* Cândido, care-l luă tremurînd; îi spuse la ureche să repete vorbele lui, în momentul în care-i va face semn, și se așeză.

Gaete sforăia tunător, cînd Daniel exclamă cu un glas sonor și cavernos:

— Domnule paroh al bisericii Pietății!

Gaete încetă să mai sforăie.

— Domnule paroh al bisericii Pietății!

Gaete întredeschise ochii buhăiți, întoarse încet capul greu și, văzîndu-l pe Daniel, ochii i se dilatară; o expresie de groază îi acoperi și chipul cînd, dînd să ridice capul; *don* Cândido exclamă, din partea cealaltă:

— Domnule paroh al bisericii Pietății!

Nici nu se poate înfățișa surpriza acestui om, cînd se răsuci spre locul de unde venea noul glas și dădu de chipul lui *don* Cândido Rodriguez. Timp de un minut continuă să-și întoarcă privirea de la dreapta la stînga; și, ca și cum ar fi dorit să se convingă că nu visa, dădu să se scoale, fără a se grăbi, ca și cum s-ar fi îndoit, dar funia trecută peste piept și brațe îl împiedică să ridice și altceva decît capul, care căzu imediat din nou pe pernă. Dar asta nu era tot; pînă cînd îi căzu capul, Daniel puse țeava pistolului pe tîmpla stîngă, iar *don* Cândido, la un semn al tînărului, îl puse pe al său pe tîmpla dreaptă; totul fără a scoate un cuvînt, fără a face un gest, fără ca nici unul să se miște din poziția în care se afla.

Parohul închise ochii și o paloare de moarte i se așternu pe chip.

Daniel și *don* Cândido își traseră înapoi pistoalele.

— Domnule paroh Gaete — spuse tînărul — dumneata ți-ai încredințat sufletul diavolului iar noi, în numele dreptății divine, te vom pedepsi pentru a fi comis o asemenea crimă.

Don Cândido repetă ultimele cuvinte ale lui Daniel, cu o intonație și emfază cărora el dorea să le dea un aer cât mai supranatural.

O sudoare abundentă și rece începu să curgă pe tâmpilele parohului Gaete.

— Dumneata ai jurat să asasinezi două persoane care seamănă cu noi; înainte de a comite această nouă crimă, te vom trimite însă în înfern. E adevărat că dumneata, împreună cu vreo trei-patru din prietenii dumitale ți-ai pus în gând să-i asasinezi pe cei doi?

Parohul nu răspundea.

— Răspunde!

— Răspunde! — spuseră Daniel și *don Cândido*, punînd din nou țevile pistoalelor pe tâmpilele parohului.

— Da; dar jur pe Dumnezeu...

— Linște! Nu rosti numele Domnului! — spuse Daniel, tăind vorba tremurată și seacă a înspăimîntatului paroh, al cărui chip începu să se acopere de o culoare roșie, în timp ce pe frunte îi apăreau pete vineții.

— Apostat, renegat, păgîn, ți-a sosit ceasul! Mîna-mi pîternică îți va da această ultimă lovitură! exclamă *don Cândido* care, pricepînd că nu mai era nici o primejdie, voia să se poarte ca un erou.

— De unde aveai de gând să-i iei pe tovarășii cu care voiai să comiți această crimă? — întrebă Daniel.

Gaete nu răspunse:

— Răspunde! — strigă *don Cândido* cu voce sonoră.

— Răspunde! — strigă în același timp Daniel.

— Voiam să-i cer lui Salomón să mă ajute — răspunse parohul fără să deschidă ochii, cu glasul tot mai tremurat.

Respirația începu să-i devină grea.

— Sub ce pretext?

Parohul nu răspunse.

— Vorbește!

— Vorbește! — repetă *don Cândido*, ducîndu-și din nou pistolul la tâmpla lui Gaete.

— Pentru Dumnezeu! — exclamă, încercînd din nou să se scoale și căzînd din nou pe pernă.

— Ți-e frică?

— Da!

— Să știi că ai să mori... — spuse *don Cândido*.

Un răcnet, însoțit de o scuturătură a capului izbucni din pieptul apăsător al omului; singele începu să i se urce la cap.

— Nu vei muri dacă te vei convinge că niciodată nu te-ai întîlnit în această casă cu persoanele pe care vrei să le urmărești — spuse Daniel.

— Dar dumneavoastră cine sînteți? — întrebă parohul deschizînd ochii și răsucind cu greu capul dintr-o parte în alta.

— Nimeni! spuse Daniel.

— Nimeni! repetă *don Cândido*.

— Nimeni... suspină Gaete, închizînd din nou ochii și răsucindu-și membrele într-o convulsie puternică.

— Nu înțelegi oare ce ți s-a întîmplat și ce ți se întîmplată chiar acum?

Gaete nu răspunse.

— Dumneata ești somnambul, iar soarta dumitale va fi să mori de somnambulism, în chiar aceeași zi în care vei intenționa să faci cel mai mic rău persoanelor pe care crezi că le vezi.

— Da — exclamă *don Cândido* — ești somnambul și vei muri somnambul, o moarte oribilă, sfișietoare, cruntă, în ziua în care măcar vei gîndi de rău persoanele respectabile pe care le-ai condamnat. Dreptatea lui Dumnezeu stă să lovească capul tău vinovat.

Gaete abia mai auzea. O a doua convulsie îi indică lui Daniel că un atac apoplectic era iminent în trupul celui mizerabil; dezlegă atunci nodul cearceafului ce-i apăsa pieptul, îi făcu un semn lui *don Cândido* și amîndoi ieșiră în vîrfurile picioarelor. Gaete nu-i auzi ieșind.

Doña Marcelina și *Gertrudis* auziseră totul din ușa salonului și se cutremurau de rîs.

— *Doria Marcelina* — spuse Daniel în *zaguán* — ești destul de deșteaptă pentru a ghici cum trebuie continuată această scenă.

— Da, da; visul lui Oreste sau al Didonei despre Siqueo!

— *Clair așa!* Asta-i tot; a visat și nimic mai mult. Gertrudita, asta e pentru dumneata — continuă Daniel, punând o bancnotă de cinci sute de pesos în palma nepoatei vrednicei mătuși, care luă banii nu fără a strânge ușor mîna de la care atît de des primea plocoane fără ca frumosul ei stăpîn să ceară în schimb nici un favor ochilor vii ai celor patru nepoate „orfane și singure pe lume“, după cum spunea mătușa lor, în ale cărei mîini tînărul puse altă bancnotă de aceeași valoare, ieșind apoi imediat în strada Cochabamba.

La patru ore după această scenă, parohul Gaete avea tot capul ras cu briciul și nici nu simțea cele patru duzini de lipitori ce-i sagueau singele din spatele urechilor și de pe tîmple; patru zile mai tîrziu, medicul Excelenței Sale Restauratorul și doctorul Cordero încă nu garantau pentru importanta viață a predicatorului federalist.

Între timp, Daniel se eliberase complet de urmărirea celor amenința în acele clipe, cînd avea atîta nevoie de siguranță spre a acționa pentru patrie, pentru iubita lui și pentru prieteni. Ca o precauție suplimentară, în seara acelei scene îi trimise și lui Salomón clocventa lui scrisoare, menționînd că-și petrecuse toată după-amiaza ocupat cu această importantă muncă de redactare.

CAPITOLUL XIII — „CASA SINGURATICĂ“

Pe drumul dinspre Vale care duce de la Buenos Aires la San Isidro, se află, la vreo trei leghe depărtare de oraș, locul numit La Măslini, unde cresc vreo patruzeci-cîncizeci de asemenea arbori, rămășițe ale fostei păduri ce a dat nu-

mele acestui loc în care nu o dată și-au așezat taberele, în anii 1819 și 1820, armatele de o mie-două de oameni ce veneau să răstoarne guvernele pentru ca a doua zi să fie răsturnate, la rîndul lor, cele instalate de ele.

De pe un mic delușor din apropiere, aflat în stînga drumului, se poate contempla fluviul lat, golful și falezele înalte de la San Isidro. Însă cel mai mult atrăgea atenția în acel loc, în 1840, o casă mică, dărăpănată și solitară, izolată pe faleza dinspre fluviu, în dreapta drumului — o veche proprietate a familiei Pelliza, revendicată pe atunci de familia Caraveri și cunoscută sub numele de „Casa singuratică”.

Părăsită de cîteva ani, casa era amenințată de ruină din toate părțile, iar vînturile de sud-vest care suflaseră atît de tare în iarna lui 1840 ar fi sfîrșit prin a o distruge aproape complet, dacă dintr-o dată, în numai trei zile, ea n-ar fi fost reparată și aproape reconstruită ca prin minune în interior, fiind lăsată aproape fără nici o reparație în exterior.

Cine conducea lucrarea? Cine o comandase? Cine avea să locuiască în acea casă? Nimeni nu știa și nici nu întreba în acele momente în care, federaliști și unioniști, trebuiau să se gîndească la probleme personale mult mai serioase.

Fapt a fost că, în trei zile, pereții dărăpănați au fost tapetați proaspăt, grinzile întărite, podcaua netezită, zăvoarele schimbate, iar toate ferestrele aveau geamuri.

Iar în acel conac, pe care toată lumea îl știa sub numele de „Casa singuratică”, locuit pînă atunci doar de cîteva păsări de noapte, pe ale cărui cornișe căzute se odihneau aripile puternice ale vînturilor de iarnă în timp ce, la poalele falezei pe care se înălța, se spărgeau de negrele stînci valurile biciuite ale marelui fluviu, amestecînd mugetul lor sălbatic cu vaietul bătrînilor măslini îndoiți de vînt în această casă, spuneam, se vedea acum pecetea unei locuințe omenești, ba mai mult, a unei locuințe de oameni cultivați.

Camerele, puține și mici, erau mobilate simplu înșă cu eleganță, iar strigătului aspru al cucuvelei îi urmasese cîntecul melodios al unor frumoși sticleți în colivii aurite.

În mijlocul micului salon, o faţă albă imaculată de în acoperea o masă rotundă de mahon, pe care erau aranjate trei tacîmuri ale căror porţelanuri şi cristale reflectau razele unei lămpi mici, dar foarte luminoase.

Era opt şi jumătate seara, iar luna, plină şi palidă, se ridica de departe, din străfundul apelor, oferită lumii de mîna lui Dumnezeu.

O diră de lumină, plecînd de la blinda călătoare a nopţii, traversa fluviul, pîrînd, pe mişcătoarea lui suprafaţă, un şarpe imens cu solzi de sîdef şi argint.

Noaptea era liniştită. Stelele copleşeau azurul firmamentului, iar o briză uşoară şi parfumată în grădinile fluviului nostru Paraná trecea prin atmosferă, ca suspinul îndrăgostit al silfidelor ce pluteau în acele clipe printre blindele raze ale lunii, sorbind eterul şi jucîndu-se cu lumina diamantină dar palidă a astrelor noastre meridionale.

Totul era singurătate şi poezie; totul era diafan şi calm în Natură, acolo, pe malurile aceluia fluviu, de atîtea ori martor, cum era şi acum, al dezlănţuitei furtuni a patimilor unui întreg popor.

Valurile se scurgeau molcome pe patul lor moale şi nisipos, iar pentru o clipă se părea că iarna îşi strînsese pustiitoarele aripi de zăpadă; şi în briza de nord se putea respira o adiere de primăvară.

La poalele falezei care cobora lin pînă la malul fluviului, în picioare pe o mică dună, la cîţiva paşi de valuri, o femeie contempla, în extaz, apariţia lunii pline ieşind încet din unde. Şarpele de lumină venea să-şi spargă ultimele inele chiar lîngă acea misterioasă fiinţă, iar apele ajungeau cu respect să-şi reverse spuma albă pe nisipul în care se afunda delicatul ei picior, cu acel murmur al mării liniştite ce pare a fi cîntul tainic cu care ea leagănă geniul nemărginirii atunci cînd doarme liniştit pe patul lui de valuri.

Ochii femeii aveau o strălucire astrală, iar privirea îi era languroasă și îndrăgostită ca și raza de pe candida frunte a lunii.

Buclele ei, ușor agitate de suflul trecător al brizei, îi mîngîiau obrazul, palid ca floarea văzduhului cînd o atinge soarele; iar dantelele de la pieptul ei, descoperindu-l pe furiș, lăsau să se vadă alabastrul unui gît care, dacă n-ar fi fost orele de început ale nopții, ar fi părut una din coloanele zoriilor ce se înalță, albe și transparente ca marmura de Carrara, printre firele de tort aurii ale Răsăritului.

Mijlocul, încins cu o cingătoare de catifea neagră, părea să îndure cu rezistență ușoarele curenți ale brizei, fără a se îndoi, precum delicata tijă a trandafirului; iar faldurile veșmîntului ei închis, ridicîndu-se și căzînd pe rînd, păreau a dori s-o ridice spre nori pe singuratica zeiță a aceluia pustiu și îndrăgostit fluviu.

Femeia era Amalia. Amalia, a cărei fire impresionabilă și închipuire poetică erau subjugate de atrăgătorul imperiu al Naturii din acele clipe, în atmosfera de dragoste, melancolie și blîndețe, sub cerul presărat cu mii de stele care, ca un arc de diamante, păreau să fie montura transparente perle a nopții, pe cînd toate semnele iernii fugiseră de briza tropicelor. Sufletul sensibil și delicat al tinerei, pradă unuia din acele deliruri desfătătoare în care vedea și auzea cu spiritul, departe de lumea materială a vieții, era scufundat în acea altă lume fără formă și culoare unde poposesc spiritele poetice în zborul înstrăinării lor cerești.

Nu vedea și nici nu auzea cu simțurile, iar zgomotul slab pe care-l făcuseră deodată pașii unui om, aproape de ea, n-o făcu să-și întoarcă frumosul cap de la globul argintiu pe care-l contempla în extaz.

Un om coborîse faleza. Pașii lui, grăbiți la început, deveniră mai rari pe măsură ce se apropia de singuratica vizita-toare a aceluia poetice loc.

Un soi de contemplație religioasă păru să pună stăpînire pe sufletul aceluia om cînd, la doi pași de Amalia, își încrucișă

brațele pe piept și începu s-o admire în tăcere. Un suspin îi trădă însă repede secretul și, întorcînd repede capul, tînuța scapă o exclamație de pe buze, în timp ce mijlocul îi era cuprins de mîinile bărbatului ingenucheat în fața ei.

Bărbatul era Eduardo.

— Amalia!

— Eduardo!

Au fost primele vorbe pe care le-au rostit.

— Înger al sufletului meu, ce frumoasă ești așa! — spuse tînuțul, rămînînd în genunchi la picioarele iubitei, în timp ce mîinile îi strîngeau mijlocul, iar privirea i se extazia în contemplarea frumuseții ei.

Mă gîndeam la tine — spuse Amalia, punîndu-și mîna pe capul lui Eduardo.

— Sigur?

Da, mă gîndeam la tine, te vedeam, dar nu aici, nu pe pămînt; te vedeam, alături de mine, într-un spațiu diafan, azuriu, scaldat blînd într-o lumină trandafirie, respirînd un aer parfumat, și îmbătat de o armonie cerească ce vibra în aer; te vedeam într-un moment de extaz în care o forță supranaturală pare să te desprindă de pămînt.

O, da, tu nu ești pămînteană, suflet al sufletului meu! — spuse Eduardo, așezîndu-se în scobitura micii dune și așezînd-o lîngă el pe Amalia, cu piciorul aproape atingînd undele spumoase. Tu nu ești pămînteană — continuă el. — Nu vezi cîtă măreție, cîtă frumusețe pe chipul palid al lunii? Dar mai multă măreție, mai mare încîntare e pe fruntea ta de alabastru. Vezi tu lumina ce pare că se răspîndește sub bolta cerului? Mult mai frumoasă e lumina privirii tale, mai blîndă și melancolică decît raza albastră a acestor diamante ale nopții. O! De ce nu pot urca împreună cu tine la cel mai splendid din aceste astre și acolo, încoronată cu lumină, să te fac regina, împărăteasa Universului! A! Cît te iubesc, Amalia, cît te iubesc! Cu mîinile mele aș vrea să acopăr delicata floare a existenței tale, pentru ca razele soarelui să nu-î usuce frumou-

seșea, iar cu răsuflarea arzătoare din pieptul meu să alung
iarna din preajma ta...

— Eduardo, Eduardo!...

— Cît ești de frumoasă, Amalia!

Eduardo dădea spre spate buclele iubitei lui, pentru ca
întregul ei chip să fie scăldat de razele argintii ale lunii.

— Ești fericit, Eduardo, nu-i așa?

— Lumina vieții mele, alături de tine nu invidiez nici
existența neștiută a îngerilor... Privește: vezi astrul acela,
cel mai strălucitor pe care-l are firmamentul? Îl vezi? E
al nostru, Amalia; e steaua fericirii noastre; strălucește,
radiază, splendidă ca și dragostea din sufletele noastre, ca
fericirea din privirea noastră, cum radiază și strălucește
frumusețea ta în sufletul meu.

— Nu, nu!

— Amalia!

— Nu, aceea este! — spuse tînăra, întinzînd mîna și
arătînd o stea palidă și mică ce părea să se scufunde la ori-
zontul fluviului. Apoi, splendidul ei cap se înclină pe umă-
rul inbutului, iar ochii i se ațintiră spre zenitul de azur al
firmamentului.

— Eduardo, Eduardo! — exclamă tînăra, cu ochii ațin-
țiți spre stele.

— Trăiește pentru tine, Amalia.

— M-ai împăcat cu speranța, Eduardo.

— Alături de tine nu invidiez nici existența de nespus
a serafimilor, Amalia.

— Am aflat, alături de tine, că fericirea nu era doar un
delir al existenței mele.

— A trăi pentru tine, Amalia.

— Să respir merou, merou, un parfum de fericire ca
aceasta ce ne îmbată!

— Să-ți sorb zîmbetul!

— O! Sînt fericită, da, fericită!

— Să aud merou de pe buzele tale o vorbă de dragoste...
Amalia, splendoarea zilei, melancolica frumusețe a nopții.

întregul Univers dispăre din ochii mei cînd îmi apare imaginea ta; și cum imaginea ta e înscrisă în sufletul meu, doar tu și Dumnezeu există pentru inima mea... Mă iubești, nu-î așa? Vei accepta soarta mea pe această lume, e adevărat?

— Da.

— Oricare ar fi ea?

— Da, da, oricare.

— Înger al inimii mele!

— Dacă ești fericit, voi sorbi din zîmbetul tău aventura de nespus a îngerilor.

— Amalia!

— Dacă ești nenorocit, îți voi împărtăși necazurile, iar...

— Iar? Sfîrșește.

— Iar dacă soarta potrivnică ce te urmărește te va duce la moarte, lovitura care-ți va scurta viața va face ca spiritul meu să zboare în căutarea ta...

Eduardo o strînse la piept pe generoasa ființă; în aceea clipă, cînd ea își sfîrșea vorba inspirată de extazul ei, un tunet îndepărtat, prelungit, răgușit, vibră în aer ca ecoul unei lovituri de tun într-un ținut muntos.

Superstiția este tovarășa indispensabilă a spiritelor poetice, iar cei doi tineri, îmbătați în aceea clipă de fericire, se prinscră de mîini, privind-se cîteva clipe cu o expresie de nedescris. În sfîrșit, Amalia își plecă capul, copleșită parcă de o idee profetică și îngrozitoare.

— Nu — îi spuse Eduardo, scuturîndu-se de această primă impresie. — Nu... asta s-ar fi întîmplat oricum... e un efect al căldurii neobișnuite pe care am avut-o în această zi de iarnă; nimic altceva, Amalia.

Un zîmbet blînd și melancolic rătăci pe buzele trandafirii ale tinerei și un suspin îi ieși din piept.

Eduardo continuă:

— Furtuna e foarte departe, Amalia. Și pe urmă, un cer la fel de curat ca sufletul tău ne servește drept vâl pe

fruntea amândurora. Universul ne e templu, iar Dumnezeu preotul sfânt ce binecuvîntează dragostea ce-o simt sufletele noastre, dintre nori și aștri; chiar Dumnezeu, care susține stelele cu magnetul privirii sale, și printre ele și steaua noastră... da... aceea... aceea trebuie să fie steaua fericirii noastre pe pămînt... O vezi? Lîmpede ca sufletul tău, frumoasă și grațioasă ca tine... o vezi, Amalia mea?

— Nu... aceea — răspunse tînăra întinzîndu-și brațul și arătînd o stea mică și palidă ce părea să se încecă în undele puternicului Rio de la Plata, liniștit în acea clipă aidoma întregii Naturi.

Imediat, Amalia își plecă din nou capul pe umărul iubitului ei, ca un crin alb ce se pleacă la adierea brizei și se sprijină blînd pe tulpina altuia. Apoi privirea îi rămase ațintită pe năframa diafană a firmamentului.

Eduardo o admira vrăjit. Valurile continuau să unduiască și să-și răspîndească alba spumă, ca vaporeasele horbote de tul alb ce se agită în jurul mijlocului unei fete frumoase, la picioarele acestor îndrăgostiți atît de blînzi și atît de loviți de soartă; valuri al căror sunet se asemăna zgomotului unui evantai închis și deschis cu cocheta frumusețe de o mîină leneșă.

— De ce-ți iei privirea de la mine, lumina inimii mele? — îi spuse Eduardo după o clipă de tăcere.

— O, nu!... Eu te privesc... eu te privesc peste tot, Eduardo — îi răspunse tînăra privindu-l cu un zîmbet încîntător.

— Dar te-ai schimbat, sufletul meu.

— Eu?

— Da, tu.

— Te înșeli, Eduardo. Eu nu mă schimb niciodată.

— Acum da...; acum o clipă radiai de fericire și de dragoste... iar acum...

— Iar acum?

— Strălucirea acestei fericiri s-a înnorat.

— Fiindcă fericirea e un cristal care se aburește repede cu propria noastră răsufare.

— Oare n-ai încredere în soarta noastră?

— Nu.

— De ce, Amalia mea, de ce?

— Nu știu... ce vrei!... Dragostea noastră a început așa de trist...

— Și ce ne pasă nouă de toate astea, dacă trăim unul pentru altul?

— În ce clipă am avut noi vreodată liniște de când ne-am privit pentru prima oară în ochi?

— Ce contează? Sîntem fericiți.

— Fericiți? Oare moartea nu atîrnă deasupra capului tău? O! Și asupra mea, căci eu trăiesc în tine?

— Dar în curînd vom fi fericiți pentru totdeauna.

— Cine știe!

— Te îndoiești?

— Da.

— De ce, Amalia mea?

— Aici, e aici un glas care nu știu ce îmi spune, dar pe care-l tălmăcesc în mod trist — spuse Amalia, punîndu-și mîna pe inimă.

— Superstițioasă! — spuse Eduardo luînd mîna iubitei de la pieptul ei și acoperînd-o de sărutări.

— Nu e ciudat — continuă tînăra — nu e ciudat că tocmai în clipa cînd vorbeam de o nenorocire, în aparenta liniște a Naturii, un tunet să fi răsunit în aer ca confirmare fatidică a vorbelor mele?

— De ce trebuie să amestecăm Natura în nenorocul nostru?

— Nu știu... dar... sînt superstițioasă, Eduardo; chiar tu ai spus-o.

Un nou zîmbet, blînd și iubitor, trecu jucîndu-se pe minunata gură a tucumanei, descoperindu-i frumoșii dinți imaculați. Se ridică imediat, spunîndu-i lui Eduardo:

— Să mergem.

— Încă nu.

— Ba da, să mergem; e târziu și poate că Daniel a și sosit.

Și Amalia, cu suverana superioritate ce-i însoțea toate mișcărilor, îl trase pe Eduardo blînd spre ea. Mîna tînărului înconjură mijlocul iubitei sufletului lui, iar brațul ei i se odihni pe umăr; astfel uniți, cei doi îndrăgostiți începură să urce faleza, pas cu pas, vorbindu-și din buze și din ochi, pînă cînd ajunseră la izolata și pustia „Casă singuratică“.

CAPITOLUL XIV — APARIȚIA

După porunca Amaliei, nu se vedea nici o lumină în casă. Ușile camerelor erau închise, cu excepția celor ce dădeau spre fluviu, căci din partea aceea era sigur că nu trecea nimeni noaptea.

La intrarea în micul salon, Luisa veni să-și întîmpine stăpîna, iar bătrînul Pedro își ivi capul pe o fereastră înteroară să vadă dacă fiica domnului colonel nu avusese vreun necaz.

— N-a venit Daniel?

— Nu, doamnă; n-a mai venit nimeni după domnul Eduardo.

Nu trecuseră decît puține clipe de cînd frumoasa văduvă și clipeșul ei iubit își vorbeau despre dragostea lor și promisiunile de viitor, cînd Pedro, care scruta drumul de la o fereastră a camerei lui întunecate, se ivi în ușa salonului și spuse:

— Vin acum.

— Vin? Cine? — întrebă Amalia tresărind.

— Domnul Daniel și Fermín.

— A, bine. Ai grijă de cai.

— Daniel e îngerul nostru păzitor, Eduardo.

— O, Daniel, Daniel nu are asemănare între oameni! — spuse tînărul cu un oarecare aer de vanitate, aducîndu-i pe bună dreptate acel omagiu prietenului lui din copilărie.

Vioi, vesel, dezinvolt ca de obicei, Daniel intră în salonul verișoarei lui acoperit cu un mic *poncho* ce-i ajungea abia pînă la coapsă, iar la gît avînd un șiret negru pe care-i cădea gulerul cămășii ce-i descoperea gîtul bărbătesc.

— Îndrăgostiții nu mînuică, iar prostia asta înseamnă un noroc pentru mine, — spuse, făcîndu-i din ușă o reverență verișoarei lui, alta prietenului, iar alta mesei pe care, după cum am spus, erau pregătite trei tacîmuri.

— Te așteptam — spuse tînăra zîbind.

— Pe mine?

— Cu dumneata vorbește Amalia, domnule Daniel — spuse Eduardo.

— A, mii de mulțumiri! Și cît v-ați oboșit să mă așteptați! Ce greu v-o fi trecut timpul!

— Chiar așa! — îi răspunse Eduardo, dînd din cap.

— Da! Că doar voi nu puteți sta o clipă singuri fără să vă plictisiți... Pedro!

— Ce vrei, nebulule? — spuse Amalia.

— Mîncarea, Pedro — adăugă Daniel, scoțîndu-și *poncho*-ul și mănușile de castor, așezîndu-se la masă și turnîndu-și într-un pahar puțin vin de Bordeaux.

— Domnule, dar asta e o impolitețe! Te-ai așezat la masă înaintea doamnei!

— A, eu sînt federalist, domnule Belgrano, iar dacă sfînta noastră cauză s-a așezat fără fasoane la banchetul revoluției, pot și eu foarte bine să mă așez fără ceremonie la o masă care e și ea o adevărată revoluție: farfurii de o culoare, castroane de alta, pahare fără cupe de șampanie; lampa aproape stinsă, iar un colț al feței de masă căzînd pe jos asemenea șalului prietenei mele intime, doamna Mercedes Rosas de Rivera.

Amalia și Eduardo dădură frîu liber rîsului și veniră să se așeze la masă, unde Pedro tocmai pusese mîncarea, la

ora zece seara, în casa aceea în care totul era romantic și ciudat.

— Ei bine, alaltăieri seara te-ai angajat față de această doamnă să-i faci o vizită și să-i ascuți amintirile. După cum ne-ai spus, ieri nu ți-ai ținut cuvântul de cavalier; dar bănuiesc că azi îți vei fi recăpătat bunul tău renume.

— Nu, iubita mea verișoară — spuse Daniel, tăind o friptură de pasăre.

— Rău ai făcut.

— Se prea poate; dar nu voi merge acasă la entuziasta mea prietenă pînă nu voi avea onoarea de a mă prezenta acolo cu Eduardo.

— Poftim? — întrebă Amalia încruntîndu-se.

— Cu mine? — exclamă Eduardo.

— Păi nu cred să fie aici un altul numit Eduardo.

— Să nu care cumva să pierdeți această ocazie, domnule Belgrano — spuse Amalia cu tonul și micul gest folosit de femei cînd vor să spună iubitului: „să te ferească Dumnezeu să faci așa ceva“.

— Amalia, eu încă nu mi-am pierdut mințile — îi răspunse Eduardo.

— Pe legea mea că asta-i o nenorocire; n-am cunoscut niciodată un om care să aibă și minte și prea mult noroc.

— A, acum îmi explic norocul tău excesiv! — spuse Amalia, vrînd să se răzbuie pe Daniel.

— Păi chiar așa! cum spune respectabilul președinte Salomón; iar dacă Eduardo ar avea mai puțină minte, ar ști să profite de puternica protecție ce i se oferă în situația gravă în care se găsește; adică, i-ar face o vizită surorii Restauratorului Legilor, i-ar citi împreună cu ea memoriile, ar lua masa cu ea înainte să-i vină bărbatul, s-ar închide cu ea în salon în timp ce Rivera ar mânca, și apoi... și apoi n-ar mai avea de ce să se teamă, nici de *doña* Maria Josefa, nici de nimeni.

— Hai, Eduardo, mănîncă.

— Amalia, nu-l știi tu pe Daniel?

— Cine știe, poate că are el motivele lui ca să vorbească așa!

— Chiar așa, verișoară, chiar așa; niciodată nu se fac propuneri decît cînd se presupune că ele vor fi acceptate.

— Ce spui, Eduardo?

— Spun, Daniel, să-mi faci serviciul, pentru toți sfinții din cer, să schimbi subiectul.

Amalia avea o figură atît de serioasă, iar Eduardo își întunecase atît de mult privirea vorbindu-i lui Daniel, încît acesta nu se putu împiedica să izbucnească într-un zgomotos hohot de rîs care-i dezarmă pe tineri, făcîndu-i să-și dea seama că glumea pe socoteala lor.

— Sînteți formidabili! — exclamă Daniel încă rîzînd — Florenția e mai mică decît tine, Amalia, iar eu sînt mai tînăr decît Eduardo, și totuși, Florenția și cu mine aveam incomparabil mai multă minte decît voi: nu ne certăm decît de trei ori pe săptămînă; dar și asta a fost calculat de mine, ca să avem plăcerea a trei împăcări.

— Atunci, o faci să sufere?

— Doar pentru a o bucura, Amalia; căci nu există fericire mai mare decît cea care urmează unei certe între doi oameni ce se iubesc din toată inima; iar dacă eu aș reuși să vă fac să vă certăți de trei ori pe săptămînă...

— Nu, mulțumesc, mulțumesc, Daniel! — spuse Eduardo atît de iute încît o făcu să zîmbească pe femeia iubită pe care dorea s-o scutească de glumeața ofertă a prietenului lui.

— Cum vrei; eu unul vă stau la dispoziție.

— Bine, bine, Daniel, hai să vorbim de lucruri serioase.

— Ar fi un miracol, în casa asta!

— Ai aflat ceva de la Barracas?

— Da; încă n-au prădat casa, lucru de mirare în plin triumf al sfintei cauze federaliste.

— Au terminat cu spionajul?

— De trei nopți nu mai vine nimeni, ceea ce iarăși e lucru rar la federaliști; eu am fost azi dimineață. Totul e în

aceeași ordine cum a fost lăsat acum cincisprezece zile. Am pus să schimbe cheia de la grilaj; iar negrii tăi credincioși care păzesc vila dorm mult peste zi pentru a sta de pază noaptea; dacă vine cineva se fac că dorm, dar văd și aud totul; asta și vreau.

— O, bătrînii mei seryitori, am să-i răsplătesc.

— Ieri l-am trimis după ei *doña* Maria Josefa; au fost la ea azi-dimineață, devreme, dar bieții de ei nu i-au putut spune decît ceea ce știu; că nu ești acasă și că nu le-ai spus unde te duci.

— O, ce femeie, ce femeie, Eduardo!

— Nu, nu pe ea trebuie să ne răzbunăm!

— Un lucru totuși este în favoarea noastră.

— Care? — întrebare iute.

— Situația politică. Armata eliberatoare se mai află încă la garnizoana Luján, dar mîine, 1 septembrie, își va urma marșul; Rosas nu poate acorda atenție decît primejdiilor majore și nimeni n-ar îndrăzni să-l deranjeze cu meschinării personale; persecutarea ta și cea care continuă împotriva lui Eduardo sînt doar aspecte parțiale, de interes mărunț; nu există ordine ale lui Rosas în acest sens; iar *Mazorca* și toți corifeii Federației nu vor să ia o poziție mai hotărîtă pînă nu află rezultatele invaziei. Așa că, de la evenimentele din 23, n-am mai avut nimic remarcabil în ultimele două săptămîni; dar nenorocirea aceea a fost ordonată de Rosas.

— Care nenorocire? — întrebă Amalia plină de îngrijorare.

— Un act îngrozitor, caracteristic pentru Rosas.

— Spune, spune, Daniel.

— Ascultă: un anume Ramos, din Córdoba, om pașnic, retras și care nu făcea politică, a ajuns la Buenos Aires pe data de 21, aducînd un grup de căruțe dinspre cîmpiile din sud. Soția lui a născut, în dimineața zilei de 23, un copil mort, fiind într-o stare foarte precară. Ramos a ieșit în oraș

să facă formalitățile necesare pentru înmormântare. Un comisar de poliție l-a reținut în stradă, apoi l-a dus din nou la casa unde trăsesese; acolo, fără să țină seama de starea familiei, începu cea mai minuțioasă și indecentă percheziție, spărgind broaștele mobilelor, fără să ierte nici măcar pernele bolnavei. Deși n-a găsit nimic, a trebuit să-și îndeplinească ordinele. l-a cerut lui Ramos să-l urmeze; a plecat cu el și cu patrula, l-a scos din oraș și l-a dus la San José de Flores. Apoi i-a comunicat că trebuia să moară și că „Excelența Sa Restauratorul Legilor“ îi acorda două ore pentru a se împăca cu Dumnezeu. Cele două ore au trecut, iar Ramos a fost ucis cu focuri de pistol de către patrulă.

— Îngrozitor! — exclamă tînăra acoperindu-și ochii cu mîinile. — Dar femeia? Ce s-a ales de acea nenorocită, Daniel?

— Femeia? A înnebunit, verișoară.

— Nebună?

— Da, nebună și va muri în curînd.

Eduardo îi făcu semn prietenului său să schimbe subiectul. Amalia pâlise peste măsură. După ce va trece epoca asta cumplită — continuă Daniel — cînd vom locui împreună, tu și Eduardo, Florenția mea și cu mine, am să-ți povestesc, nobilă verișoară, lucruri cumplite care s-au petrecut chiar lîngă tine și pe care nu le știi. Atunci însă vom fi atît de fericiți că, poate, nu vom mai vrea să vorbim de nici o nenorocire. Să bem pentru acel moment!

— Da, da!

— Da, să bem pentru viitorul nostru noroc — spuseră Amalia și Eduardo, alăturîndu-se lui Daniel cu paharele de vin.

— Abia dacă ai gustat, Amalia, dar eu și cu Eduardo am făcut-o în locul tău și bine am făcut; vinul dă putere, iar peste o clipă o să dăm o raită de vreo trei leghe pe malul mării fluviu.

— Dumnezeule, asta mă îngrijorează! exclamă Amalia — la ora asta!...

— Pînă acum a fost bine, și tot bine va fi și de acum înainte — spuse Eduardo.

— Dar, dacă încrederea asta în tine e prea mare?

— Nu, prietenă, nu! Oamenii lui Rosas nu umblă niciodată singuri, dar patrulele lor nu sînt mai numeroase de șase sau opt oameni.

— Dar voi nu sînteți decît trei.

— Tocmai, Amalia, și fiindcă sîntem trei, cei din *Majorca* ar trebui să fie exact doisprezece; patru la unul; abia atunci lucrurile ar putea deveni periculoase — îi răspunse Eduardo cu o încredere pe care aproape că o inspiră și iubitei lui, însă doar pentru o clipă. O femeie îndrăgostită nu se îndoiește niciodată de curajul iubitului, dar nici nu vrea să fie pus vreodată la încercare, așa că Amalia spuse iute:

— Totuși, veți evita orice întîlnire, nu-i așa?

— Da, afară doar dacă lui Eduardo nu-i vine să-și amintească de vechea lui pasiune pentru scrimă. Dar eu nu suport greutatea spadei pe care el o poartă în fiecare noapte, așa că o să mă scutească să mă bat cu ea.

— Eu nu folosesc arme misterioase, cavalerie — îi răspunse Eduardo zîbind.

— Așa o fi, dar ele sînt mai eficiente; și mai ales mai comode.

— A, acum știu! Ce armă e aceea, Daniel, pe care o folosești și cu care uneori ai făcut atîta rău?

— Ai putea adăuga și atîta bine, verișoară.

— Sigur, sigur, iartă-mă. Dar, răspunde-mi; știi că am de mult curiozitatea asta.

— Așteaptă, lasă-mă să-mi termin desertul.

— Nu te las să pleci în noaptea asta fără să-mi răspunzi.

— Atunci, aproape că-mi vine s-o ascund.

— Ești obraznic!

— Bine! uite „arma misterioasă“, cum i-a spus Eduardo.

Daniel scoase din buzunarul hainei și puse pe masă o nuia de răchită subțire, de un picior lungime, la ale cărei capete erau două bile de fier, fiecare de șase uncii cel puțin,

totul acoperit cu o plasă extrem de fină de piele de iuft, foarte deasă; această armă, ținută de una din bile, se mlădia fără ca răchita să se rupă, lovind, la cea mai ușoară mișcare a mîinii, cu o greutate și o forță triplă la cealaltă extremitate.

La început, Amalia o luă ca pe o jucărie, dar după ce își dădu seama de întreaga ei putere de ucidere, o lăsă din mînă.

— Ai văzut-o, Amalia mea?

— Da! Trebuie să fie groaznic cînd lovești cu una din aceste bile.

— Lovitura e mortală dacă atinge capul sau pieptul. Acum îți voi spune și numele ei; în englezește se numește *life preserver*, în franțuzește *casse-tête*, iar în spaniolă încă nu are nume specific, dar i-l vom da pe cel francez, care e cel mai expresiv, întrucît înscamnă, după cum știi, „*sparge-cap*“. În Anglia această armă e foarte obișnuită; se folosește și într-o provincie franceză, iar Napoleon dotase cu ea mai multe regimente de cavalerie. Pentru mine are două merite: primul, de a-l fi salvat pe Eduardo; al doilea, de a fi gata să-l salveze din nou, dacă va fi cazul.

— O, nu va fi! Nu-i așa că n-ai să te expui, Eduardo?

— Nu, n-am să mă expun; mă tem prea mult ca nu cumva să fiu împiedicat să mai vin aici.

— Bine zici; e singura casă din care nu ești dat afară.

— Ei?

— Păi cum! Nu știi, iubită verișoară? Respectabilul nostru învățător nu l-a dat afară în brînci, ci cu discursuri. Florenția mea i-a acordat ospitalitate o noapte, dar eu l-am scos de acolo. Un prieten de-al nostru a vrut să-l țină două zile, dar respectabilul său tată n-a vrut să-l primească oaspete decît o zi și jumătate; în sfîrșit, eu n-am vrut să-l găzduiesc decît de două ori, și cu noaptea asta trei.

— Dar o noapte am stat la mine acasă! — spuse Eduardo cu oarecare înfumurare.

— Da, domnule. E suficient!

Amalia se străduia să rîdă, dar ochii îi erau scăldați în lacrimi. Daniel le observă și spuse, scoțîndu-și ceasul:

— E unsprezece și jumătate, trebuie să ne întoarcem. Toți se ridicară.

— *Poncho*-ul tău și spada, Eduardo?

— Le-am dat Luisei; cred că le-a dus într-o cameră interioară.

Amalia trecu din salon în camera alăturată și de acolo în cealaltă; amîndouă camerele nu aveau nici o lumină artificială, fiind abia luminate de lună prin ferestrele ce dădeau spre drumul de pe deal, care trecea printre măslini și „Casa singuratică“.

Eduardo și Daniel mai schimbau cîteva vorbe, cînd auziră un strigăt al Amaliei și pașii ei precipitați către salon.

Tinerii se repeziră spre camere, cînd miinile tinerei îi opriră în pragul ușii.

— Ce e? — întrebare cei doi prieteni.

— Nimic... dar nu plecați încă... nu plecați în noaptea asta — le spuse Amalia cu chipul îngrozitor de palid și descompus.

— Pentru Dumnezeu, Amalia, ce e? — o întrebă Daniel cu impetuozitatea lui firească, în timp ce Eduardo se străduia să intre în camerele întunecate, a căror ușă Amalia o închisese, oprindu-se în pragul ei.

— Vă spun, vă spun, dar nu intrați.

— Dar e cineva în camerele astea?

— Nu, nu-i nimeni înăuntru.

— Dar, verișoară, de ce-ai țipat, de ce ești palidă?

— Am văzut un chip la fereastra camerei Luisei, care dă spre drum; am crezut la început că era Pedro sau Fermín; m-am apropiat să mă conving; cînd m-a descoperit că mă apropiasem de fereastră, omul s-a întors repede, și-a acoperit fața cu *poncho*-ul și s-a îndepărtat aproape fugind dar, desprinzîndu-se de lîngă fereastră, razele lunii i-au luminat fața și l-am recunoscut.

— Și cine era, Amalia? — întrebară cei doi tineri.

— Mariño!

— Mariño! — exclamă Daniel, în timp ce Eduardo își răsucea degetele.

— Da, el era, nu m-am înșelat. Nu m-am putut abține și am tipat.

— Tot efortul nostru e pierdut — exclamă Eduardo, umblînd agitat prin salon.

— Nu-i nici o îndoială, am fost urmărit după ce am plecat de la Arana — spuse Daniel gînditor.

Imediat apoi, tînărul se duse la poarta dinspre fluviu și-l chemă pe Pedro care tocmai ieșise din salon cu tacîmurile.

Veteranul se prezentă imediat.

— Pedro, în timp ce mîncam, unde a fost Fermín?

— Nu s-a mișcat de la bucătărie, căci am pus caii în camera care e dărimată.

— Nici dumneata și nici el n-ați auzit ceva în drum sau pe lîngă casă?

— Nimic, domnule.

— Totuși, un om a stat, se pare mai mult timp, la fereastra camerei Luisei.

Soldatul își duse mîna la mustăți și, făcîndu-se că le răsucește, trase de ele cu putere.

— Nu l-ai auzit, Pedro. A fost o întîmplare, dar e nevoie de mai multă atenție de acum înainte; cheamă-l pe Fermín și, între timp, pune frîul calului său.

Pedro ieși fără a spune un cuvînt și imediat intră servitorul lui Daniel.

— Fermín, vreau să știu dacă sînt călăreți printre măsline; dacă nu sînt acolo, în ce direcție au luat-o și cîți au fost; dacă au plecat, n-au mai mult de cinci minute pînă ajungi tu.

Fermín ieși și imediat. Daniel, Amalia și Eduardo trecură în camera Luisei și deschiseră fereastra, de la care se vedea drumul și cei vreo patruzeci-cincizeci de arbori ce se

aflau la trei *cuadras* de casă, ca fantome ce bîntuiau locul acela solitar.

Se uitau de cîteva minute pe drum, către arbori, cînd Amalia spuse:

— Dar de ce întîrzie Fermín să plece?

— O, acum e la multe *cuadras* de aici, Amalia!

— Dar n-a trecut pe aici, și numai pe aici se poate ajunge la drum.

— Nu, fata mea, nu; Fermín e un bun *gaucho* și știe că de animalul care dă din copită nu trebuie să te apropii din spate; sînt sigur că a coborît faleză și că, după vreo trei-patru *cuadras*, a urcat și s-a întors către măslini pe drumul de deasupra... Uite-l acolo, îl vezi?

Într-adevăr, la două *cuadras* de „Casa singuratică“, ținînd marginea dreaptă a drumului și lăsînd puțin în stînga măslinii, se vedea un om pe un cal negru care, în galop scurt, mergea pe drum; o clipă mai tîrziu se auzi și glasul omului, care cînta una din melancolicele și spiritualele melodii de *gauchos*, atît de diferite ca versuri și atît de asemănătoare ca muzică.

Apoi îl văzură oprind galopul și mergînd în trap către măslini, cîntînd într-una. Se pierdu între arbori, și după cîteva clipe ieși dintre ei ca un abur, trecînd într-un minut drumul pe care-l făcuse.

— Îl gonesc pe Fermín, Daniel!

— Nu, Amalia.

— Dar uite, nu se mai vede!

— Am înțeles tot.

— Dar ce-ai înțeles? — întrebă Eduardo căruia îi lipsea spiritul de observație pe care Daniel îl avea în cel mai înalt grad, căci cunoștea la fel de bine viața de *gaucho* ca și civilizația orașului.

— Am înțeles că Fermín n-a găsit pe nimeni între măslini, că a descălecat, a cîntat vreo urmă, a găsit urme proaspete de potcoave care au luat-o în direcția pe care merge el acum, pentru a se convinge de presupunerea lui.

Se întoarseră imediat în salon și nu trecură zece minute de cînd așteptau în poarta dinspre fluviu, cînd îl văzură pe Fermín venind în zbor pe plajă. Urcă faleza în trap lung și descălecă în fața porții.

— Se duc încolo, domnule — spuse el cu calmul caracteristic unui *gaucho*.

— Cîți?

— Trei.

— Pe ce drum?

— Pe cel de sus.

— Ai observat caii?

— Da, domnule.

— Cunoști vreunul?

— Da, domnule.

— Să vedem.

— Cel care merge în față e calul bălțat cu galopul înspicicat pe care-l călărește maiorul Mariño.

Amalia îi privi uimită pe Eduardo și pe Daniel.

— Bine, coboară cu caii la malul râului.

Fermín se retrase, ducîndu-și calul de dirlogi.

— Cum așa?... Plecați?

— Fără a pierde o clipită! îi răspunse vărul ei.

— Cum s-o lăsăm singură, Daniel?

— Fermín rămîne aici, iar el și Pedro vor răspunde pentru viața ei. Eu, trebuie să-l însoțesc în noaptea asta pe comandantul trupelor din oraș, iar tu vei dormi la mine acasă.

— Doamne, Dumnezeuule, altă muncă — exclamă Amalia ducîndu-și mîinile la ochi și apăsîndu-și pleoapele după cum obișnuia atunci cînd suferea.

— Da, altă muncă, Amalia mea. Casa aceasta nu ne mai oferă siguranță; va trebui să căutăm alta.

— Dar să mergem repede, Daniel — spuse Eduardo cu o nerăbdare atît de marcată și o expresie atît de rea în ochii lui strălucitori de agat, încît Amalia, crezînd că-i ghicește gîndul, îi luă mîna și-i spuse:

— Pentru mine, Eduardo, pentru mine! Vorbise atît de blînd, cu atîta iubire în glas şi în priviri, că pentru prima oară Eduardo fu nevoit să-şi ia ochii de la ea, pentru ca leu să nu fie fascinat de zîna.

— Eas' pe mine, Amalia — îi spuse Daniel, sărutînd-o pe frunte aşa cum obişnuia la despărţirea de această fiinţă atît de frumoasă, de nobilă, de generoasă şi de nefericită.

Eduardo ţinea strîns mîna iubitei, în timp ce Pedro îi dădea *poncho*-ul şi spada, blestemîndu-se în sinea lui că nu-putuse întîmpina cu flinta pe cel ce venise să spioneze la ferestrele fiicei colonelului lui.

Despărţirea fu aproape tăcută; fiecare era pradă altor dorinţe, altor emoţii: Amalia suferea, văzîndu-i plecînd. Eduardo fiindcă vedea că Mariño cîştiga distanţă cu fiecare clipă, iar Daniel fiindcă nu putea să se împartă în două şi să aibă grijă de Amalia la San Isidro şi de Eduardo în oraş.

La poalele falezii încălecară, iar Fermín primi poruncă să rămîna lingă Amalia pînă la şase dimineata.

Plecară imediat la galop pe drumul Văii, în timp ce Amalia îi urmărea din priviri. Cînd nu-i mai văzu, ridică ochii spre cer, încercînd să ajungă pînă la Divinitate cu rugăciunile pure ale imaculatei ei conştiinţe, în acel magnific şi sfinţit templu al Naturii care cu puţine ore înainte ascultasese vorbele de dragoste ale celor două suflete, făcute de Dumnezeu unul pentru celălalt, dar înfruntînd în fiecare clipă primejdia de a fi despărţite pentru totdeauna de mîna omului.

CAPITOLUL XV — COMANDANTUL DE ZI

— E zadarnic, Eduardo; omorîm caii fără să reuşim ceea ce doreşti tu — spunea Daniel în goana cailor.

— Ştii tu ce vreau eu?

— Da.

- Ce?
- Să-l ajungi pe Mariño.
- Da.
- Dar n-o să fie așa.
- Nu?
- N-ai să reușești; iată și motivul pentru care accept capriciul tău să fugim ca doi diavoli pe drumul ăsta, riscând să ne rupem gîtul dacă ne împiedicăm.
- O să vedem dacă-l ajung.
- Arc douăzeci de minute înainte.
- Nu chiar atît.
- Ba mai mult.
- Am recuperat deja cel puțin zece.
- Și dacă-l ajungem?
- Fie ce-o fi.
- Adică ce?
- Îi caut ceartă și-l găuresc cu spada.
- Magnifică idee!
- Dacă nu-i magnifică e măcar decisivă.
- Ai uitat că sînt patru?
- Chiar și cinci să fie; dar sînt doar trei: Mariño și cele două ordonanțe.
- Sînt patru: Mariño, cele două ordonanțe și eu.
- Tu?
- Eu.
- Tu contra mea?
- Contra ta.
- Asta mai lipsca!

Acesta era dialogul celor doi tineri în timp ce zburau călare pe puternicii lor armăsari; făcuseră deja o leghe și jumătate din cele trei pe care le aveau de parcurs cînd Daniel, care începea să se teamă că goana lor va da cîștig de cauză ideii nebunești a lui Eduardo, ceea ce trebuia evitat cu orice preț, profită de apariția a doi oameni călare pe care-i zări spre dreapta drumului și care mergeau în aceeași direcție ca și ei.

— Uite acolo trei oameni, Eduardo, în dreapta noastră la vreo două *cuadras*; îi vezi?

— Dar nu sînt trei, sînt doar doi.

— Nu, am văzut trei... dar sînt în linie cu noi.

Eduardo nu mai auzi nimic și-și întoarse calul în direcția călăreților care se depărtaseră la vreo cinci sute de pași. Începuse s-o ia de-a curmezișul, pierdea timp, și tocmai asta dorea și Daniel, care mergea mereu alături de prietenul lui.

Necunoscuții, văzîndu-i pe acei oameni ce veneau spre ei în galop, își înfrînă caili, așteptînd să vadă ce avea să se întîmple.

Tinerii își opriră caili la patru pași de ei; iar Eduardo își mușcă buzele văzînd că nu erau decît un biet bătrîn și un băiat pentru care pierduse patru sau șase minute de mers drept; și mai ales, înțelegînd că nu fusese decît un șiretlic de-al lui Daniel.

Să-și dea seama de greșeală, să-și întoarcă calul și să înceapă din nou goana, toate acestea nu-i luară decît o secundă.

Daniel, cu calculul rece cu care știa să aprecieze importanța întîmplărilor, greșind doar rareori în viață, avea acum siguranța că nu-l vor ajunge pe Mariño, care avea un avans de douăzeci de minute, pe un drum scurt de trei leghe; era încredințat că redactorul „Gazetei” nu era omul care să umble admirînd Natura, ci dimpotrivă, va goni pentru a părăsi cît mai repede acele drumuri singuratice; acum, aproape fără nici o teamă, îl lăsa pe Eduardo să gonească, fiind convins că nu se putea întîmpla nimic mai rău decît, după cum îi spusese, să se împiedice.

Caili lui Daniel erau foarte buni; pe calul lui încălecaseră Eduardo, însă pînă la urmă biete animale nu puteau alerga trei leghe în trap întins și, puțin cîte puțin, începură să nu mai răspundă stăpînilor și să-și piardă puterile.

Continuau totuși să-i îndemne, cînd un „Stai! Cine-i?” al unei santinele ajunsese deodată la urechile celor doi tineri;

se aflau sub faleză de la Retiro, unde erau încartiruite trupele generalului Rolón, un pichet de cavalerie, și jumătate dintr-o companie a batalionului de marină comandat de Maza și care păzea tabăra, căci, după cum se știe, batalionul plecase la 16 august către Santos Lugares.

— Patria, mulțumesc lui Dumnezeu! — răspunse Daniel oprindu-și calul în același timp cu cel al lui Eduardo, de al cărui frâu trase atât de tare încât la mișcarea bruscă și inegală a animalului călărețul fu cît pe ce să cadă din șea.

— Ce fel de oameni? — continuă santinela.

— Federaliști adevărați — răspunse Daniel.

— Treceți.

Eduardo tocmai își relua galopul, cînd o voce răgușită și răsunătoare le strigă:

Stai!

Cei doi tineri se opriră.

Un grup de zece călăreți cobora faleză de la cazarma lui Maza.

Trei dintre ei înaintară să-i vadă pe cei ce veneau pe drumul Văii. Încă îi mai examinau pe îndelete cînd restul grupului ajunse lîngă ei.

— Îmi datorați un cal, generale — spuse Daniel cu tonul de siguranță pe care știa să-l folosească în cele mai dificile clipe, și cu care îi dezarma chiar pe cei mai perspicace și mălișoși, după ce-l recunoscuseră pe generalul Mansilla care în acea noapte îndeplinea serviciul de comandant de zi.

— Dumneata aici, Bello? — răspunse generalul.

— Da, domnule, eu aici, după ce am umblat cale de o leghe pe malul râului să văd dacă dau de dumneavoastră, căci nu v-am găsit în împrejurimile niciuneia din cazarmile orașului. Ce mai, îmi datorați un cal, căci al meu nu mai poate după cît a alergat să vă caute.

— Păi rămăsese să vii acasă la unsprezece, iar eu am plecat la unsprezece și un sfert.

— Atunci eu sînt de vină?

— Bîncînteles.

— Bine, îmi recunosc vina și nu mai cer nici un cal.

— De acord.

— Ceva nou, generale?

— Nimic.

— Dar v-am rugat să mi-i arătați și mie pe soldații noștri în cazărmile lor.

— Am început cu cei de la Retiro și-i mai avem pe toți ceilalți.

— Iar acum încotro mergeți?

— La fort.

— Păi acolo dorm toți!

— Ei, na! Polițai și judecători de pace, dacă și ăștia mai sînt soldați!

— Bine, generale, și pe ce drum o luați?

— Pe cel din Vale, că mă duc mai întîi la Baterie.

— Bine, ne întîlnim în piațeta din fața fortăreței.

— Dar mergem împreună.

— Nu, generale; eu urc pînă în oraș, să-l însoțesc pe prietenul ăsta al meu care a vrut să petreacă noaptea cu noi, dar nu se simte bine.

— Ei, poftim! Păi băieții din ziua de azi nu-s buni la nimic!

— E tocmai ce vă spuneam cu azi dimineață.

— Nici măcar să îndure o noapte mai grea nu pot.

— După cum vedeți.

— Bine, du-te fără grijă, ne vedem la fort. Acolo o să mîncăm.

— Ne vedem peste o clipă, generale.

— Mergi cu bine.

Eduardo abia făcu un salut cu capul către generalul Mansilla și urcă împreună cu prietenul lui faleza Retiro.

După zece minute, Daniel deschidea poarta casei; intra înăuntru cu prietenul lui și, puțin mai tîrziu, teși singur încuie poarta și-și încălecă din nou calul, nou-lui cal agil și vioi, cel mai bun din cîți se aflau în numeroasa herghelie a tatălui lui.

Trecînd pe sub marele arc de la Recova, îl văzu pe comandantul de zi și grupul lui urcînd spre piața 25 Mai și se salutară din nou lîngă șanțurile fortăreței, unde intrară după îndeplinirea formalităților militare.

Noaptea era în continuare frumoasă și liniștită; în curtea mare a fortăreței, pe coridoarele a ceea ce fusese altădată sediul mai multor ministere, stăteau înghesuiți, fumînd și discutînd, toți procurorii și judecătorii de pace ai orașului, cu locotenenții și ordonanțele lor, jumătate din corpul de străjeri și o mare parte din statul major, ajungînd cu toții la numărul de patru sute cincizeci — cinci sute de oameni.

Toată această heterogenă garnizoană a fortăreței era comandată în noaptea aceea de Mariño, conform dispozițiilor generalului Pineda, inspector al armatei.

Nu se poate înfățișa surpriza comandantului străjerilor văzîndu-l pe Daniel în compania generalului Mansilla cînd îl credea în acea clipă în „Casa singuratică”, la trei leghe de oraș.

Daniel nu știa că Mariño comanda în acea noapte fortăreața, dar nici o surpriză nu i se ivi pe chip; înțelegînd-o însă pe cea a lui Mariño, aflat în fața lui, îi spuse comandantului de zi:

— Iată ce înseamnă slujirea cauzei, generale; domnul Mariño își lasă pana și ia spada.

— Asta înseamnă să-ți faci datoria, domnule Bello — îi răspunse Mariño fără a-și reveni încă din uimire.

— Și iată ce înseamnă vigilență! Toată lumea aici e trează — spuse comandantul de zi.

— Ceea ce n-am văzut nicăieri — adăugă Daniel, zăpăcînd și mai mult imaginația lui Mariño, căci, dacă Daniel îl însoțise pe comandantul de zi nu putea fi el cel pe care-l urmărise de departe pînă la „Casa singuratică” în urmă cu trei ore, și poate că nici Amalia nu fusese femcia care dăduse un țipăt într-o cameră întunecată a acelei case. Astfel, Mariño se pierdea în presupuneri; și în timp ce generalul discuta cu cîțiva judecători de pace, mergînd cu ei în una

din camerele de sus unde se afla o masă cu cîteva mezeluri și sticle, Mariño nu se putu opri să nu-l întrebe pe Daniel, cu indiscreția ce însoțește totdeauna spiritele brusc tulburate:

— Deci nu te-ai plimbat în noaptea asta singur călare?

— Puțin.

— Aha!

— Am fost pînă pe la șapte acasă la domnul guvernator delegat și, înainte de a mă alătura generalului Mansilla, am făcut o plimbare prin părțile dinspre Retiro.

— Pe la Retiro, către San Isidro?

— Chiar așa! Spre San Isidro. Dar mi-am adus aminte că aveam de făcut un comision pe la Socorro, și mi-am abandonat imediat plimbarea, invidiind norocul unuia ce mergea înaintea mea și care și-a continuat-o fără să fie nevoit să facă altceva.

— În fața dumitale?

— Da, către San Isidro, pe drumul de sus — răspunse Daniel cu o asemenea naivitate încît Mariño sfîrși prin a-și pierde capul, începînd să fie convîns că se păcălise singur.

— Ce să-i faci? — continuă Daniel. — Noi n-avem nici un minut pentru noi.

— Chiar așa!

— O, să am eu talentul dumitale, domnule Mariño! Dacă aș ști eu să scriu ca dumneata! Atunci elanurile mele ar putea fi utile cauzei noastre; dar eu umblu încoace și încolo toată ziua și toată noaptea fără să fac mai nimic în folosul Restauratorului.

— Face fiecare ce poate, domnule Bello — spuse Mariño, în al cărui suflet, mai deformat decît privirea, nu mai intra nici măcar lingușirea.

— Cînd oare va fi pace, să vedem întruchipate luminoasele principii federaliste pe care le propagați la „Gazetă“!

— Când n-o să mai fie nici un unionist adevărat sau mascat — răspunse scriitorul federalist.

— Tocmai asta îi spuneam și eu în seara asta domnului guvernator delegat.

În acel moment, un aghiotant al comandantului de zi veni să-i cheme din partea acestuia pe Bello și pe Mariño.

Urcară.

În picioare, în jurul unei mese, doisprezece — paisprezece indivizi beau un pahar cu comandantul de zi. Dar, lucru rar, era a treia sau a patra oară că-și goleau cupele și nici un entuziast toast federalist nu răsunase sub bolțile acestui palat ce ascultase în alte vremi discursurile pentru patrie și pentru libertate. Mariño ajunsese la timp pentru a bea cu ei, dar nici el nu spusese nici un cuvânt.

— Hai, Bello, ce iei? — spuse generalul Mansilla.

— Nimic, domnule, nimic de mâncare; dar voi bea un pahar pentru apropiata victorie a armatelor noastre federaliste.

— Și pentru gloria veșnică a Restauratorului Legilor — adăugă Mariño; și toți cei de față își goliră paharele, însă în tăcere.

— Comandante Mariño!

— La ordin, domnule — răspunse acesta apropiindu-se de generalul Mansilla care-i spusese, deoparte de ceilalți:

— Trimite dumncata oamenii la culcare; treaba poate fi de durată și nu-i bine să se obosească prea tare.

— Să pun să ridice podul?

— N-ai de ce.

— Crezi, generale, că în noaptea asta n-o să fie nimic nou?

— Nimic.

— Vă retrageți acum?

— Da. Mă duc să mai văd niște cazărmi apoi la culcare.

— Aveți un bun însoțitor.

— Pe cine?

— Pe Bello.

— A, băiatul ăsta e o bijuterie.

— Din ce, generale?

— Nu știu dacă din aur sau din aramă suflată, dar strălucește — spuse Mansilla zâmbind și dându-i mîna lui Mariño.

Coborîră apoi pe scara mare și, în timp ce Mansilla se alătura grupului său pentru a încăleca, Daniel se apropie de Mariño și-i spuse:

— Te invidiez, comandante; aș vrea să am și eu un post în care să mă remarc.

— Ai suferi dumneata pentru Federație greutatea pe care le îndur eu?

— Toate, chiar și murmurele.

— Murmurele?

— Da. Chiar acum am auzit pe unii care te criticau.

— Pe mine?

— Spuneau că n-ai venit la fortăreață decît la unsprezece noaptea în loc de șapte cînd ar fi trebuit.

Mariño dădu ochii peste cap și se făcu roșu ca sfecla.

— Și cine spunea asta, domnule Bello? — întrebă Mariño cu glasul tremurînd de furie.

— Asta nu se spune, domnule Marino; se povestesc minunile fără a-i numi pe sfinți; dar se vorbea și ar fi păcat ca asta să ajungă la urechile Restauratorului.

Mariño păli.

— Palavre — spuse.

— Bineînțeles, palavre.

— Totuși, vă rog să nu le repetați nimănui, domnule Bello.

— Pe cuvîntul meu de onoare, domnule Mariño; sînt unul din cei care vă admiră cel mai mult talentul și am motive speciale să vă fiu recunoscător pentru serviciul pe care ați dorit să-l faceți verișoarei mele.

— Verișoara dumitale e bine?

— Foarte bine, mulțumesc.

— Ai văzut-o?

- Am fost cu ea chiar în scara asta.
- Am auzit că s-a mutat de la Barracas.
- Nu, a venit cîteva zile în oraş, dar se întoarce repede.
- A, se întoarce?
- Într-o zi, două.
- Hai, Bello — strigă generalul Mansilla, care încălecuse.
- Hai, generale. Noapte bună, domnule Mariño.
- Vă recomand să uitaţi aceste palavre, domnule Bello.
- Nici nu-mi mai amintesc de ele; noapte bună.

Daniel încălecă şi ieşi din fortăreaţă împreună cu comandantul de zi, lăsîndu-l pe Mariño plin de uimire şi zăpăcit, fără a-l putea categorisi bine pe tînărul ce-i scăpa de peste tot, amestecîndu-se însă în toate treburile lui personale, om pe care îl ura din instinct, dar de la care nu putea smulge nici o singură dovadă, nici măcar o indiscreţie pentru a-l pierde.

CAPITOLUL XVI — CONTINUAREA CELUI ANTERIOR

Suita comandantului de zi plecă pe strada Reconquista, ce ducea la cazarma colonelului Ravelo.

Nu era mai mult de douăsprezece noaptea, dar oraşul era pustiu căci nu se vedeau decît siluetele nedesluşite ale străjerilor gata să mărsăluiească spre fortăreaţă pentru a se alătura şefului lor la semnalul de alarmă; nimic altceva însă. Din acel popor vesel şi zgomotos din Buenos Aires, al cărui tineret, pe vremuri, aştepta cu nerăbdare noaptea pentru a da frîu liber spiritului avid de aventuri şi plăceri, nu mai rămăsese nici o urmă. Fiecare familie îşi închidea, la căderea nopţii, taţii şi fiii; chiar o simplă plimbare pe străzile din Buenos Aires în epoca terorii, după opt seara, era suficientă pentru a da de înţeles că cel ce făcea acest lucru avea o mare siguranţă federalistă. Cumplită şcoală,

Începută din 1838, la care tineretul rămas în Buenos Aires a învățat obiceiurile femeiești, ca urmare a lipsei de siguranță personală ce făcea ca numai între pereții domiciliului să se găsească singura garanție posibilă pentru cei ce se temeau ca la fiecare pas să nu se întâlnească cu pumnalul sau cu biciul celor din *Mazorca*.

Nici măcar somnul nu venea în ajutorul spiritului neliniștit și copleșit al locuitorilor nefericitului oraș. Dorințele erau prea puternice, iar emoțiile momentului prin care treceau prea vii pentru a putea găsi în somn uitarea stării de veghe. Numai ce răsunau pe pavajul străzii potcoavele cailor trupei comandantului de zi, că se și ivea câte o umbră de pe o terasă, ori vreun oblon al unei camere întunecate se întredeschidea pentru a face loc unei priviri cercetătoare și îngrijorate.

Un cal în galop dădea naștere închipuirii despre un curier care gonia să vestească o trădare, o victorie, o înfrângere.

Un zgomot oarecare, a cărui explicație nu se putea găsi pe moment, era luat drept bubuit de tunuri ori mișcare de trupă armată.

Iar pentru mulți, alaiul lui Mansilla părea a fi, poate, un escadron al generalului Lavalle care luase cu asalt orașul.

Oare motivul politic adusese spiritele în acea stare de iritare nervoasă? Era mai mult decât atât: motivul politic, dar și cel individual erau cele ce supuneau oamenii la acest chinuitor mod de existență, căci de opiniile privind cauza comună era legat, la fiecare, norocul propriului destin.

Din capul locului, federaliștii știau bine că nu aveau de ce să se teamă, ca indivizi, de victoria principiului unionist, căci acesta nu venea să cucerească; nici conducătorul cruciadei eliberatoare nu venea să satisfacă răzbunarea unor opinii politice. Știau însă că acel *caudillo* așa-zis federalist îi pusese în situații ce implicau răspunderi individuale, care nu erau de ordin politic, ci aveau de-a face cu justiția; de aceea se temeau.

Cei ce făceau parte din *Mazorca*, pătați de toate crimele ce puteau duce la un eșafod, își dădeau bine seama că mii de familii aruncaseră asupra lor un blestem drept, pe care-l meritau din plin, căci insultele pe care le aduseseră oamenilor nu puteau decît să le atragă răzbunări și pedepse personale; de aceea, la rîndul lor, se temeau de victoria lui Lavallo.

Cei ce aveau vreo rubedenie în armata eliberatoare se gîndeau că sub ochii lor problemele se vor rezolva prin vărsare de sînge; și se temeau de lupte.

Cei ce nu dăduseră niciodată dovezi practice ale entuzismului lor federalist, motiv suficient pentru a fi categorisiți drept unioniști, îndurau neliniștea nesiguranței privind evenimentele în curs; se temeau pentru ei și pentru patrie, gîndindu-se la o înfrîngere a armatei eliberatoare.

Iată deci cum întreaga societate, de ambele orientări politice, toate clasele, oricît de complicate le erau acțiunile, ca urmare a opiniilor sau pozițiilor, din cauza rudelor sau prietenilor, erau agitate, cu spiritul animat de cel mai mic incident care avea loc.

Daniel, care călărea alături de Mansilla, observa mereu mișcarea ferestrelor, umbrele de pe terase, înțelegînd perfect ceea ce am înfățișat.

— Bunul nostru oraș nu doarme, generale. Nu-i așa că și dumneavoastră ați remarcat că este așa cum spun eu?

— Așteaptă cu toții, prietene — răspunse generalul Mansilla, din gura căruia rareori ieșea o vorbă fără ironie, dublu înțeles și sarcasm.

— Dar așteaptă toți același lucru, generale?

— Toți.

— Uimitoare comunitate de vederi domnește în sistemul nostru federalist!

Mansilla se întoarse și privi pe furiș la „bijuterie“, cum îi spusese el, apoi răspunse:

— Mai ales sub un anumit aspect. Ghicești care?

— Pe cuvînt de onoare că nu.

— E o admirabilă comunitate a dorinței ca toate acestea să se termine cât mai repede.

— Toate astea? Care astea, generale?

Mansilla îl privi din nou pe Daniel, căci întrebarea era un atac profund la adresa secretelor lui.

— Vreau să spun, această situație.

— A, situația! Dar pentru dumneavoastră, situația politică nu se va liniști niciodată, domnule general Mansilla.

— Cum adică?

— Nu sînteți omul care să ducă o viață casnică; aveți nevoie de treburile publice și, fie favorabil, fie în opoziție cu guvernul, va trebui să vă implicați în problemele țării.

— Chiar dacă vin unioniștii?

— Chiar dacă vin. Sînt mulți federaliști de-ai noștri care vor fi printre ei.

— Da; iar unii vor fi în cîte un post foarte înalt, ca de exemplu, într-o spînzurătoare; dar oricum, noi va trebui să fim mercur alături de Restaurator.

Înțelesul dublu al acestor vorbe nu-i scăpă lui Daniel; continuă însă cu o naturalețe copilărească:

— Da, merită ca nici unul dintre noi să nu-l părăsim în acest moment critic.

— Să nu crezi că e prea greu; omul are mult noroc.

— Fiindcă reprezintă cauza federalistă.

— Care e cea mai bună dintre toate, nu-i așa? — spuse Mansilla privindu-l pe Daniel.

— Așa am aflat de la ședințele Congresului Constituant.

Mansilla își mușcă buzele; el fusese unionist în vremea Congresului; Daniel avea însă un asemenea aer de simplitate, încît vicleanul bătrîn nu-și putu da seama dacă vorbele lui fuseseră sau nu o ironie.

Daniel continuă:

— Căuză care niciodată nu va putea fi distrusă de către unioniști. Nu trebuie să ne înșelăm: doar federaliștii l-ar putea răsturna pe Rosas.

— Parcă ai avea cincizeci de ani, domnule Bello.

— Asta fiindcă sînt foarte atent la ce aud.

— Și ce auzi dumneata?

— Aud despre popularitatea de care se bucură unii federaलिști, ca de exemplu dumneavoastră.

— Eu?

— Da, dumneavoastră. Dacă n-ar fi legăturile de rudenie care vă unesc cu domnul guvernator, acesta v-ar urmări îndeaproape, căci nu cred că nu cunoaște popularitatea de care vă bucurați și, mai ales, inteligența și curajul dumneavoastră. Deși am auzit că, vorbind odată despre asta, prin 1835, a spus că n-ați fi bun decît pentru răzmerițe de trei parale.

Mansilla își apropie violent calul de al lui Daniel și-i spuse cu un glas nervos:

— Chiar așa a spus bădăranul de *gaucho*; dar știi de ce a spus așa?

— Probabil în glumă, domnule general — răspunse Daniel cu mare sînge rece.

— Fiindcă se teme de mine... — spuse Mansilla strîngînd brațul lui Daniel și adăugînd numelui lui Rosas acea vorbă grea care, după cum spuneau spaniolii în ultimul lor război cu francezii, trebuia pronunțată foarte corect pentru a ajunge rege al Spaniei.

Acea declarație bruscă era proprie caracterului lui Mansilla, amestec de curaj și zăpăcală, de temeritate și indiscreție. Situația era însă prea gravă ca el să nu-și dea imediat seama că mersese prea departe cu confidențele față de Daniel; era însă prea tîrziu pentru a da înapoi și crezu mai nimerit să-i smulgă și el mărturisiri asemănătoare tovarășului lui de drum, căruia îi spuse cu șiretenia lui obișnuită:

— Eu știu că dacă aș da un chiot, aș avea tot tineretul de partea mea, căci nici unul din voi nu dorește această stare de lucruri în care trăim.

— Știți, generale, că și eu cred la fel? — îi răspunse Daniel ca și cum ideea i-ar fi venit pentru prima oară.

— Iar dumneata ai fi primul care mi s-ar alătura.

— La o revoluție?

— La... orice ar fi — spuse Mansilla, neîndrăznind să pronunțe cuvîntul.

— Mi se pare că ați avea destui oameni care să vă urmeze.

— Dar dumneata ai veni? — întrebă Mansilla insistînd să smulgă o confidență acelui tînăr care tocmai devenise depozitarul unei mari indiscreții făcute de el.

— Eu? Vedeți, generale, eu n-aș putea, și asta dintr-un motiv foarte simplu.

— Care anume?

— Am jurat să nu mă alătur la nimic din ceea ce fac tinerii de vîrsta mea, dat fiind că toți s-au făcut unioniști, iar eu urmez și practic principiile Federației.

— Ha, ha, ha!

Mansilla își depărtă calul, dorind să se convingă că Daniel nu era decît un băiețandru palavragiu, fără idei profunde, căci un astfel de gest de amor propriu nu putea fi făcut de un om cu spirit superior.

Daniel continuă, ca și cum n-ar fi remarcat nimic:

— În plus, generale, eu am oroare de politică și mă simt mai bine în compania cărților și a doamnelor, după cum îi spuneam aseară Agustinei, cînd mi-a cerut să vă însoțesc în noaptea asta.

— Așa cred și eu — răspunse Mansilla sec.

— Ce vreți! Îmi doresc și eu să fiu un om al orașului la fel de bun ca generalul Mansilla!

— Cum?

— Adică vreau să am același renume ca și el în rîndul fetelor frumoase.

Amorul fusese dintotdeauna punctul slab al lui Mansilla, după cum intrigile politice erau cel tare; Daniel începu să lovească în acel punct.

— Ei, au trecut vremurile alea! spuse Mansilla zîmbind.

— Nu și pentru cronică.

— Eh, cronica! Și cu ce ne alegem de aici?

— Și nici pentru actualitate, dacă ați vrea.

— Asta nu e sigur.

— E sigur. Sînt o mie de unioniști care-l urăsc pe generalul Mansilla din invidie pentru nevasta pe care o are.

— E frumoasă nevastă-mea, ei? E frumoasă! — spuse Mansilla, aproape oprindu-și calul și privind-și tovarășul cu un chip plin de vanitate satisfăcută.

— E regina frumoaselor; asta o mărturisesc pînă și unioniștii și mi se pare că, dacă aceasta v-a fost ultima victorie, ea a fost pe măsura celorlalte.

— Asta cu ultima...

— Nu, nu. Nu vreau să știu nimic, generale... țin mult la Agustina și nu vreau să aud că-i faceți infidelități.

— Ah, prietene! Dacă dumneata le superi și le împaci pe femei așa cum faci cu bărbații, vei avea în viață mai multe aventuri decît mine!

— Nu înțeleg, generale — îi răspunse Daniel, prefăcîndu-se la perfecție surprins.

— Lasă asta; am ajuns la cazarma lui Ravelo.

Într-adevăr, ajunseseră la cazarma în care dormeau o sută de negri bătrîni sub comanda colonelului Ravelo și, după ce făcură inspecția obișnuită, merseră să vadă al patrulea batalion de veterani, comandat de Jimeno; și imediat apoi, alte pichete.

Însă, lucru ciudat! „Șampania” Federației nu părea „să fermenteze” în inimile entuziaștilor ei fii; întrebările și răspunsurile n-aveau spumă, și nici discuțiile pe care le purtau cu comandantul de zi șefii inspecțați nu erau vii, iar ceea ce se petrecea acolo era la fel în toate locurile, la toate nivelurile... Cauză fără credință, fără conștiință, fără entuziasm, care tremura și cădea la prima amenințare a adversarului politic... preoți fără religie, care sărutau pămîntul în timp ce idolul lor se clătina pe altarul său de hîrci.

Daniel vedea și studia totul, spunîndu-și la fiecare pas:

„Doar cu două sute de oameni i-aș da pe toți legați de mîini și de picioare generalului Lavallo”.

Se făcuse trei dimineața cînd generalul Mansilla se duse acasă, în strada Potosí.

Daniel îl însoți pînă acolo. Nu dorea însă ca soțul surorii lui Rosas să nu doarmă liniștit din cauza confidențelor pe care i le făcuse, și-i spuse ajungînd acasă:

— Generale, n-ați avut încredere în mine și-mi pare rău!

— Eu, domnule Bello?

— Da; știind că tot tineretul nostru s-a lăsat ademenit de nebunii de la Montevideo, ați vrut să mă încercați spunîndu-mi lucruri pe care nu le gîndiți, căci eu știu că Restauratorul nu are nici un prieten mai bun decît generalul Mansilla; din fericire însă, n-ați văzut la mine decît patriotism federalist, nu-i așa? — întrebă Daniel, luîndu-și cea mai timidă expresie.

— Sigur, sigur — răspunse Mansilla, strîngîndu-i mîna și zîmbindu-i celui „biet flăcău naiv“, cum îl socotea în acel moment.

— Deci pot conta pe protecția dumneavoastră, generale?

— Mereu, la orice oră, Bello.

— Bine, atunci pe mîine.

— Pe mîine. Îți mulțumesc că m-ai însoțit.

Daniel își întoarse calul, rîzînd în sinea lui și spunîndu-și: „N-aș fi dat doi bani pe viața mea dacă ai fi crezut că ți-am smuls secretul; acum m-ai lăsat să-l păstrez, iar eu nu ți-am dat nimic în schimb. Noapte bună, generale Mansilla“.

CAPITOLUL XVII — PATRIE, DRAGOSTE ȘI PRIETENIE

Daniel intră în casă și-i duse el însuși calul la grajd, căci credinciosul Fermín nu-l aștepta iar ceilalți servitori nu știau nimic despre excursiile nocturne ale stăpînului lor; deșteptă totuși unul și-i ceru să se pregătească pentru a primi porunci.

Era patru dimineăta, iar cînd intră în camerele lui, luminate de o lampă slabă, observă lipsa focului din cămin, căci frigul dimineții începea să se facă simțit cu asprimea pe care a arătat-o în iarna anului 1840. Fermîn însă lipsea și nici un alt servitor nu putea intra în camerele lui Daniel.

Tînarul aprinse o luminare și primul lucru pe care-l făcu fu să meargă în camera în care dormea Eduardo, alături de dormitorul lui.

Dormea agitat acea ființă robustă, al cărei spirit pătimaș era asaltat de patru luni de atîtea emoții; pe frumescul său chip se zugrăvisse încruntarea, dezvăluind înspăimîntătoarele imagini care, poate, în acele clipe îi răneau bogata imaginație.

Daniel îl privi îndelung; văzu că nu se culcase de mult, după cît de puțin rămăsese din lumînarea la care citise un volum din istoria Revoluției franceze. Văzu în Eduardo imaginea fremătătoare și vie a persecuțiilor și nenorocirii pe care le îndura tineretul Republicii; spiritul lui Daniel, înălțîndu-se pe spirala gîndurilor, ajunsese să creadă că avea în fața ochilor o întruchipare a situației actuale, și că în soarta lui Eduardo putea studia destinul generației căreia îi aparținea.

Palid, încercănat, cu trupul și spiritul copleșite de trudă și de continua îngrijorare, Daniel trecu în birou și se trînti în fotoliul lui.

Brusc însă, dîndu-și la o parte de pe tîmple pletele în dezordine, se așază la masa de scris și liniștit, cu chipul senin ce i se dezvăluia cînd era preocupat de o idee înaltă, scoase cîteva scrisori dintr-un sertar secret al biroului, le citi, luă data uneia dintre ele și scrisese următoarele rînduri, pe care apoi le citi într-o desăvîrșită liniște:

„Domnului Buchet de Martigny etc., etc.

Buenos Aires, 1 septembrie 1840, la patru dimineăta.

Stimate domn: am în posesia mea scrisorile dumneavoastră din 22 și 24 ale lunii trecute, iar ultima mi-a confirmat măgulitoarea idee că nobila cauză a patriei mele găsește adepți nu numai printre fiii săi, ci și printre oamnenii de inimă, oricare le-ar fi tărîmul natal; iar solicitările despre care îmi

comunicați că au fost adresate de unii compatrioți de-ai dumneavoastră guvernului francez în problema zonei La Plata și în favoarea cauzei argentinienne sînt tot atîtea motive de recunoștință față de aceste nobile excepții ale Europei, care ne înțelege puțin și ne iubește și mai puțin.

Plătindu-mi însă partea ce-mi revine din această datorie de recunoștință, trebuie să vă spun cu toată sinceritatea, că, la nivelul la care au ajuns evenimentele, orice intervenție venită dinspre Europa, favorabilă sau adversă cauzei noastre, nu va ajunge la timp pentru a le influența, căci cele două cauze politice urmează a se confrunta pe calea armelor, în cîteva zile.

Pentru mine, situația cuprinde o dilemă precisă și hotărîtoare; fie orașul este cucerit în următoarele cincisprezece zile și atunci Rosas e pierdut pentru totdeauna, fie armata eliberatoare se retrage, iar atunci totul e pierdut pentru mulți ani, în așa fel încît nu va mai exista nici o posibilitate pentru o nouă inițiativă, nici chiar cu ajutorul unei puteri străine.

Să se dea generalului Lavalle orice argument posibil, iată unica soluție pe care o recomandă situația actuală; dar să i se dea fără a se pierde timp, căci doar din efectul moral pe care l-ar produce o violentă invadare a orașului, și nu printr-un atac al redutelor de la Santos Lugares, ar putea proveni victoria unei armate care nu are nici trei mii de oameni, două treimi din ei fiind cavaleria; care are un dușman de două ori mai puternic ca număr și care nu poate și nici nu trebuie să conteze nici pe cea mai mică cooperare a locuitorilor din Buenos Aires pînă cînd nu va face să răsune armele și strigătele pentru patrie chiar pe străzile orașului.

Eu știu că unioniștii se grăbesc să treacă cu vederea această aparentă contradicție la un popor a cărui majoritate blestemă lanțurile ce-l asupresc și așteaptă cu toată speranța în suflet renașterea libertății patriei; ei nu acceptă ideea că poporul din Buenos Aires nu mai este, în 1840, ceea ce era în 1810; este o eroare care le face cinste, dar totuși o eroare;

iar întrucît faptele, care sînt deja de domeniul istoriei și care s-au petrecut în tot nordul provinciei, spulberă pe jumătate iluziile unioniste și argumentează puternic împotriva ipotezei colaborării orașului, eu personal consider mai mult decît recomandabil să nu se conteze pe alte resurse decît cele de care dispune armata.

Este imposibil, materialmente imposibil, să se înființeze chiar și o asociație de zece oameni în Buenos Aires; individualismul este cancerul care roade măruntaiele acestui popor. Acest fenomen poate fi explicat, justificat, aș putea spune, dar nu e timp pentru considerații filosofice, ci trebuie luate faptele așa cum sînt, bune sau rele, iar pe baza lor să se calculeze operațiunile concrete. Și armata eliberatoare va trebui să-și calculeze acțiunile tocmai pe baza faptului că nu se va declanșa revoluția în Buenos Aires.

Fără alte ajutoare decît forțele proprii, trebuie sau nu ca generalul Lavalle să-și continue atacul asupra lui Rosas? Iată întrebarea pe care ar putea să și-o pună unii, în special *Comisia argentiniană* care discută atît de mult și din nefericire cu atît de puțin succes.

Înainte de a răspunde totuși, aș dori să-l fac să înțeleagă pe generalul Lavalle, pe toată lumea, că puterea lui Rosas nu se află în mlaștinile, șanțurile, tunurile și soldații de la Santos Lugares; ea este în capitală, în fortăreață. Aș putea spune că Buenos Aires este capul; toate celelalte nu sînt decît membre subordonate. De la Buenos Aires trebuie să plece curențul revoluționar, să coboare de aici pentru a brăzda întreaga Republică. Iar în acest caz, problema de rezolvat nu este alta decît dacă e recomandabil sau nu să se invadeze și să fie cucerit orașul printr-unul din flancurile taberelor lui Rosas, lăsîndu-l pe acesta stăpîn pe provincie.

În locul generalului Lavalle, eu n-aș ezita să accept prima variantă, căci mă bazez pe convingerea că dacă armata se retrage, ea nu mai constituie o problemă, fiind ușor de învins. Iar într-o asemenea conjunctură eu aș prefera să risc această

imensă pierdere pe singurul teren ce oferă posibilitatea unei victorii.

În oraș nu poate exista rezistență; federaliștii sînt afectați chiar de simpla nesiguranță a evenimentelor și cel puțin jumătate din ei vor trece de bună voie de partea generalului Lavallo pentru a obține, prin trădarea lui Rosas, o garanție pentru viitor.

În scrisoarea mea anterioară v-am informat în amănunt despre încartirui, trupele de linie etc. existente în oraș, iar dacă prezenta scrisoare poate determina să se ia în considerație ideea pe care o recomand, dorința mea ar fi satisfăcută, căci nu mă îndoiesc că examinarea va însemna acceptarea acesteia.

Vă rog, domnule Martigny, să primiți, ca totdeauna, asigurările respectului meu deosebit. —B“.

Daniel puse pe plic un sigiliu special; îi puse apoi o adresă pentru *mister* Douglas și o păstră în sertarul secret al biroului.

Apoi scrise următoarea scrisoare:

„Amalia; vedenia nu era alta decît Mariño. Am reușit să-l zăpăcesc. Este și nu este sigur că m-a urmărit și că a dat de tine; dar această îndoială îl va ațîta și mai mult și va dori s-o spulbere.

De azi înainte pașii mei vor fi mai urmăriți ca niciodată.

Nu există decît o soluție; pentru greutățile ce ne înconjoară, nu e altă cale decît îndrăzneala, adevărata prudență în împrejurări dificile.

Trebuie să te întorci la Barracas, și asta repede.

Dă toate poruncile și fii pregătită în orice clipă.

Evenimentele se precipită, și totul trebuie să fie inte, așa cum va fi și lovitura nenorocirii sau norocului nostru.

Dumnezeu să-i vegheze pe cei buni!“

După ce sîrși această scrisoare, tinărul îi scrise în sfîrșit Florenciei, spunîndu-i:

„Suflet din sufletul meu; sînt totuși fericit pe lume, foarte fericit fiindcă, obosit și chinuit de o luptă sterilă, însă cum-

plită, pe care tu încă n-o cunoști, am inima ta pentru a-mi adăposti sufletul, numele tău pentru a mă apropia de Dumnezeu și de îngeri scriindu-l.

Am suferit mult astăzi și singura mea mângiere este că îmi vei îndeplini dorințele; trebuie s-o convingi pe buna ta mamă, s-o hotărâști să plece la Montevideo; dar repede, chiar mâine dacă se poate. Eu voi aranja totul. Iar dacă e nevoie, pentru liniștea sufletului ei, să-mi devii soție înainte de plecare, chiar mâine ne va uni biserica, așa cum Dumnezeu ne-a unit pentru totdeauna.

Pe cerul de deasupra noastră, în aerul pe care-l respirăm se află azi nenorocirea și poate... cine știe!... Totul azi este fatidic... Nu vreau să-mi acorzi mâna ta, adică fericirea, mândria, paradisul meu, în asemenea clipe; dar o voi face dacă e necesar pentru plecarea ta.

Nu mă întreba nimic. Nu-ți pot răspunde decât că aș vrea să te înalț dincolo de astre, pentru ca atmosfera din aceste momente să nu-ți atingă fruntea. Nu-mi cere să te urmez... Nu pot... Calculată la rece, soarta mea e hotărâtă. Sînt țintuit la Buenos Aires și... dar ne vom vedea în curînd, peste opt, cel mult peste cincisprezece zile. E un veac, nu-i așa? N-are importanță; în nori, în aer, în lumină, îmi vei vorbi, Florencia, iar eu îți voi culege vorbele în altarul imaginii tale: sufletul meu. Îmi vei îndeplini dorința?

Doamna Dupasquier nu-ți refuză nimic.

Iar eu nu ți-am cerut niciodată nimic decât pentru fericirea ta și a mea. — Daniel”.

Tînărul închise și această ultimă scrisoare, o puse la piept și așteptă zorii pentru a o trimite împreună cu celelalte.

PARTEA A CINCEA

CAPITOLUL I — SEPTEMBRIE

Prima zi de septembrie din 1840 apărea pe cerul oraşului Buenos Aires întunecată, tristă, încărcată de neguri, ca şi cum încă de la apariţia ei această fatală lună ar fi dorit să se ofere privirii aşa cum avea să se prezinte, în posteritate, studiului istoricului; tristă, sumbră, încărcată de erori şi plină de furtuna de sînge ce avea să izbucnească, să-şi rupă zăgazarile şi să se reverse peste fruntea Argentinei.

Totul era predestinat.

Armata eliberatoare petrecuse aproape o lună în operaţiuni mărunte, mărşăluind încet, încercînd să cucerească prin proclamaţii de bune intenţii şi acte de indulgenţă simpatii pe care nu le putea găsi în provincie în numărul de care avea nevoie generalul Lavalle pentru a-l învinge pe Rosas.

Generalul López, din Santa Fé, începea să acţioneze în spatele armatei.

Don Vicente González şi alţi comandanţi ai lui Rosas, în flancul stîng.

Iar în faţa ei, dictatorul se baricadase în tabăra de la Santos Lugares. Slab în primele zile ale invaziei, el devenea tot mai puternic, moral şi material, ca urmare a încetinelii inamicului.

Privirea se pierdea către toate orizonturile tulburi ale Republicii. Fulgerul ce trebuia să trăznească fruntea liber-

tații ori a tiraniei nu se făurea însă atât de departe, ci printre norii ce se revărsau pe distanța dintre Luján și Buenos Aires.

Generalul Paz avea deja în Corrientes o armată de două mii de oameni, pe care o strunea cu iscusința și abilitatea ce-i erau caracteristice doar lui.

Guvernatorul Ferré jura „să se înmormânteze în ruinele provinciei mai înainte de a o accepta să fie sclavă”.

Provinciile Córdoba, San Luis și San Juan preferau să intre în marea ligă și refuzau deocamdată să dea călugărului Aldao ajutoarele pe care le solicita.

Generalul Lamadrid intrase deja pe teritoriul provinciei Córdoba.

Aldao îi scria lui Rosas, la 8 august, că nu avea încredere în nimeni, „nici măcar în umbra lui”.

Dar ce importanță aveau toate acestea?

Marea problemă se afla în Buenos Aires.

Victoria sau înfrângerea deplină depindeau de expediția eliberatoare în provincia Buenos Aires.

În comparație cu înfruntarea pe viață și pe moarte dintre cele două principii, ca două spade, din arena îngustă care era Buenos Aires, atitudinea provinciilor, oricare ar fi fost aceasta, pînă chiar și problema franceză, erau probleme secundare și nesemnificative pentru rezultatul duelului.

Lavalle și Rosas reprezentau cele două principii opuse ale revoluției.

Acum erau față în față.

Glasul li se auzea.

Armele li se atingeau. Iar cel ce avea să cadă avea să tragă după sine întreaga sa cauză, cu toate ramificațiile ei, oricît de mult ori de puțin extinse ar fi fost acestea.

În fața acestui adevăr, pe care din nefericire evenimentele de mai târziu aveau să-l confirme, geniul politicii și al războiului se dovedi încăpățînat și refuză să inspire în mintea cruciatului ideea că nu existau alte limite pentru libertatea argentiniană decît cele însemnate pe harta orașului Buenos Aires. Spartacus și-a omorît calul înainte să intre în luptă.

Cortés¹ și-a ars corăbiele. Lavalle trebuia și el să renunțe la nave și la cai.

N-a fost însă așa.

Față în față cu Rosas, el încă se mai gândea la provincii, încă se mai gândea la Franța; nu ținea seama că dacă ar fi dat napoi, Rosas avea să depășească problema franceză și pe cea a ligii provinciilor; nu-și dădea seama că dacă Buenos Aires era cucerit, n-ar mai fi existat punct de sprijin pentru tiranie în Republică și nici ezitări în atitudinea internațională.

Pentru moment, pana romancierului refuză să scrie, lăsându-i istoricului nespus de trista sarcină de a înfățișa situația din Buenos Aires în acele prime zile de septembrie.

Pe măsură ce orele treceau, creștea senzația de frică pe care o provocase roșiștilor apariția bruscă a armatelor eliberatoare în provincie. Printr-un exces brutal al lășității și a tot ce poate fi mai infam în istoria unui partid politic ori a uneltelor unui șef de partid, femeia începu să devină ținta înverșunării acelor bande de nelegiuți botezați cu numele de federaliști.

Fără discuție, fără nici o îndoială istorică, femeia din Buenos Aires a dat dovadă, în acele fatale vremuri ale terorii, de un curaj moral, de fermitate și demnitate a caracterului și, se poate spune, de o mândrie și temeritate pe care bărbații erau departe de o a arăta. A fost cel mai aspru rechizitoriu împotriva doamnelor exaltate ale Federației și bărbaților corupți pe care se sprijinea sfânta cauză.

Frumusul cap al mîndrelor femei ale Americii trecea înălțat, drept; părea atît de bine așezat pe umeri încît îl stăpînea chiar și o ușoară aplecare la trecerea printre mărimile vremii.

Modestul veșmînt al femeii patriote părea să se retragă și să se șifoneze dacă întîmplător atingea foșnitoarea și strălucitoarea mătase a opulentei federaliste.

¹ Hernán Cortés (1485 – 1547), cuceritorul spaniol al Mexicului

Pletele ei, altădată tron pentru floarea văzduhului, se răzvrăteau împotriva respingătoarelor cocarde a Federației; și doar vârful unei mici panglici roșii i se ivea dintre bucle ori de sub florile de la pălărie.

Toate acestea constituiau crime. Și însăși morala ce le califica astfel a trebuit să inventeze o pedeapsă specifică; specifică șefilor ei, călăilor ei.

Bande ale acestora, de tot felul de ierarhii și condiții, începură să se posteze la porțile bisericilor, ducând ulcioare cu catran topit și cocarde stacojii.

Aceste zdrențe erau unse cu smoală, iar toate tinerele ce ieșeau din biserică fără pata cea mare a Federației pe cap erau luate brutal de mijloc și trase între ei; pe capetele frumoase și caste ei lipeau un petec smolit, apoi le împingeau, în veselie și hohotele federaliste; căci trebuie să ne folosim peste tot de acest calificativ ce nu lipsea niciodată de pe buze în epoca despre care scriem.

La porțile unei școli avu loc o astfel de scenă într-o dimineață, la ora unsprezece.

O fată ieșea, împreună cu mama ei, fiind smulsă de lângă ea de câțiva dintre cei ce așteptau acolo femeile.

Tinăra înțelese ce voiau să facă și imediat își scoase șalul și-și prezentă capul mâinilor profanatorilor.

Mama, care era imobilizată de alții, strigă disperată:

— N-a mai rămas nici un bărbat în Buenos Aires care să apere o femeie!

— Nu, mamă — spuse fata cu o paloare de moarte pe chip dar cu zîmbetul celui mai profund dispreț pe buze — Nu mamă, bărbații sînt la garda din Luján, unde e și fratele meu. Aici n-au rămas decît femeile și tigrii.

Comunitatea *Mazorca*, pietarii și mai ales negresele și mulatrele care-și acaparaseră deja puteri depline și libertate pentru a apăra mai bine sfînta cauză, începeau să bîntuie orașul în bande, iar tot mai multe familii începură să se închidă în case.

Se temeau să iasă în vecini.

Cartierele centrale ale oraşului erau cele mai bîntuite, în toate direcţiile, de acele bande; cafenelele mai ales, erau punctul lor de întîlnire.

Acolo se bea şi nu se plătea, căci discursurile pe care le asculta proprietarul erau o onoare şi un preţ chiar prea mare pentru vinul lui.

Cafenelele erau invadate încă de pe la patru după-amiază. Şi vai de cel care apărea în ele cu barba completă şi pieptănat cu cărare! Un nou mod de bărbierit, pe care nu-l cunoştea Figaro, era experimentat asupra celui om în mai puţin de un minut.

Cuţitul celor din *Mazorca*, ce mai tîrziu avea să servească drept fierăstrău pe gîtul omenesc, îşi făcea acolo ucenicia ca brici şi foarfece de frizerie.

Nu se stinge bine ultima rază a apusului la marginile orizontului, că oraşul devenea pustiu; toată lumea acasă; atenţi la cel mai mic zgomot; schimbînd priviri; cu inimile tresărind.

Lavalle.

Rosas.

Mazorca.

Idei ce treceau, ca fulgere de frică sau speranţă, prin închipuirile tuturor.

Vai de mama care avea un fiu afară din casă! Vai de iubita ce-şi aştepta iubitul!

O bătaie în poarta dinspre stradă şi toţi se repezeau în camerele interioare.

Inima voia să ghicească.

Imaginaţia se rătăcea.

Realitatea îi smulgea un suspin şi un zîmbet.

Era o clipă de calm, de trecere către un alt moment de nelinişte, de zbulcium, de frică, ce avea să dureze toată noaptea, toată a doua zi şi încă multe zile şi săptămîni.

Ce s-a întîmplat cu familiile din Buenos Aires? Cum s-a putut trăi în această agonie latentă fără ca spasmele de sînge,

contractiile inimii și arterelor să nu epuizeze viața și să nu ducă la demență ori la sinucidere?

Somnul. Dar nici măcar somnul nu era îngăduit. Străjerii trebuiau să treacă la fiecare jumătate de oră pentru a-i trezi pe cameni cu strigăte de moarte.

Nu. Nici Roma, sub împărații militari ori sub excesele celor mai brutali tirani; nici istoria Angliei, în timpul despotismului religios, nici Franța domniilor criminale, nici Spania de pe timpul rugurilor nu oferă tabloul unei întregi societăți aflate în îngrozitoarea situație a orașului Buenos Aires din lunile pe care le înfățișăm, în 1840.

Tiranii de peste tot au persecutat câte un partid, câte o idee. Dar nicăieri n-au persecutat întreaga societate cu afluxul unei mici părți din acea societate însăși.

Proscrierile prinse în poarta Senatului roman făceau măcar cunoscut cine erau cei aflați sub anatema urii sau a răzbunării.

La Buenos Aires însă, nimeni nu era însemnat și toți se aflau sub anatemă.

Rugul englez n-a făcut mai puține victime decât cel spaniol. Dar fiecare știa, prin credința religioasă ce-o avea, ce scartă îi era hărăzită.

La Buenos Aires nu exista nici un mijloc de a cunoaște această soartă, nici o cale care să ducă la siguranța personală, decât cea de a te transforma în asasin pentru a scăpa de soarta de victimă. Să nu se creadă că vorba asasin e folosită ca o hiperbolă; dimpotrivă, trebuia să fii asociat cu tot ce avea mai corupt *Mazorca*, să ai cuțitul în mână, să ucizi ori să fii gata să ucizi.

Peste tot, adeziunea morală la cauza puterii, oricât de brutală și de tiranică ar fi fost aceasta, a fost în mod firesc o garanție.

La Buenos Aires nu.

Bătrînul cu principii federaliste, deși era onorabil și moderat; chiar străinul, care nu era nici unionist, nici fede-

ralist; omul pașnic și muncitor care nu auzise niciodată de vreo opinie politică; femeia, tânărul, adolescentul, toți s-ar putea spune; toți, cu toții erau învăluiți, cuprinși în aceeași universală sentință: să fie ori asasini ori victime.

CAPITOLUL II — SANTOS LUGARES

Primele lumini ale zorilor se iveau la răsărit, iar privirea obosea să ghicească formele obiectelor ce se vedeau ici și colo în grupuri mari, în tabăra de la Santos Lugares.

Erau sute de căruțe.

Grămezi de pământ pe marginea șanțurilor ce fuseseră săpate.

Tururi de baterie.

Grămezi de gloanțe.

Sute de corturi de piele, răspândite în cea mai mare dezordine.

Harnașamente, arme, soldați, femei, căruțe, totul amestecat în cel mai deplin haos.

Iar semnalul deșteptării la batalioane, trompetele caveriei, larma corpului de indieni, strigătele negreselor, mișcarea cailor, strigătul de *gaucho* strunindu-i, toate în același timp, alcătuiau un zgomot nedefinit, nedumerind urechea și vederea.

Cartierul general se afla spre marginea dreaptă a taberei, într-o fermă mare, care totuși nu-l adăpostea peste noapte pe generalul comandant.

Unde dormea Rosas? Patul lui era la cartierul general, dar nu acolo dormea.

În puterea nopții eroul popular era văzut venind în tabără și întinzându-și lucrurile lângă credincioșii lui apărători.

Acolo era văzut culcându-se; dar după o jumătate de oră nu mai era acolo.

Unde era? Cu *poncho*-ul și căciula aghiotantului lui, cuțitat în altă parte, unde nimeni să nu-l găsească și să nu-l recunoască..

În clipa în care ne aflăm, el descăleca la cartierul general, în poarta căruia beau *mate* mai mulți comandanți, ofițeri și alți oameni, de-a valma.

Omul acela cu o fire de bronz, care petrecuse noaptea cu același confort ca și calul său, sau mai bine zis cu și mai puțin confort decât animalul, era totuși proaspăt, viguros și puternic, ca și când ar fi ieșit din saltele de puf și o baie de lapte.

Expresia de pe chip îi era cruntă și sinistă, ca și patimile ce-i bîntuiau sufletul.

Cu *poncho*, cu o căciulă de ofițer și fără spadă ori vreun alt însemn, el trecu prin mijlocul curții statului major, ori ce-o fi fost, fără a binevoi să arunce o privire.

O masă mare de pin era așezată în mijlocul sălii, acoperită aproape în întregime de hîrtii scrise de mînă ori tipărite.

Acolo se aflau trei secretari, palizi, încercănați, într-o tăcere profundă și nefăcînd nimic, precum și generalul Corvalán, cu un pachet mare de plicuri închise în mînă, ocupat să citească și să recitească adresele.

Se ridicară cu toții la intrarea lui Rosas. Acesta își scoase căciula și *poncho*-ul, le aruncă pe o laviță și începu să umble de-a lungul camerei; în timp ce copiiștii și aghiotantul, pe care nu-i salutase, rămăseră în picioare lîngă scaunele pe care le ocupau cu o clipă înainte.

Apăru imediat un soldat și se opri în ușă, cu un *mate* în mînă. Rămase tînut locului.

Rosas își continuă mersul.

Venind spre ușă, își întinse brațul, luă acel *mate*, trase de două-trei ori din el fără a se mișca, îl dădu din nou soldatului și-și continuă mersul.

Soldatul rămase pe loc, cu *mate*-ul în mînă.

După vreo două trei minute, aceeași scenă se repetă.

Secretarii și aghiotantul rămăseseră în picioare.

Rosas continua să se plimbe.

Furnizorul de *mate* pleca și venea.
Această pantomimă dură pe puțin trei lungi sferturi de oră.

În mijlocul uneia din plimbări, se opri deodată lângă masă și spuse, cu o față veselă, copiștilor, ca și cum abia atunci i-ar fi văzut;

— Luați loc, vă rog.

Copiștii se așezară.

Apoi, întorcându-se spre Corvalán, îl întreabă ca și cum s-ar fi mirat:

— Ce! Erai aici?

— Da, Excelentissim domn.

— Când ai venit?

— Să fie vreo oră.

— Ce s-a mai întâmplat în oraș?

— Absolut nimic, Excelentissim domn.

— Sînt veseli?

— Da, domnule.

— Și Victorica ce mai face?

— Azi noapte l-am văzut; foarte bine, Excelentissim domn.

— Când îl mai vezi transmite-i complimente. Fiindcă n-a venit ieri toată ziua, am crezut c-a crăpat spaniolul. Pe *don Felipe* l-ai văzut?

— Da, Excelentissim domn.

Rosas hohoti zgomotos.

— Ce frică i-o fi guvernatorului delegat! Deci nu-i nimic?

— Acum vreo două ore au venit, pe fluviu, aceste mesaje.

— Să văd, dă-le.

Rosas luă plicurile, le deschise și după ce citi semnăturile le aruncă spre unul dintre copiști.

— Citește — îi spuse, continuînd să se plimbe.

Copistul citi:

„Domnului Juan Manuel de Rosas

Tabăra generală, aprilie, cîmpiile La Rioja, august 1840.

Stimate guvernator și general,

La 5 ale lunii, la 4 după-amiază, a sosit la destinație *don* Lucas Llanos cu onorabilele voastre corespondențe din 2 și 18 ale lunii trecute; prin acestea am aflat că ați binevoit să fiți de acord cu indicațiile din scrisoarea mea din 30 iunie privind veșmintele, săbiile etc., a căror livrare va fi reluată, de la Córdoba, de către generalul Alemán, care, pe motiv că s-a retras câteva zile să se vindece de o boală care-l supăra...”

— Bine, să crape, și să crape și călugărul. Nu-i asta cea de la fratele Aldao?

— Da, Excelentissim domn.

— O s-o copiezi mai târziu; ia, citește-mi alta. Asta de la cine e?

— De la maiorul Vicente González. Prezintă mișcările...

— Nu te-am întrebat ce prezintă. Citește.

— Prezintă mișcările pe care le-a efectuat căpetenia Lavalle în 30 și 31 august, 1 și 2 septembrie.

— Să vedem. Citește mișcările.

— 30.

— 30 ce?

— August, a spus înainte — răspunse copistul bîlbîindu-se.

— Trebuia să spună și aici. Nu uita; fă-i observația asta bătrînei brute — spuse Rosas altuia dintre copiiști — și spune-i ca altădată să precizeze cu mai multă claritate mișcările sălbaticilor unioniști.

— Să-i spun să scrie datele mișcărilor?

— Mai du-te dracului! Scrie ce-am spus eu. Continuă.

Primul copist continuă:

„30: pe la opt și jumătate armata scîrboșilor și sălbaticilor unioniști a luat masa, apoi a mărșăluit spre orașul Luján și a pus tabăra lângă sat, la cinci și jumătate după-amiază, la conacul lui Marco.

31: căpetenia Lavalle a lăsat în orașul Luján mai multe căruțe și o parte a artileriei, și duce doar două tunuri și două piese ușoare. În această zi căpetenia a ținut o adunare de comandanți și ofițeri. Nu se știe pentru ce.

1: căpetenia a rămas în același loc. Au plecat două esca-
droane, unul către Capilla del Señor și celălalt spre Zarate.
2: la nouă dimineața s-a pus în mișcare armata sălbatici-
lor unioniști.

După o leghe s-au oprit.

La douăsprezece s-au pus din nou în mișcare scriboși
unioniști.

La unu și jumătate au făcut o haltă.

La două s-au pus din nou în mișcare.

La trei s-a oprit întreaga armată.

La patru au continuat marșul, iar la cinci și jumătate au
trecut pîrîul Chozo.

La șase au pus tabăra la cele două posturi de la Ramírez,
cu ale căror rezerve au făcut focul sălbaticii unioniști. Nu
mai e altceva — spuse copistul.

— Poimîine pot fi la Merlo; chiar și mîine — spuse Rosas,
începînd să umble și mai agitat prin cameră.

— Ce spune scrisoarea lui López? — întrebă, oprindu-se
brusc, după cîteva clipe de tăcere.

— Că merge către San Pedro.

Furnizorul de *mate* apăru din nou în ușa fermei.

— Nu-i acolo o scrisoare nesemnată?

— Da, Excelentissim domn.

— Să vedem, citește-o toată.

Copistul citi:

„Montevideo, 1 septembrie 1840

Excelentissim domn,

După scrisoarea mea de alaltăieri nu am alte noutăți
decît cele aduse ieri de un vas de război englez care a venit
de la Rio de Janeiro, privind sosirea unui nou amiral francez,
în fruntea unei expediții care trebuie să vină în sprijinul tră-
dătorilor și renegaților unioniști ce și-ar vinde patria stră-
nilor dacă n-ar fi brațul puternic al Excelenței Voastre care
s-o apere împotriva tuturor.

Aici sălbaticii unioniști continuă în cea mai deplină anar-
hie.

Unii îl blestemă pe Lavallo că nu avansează atât de repede cum ar vrea ei. Alții...”

— Vezi ce-i larma asta, Corvalán. Nu, stai. Du-te tu să vezi — îi spuse Rosas soldatului cu *mate*: căci într-adevăr, se auzea o larmă în tabără.

Soldatul ieși, iar copiii și Corvalán rămaseră nedumeriți.

— Dă-i înainte — îi spuse Rosas copistului.

Acesta continuă:

„Unii îl blestemă pe Lavallo...”

— Ai citit asta, nu fii prost.

Secretarul se făcu palid ca ceara și continuă:

— „Alții strigă că nu trebuie să mai înainteze până ce”...

— Ce-i? — îl întreabă Rosas pe soldatul care intră, în timp ce copistul însemna cu unghia cuvântul la care rămăsese cu cititul.

— Nimic, domnule.

— Cum, nimic?

— E unul care vinde dulciuri, iar tovarășii lui spun că e un spion de-al lui Lavallo.

— Atunci așa trebuie să fie. De unde vine?

— Nu știu, domnule, dar trebuie să fie de pe aici.

— Bine; spune-le oamenilor să facă ce vor cu el.

— Soldatul ieși. Rosas făcu semn copistului să-și continue lectura.

Acesta continuă:

— „...nu-și va fi atras de partea lui toate simpatiile țării. Iar căpetenia Lavallo probabil că nici nu știe ce să mai facă fiindcă fiecare îl sfătuiește altfel. Cât despre Rivera”...

Cititorul se opri brusc la strigătele îngrozitoare, țipete ce sfîșiau inima și care se auzeau doar la câțiva pași de acolo, lângă Rosas: se tăia beregata vînzătorului de dulciuri, în veselie și strigătele sălbatice ale soldaților și gloatei la vederea sîngelui și agoniei victimei.

Nefericitul se numea Antonio Fragueiro Calvino. Avea peste șaptezeci de ani, era vînzător de prăjituri și venise în

ziua aceea la Santos Lugares să facă comerț cu taraba lui de dulciuri, atras acolo în mod fatal de soarta lui.

— Continuă deci — spuse Rosas cu cel mai mare calm.

— „Cît despre Rivera, el nu le poate da nici un ajutor, căci dorește să se ducă dracului toți, nu fiindcă cioroiul n-ar fi la fel de unionist ca și ei, ci fiindcă toți o duc așa, în cea mai mare anarhie.

În fiecare zi vin fugari din Argentina. Constat că cea mai mare parte se îmbarcă pe malul de la San Isidro, pe baleniere franceze care vin să-i ia; și mi se pare că acel loc trebuie cel mai mult supravegheat.

Mîine îi voi scrie Excelenței Voastre din nou, așa cum fac de fiecare dată cînd am ocazia.

Scrisoarea în valoare de o sută de uncii mi-a fost plătită la vedere.

Urez deplin succes Excelenței Voastre”. Asta e tot.

— Uite — spuse Rosas, adresîndu-se lui Corvalán — dumneata te duci în oraș, nu-i așa?

— Cum ordonă Excelența Voastră.

— Ai treabă acolo. Caută-l pe Cuitiño și spune-i că mi s-a scris de la Montevideo că el îi lasă să scape, pentru bani, pe unioniștii ce se îmbarcă pe malul de la San Isidro; că eu nu cred așa ceva, dar să nu-i lase pe sălbaticii unioniști să-și bată joc de el în așa hal; și că în una din nopțile astea am să ies și eu la plimbare pe malul acela.

— Foarte bine, Excelentissim domn.

— Povestește-le, prietenilor și lui, tot ce ai văzut și ai auzit pe aici... Mă înțelegi?

— Da, Excelentissim domn.

— Nu e Maza la ușă acolo? — întrebă Rosas pe soldatul care stătea cu cupa de *mate* din care din cînd în cînd mai trăgea cîte o dușcă.

— El e — răspunse acesta.

— Să vină.

O clipă mai târziu apăru Mariano Maza, comandant al unui corp de marină; om ce mai târziu avea să joace un rol singeros și respingător în războaiele lui Rosas.

Pe atunci avea vreo treizeci și cinci de ani; era de statură mijlocie, blond și cu un chip de felină sinistră, pe care erau clar zugrăvite instinctele răului și ale viciului.

Se prezentă cu căciula militară în mână în fața celui care avea pe frunte, încă proeminente și calde, petele singelui unchiului și vărului lui primar.

Rosas îl privi fără a binevoi să-l salute și-l întrebă:

— Nu sînt în tabăra dumitale cîtiva din cei aduși ieri?

— Da, Excelentissim domn.

— Cîți sînt?

— Patru, Excelentissim domn.

— Cum îi cheamă?

Maza scoase din buzunar o hîrtie și citi:

— José Yera, spaniol.

— Spune venetic.

— José Yera, venetic, și fiul lui.

— Pe ăștia i-au trimis de la Lobos, nu-i așa?

— Da, Excelentissim domn.

— Și ceilalți?

— Un anume Vélez, din Córdoba, și Mariano Álvarez, din Buenos Aires.

— ăștia-s toți?

— N-au mai adus alții, Excelentissim domn.

— Bine; împușcă-i.

Maza făcu o plecăciune adîncă și ieși, în timp ce Rosas își continuă plimbările.

După cinci minute se opri și spuse:

— Du-te, Corvalán.

Aghiotantul se pregătea să plece.

— A! Du-te acasă la Maria Josefa și spune-i să facă ce vrea. Dacă sînt unioniști, să nu-i pese de nimic.

— Foarte bine, Excelentissim domn.

— Altceva: caută-l pe Mariño și spune-i....

Glasul lui Rosas și atenția tuturor fură întrerupte de detunăturile a două salve.

Yera și fiul lui, Álvarez și Vélez căzuseră asasinați de plumbii lui Rosas, la fel cum zece minute mai devreme căzuse Calvino sub cuțitul federalist.

— Spune-i deci lui Mariño — continuă Rosas cu nemai-auzit calm — tot ce e pe aici. Mai spune-i că mi se pare a fi unionist, căci articolele lui sînt cam moi.

Aceasta o spunea Rosas în momentele în care „Gazeta Comercială” vărsa sînge, ațîțindu-i pe dulăii Federației la exterminarea unioniștilor.

Corvalán, încărcat de comisioane, fiecare însemnînd o moarte sau o nenorocire, încălecă pe cal cu mai puțină siguranță decît cea cu care numele lui avea să treacă în mod trist în istorie, dacă nu ca autor de crime, căci nici n-a fost așa ceva generalul Corvalán, cel puțin ca un exemplu de umilință și supunere pasivă față de tiranul pe care l-a slujit atîția ani.

Calul lui nu făcuse însă decît cîțiva pași, cînd furnizorul de *mate* îl ajunse din urmă și-l chemă înapoi din partea lui Rosas.

Bătrînelul descălecă cu greu și, împiedicîndu-se în sabie și cu epoleții dansînd, reveni în fața lui Rosas, în timp ce soldatul se duse să aducă un pahar cu apă cerut de dictator.

CAPITOLUL III — UN PAHAR CU SÎNGE

— Plecai?

— Da, Excelentissm domn.

— Nu; mai stai; ia loc.

Corvalán se așează.

— Ia să vedem — continuă Rosas adresîndu-se unuia din secretari — care e pachetul pe care l-au adus ieri?

— Acela, Excelentissim domn — răspunse secretarul arătînd un pachet uriaș, ce se afla pe un scaun.

— Desfă-l.

— Poftim, Excelentissim domn.

— Bine, scoate o clasificare.

— Care din ele Excelentissim domn?

— Începi cu prima. Caut-o.

Copistul se apucă să caute prin hîrtii.

— Iat-o, Excelentissim domn.

— Citește.

Rosas își relua plimbările prin cameră, în timp ce ordonanța rămăsese în picioare, la ușă, cu paharul cu apă în mînă.

Secretarul citi cele ce urmează¹:

„Numărul 1. CLASIFICARE DIN 1835.

General Juan José Viamont — dușman al restauratorilor.

General Nicolás de Vedia — a susținut guvernul lui Balcarce² și a stîrnit entuziasmul poporului împotriva armatei.

General Tomás Iriarte — acesta n-a fost niciodată federalist; l-a susținut cu înverșunare pe Balcarce.

General Gervasio Espinosa — acesta a fost federalist, dar s-a transformat în dușman susținînd guvernul lui Balcarce, care l-a tratat cu deosebită considerație.

Colonel Francesco Lynch — a dezertat din partidul federalist și a fost agentul ministrului de război Martínez, căutînd prozeliți care să-i susțină cauza dușmană.

¹ Printre ciudatele documente inedite pe care le avem azi din epoca dictaturii se află și faimoasele „clasificări” de care s-a vorbit atît, și care cuprind nouă mii patru sute patruzeci și doi de indivizi; începute în 1835 și terminate, se pare, în 1844.

Cînd am scris „Amalia”, în exil, ne-am referit la ele; dar, după cum e de înțeles, nu aveam atunci documentele. Azi, cînd ele se află în posesia noastră, înserăm în textul operei o mică parte dintre ele, încă inedite, pentru a se vedea ordinea și amănunțimea acestor tabele — Buenos Aires, 1855.

² Juan Ramon Balcarce (1774—1836), guvernator al provinciei Buenos Aires între 1832—1833, înlăturat de la putere prin violență.

Colonel Juan Pedro Luna — după ce a venit din Armata Sudului vorbea cu patimă în public despre General și de orice persoană ce susținea partidul federalist; doar o administrație atât de coruptă ca a acelei epoci i-a putut permite atîta obraznicie fără a-l sancționa; drept pentru care a luat armele; în ultima perioadă a fost cuprins în reformă, fiind trecut în statul major inactiv, dar imediat a cerut scoaterea definitivă și i s-a acordat.

Colonel Paulino Rosas — unionist și spinare neagră, se află în statul major inactiv.

Locotenent colonel Prudencio Torres — a fost unionist „încăpățînat“, apoi federalist și spinare neagră.

Locotenent colonel Juan José Olleros — spinare neagră cu încăpăținare; reformat.

Sergent major Manuel Torres — s-a izolat la alegerile din aprilie și s-a împotrivit federaliștilor; e uruguayan și rudă cu Martinez.

Locotenent colonel în miliții Epitacio del Campo — a fost federalist, apoi spinare neagră fanatic; s-a izolat la alegerile din aprilie; aceasta i-a folosit pentru a ajunge șef al poliției, calitate în care i-a persecutat pe toți federaliștii ce nu făceau parte din facțiunea lui.

Don Juan Manuel Canabery — spinare neagră fanatic, a avut o protecție asigurată și, în asociere cu Epitacio del Campo, au organizat toate licitațiile guvernului, de pe urma cărora au cîștigat foarte mult.

Don Juan José Bosch — a fost federalist și s-a transformat în spinare neagră entuziast.

Locotenent colonel Manuel Gregorio Mons — spaniol, spinare neagră și agent „în orb“ al generalului Espinosa.

Colonel Bernardo Castañon — spinare neagră și spion al guvernului lui Balcarce.

Colonel José Maria Echauri — idem ca mai sus.

Maior Lorenzo Melgar — spinare neagră fanatic; îi atrăgea pe țărani și participa la toate hărțuiețile, pînă cînd a fost rănit de o lovitură de lance.

Maior Casiano Aparicio — spinare neagră fanatic.

Don Federico Ebner — acesta, cetăţean particular şi străin, umbla cu o ceată şi-i înstrăina pe ţărani în zilele revoluţiei; a fost trimis de Balcarce să-l convingă pe generalul Izquierdo să vină cu trupele în oraş; acesta l-a arestat şi l-a pus la dispoziţia comandantului armatei, fiind trimis ca prizonier la Guardia del Monte.

Don Matías Aberastegui — a fost ofiţer de aprovizionare; a luat armele împotriva tovarăşilor lui şi a slujit ca aghiotant al generalului Olazábal.

Maior Martin Olazábal — spinare neagră, a luat armele.

Maior Jerónimo Olazábal — unionist şi spinare neagră.

Don Diego Vivar — acesta a acţionat cu strădanie pentru a atrage miliţiile comandantului Navarrete, motiv pentru care a fost arestat şi trimis la Guardia del Monte.

Don Marcelino Carranza — unionist şi spinare neagră.

Locotenent colonel Benito Nazar — unionist şi spinare neagră.

Căpitan Mariano Bermúdez — intră în categoria unioniştilor şi a spinărilor negre; nu a servit în armata federalistă; în prezent este inculpat pentru uciderea unui muzicant din corpul veteranilor.

Maior José Gueselaga — în batalionul Apărătorilor, a fost partizan al generalului Martínez şi spinare neagră.

Maior Rufino Guati — unionist şi spinare neagră.

Locotenent colonel Francisco Seguí — unionist şi spinare neagră.

Locotenent colonel Antonio Toll — *idem*.

Căpitan de miliţii Pablo Lopez — a fost federalist, a trecut la spinările negre şi a luat armele.

Căpitan de miliţii Luis Casar — *idem*.

Căpitan de miliţii Martin Amarilla — *idem*.

Locotenent colonel Mariano Moreno — spinare neagră, a susţinut cu ardoare guvernul lui Balcarce.

Colonel Juan José Martínez — *idem*.

Colonel Nicolás Martínez Fontes — a condus batalionul „Rio de la Plata“; a fost atît de entuziast, încît în ziua alegerilor din aprilie şi-a ţinut trupa în cazarmă şi a strigat „moarte absolutiştilor“.

Don José Maria Zelaya — acesta a fost federalist, l-a convertit pe ministrul de război Martínez (se spune că din interes), dar el era agent şi panegirist al acestuia.

Don Demetrio Villarino — a fost judecător de pace la San Fernando, l-a atras comandantul Manuel Feliciano Fernández, motiv pentru care a fost scos din funcţie de comandantul armatei.

Don Juan José Maciel — fost judecător de pace la San Isidro, idem.

Colonel gradat José Maria Escobar — spinare neagră; nu e bun nici de prieten, nici de duşman.

Don Diego Pinciro — a fost judecător de pace în Las Conchas; entuziast partizan al lui Balcarce.

Don Placido Viera — acesta, din simplu particular, a fost făcut în zilele revoluţiei din octombrie sergent major în cavaleria de linie şi a comandat o trupă; i-au fost retrase atribuţiile, fiind cuprins în rezoluţia onorabilei adunări.

Don José Maria Grimau — a fost cercetaş şi unul dintre cei mai exaltaţi împotriva federaliştilor în timpul revoluţiei.

Colonel Rafel Hortiguera — spinare neagră, însă moderat.

Don Pedro Echenagusia — cetăţean particular, a oferit guvernului să formeze o companie pentru a lupta împotriva federaliştilor; nu şi-a ţinut promisiunea, dar a primit opt mii de pesos, bani cu care a rămas.

Căpitan Emilio Gondora — spinare neagră, a fost printre cei din urmă prinşi cu arma în mînă.

Don Mariano Artayeta — a fost j_rimar în Lavalle, unionist fanatic şi s-a oferit, în timpul revoluţiei, să ridice armele împotriva noastră.

Don Mariano Aquilino — a fost şeful cazăr_mii 17; a dat dovadă de iscusinţă la alegeri în favoarea listei spinărilor negre, iar mai recent a luat armele.

Colonel Juan Coé — ginerele lui Balcarce; în zilele revoluției i s-a dat comanda portului.

Don Pedro Echagüe — spinare neagră și spion al ministrului Martínez.

Sergent major Julian Martínez — ginere al ministrului Martínez, a ridicat armele.

Colonel Manuel Rojas — unionist, spinare neagră.

Colonel Ramon R. Fernandez — spinare neagră, a acționat cu entuziasm la alegeri împotriva federaliștilor.

Căpitan Mariano Quintas — unionist, a luat armele.

Don Antonio Martínez Fontes — a scris împotriva federaliștilor, în prezent lucrează ca funcționar la vamă.

Don Dámaso del Campo — spinare neagră, a acționat în perioada alegerilor împotriva noastră.

Locotenent colonel Juan Santiago Wascalde — unionist acerb, în prezent este funcționar al parchetului.

Căpitan Bartolo Berrera — s-a luptat împotriva federaliștilor, se află în statul major activ.

Locotenent colonel Ramón Listas — unionist, spinare neagră.

Maior Bartolo Fernandez — spinare neagră întrutotul; s-a remarcat prin înverșunarea în alegeri și prin acțiuni armate în zilele mișcării.

Locotenent colonel Amadeo Ibarrola — când a izbucnit mișcarea de la 11 octombrie era comandant la Quilmes, unde îl trimisese guvernul cu câteva zile înainte. Patrioții l-au surprins în aceeași noapte și, după ce l-au arestat, l-au pus în libertate, obligându-l să jure că nu va lua armele. A răspuns prin joshnicie acestei generozități și după ce s-a văzut liber le-a luat din nou.

Sergent major Felipe Iriarte — unionist și spinare neagră.

Sergent major Ciriaco Otero — a luat armele împotriva federaliștilor.

Locotenent colonel Victorio Llorenti — a fost funcționar la inspecție, iar în zilele mișcării din octombrie, întrucât se

făcuse cunoscut prin entuziasm, generalul Olazábal l-a numit adjunctul său în corpul veteranilor.

Maior Pedro Calderón — unionist și spinare neagră.

Don Gregorio Silva — era judecător de pace la Concepción, spinare neagră fanatic și agent al generalului Olazábal.

Don Eduardo Espinosa — era funcționar la aprovizionare, a intrat în clădire cu armele în mâini; pentru aceasta a fost scos din funcție.

Presbiterul Mateo Vidal — aprig dușman al federaliștilor, a susținut în Camera Reprezentanților toate dispozițiile guvernului din acea epocă și-l sfătuia pe ministrul de război Martínez.

Colonel Angel Salvadores — spinare neagră; a comandat cu armele în mână un canton.

Maior Ramon Carabajal — unionist și spinare neagră.

BATALIONUL DE ARTILERIE

Clasificarea comandanților și ofițerilor.

Comandant Juan Ceballos — a obținut această funcție de la guvernatorul Balcarce după 11 octombrie; numirea a fost ratificată de Viamont; a luat armele. Nu a făcut alte servicii Federației, în afară de expediția la Córdoba.

Căpitan Marcelino Aparicio — unionist și spinare neagră.

Locotenent Manuel Visetrez — unionist.

Adjutant Jose Revol — spinare neagră.

Locotenent Norberto Abrego — spinare neagră.

Sublocotenent Manuel Castañon — spinare neagră.

Batalionul Garda Argentiniană: comandanții și ofițerii, fără excepție, sînt federaliști demni de toată încrederea.

Regimentul nr. 1 de campanie: comandanții și ofițerii, fie de linie, fie ai milițiilor de care dispune, sînt federaliști demni de încredere.

Rude ale spinărilor negre, dușmani ai federaliștilor care se află în prezent în afara provinciei

General de brigadă Juan Ramon Balcarce, general de brigadă Enrique Martínez, general Felix Olazábal, colonel Manuel Olazábal, locotenent colonel Manuel Feliciano Fer-

uandez, locotenent colonel Ignacio Ibarra, locotenent colonel Adriano Cardozo, maior Benito Olazábal, maior Marcelino Aguilar, căpitan Casimiro Garmendia, căpitan Marcelino Salinas, locotenent de miliții José Estanislao Bejarano, țaran, țaran Juan José Cano, guard José Villoldo, guard Pedro José Molina". Asta-i tot, Excelentissim domn.

— Bine, citește-o pe a doua — spuse Rosas, continuându-și plimbarea, iar copistul citi:

CLASIFICARE Nr. 2

Funcționari civili de toate categoriile care sînt bine cunoscuți pentru opiniile lor

DEPARTAMENTUL POLIȚIEI

Comisari: Don Matias Robles — federalist; don Angel Herrero — idem, ferm; don Pedro Romero — idem; don Lorenzo Laguna — idem; don Pedro Chanteiro — idem; don Isidoro Lopez — idem; don Hilario Abalos — idem; don Juan José Castros — idem; don Diego Rúa — federalist; don Manuel García — idem; don Manuel Insúa — idem; don Juan Manuel Serrano — idem; don Pedro C. Chavarría — idem, ferm; don Ciriaco Cuitiño — federalist ferm și remarcabil; don Andres Parra — idem.

Comisari în delegație: don Marcelino Aspitia — federalist ferm.

Ofițer clasa a doua: don Pedro Romero — federalist.

Ofițeri spate: Don Juan Moreno — federalist; don Ramon Torres — idem; don Juan Maria Zamorano — federalist ferm; don Francisco Plot — idem; don Baltasar Agüero — nesemnificativ și neparticipînd la serviciu.

Funcționari copişti: don Francisco A. Macie — nou în partid, cu bună conduită; don Esteban Ojeda — idem; don Francisco Cámara — idem, a fost unionist; don Juan Victorica — a dovedit că e un bun federalist în epoca renegaților și continuă la fel; don Manuel Ovella — spaniol, unionist; don Angel M. Gómez — nu se cunoaște opinia actuală, a fost unionist.

Administratori de pompe funebre și poliție: 1. don Luciano Isla — federalist; 2. don Pedro Obrego — federalist ferm și solid.

Șefi ai depozitelor poliției: 1. Gregorio Guzmán — federalist. 2. Santiago Olivero — *idem*.

Trezorier al poliției: don Francisco Eyzaga — bun federalist

Notă: printre supraveghetori sînt mulți buni federaliști; alții însă sînt total necunoscuți ca opinie și va fi necesară o clasificare a lor cu de-amănuntul, pe bază de informații corespunzătoare.

Judecători de pace actuali din oraș: Catedrala din nord, don Inocencio Escalada — federalist; Sfîntul Nicolae, don Julian González Salomón — federalist ferm și remarcabil; Pietății — don Antonio Viera, federalist; Montserrat, don Manuel Maestre — *idem*; Concepción, don José Maria Pintes — *idem*; Socorro, don Gabriel Ferreyra — *idem*; San Telmo, don Francisco Buzaco — *idem*; Pilar, don Juan Ovalle — *idem*; Sfîntul Mihail, don José Moreno — *idem*; Balvanera, don Mariano Lorea — renegat.

Notă: În această din urmă parohie există un *alcalde* rumit don Eustaquio Giménez, care are aptitudini, e un om de bine și cunoscut federalist.

Angajați ai Fortăreței: don Pedro Salvadores — unionist și renegat; don Benedicto Maciel — trece drept federalist, dar o ducea bine și cu renegații și guvernul respectiv; don Severo Belvis — renegat; don Mariano Balcarce — *idem*; don Demetrio Peña — *idem* și unionist; don José Maria Sagasta — *idem*; don Gregorio Alagón — *idem*; don Prudencio Gramajo — *idem*; don Avelino Balcarce — renegat.

Ministerul de război: Maior Mariano Moreno — renegat; don Juan J. Martínez Fontes — *idem*; don José M. Agrelo — *idem*; don Marcos Agrelo — *idem*; don Luis Mendes — *idem*; don Esteban Badlam — renegat; doctor Mariano Hererra — unionist; don Pedro Díaz de Vivar — renegat; don Justo Balcarce — *idem*.

Contabilitate generală: Don Tomas Usús — unionist și renegat; don Antonio Macró — idem; don Mariano Javelera — idem.

Arhivari: don Jerónimo Lasala — o duce bine cu toată lumea; don Mariano Vega — renegat exaltat.

Percepție: don Santiago Calzadilla — unionist; don Marcos Sauvidet — idem; don Juan Araujo — renegat rău; don Antonio Martínez Fontes — renegat.

În rezervă: don José M. Somaló — renegat; don José A. Echeverría — idem; don José Guerreros — renegat exaltat și a fost agent al guvernului lui Balcarce; frații Peñas — renegați; don N. Perelló — unionist și renegat.

Conform opiniei generale, trebuie să mai existe în rezervă mulți alți renegați.

Poșta: Don Manuel J. Albarracín — unionist; don Bonifacio Salvadores — idem, și renegat; F. Olayo Pico — unionist.

Străjeria: președinte, don José Olaguer — renegat, o duce bine cu toată lumea.

Trezorier: don Felipe Botet — unionist foarte renegat.

Aghiotanți: don Juan Bautista Perichón — unionist; don Pedro Botet — renegat; don Antonio José Larrosa — o duce bine cu toți; don José Alvarez — federalist; don Ambrosio Correa — idem; don José León Gutierrez — idem, foarte angajat.

Străjeri aparținând partidului renegaților: Pedro Espejo, Fermin Uraín, José Pillao, Manuel Roxas, Juan Navea, Cosme Mendez, Vicente Gomez, Nicolas Martinez, José Alcolea — unionist, Rujino Blanco, Manuel Sosa, Manuel Rubio, Gregorio Diaz — foarte rău în epoca trecută, Domingo Lara — unionist rău; Nicolas Blanco, Lorecnzo Vose, José M. Cabot, Juan Ramon Diaz, José Ramos, Pedro Melo, Atanasio Romero, Luis Peredo, Francisco Rodríguez, Alberto Buranez, José Isla, Vicente Montillo, Francisco Tixera, José M. Ordorez, Julian Muñoz.

Indivizi de toate categoriile

Don Luis Vegas — fost judecător de pace în anul 83, renegat exaltat.

Don José M. Zelaya — funcționar la un parchet, renegat.

Un funcționar de același fel numit Velazquez, renegat.

Don Matias Aberasteguy — fost alcalde al cazărmii nr. 9, renegat.

Don Martin Troncoso — *idem* la nr. 13, renegat.

Don José Pico — *idem* la 52, *idem*.

Don Demetrio Villarino — fost judecător de pace la San Fernando, renegat.

Don Juan José Maciel — fost judecător de pace la San Pedro, renegat.

Don Juan Barrenchca — pensionat, renegat.

Don Vicente Arraga — *idem*.

Don Ireneo Portela — *idem*, unionist.

Don Ignacio Martinez — *idem*, renegat.

Don Pedro Trapani — *idem*.

Don Baldomero García — trăitor cu toate partidele și foarte legat de unioniști.

Doctor Mateo Vidal — eclesiast, renegat.

Don Francisco Silveira — canonic, *idem*.

Don Ramon Ollavarieta — paroh, *idem*.

Don Manuel Nazar — ajutor de paroh, renegat și unionist.

Don José Albarracin — paroh, renegat.

Don Mariano Brizuela — presbiter, unionist.

Don Bernardo José Campo — paroh, *idem*.

Avocați: doctor Pedro José Agrelo — renegat; doctor Valentin Alsina — unionist, doctor Marcelino Gamboa — moderat; doctor Pedro del Valle — renegat; doctor Manuel Belgrano — unionist; doctor Juan José Cernadas — renegat; doctor Bernardo Vélez — unionist rău; doctor Florentino Castellano — unionist renegat; doctor Paulino Ibarbas — unionist; doctor Rafael Macedo Ferreira — renegat; doctor José Tomás Aguiar — *idem*.

Grefieri: don Francisco Castellote — „unionist el, nevasta, fiii și fiicele”¹; „ajutor atașat” Antonio Fausto Gomez; don Manuel Covia — unionist „de la consulat”; don Marcos José Agrelo — unionist, grefier de numere; don Teodoro Montano — renegat; don Luis Castañaga — unionist incorrigibil, don Luis López — federalist, „băiat bun”; don Laujeano Silva — *idem*; don Miguel Mogrovejo — renegat; don José Maria Jordan — unionist; don Juan José Canaberis — procuror renegat, „rău, incapabil”; José Joaquin Rubí — federalist ferm.

Medici și chirurgi: cei doi Almeida — unioniști moderați; don Cosme Argerich — renegat; don Pedro Carrasco — unionist, don José Puentes — federalist; don Fernando Maria Cordero — *idem*, ferm; don Andres Dik — străin, federalist; don Juan Antonio Fernandez — unionist; don James Leppar — străin, nu e unionist; don Pedro Martínez — renegat; don Pedro Rojas — unionist; don Manuel Salvores — *idem*, renegat; don Justo García Valdez — *idem*; don Benjamin Vieites — *idem*.

Persoane particulare

Unioniști și federaliști renegați — don Mariano Fragueiro — unionist; don José Perez — comandant, *idem*; don Manuel Arroyo y Pinedo — foarte unionist; don José Arroyo y Pinedo — *idem*; don Juan Fernandez Molina — unionist; don Ventura Arzac — *idem*; rău; don José Maria Arzac, producător — renegat rău; don Pablo García — vag, *idem*; don Francisco Lavallo — unionist; don Francisco Seguí — *idem*; don Joaquin Belgrano — *idem*; don Pedro Berro — *idem*; don Fidel Casati — *idem*; don Miguel Fernandez fratele lui Manuel Feliciano — renegat; don Carlos Lamarca — unionist; don José Maria Maldonado — *idem*; don Molino Torres Angel — *idem*; don Sebastian Ocampo — unionist exaltat; don Carlos Reyes — *idem*; don Miguel Sanchez — *idem*;

¹ Cuvintele ce apar în acest document între ghilimele sînt note scrise pe original de mîna lui don Juan Manuel de Rosas. (n.a.)

foarte exaltat; *don* Manuel Terri — angajat la Bancă, *idem*; *don* Marcelino Carranza — renegat; *don* Manuel Carranza — unionist și renegat; un tânăr, Maximo Lara — foarte renegat; *don* Juan Manuel Canaveris — *idem*; *don* Benito Díaz, curier — unionist renegat; *don* Juan de Dios Padron — *idem*; *don* Matias Aberastegui — fost primar al cartierului nr. 9, renegat; *don* Pedro Echenagusia — renegat rău, spion plătit de guvernul lui Balcarce împotriva federaliștilor; *don* Manuel Vega — renegat rău și a bruscăt mai mulți cetățeni în nenorocita epocă a renegaților; *don* José Maria Laines — unionist rău și renegat; *don* Gervasio Armero — renegat și nu face cinste funcției oficiale din justiție, pe care o exercită.

Federaliști de diferite categorii ce fac parte din Asociația Populară Restauratoare și sînt angajați ferm

Don Martin Santa Coloma — „deosebit”; *don* Pablo Hernandez — „reprezentant, avere”; *don* Sebastian Sarate, *don* José M. Boeno — „b”; *don* Ramon Bustos — „aghiotant”; *don* José Aldao — „b”; *don* Rafael Barrios — „bun”; furnizor”; *don* Hilario Rodriguez, căpitan de mulatri — „folosit”; *don* Miguel Planes — „b”; *don* Manuel Alarcon — „b”; „căpitan”; *don* Laureano Almada — „b”, „post verdeață”; *don* José Tomas Robledo — „b”, „căpitan la 6 sau la trupa lui Cuitiño”; *don* Andres Robledo — „b”, *idem*, „căpitan”; *don* Berrando Fuentes — „b”, „piață”; *don* Pedro Nolasco Contin, *don* Andres Cabo — „b”, „casă proprie, pe pod, avere”; *don* Juan Merlo — „b”, „căpitan”; *don* Manuel Barbarin, *don* Manuel Munez, *don* Julian de Leon, *don* Jose Antonio Reinoso, *don* Bernardo Orellana, *don* Maximo Sosa — negru; *don* Silvestre San Martin — negru; *don* Francisco Moline, *don* José Maria Yedros, căpitan, mulatru — „b”; *don* Daniel Capdevila, negru — „b”; *don* Mariano Castillo — „b”, „căpitan de miliții”; *don* Antonio Bonifas, marină — „b”, „în serviciul marinei”; *don* Evaristo Idalga, *don* Antonio Reyes, *don* Trifon Cardenas, ofițer, *don* Francisco Isar, *don* Antonio Reynoso, *don* José Pintos — „b”; *don* Vicente Funez, *don* José A. Jimenez — „fermier din N”;

don José Domingo Montano, don Juan Baleyja — „b”, cap. M.; don Lorenzo García; don Martin Farias, din rezervă, don Mateo Castañon, don Manuel Burgas; don Angel Octán, don Francisco Esquibando, don José M. Pita, don Manuel Araoz de Parra, don Ciriaco Gari (ofițer de miliții), don Felvo Briones, ofițer militar, don Mariano Soria, don Diego Obirson, don Antonio Miranda, don Juan Molina, don Pedro Santellán, don Laureano Silva, copist, don Cayetano Laprida, don Juan José Olivera, don José Serapio Gaona, don Maximo Taybo, don José Tiburcio Sanchez, don José D. Farias, don José Carrasco, don Francisco Farias — „b”, „căpitan”, don Manuel Altolaguirre, mulatru, don Juan Balanzartegui, negru, don Manuel Abrego, don José Gabriel Romero, don Pedro Aberastegui, don Juan Fuentes; don Felix Padin, mulatru — „b”, „zarzavagiu”, don Roque Narbona, negru, don Juan José Perez de la Rosa, „bun ofițer scutit”, don Gregorio Sufrategui.

Alți federaliști, chiar dacă nu fac parte din Asociație
Don Bonifacio Huergo, don Manuel Rabago, don Miguel Onederra, don Anselmo Farias — deosebit, don Domingo Eyzaga — „b”, don Miguel Casal, ex comisar, don Evaristo Pineda, curier, don Simon Pereira, don José Vari și mulți alții.

În ce-i privește pe negrii din ultima categorie, ar putea fi considerați federaliști gata să susțină cauza în proporție de nouă zecimi dintre ei, cealaltă zecime fiind formată din câțiva ofițeri din corpul Apărătorilor ce vor fi categorisiți la timpul lor, și din alți bieți ignoranți, amăgiți de aceștia”. S-a terminat, Excelentissim domn.

— Las-o aici; împarte-le și pe celelalte, să le citești mai târziu; dar bagă de seamă, când ai să vezi „unionist” pe hîrtie să-mi citești „sălbatic unionist”. Uite, Corvalán. Du-le Mariei Josefa și spune-i să aleagă; că mîine fi trimis altele.

— Altceva nimic, Excelentissim domn?

— Nimic.

Corvalán iese.

În acel moment Rosas luă paharul cu apă din mîinile ordonanței.

Ușa fermei dădea spre răsărit, iar geamurile erau acoperite de perdele stacojii; soarele tocmai își înălța strălucitorul pavilion de rubin; razele lui, ajungînd în geamuri și luînd culoarea perdelelor, reflectară în apa din pahar o lumină de sînge și foc.

Acest fenomen optic stîrni groază în imaginația secretarilor, rănită de ideea pe care tocmai o înțeleseseră de la Rosas, care-i trimisese clasificările cumnatei lui. Aceasta fi făcu să creadă că apa se transformase în sînge și se ridicară brusc de pe scaune, palizi ca niște morți.

Într-adevăr, optica și închipuirea se îmbinaseră pentru a reprezenta, prin prisma unei iluzii, crudul adevăr al acelei clipe. Da; căci în acel moment el bea sînge, transpira sînge și respira sînge; se concentra și hotăra primii pași înspre acele tăieri de beregată ce aveau în curînd să scalde în sînge nefericitul oraș Buenos Aires.

CAPITOLUL IV – UNDE APARE CA ÎNTOTDEAUNA PRIETENUL NOSTRU DON CÂNDIDO RODRIGUEZ.

Dacă pînă acum capitolele anterioare au putut da o cît de mică idee despre ferocitatea lui Rosas, ele vor fi dat poate de gîndit și cu privire la modul în care se ocupa el de apărarea cauzei lui, în fața dușmanului ce invadea și-l amenința.

Spiritul ezită să creadă că în acele prime zile de septembrie 1840, Rosas s-ar fi gîndit și la altceva în afară de organizarea concretă a apărării, printr-un plan de campanie măcar la fel de serios ca situația în care se afla. Și totuși nu era așa.

Rosas n-a fost niciodată militar. Iar în acea bătălie, el n-a făcut altceva decît să îngrămădească oameni și tunuri, căruțe și cai în strîmtele redute de la Santos Lugares, așteptînd totul de la întîmplare, de la teroarea dușmanilor și de la

teama servitorilor; aceasta pare a fi unica tactică a acestui fiu preferat al celui mai sinistru noroc pentru omenire, atât în războaiele dintre anii 1840—1842, cât și în luptele date în epoca despre care povestim.

Înrolați sub steagurile lui, nu lipseau câțiva generali din vremea Independenței, precum și câțiva veterani ce se formaseră printr-o disciplină severă și cunoscând vaste planuri militare, servind sub ordinele primilor comandanți ai acelui măreț război. Iar măsurile lui Rosas, ca general comandant al armatei, în acele clipe în care toți își jucau viitorul, dacă nu chiar viața, constituiau un coșmar zilnic pentru acei militari ai Independenței, care nu vedeau în ordinele dictatorului decît absurdul, ignoranța, ori cea mai completă apatie, lipsa desăvîrșită a celor mai simple noțiuni ale artei războiului. Pentru ei era de neînțeles că victoria sau măcar o rezistență cît de cît reglementară, în cazul unui atac serios asupra acelui loc ori prin surprindere asupra orașului, s-ar putea realiza doar prin ronduri care să descopere vreun unionist înarmat, prin vizite la cazărmi unde nu se găseau decît adunături de oameni lipsiți de disciplină și spirit militar, și prin îngrămădirea unei puzderii de oameni și animale într-un loc strîmt. În fața unor asemenea planuri militare ei blestemau soarta care-i adusese sub comanda acelui „dobi-toc”, cum îl numeau Mansilla, Soler și alții care încinseseră spadele încă din primele zile ale Revoluției din America.

Pare de necrezut, însă chiar această răsturnare a firescui, însăși vulgaritatea și ignoranța lui Rosas serveau pentru ca fanatica plebe din partidul său, ba chiar mulți care nu făceau parte din această plebe, să creadă și să spună că tot ceea ce vedeau cu mirare era un efect al *geniului* Restauratorului, care scăpa puterii de pătrundere a celorlalți.

— Știe el ce face — spuneau.

Cu toate acestea, adevărul era că *geniul* habar nu avea de nimic din ce făcea, sau de ceea ce ar fi trebuit să facă în ce privește apărarea militară; el depunea o strădanie asiduă și laborioasă, în sinea lui, gîndind și combinînd căile de a-și

satisface barbare răzbunări în cazul unei victorii, pe care deja începuse s-o considere probabilă, fără a avea altă știință decât instinctul și viclenia lui pur animale; ba combinând nume pentru a găsi viitoare victime, ba căutînd în minte calea de a azvîrli în cea mai neagră sărăcie jumătate din populație; o nouă crimă, cea mai îngrozitoare dintre crimele lui, ce avea s-o transforme în lege peste numai cîteva zile.

Pe măsură ce evenimentele se precipită, cititorul va trebui să ne însoțească cu aceeași grabă ca și întîmplările și împreună cu tot felul de personaje. Să ajungă în oraș fie alergînd pe străzile lungi, pustii, triste, singuratic, lugubre, fie împingînd și dînd din coate pentru a-și face loc printr-un val de negrese bătrîne și tinere, unele murdare și zdrențăroase, altele îmbrăcate în mătase lucitoare, vorbind, strigînd și îmbrățișîndu-se cu soldații negri ai lui Rolón sau Ravelo, în timp ce altele își luau rămas bun țipînd, pe drumul către tabăra de la Santos Lugares; poate vom fi nevoiți să ne sprijinim de tocul unei porți pentru ca armăsarii ațîțați de cravașa celor din *Mazorca* să nu dea buzna pe trotuar și să ne doboare; în sfîrșit, să înțelegă pasul pentru a evita privirile curioase ce se îțesc prin grilajul unui oblon întredeschis, unde se află un om îngrijorat și curios, care ar vrea să întrebe chiar și pietrele ce se petrece, ce soartă se așterne în acele clipe peste capul tuturor, peste patul bătrînului, peste leagămul copilului; să știe dacă inima trebuie să zvicnească de frică sau de speranță; dacă soarele va apune pentru ultima oară asupra speranței ori asupra îngrozitoarei îngrijorări ce macină spiritul și trupul. Alergînd, trecînd cu cititorul prin orașul al cărui caldarîm vibrează, al cărui aer miroase a sînge, unde deasupra norilor nu pare a se mai afla Dumnezeu iar pe pămînt nu par a mai exista oameni; unde totul a dispărut, în afară de agonia sufletului, de închipuirile înspăimîntătoare ale imaginației și de lupta cumplită dintre speranță, care fuge sau se cuibărește în piepturi, și

realitate, adevărul care subjugă, anihilează și ucide însăși speranța; alergînd încoace și încolo, deci, vom da deodată peste un personaj serios și țeapăn, care, cu nedespărțitul lui baston, trece pe poarta Adunării Reprezentanților, cu o siguranță surprinzătoare a mersului, în timp ce rătăciră privirii și chipului, ca scăldat în apă de șofran, ne-ar face să credem, pentru o clipă, că omul are capul altcuiva, căci ceea ce se vede pe fața lui se opune complet siguranței pe care o arată restul trupului.

Este don Cândido Rodriguez.

În fața Adunării Reprezentanților se afla în 1840 o circumioară, adevărată cafenea „Palais Royal” pentru întreaga curte a *geniului*, de la opt pînă la unsprezece dimineața și de la nouă pînă la unu noaptea; în poarta acesteia fusese reținut cu un an în urmă, cu forța, tînărul Alagón, pentru a fi transformat într-una din cele mai triste și lamentabile victime ale lui Rosas.

Era ora zece dimineața.

Don Cândido ajungea tocmai la poarta Adunării Reprezentanților, cînd din cîrciumă ieșiră vreo douăsprezece personaje ale Federației, făcînd mare zarvă cu pintenii lor uriași.

Don Cândido nici nu-i privi. Îi văzu și-i cunoscă după auz. Fără a-și întoarce capul, intră foarte serios în clădirea Adunării Reprezentanților și începu să urce scara ce ducea spre arhive.

Nu avea treabă nici în clădire, nici la arhive. Zgomotul pintenilor federaliști dăduse picioarelor lui o altă direcție, fără a da timp capului să combine vreo idee. Astfel încît, cînd se trezi față în față cu un funcționar al acelor birouri, neștiind ce să-i spună și fără a considera necesar totuși să se oprească, trecu pe lîngă el continuîndu-și drumul.

— Doriți ceva, domnule? — îl întreabă omul.

— Eu?

— Păi da, doar dumneavoastră ați intrat aici.

— Uite ce e, tinere, acesta e un efect al unor cauze foarte îndepărtate și ascunse, pe care, cînd timpul, acest prieten

al bătrâneții și îndrumător al tinerilor... timpul... dacă ai ști dumneata ce este timpul!...

— Domnule, eu nu vreau să știu decît ce căutați dumneavoastră — spuse funcționarul, care începuse să creadă că *don Cândido* era nebun și nu se simțea la largul lui singur într-o asemenea companie.

— Uite ce e; de fapt, eu nu vreau nimic. Din ce familie faceți parte, distinse domn?

— Domnule, trebuie să închid poarta; vă rog frumos să vă retrageți — spuse tînărul, dîndu-se cîtiva pași înapoi și rămînînd cu spatele la ușa de ieșire.

— Aveți pe chip expresia inteligenței, a strădaniei în muncă. În ce format scrieți?

— Domnule, vă rog frumos să plecați.

— Dintre toți discipolii mei, căci trebuie să știți că am fost învățător în tot orașul Buenos Aires... O, ce oameni am scos! Unii sînt deputați, negustori de primă mînă, activi, harnici, neobosiți; cunoașteți prăvălia care se află...?

Don Cândido își ridică bastonul de bambus, ca pentru a arăta în aer locul despre care vorbise cînd tînărul, care crezu că-l ridicase pentru a-l lovi, alergă la poartă și-l strigă pe portar, care din fericire nu se afla la locul lui.

— Ce faci, tînăr imprudent, nesăbuit, ușuratic ca toți tinerii?!

— Domnule, dacă nu plecați strig.

— Bine, plec, tînăr fără experiență și zăpăcit.

Însă în loc să se îndrepte spre ușă, *don Cândido* se duse la unul din balcoane, care dădea chiar spre cîrciumă, iar inima îi veni la loc văzînd că în poarta aceasteia nu se mai afla nimeni.

Se întoarse și întinse mîna pentru a-și lua rămas bun de la funcționarul de la arhive care, neavînd nici o îndoială că *don Cândido* scăpase de la ospiciu, se feri ca de foc să-și pună mîna în ale lui.

— Adio, tinere recrut, nou în școala lumii. Să dea Dumnezeu să-ți pot răsplăti, dumitale și respectabilei dumitale familii, imensul serviciu de neuitat pe care mi l-ai făcut.

Don Cândido coborî scările cu întreaga lui gravitate studiată, în timp ce tînărul rămase pe loc, privindu-l și rîzînd,

Nu ajunse însă bine învățătorul la colțul străzii, mergînd către Retiro, cînd un alt alai federalist dădu colțul dinspre școală către cîrciumă, trezindu-se nas în nas cu *don Cândido*.

Acesta nu coborî, ci sări de pe trotuar și, cu pălăria în mîină, începu să facă plecăciuni adînci.

Ceilalți, care aveau mai mult chef de mîncare decît de saluturi, și obișnuiți cum erau cu asemenea complimente, își urmară drumul, în timp ce *don Cândido* rămase salutîndu-i pînă și de la spate.

Iute, cu tîmplele zvîcnindu-i și cu sudoarea curgîndu-i șiroaie, el dădu colțul străzii Victoriei, către cîmpie, și ajunse la poarta în fața căreia cititorii l-au cunoscut pentru prima dată și care nu era alta decît cea a casei lui Daniel, după cum probabil își amintesc.

O clipă mai tîrziu, nefericitul nostru secretar intra în salonul fostului lui elev, pe care îl găsi așezat într-un comod balansoar, citind liniștit elocventa *Gazetă comercială*.

— Daniel!

— Domnule?

— Daniel! Daniel!

— Domnule? Domnule?

— Sîntem pierduți!

— Știu.

— Știi și nu ne salvezi?

— Tocmai de asta mă ocup.

— Nu, Daniel, nu; nu vom mai avea timp!

— Cu atît mai bine.

— Cum? — întrebă *don Cândido*, făcînd ochii mari și așezîndu-se pe o canapea lîngă Daniel.

— Spun, domnule, că în asemenea situații cel mai bine e să terminăm repede.

— Dar să terminăm bine, vrei să spui.

— Sau să terminăm rău.

— Rău?

— Da, căci fie rău, fie bine, tot e altceva decât să trăiești întinzînd o mîină binelui și cealaltă răului.

— Și acest rău ar fi...

— Să ne taie capul, de exemplu.

— Să ți-l taie ție și tuturor conspiratorilor! Dar mie nu, unui om liniștit, nevinovat, blajin, incapabil de rău cu intenție, cu premeditare, cu...

— Ia loc, iubite maestre — spuse Daniel, întrerupînd discursul lui *don Cândido* care, pe măsură ce vorbea, se ridica în picioare.

— Ce am făcut eu oare, și ce am avut de gînd măcar să fac, pentru a mă afla, așa cum mă aflu acum, asemenea unei mici bărcuțe în mijlocul undelor și furtunilor oceanului?

— Ce-ai făcut dumneata?

— Da, eu.

— Ei, na! Păi chiar că n-ai făcut nimic!

— Eu n-am făcut nimic, domnule Daniel! Și a sosit timpul ca „asociația” noastră să se despartă, să se scindeze, să se rupă pentru totdeauna. Eu sînt un aprig apărător al celui mai ilustru dintre restauratorii acestei lumi. Sînt atașat pînă și de cel din urmă membru al respectabilissimei familii a Excelenței Sale, așa cum sînt atașat și-l apăr pe celălalt guvernator, domnul doctor Felipe și pe ai lui părinți și copii. Am vrut...

— Ai vrut să emigrezi, domnule Cândido.

— Eu?

— Da, dumneata! Iar acesta este un act de lez-Federație care se plătește cu capul.

— Dovezi?

— Domnule Cândido, dumneata ții morțiș ca cineva să te spînzure!

— Eu?

— Aștept numai să-mi spui dacă vrei să fii spânzurat de mîna lui Rosas sau de cea a lui Lavallo. În primul caz, te servesc imediat, făcîndu-i o vizită colonelului Salomón. În cel de-al doilea, voi aștepta trei-patru zile pînă intră generalul Lavallo în oraș și cu prima ocazie îți voi vorbi de secretarul domnului Felipe.

— Adică, înseamnă că am intrat la apă?

— Nu, domnule, dar vei atîrna în aer dacă vei continua să vorbești prostii așa cum ai făcut.

— Dar, Daniel, băiatul meu, nu-mi privești chipul?

— Da, domnule.

— Și ce vezi pe el?

— Frică.

— Nu, nu frică; neîncrederea, rodul îngrozitoarelor emoții care au pus stăpînire pe mine.

— Și ce s-a întîmplat?

— De acasă de la domnul guvernator pînă aici m-am întîlnit de două ori cu acei oameni care par... care par...

— Ce?

— Care par a fi diavoli cu haine de om!

— Sau oameni cu haine de diavoli, nu-i așa?

— Ce fețe, Daniel, ce fețe! Și mai ales, ce cuțite aveau! Crezi că vreunul din acei oameni ar putea să mă ucidă Daniel?

— Nu prea cred. Ce le-ai făcut dumneata?

— Nimic, nimic. Dar închipuie-ți că mă iau drept altul și...

— Ei, hai să lăsăm asta, iubite prieten. Mi-ai spus că ai plecat de acasă de la Arana ca să vii aici, nu-i așa?

— Da, da, Daniel.

— Deci aveai un scop venind aici.

— Da.

— Și care e, iubite prieten?

— Nu știu; nu vreau să-ți spun acum. Nu vreau să mai aud nici de politică, nici de confidențe.

— A, deci veneai să-mi faci o confidență politică?

— N-am spus asta!

— Și pun rămașag că ai în buzunarul hainei vreo hîrtie importantă?

— N-am nimic!

— Mai pun rămașag că, dacă vreunui frate federalist îi vine ideea să te percheziționeze după ce pleci de aici să vadă dacă ai arme, și găsește hîrtia, te expediază într-o clipită.

— Daniel!

— Domnule, îmi dai sau nu documentele pe care mi le-ai adus?

— Cu o condiție!

— Să vedem.

— Să nu-mi ceri să-mi mai încalc îndatoririle.

— Cu atît mai rău pentru dumneata, căci nu vor trece patru zile pînă cînd va intra Lavallo în Buenos Aires.

— Și ce? Nu vei răspunde tu pentru imensele servicii pe care le-am adus libertății?

— Nu, dacă dumneata te oprești la jumătatea drumului.

— Crezi că intră Lavallo?

— De asta a venit, nu?

— Fie spus așa, între noi, și eu cred asta; de aceea am venit să te văd. E ceva în neregulă. S-a întîmplat ceva...

— Cu cine? — întrebă iute Daniel, cu o roșeață pe chipul pe care, în cîteva zile, se întipăriseră puternic diferitele emoții care-i invadaseră sufletul. Palid, încercănat, obosit, parea în ziua aceea mai degrabă un tînăr libertin care-și azvîrle viața și sănătatea pe fereastră simțurilor, decît un tînăr ce trăiește din plin cu inima și inteligența.

— Uite, citește.

Daniel despături hîrtia pe care i-o dădu *don Cândido* și citi:

„San Pedro, 19 septembrie

Acum două zile s-a prezentat Mascarilla cu o mie de oameni să cucerească satul, care a dat dovadă de o extraordinară fermitate, respingîndu-l cu putere.

Avea un tun, 150 de infanteriști și vreo șase sute de călăreți. A atacat din două puncte. Au pătruns pentru o clipă în piață, dar au fost respinși de focul nostru puternic. Pierderile sînt de peste o sută de oameni.

Anexez copia comunicării pe care am primit-o de la general.

Mîine vă voi scrie amănunțit — Juan Camelino
Domnului D...”

— Să vedem documentul la care se referă — spuse Daniel după o tăcere de peste zece minute, cu ochii pironiți pe hîrtia pe care o ținea în mînă, în timp ce pe chip îi treceau vizibili norii tristeții și ai necazului.

— Poftim — spuse *don* Cándido — sînt cele două acte importante găsite într-o balenieră capturată azi noapte. În zbor am scos o copie să ți-o aduc.

Daniel luă hîrtia fără a-l auzi pe *don* Cándido și citi:

„Domnului Juan Camelino, comandant militar la San Pedro.

Generalul comandant are satisfacția de a vă comunica, pentru a aduce la cunoștința celor pe care îi comandați, că, prin interceptarea unor comunicări către tiranul Rosas, s-a aflat că atitudinea opiniei din localitățile din interior este cum nu se poate mai favorabilă cauzei libertății.

Provinciile Córdoba, San Luis și San Juan au refuzat să dea ajutoarele care s-au cerut. Provincia La Rioja s-a ridicat în masă împotriva tiraniei lui Rosas și a înarmat o puternică trupă de cavalerie și opt sute de infanteriști. Generalul Lamadrid, care a intrat pe teritoriul provinciei Córdoba în fruntea unei armate de bravi prieteni ai libertății, va veni repede în sprijinul acțiunilor armatei eliberatoare.

Divizia lui Vega a dispersat complet, în Navaro, forțele milițiilor pe care le adunase Chirino. Armata are un escadron format din aceste miliții.

Generalul comandant a aflat că milițiile de la Magdalena s-au răscurat, părăsindu-și șefii, atunci cînd au primit ordin

să se alăture armatei lui Rosas. Cauza libertății face progrese rapide, iar generalul comandant speră ca în curând să fie răsplătite eforturile soldaților patriei, între care un loc deosebit îl ocupă bravii apărători de la San Pedro.

Vă rog să aduceți la cunoștința trupelor ce le comandați aceste vești, fiind sigur că armata eliberatoare nu va imita sistemul de a minți cu care tiranul își ascunde situația critică.

Rog trimiteți o copie a acestei note judecătorului de pace din Baradero. Dumnezeu să vă apere — *Juan Lavalle*!

— Cum ți se pare? — întrebă *don Cândido*, când Daniel sfârși de citit documentul.

Tînărul nu răspunse.

— Vin, Daniel, vin!

— Nu, domnule, se duc — răspunse acesta, mototolind hîrtia în mîini. Se ridică apoi și începu să umble prin salon, plin de nerăbdare și necaz.

— Ai înnebunit, Daniel?

— Alții au înnebunit, nu eu.

— Dar l-au învins pe López, stimat și iubite Daniel!

— N-are importanță.

— Dar sînt în marginea orașului Luján!

— N-are importanță.

— Ești în toate mințile, Daniel?

— Da, domnule, cei care nu sînt în toate mințile sînt cei care se gîndesc la provincii, dezvăluind prin asta că nu au încredere în propriile lor mijloace și nici nu văd norocul care e la doi pași. Fatalitate, ciudat destin ce urmărește acest partid și odată cu el și patria! — exclamă tînărul, umblînd mereu precipitat prin salon, în timp ce *don Cândido* îl privea uimit.

— Bine zicem atunci noi federaliștii...

— Că unioniștii nu fac nici două parale; ai dreptate, *don Cândido*.

În clipa aceea, două bătăi puternice se auziră în poarta dinspre stradă.

CAPITOLUL V — PILADE SUPĂRAT

Don Cândido tresări.

Daniel își schimbă fizionomia ca și cum și-ar fi schimbat cu totul chipul și și-ar fi pus altul; vizibil îngrijorat și obosit înainte, acum părea liniștit, aproape vesel.

Un servitor apăru și anunță o doamnă.

Daniel porunci să intre.

— Să plec, băiatul meu?

— Nu e nevoie, domnule.

— Adevărul e că n-aș fi vrut să plec, ci să te aștept să ieși pentru a te însoți.

Daniel, zîmbi. În acel moment, o femeie care făcea ca și cum ar fi fost îmbrăcată în hîrtie creponată, cu o cocardă federalistă de o jumătate de vară și bucle negre, groase și lucioase, pe un chip rotund, brun și gras, ca și cum doctorul Rivera, soțul blondei Mercedes, s-ar fi îmbrăcat în femeie, apăru în ușa salonului.

— O! — exclamă *don Cândido*.

— Hai înăuntru, coană Marcelina — spuse Daniel.

— A! Voi sînteți?

— Chiar noi.

— Pilade și Oreste.

— Exact.

— El e Pilade — spuse *doña Marcelina*, întinzîndu-i mîna lui *don Cândido*.

— Doamnă, dumneata ești o femeie fatidică! răspunse acesta, îndepărtîndu-se de *doña Marcelina*.

— „În pieptul tău nu-și are locul

Nici iubirea nici prietenia

Suflet de bronz...”

— Unde n-aș fi eu cu totul de bronz! răspunse *don Cândido* suspinînd.

— Mai ales la gît, nu-i așa, prietene? — observă Daniel.

— Ce? E oare Pilade condamnat să fie sacrificat?

— Nu, doamnă, nu; și să nu cumva să mai repeți asemenea grozăvii; eu nu sînt unionist și n-am fost niciodată, înțelegi dumneata?

— Și ce importanță are capul?

— Capul dumitale n-are nici o importanță, căci e... dar al meu...

— Al dumitale, da, ce importanță are față de hecatombele pe care le-a cunoscut lumea? Capul lui Antonius și al lui Cicero n-au fost oare aruncate de pe Capitoliu, cum îmi citea nemuritorul Juan Cruz? Nu te va duce oare posteritatea pe aripile ei?

— Ba dracul să te ducă pe dumneata în coarnele lui!

— Douăzeci și trei de lovituri de pumnal n-au sfinșit oare cu Cezar?

— Daniel, dacă femeia asta nu e vestitoarea lui Satan, apoi nici nu-i mai lipsește mult. E o femeie fatidică, o vrăjitoare sau fiică de vrăjitoare. De cîte ori ne-am apropiat de ea sau de casa ei ni s-a întîmplat cîte o nenorocire. Ca învățător al tău, ca vechi prieten care are față de tine stimă, afecțiune, simpatie, îți cer, te rog, să dai afară această femeie, care pare că umblă cu dracul agățat de haine.

— „*Mai taci din gura cu care*

Ca lașul lovești în sexul frumos!”

— Frumos? Dumneata, frumcasă? — și don Cândido arătă cu degetul spre doña Marcelina.

— Domnule Daniel, ce înseamnă asta?

— Dă-o afară, Daniel!

— „*În ce cursă groaznică mi-au căzut oare pașii?*”

— Nu-i nimic altceva decît că domnul e puțin mai excentric — spuse Daniel, privind-o pe doña Marcelina fără a-și mai putea ascunde rîsul ce-i izbucnea în suflet și pe chip.

— A! Trebuie să-și fi făcut studiile în literatura engleză! — exclamă aceasta, aruncînd o privire disprețuitoare peste întreaga făptură a lui don Cândido, care rămăsese în picioare la o bună distanță de oponenta lui — Dacă ar fi fost educat

ca mine, în literatura greacă și latină, ar fi altceva. Îl iert.

— Știi dumneata greaca și latina?

— Nu, dar cunosc esența acestor limbi moarte.

— Dumneata?

— Eu, om prozaic!

— Daniel, dă-o afară, băiatule; uite, e nebună cît zece.

— Cum, domnule Daniel, un om de nivelul dumitale literar, în relații cu ființe atît de vulgare a căror moarte este, ca și viața lor, obscură și tăcută!... Dar nu! Să trăim în constantă și lirică armonie. Noi trei am trecut prin teribile peripecii dramatice. Să trăim și să murim împreună! Iată mîna mea — și doña Marcelina se îndreaptă către don Cândido.

— Nu vreau, lasă-mă în pace, răspunse don Cândido dîndu-se înapoi.

— *Veniți în fața altarului Patriei
să jurăm împreună salvarea Romei.*"

— Nu vreau!

— Doña Marcelina — spuse Daniel, care nu-și mai putea ține rîsul și simțea că va profana astfel starea profund tristă a spiritului său — doña Marcelina, dumneata ai ceva să-mi spui; să trecem în birou.

— Da, să intrăm.

*„Doar taine sînt, din altă lume
secrete-ale lui Dumnezeu”.*

— Piei, drace! exclamă don Cândido, făcîndu-și cruce, cînd doña Marcelina trecu cu Daniel în birou.

— A plecat Douglas — spuse aceasta, după ce închise ușa biroului.

— Cînd?

— În zori.

— Și cînd a venit?

— Alaltăieri. Uite scrisoarea.

Daniel citi ceea ce-i înmînase doña Marcelina, una din scrisorile lui secrete, după cum se știe, și rămase gînditor în fotoliu mai bine de zece minute; timp pe care aceasta îl fo-

loși pentru a trece în revistă titlurile operelor ce se aflau pe rafturi, zîmbind și dînd din cap ca și cum ar fi salutat vechi cunoștințe.

— Ai putea să dai de Douglas înainte de trei după amiază?

— Da.

— Cu siguranță?

— În acest moment harnicul marinar doarme.

— Bine, vreau să-i vorbești.

— Imediat.

— Și să-i spui că am nevoie de el înainte de căderea nopții.

— Aici?

— Da, aici.

— Așa am să fac.

— Să fixăm ora: îl aștept de la patru la cinci după amiază.

— Bine.

— Nu pierde timpul, *doña* Marcelina.

— Voi zbura pe aripile destinului.

— Nu, mergi pe îndelete și atît; în vremurile astea nu e bine să atragi atenția nici mergînd foarte repede, și nici zăbovind.

— Voi urma zborul ideilor voastre.

— La revedere, *doña* Marcelina!

— Dumnezeu să fie cu voi, domnule.

— A! Ce mai face Gaete?

— Scaraoschi l-a salvat.

— S-a întremat?

— Încă mai zace în pat.

— Cu atît mai bine pentru prietenul meu *don* Cândido! La revedere, *doña* Marcelina.

În timp ce aceasta ieșea din birou pe ușa care dădea în salon, Daniel ieși prin alta, din partea opusă, care dădea spre dormitorul lui, ducînd în mînă scrisoarea pe care o primise.

Don Cândido, care se plimba prin salon cînd reveni *doña* Marcelina, îi întoarse brusc spatele, începînd să contemple un portret al tatălui lui Daniel.

Doña Marcelina se apropie de el, punîndu-i mîna pe umăr și spunîndu-i în același timp:

— Știi oare ce te paște?

— Nu, doamnă, și nici nu vreau să știu!

— Gaete trăiește! — continuă *doña* Marcelina, cu voce cavernoasă.

Trîmbița judecății de apoi n-ar fi făcut aceeași impresie ca aceste două cuvinte în timpanul la care ajunseră.

— Și mi-a transmis complimente pentru dumneata! — urmă aceasta tot cu mîna pe umărul lui Pilade.

— Doamnă, dumneata ai făcut tîrg cu diavolul să-mi pierzi sufletul! Lasă-mă, lasă-mă, pentru numele lui Dumnezeu!

— Te caută.

— Eu nu-l caut pe el și nici pe dumneata!

— E gelos ca un tigr.

— Să crape!

— I-ai răpit inima Gertrudei.

— Eu?

— Dumneata!

— Doamnă, ești nebună de legat; lasă-mă în pace.

— Vei muri sub pumnalul lui Brutus!

— Dacă nu pleci, strig să vină să te dea afară!

— Va șiroi sub fier sîngele inimii dumitale perverse.

— Sfîntă Barbara! Daniel!

— Liniște!

— Dumneata ești o spioană a blestematului de paroh!
Am înțeles acum! Daniel!

— Tăcere! Nu-l chema pe Daniel!

— Am să pun să te lege cu frînghia fîntîinii! Daniel!

— Tăcere!

— Nu vreau să tac; nu vreau; dumneata ai venit să spionezi!

Daniel intră în salon atras de strigătele descumpănite ale lui *don Cândido* și, înțelegând mai mult sau mai puțin ce se întâmplase, întreabă cu o față foarte serioasă:

— Ce victimă e jertfită oare?

— Vine să spioneze, Daniel, vine să spioneze! — spuse *don Cândido*, arătând-o pe *doña Marcelina*.

— Aiurează cu umbrele crimei lui! — exclamă aceasta zîmbind, salutîndu-l cu mîna pe Daniel și ieșind din salon; în timp ce al ei Pilade se străduia să-l convingă pe Daniel că aceea era o spioană a lui Gaete.

— Vom avea grijă de asta, prietene, dar deocamdată nu mai țipa atît de jalnic, cel puțin timp de un sfert de oră.

Tînărul se întoarse în camerele interioare.

— Nu-i nimic; o scenă între două dintre cele mai originale personaje pe care le-am văzut în viața mea și care în alte împrejurări m-ar înveseli de minune — spuse Daniel, revenind în dormitor și adresîndu-se doctorului Alcorta și lui Eduardo care se aflau acolo de mai multă vreme.

Prima dată cînd se despărțise de *doña Marcelina*, pe ei se dusesse Daniel să-i caute în dormitor, cu scrisoarea pe care o adusese *mister Douglas*, contrabandistul de uniونيști, după cum se cunoaște.

Cînd intrase prima dată, Daniel se adresase doctorului Alcorta, spunîndu-i:

— Iată ce am primit chiar acum diu Montevideo!

Doctorul Alcorta luă hîrtia și citi:

„Paris, 11 iulie 1840

Viceamiralul Mackau a fost numit să comande expediția din Rio de la Plata, în locul viceamiralului Beaudin. Va pleca imediat. Domnul Mackau, aparținînd unei distinse familii din Franța, a avut onoarea să rezolve problemele pe care le-a avut Franța cu Santo Domingo și Cartagena.

Este remarcabil prin abilitatea sa, iar cei care au citit istoria maritimă a Franței își vor aminti de frumoasa lui faptă de arme în ciocnirea cu *Critie*, un vas de război englez. În războiul recent ce a avut loc din nefericire între Franța

și Anglia, domnul Mackau, care avea abia șaptesprezece ani, se afla la bordul unei brigantine de război franceze, ca aspirant de marină. Ciuma decimase echipajul vasului francez și nu supraviețuise ravagiilor ei alt ofițer decât aspirantul Mackau. Plin de nobila satisfacție de a se afla la comanda unui vas francez de război, a hotărât să confirme alegerea sorții printr-o ilustră faptă de arme. Se întâlni curînd cu un vas de război englez; era *Critie*. După o luptă uimitoare, Mackau învinse vasul inamic, comandat de un bătrîn locotenent de marină. Acest demn marinar a fost adus în fața învingătorului lui și, văzînd că acesta nu era decât un tînăr aspirant de șaptesprezece ani, la comanda unui echipaj decimat de ciumă, durerea lui a fost atît de mare încît își dădu sufletul din cauza chinului. Al dvs., etc."

— Totul se combină pentru ca evenimentele să se îndrepte către sfîrșit — spuse doctorul Alcorta care citise documentul adus de Daniel.

— Da, spre un sfîrșit, dar spre care?

— N-ai auzit că vine o expediție franceză, Daniel?

— Care va veni prea tîrziu, iar între timp va inspira scriitorile pe care generalul le va primi de la Montevideo. I se va cere să nu-și expună armata și să aștepte această expediție care, fie nu va veni, fie, dacă va veni, va face ca Rosas să cadă la învoială cu francezii înainte ca trupele lor să ajungă la Rio de Janeiro.

— Dar ar fi o infamie din partea Franței! — răspunse Eduardo.

— În politică acțiunile nu se măsoară după morala oamenilor, Eduardo.

— Dar e sigur că i se dau aceste sfaturi generalului Lavalle? — întrebă doctorul Alcorta.

— Da, domnule; i se dau de către majoritatea Comisiei argentinienne, care nu vrea să spere nimic decât de la o mare armată.

— Ah, dacă aș fi eu Lavalle! — exclamă Eduardo.

— Dacă ai fi tu Lavalles, ai fi înnebunit de mult. Generalul e contrariat de toți și de toate. Rezistența comandantului Penau în a-și debarca armata în Baradero în loc să ducă la San Pedro a făcut ca generalul să-și piardă timpul și caii care-l așteptau în celălalt punct. Ostilitatea lui Rivera îi stânjenește toate măsurile de un an încoace. Fanteziile doctorilor unioniști îi fac să se gândească la o lume de vesele speranțe, la lucruri orbitor de ușoare, la simpatiile pe care le va găsi în provincii, iar generalul vine, dă peste realitate și nu găsește astfel de simpatii. O sută de scrisori contradictorii vin zilnic din Montevideo, adresate lui, celorlalți comandanți, ofițerilor; să avanseze, să nu avanseze, să aștepte, să nu aștepte. Nu sînt zece oameni care să gândească la fel. Iar generalul se îndoiește, ezită, se teme să meargă împotriva opiniilor respectabile prin numele care le poartă, și merge cu încetineală, azi abătîndu-și forțele pentru a urmări o căpetenie mărunță, mâine o alta; acum sîntem deja la 3 septembrie și n-a ajuns nici la o leghe de Luján, iar între timp Rosas se reface moral, oamenii lui își vin în fire după primul moment, iar Lavalles se va apropia de oraș, fie pentru a-l vedea și a se întoarce, fie pentru a face să curgă mult sînge care acum cincisprezece, acum opt zile ar fi putut fi crușat — spuse Daniel cu un accent-deziluzionat și trist ce-i impresiună vizibil pe prietenii săi.

— Toate acestea sînt adevărate, iar acest popor va îndura întreaga minie a lui Rosas, după cum a început deja s-o îndure — răspunse doctorul Alcorta.

— Da, poporul, domnule, poporul, pînă la un anumit punct complice al barbarei tiranii ce-l asuprește, va trebui să plătească cu sîngele, cu libertatea și cu numele lui ezităriile dușmanilor înarmați ai tiranului și egoismul cetățenilor, indiferenți față de soarta patriei și chiar față de soarta lor proprie. Va curge sînge, mult sînge, dacă Lavalles se retrage, și mulți ani după asta nu se va putea vorbi despre căderea lui Rosas.

— Dar noi vorbim despre ipoteze — răspunse Eduardo. Deocamdată armata își urmează mersul. Vom vedea mîine, cel mai tîrziu poimîine. Între timp, bunul nostru prieten crede, ca tine și ca mine, că planul nostru personal e excelent. Nu-i așa?

— Da, cred cel puțin că e foarte prudent — răspunse doctorul Alcorta, căuia Eduardo îi adresase întrebarea.

— Două idei trebuia să-i spui — remarcă Daniel.

— Știu totul. În ce privește prima parte, mă îndoiesc.

— Nu, domnule, să nu vă îndoiiți; e adevărat că sîntem puțini, abia am reușit să adun cincisprezece; dar vom fi cincisprezece oameni hotărîți. Terasa pe care o vom ocupa și care va servi și drept punct de întîlnire, este foarte bună pentru a controla toată strada Colegio, dacă generalul, după cum îl rog, invadează prin Barracas, iar trupele lui urcă pe faleza de la Marcó, punctul cel mai însemnat. Poziția pe care am ales-o e cea mai bună de pe toată această stradă lungă și dreaptă, iar cu douăzeci și cinci de oameni pe care mi-i lasă generalul, eu răspund de retragere, dacă va fi cumva nevoie de aceasta.

— Arme?

— Am patruzeci și șase de puști și trei mii de cartușe pe care am pus să le cumpere la Montevideo și acum sînt la loc sigur în Buenos Aires.

— Scmhalul?

— Cel pe care mi-l va da armata, dacă se hotărîse să atace.

— Comunicațiile sînt sigure?

— Foarte sigure.

— Bine, atunci sînt de acord ca femeile să emigreze, căci e nevoie să fiți eliberați de probleme casnice, pentru orice eventualitate. Mă tem doar de clipa îmbarcării.

— Asta e cel mai ușor. Nu va fi nici un risc. Am pus să cheme pe un om de-al meu pentru a trimite prin el o scrisoare către comandantul unui vas francez din blocadă, prevenindu-l și cerîndu-i o balenieră înarmată, căci unica pri-

mejdie ar fi să întâlnească vreuna din ambarcațiunile Căpitaniei care obișnuiesc să inspecteze coastele.

— Bine gândit.

— Îi voi mai spune ca el însuși să fixeze noaptea, ora și semnalul cu care mă va vesti de la bord.

— Îmbarcarea se va face la San Isidro?

— Da, domnule, Eduardo v-a spus tot în această privință.

— Da, mi-a spus.

— Și credeți că doamna Dupasquier va rezista călătoriei?

— Cred că n-ar mai rezista nici două săptămîni la Buenos Aires. Are una din acele boli care nu afectează un organ anume, ci se răspîndesc în tot organismul, pe care-l usucă și-l sting, pe măsură ce trec orele. Afecțiunea morală a acestei doamne e atît de profundă, încît i-a îmbolnăvit deja inima și plămîinii, iar tuberculoza o emoară. Aerul libertății o va readuce însă la viață cu aceeași rapiditate cu care lipsa lui o asasinază la Buenos Aires.

— Ea este hotărîtă? — întrebă Belgrano.

— Azi noapte a fost de acord — răspunse Daniel.

— Iar azi dorește cu înfrigurare să plece — adăugă doctorul Alcorta — și este de acord ca Daniel să rămînă. Te iubește, prietene, ca și cum ai fi deja gîmzele ei.

— Voi fi, domnule, iar dacă nu mîine, ba chiar astăzi, este doar fiindcă ea se opune. E superstițioasă, ca toate femeile inimoase, și se teme de o căsătorie contractată în asemenea clipe triste.

— Da, da, e mai bine așa. Cine știe ce soartă vom înfrunta! Măcar femeile să scape — spuse doctorul Alcorta.

— Cu excepția verișoarei mele. Nu-i chip s-o convingem să se hotărască.

— Nici Belgrano n-o poate convinge?

— Nimeni, domnule — răspunse acesta, în inima căruia pătrunsese adînc întrebarea doctorului Alcorta.

— E ora două după-amiază, prieteni. Mergeți la San Isidro?

— Da, domnule, la noapte, și ne întoarcem înainte să se lumineze.

— Grijă, multă grijă, pentru Dumnezeu!

— ~~Sînt~~ ultimele noastre călătorii — spuse Eduardo — Imediat ce se îmbarcă doamna Dupasquier, casa Măslinilor va rămîne goală.

— Pe mîine, deci!

— Pe mîine, domnule.

— Pe mîine, iubite prieten.

Cei doi tineri îl îmbrățișară pe vechiul lor profesor de filosofie pe care Daniel îl conduse pînă la poarta dinspre stradă.

CAPITOLUL VI — CONTRABANDISTUL DE OAMENI

Abia se retrăsese doctorul Alcorta cînd auziră două ciocănituri în ușa biroului lui Daniel, alăturat, după cum se știe, dormitorului.

— Așteaptă — îi spuse Daniel lui Eduardo și trecu în birou, oarecum surprins de acea bătaie în ușa unei camere în care nimeni nu intra fără porunca lui.

— A, dumneata ești, iubite maestre? — spuse tînărul, dînd de *don Cândido*.

— Eu, Daniel, eu sînt. Iartă-mă, dar văzînd că întîrzii, am început a bănuî că vei fi ieșit pe vreo poartă secretă, ascunsă, care-mi e necunoscută, iar cum de o vreme încoace fug de singurătate... Căci trebuie să știi, stimată Daniel, că singurătatea afectează imaginația, facultate care, după cum spun filosofi, folosește și pentru bine, folosește și pentru rău, motiv pentru care eu prefer facultatea amintirii care, după opinia lui Quintilian...

— Eduardo!

— Ce este? — întreabă acesta intrînd.

— Cum? Belgrano aici?

— Da, domnule, pe el îl chem să mă ajute să ascult disertația dumatăle.

— Astfel încît această casă e pentru mine un viespar de primejdii?

— Cum așa, respectabile maestre? — întreabă Eduardo așezîndu-se lîngă el.

— Ce înseamnă asta, Daniel? Doresc o explicație sinceră, definitivă, clară — urmă *don Cândido*, adresîndu-i-se lui Daniel și îndepărtîndu-și scaunul de cel al lui Eduardo. Doresc să aflu ceva care să-mi fixeze, să-mi determine și să-mi stabilească poziția; doresc să știu ce fel de casă e aceasta.

— Ce fel de casă e aceasta?

— Da!

— Ei, na! O casă ca oricare alta, iubite maestre.

— Acesta nu e un răspuns. Casa aceasta nu e la fel ca oricare. Căci aici conspiră unioniștii și conspiră și federaliști.

— Cum așa, domnule?

— Acum un sfert de oră ai primit în casă o femeie spioană a aceluia paroh stăpînit de diavol care a jurat să mă distrugă și să mă extermine, iar acum apare din camerele tale interioare și ascunse acest tînăr misterios, care fuge de căminul lui și umblă din casă în casă cu întreaga aparență a unui conspirator ascuns și tainic.

— Ai terminat, iubite maestre?

— Nu, și nici nu vreau să termin pînă cînd nu-ți voi repeta o dată, de două ori, de trei ori, că, avînd în vedere poziția mea oficială, înaltă și delicată, eu nu pot frecventa o casă pentru care nu se găsește o perfectă definiție gramaticală. Și, întrucît nu știu ce fel de casă e aceasta, doresc să mă abțin de la frecventarea și vizitarea ei.

— Domnule, dumneata ai luat prânzul cu deputatul García — spuse Eduardo.

— Nu, domnule, nu; n-am avut onoarea să prânzesc cu don Baldomero.

— Atunci cu Garrigós.

— Nici cu el; și nici nu văd că ar avea vreo legătură.

— Atunci inspirația acestui uimitor discurs e pe de-a-n-tregul a dumitale?

— Să terminăm cu orice fel de politețuri, domnule Belgrano.

— Dar, domnule Cândido — spuse Daniel — se cheamă că dumneata l-ai făcut conspirator pe prietenul meu, iar asta mi se pare prea puțin politices între colegi.

— Colegi! Eu am fost învățătorul domnului pe când era un copil nevinovat, blând. Dar de atunci...

— De atunci l-ai ținut ascuns în casa dumitale, iubite maestre.

— A fost împotriva voinței mele!

— Cum dorești.

— Dar niciodată n-am fost colegul dumisale, în nici un fel!

— Dar ești acum, domnule Cândido — răspunse Daniel. Nu ești dumneata secretar al domnului Arana?

— Sînt

— Ei bine, domnul este secretar în deplasare al generalului Lavallo.

— Secretar în deplasare al generalului Lavallo! — exclamă don Cândido înțepenind treptat cu niște ochi ce voiau să iasă din orbite.

— Chiar așa — urmă Daniel — și cum dumneata ești secretar al lui Arana, iar domnul e secretar al lui Lavallo, rezultă că sînteți colegi.

— Secretar al lui Lavallo! Și discută cu mine!

— Și a fost oaspetele dumitale acum cîteva zile.

— Oaspetele meu!

— Chiar un oaspete foarte recunoscător, fiindcă veni vorba. Atît de recunoscător încît prima mea vizită va fi la dumneata, peste două-trei zile, iubite coleg.

— Dumneata în casa mea? Nu, domnule, nu sînt și nici nu pot fi acasă pentru dumneata.

— A! Asta e altceva. Speram să-mi pot vizita fostul învățător împreună cu alți elevi ai dumisale care vin cu armata eliberatoare și care i-ar putea folosi drept garanți în cazul îndreptățitelor represalii pe care intenționăm să le aplicăm tuturor servitorilor lui Resas și Arana. Dar dacă nu dorești, fiecare e liber să se lase spînzurat.

— Dar, domnule secretar — răspunse *don Cândido*, care se afla într-o stare de perplexitate cu adevărat demnă de milă — eu nu vorbesc de cazul în care ar fi aici bravii și neînficații apărători ai domnului general Lavalle, ci... Daniel... vorbește pentru mine, fiule... capul meu duduie ca un cuptor.

— Nu mai e nimic de spus, domnule — răspunse acesta — colegul dumitale a înțeles tot. Cu toții-ne înțelegem, sau mai bine zis trebuie să ne înțelegem.

— În afară de mine, iubite Daniel, care voi coborî în mormînt fără să înțeleg, fără să știu ce am făcut și nici ce am fost, în această epocă nefastă, plină de nenorociri.

— Dumneata ești de-ai noștri, domnule Cândido — răspunse *Eduardo*.

— Eu sînt de-al tuturor, da, domnule, de-al tuturor. Chiar aseară mi-au lăcrimat ochii cînd domnul Felipe îmi dicta îngrozitorul preamîntul ce va lăsa pe toată lumea în sărăcie!

— A, preambulul, da! — spuse Daniel, plin de curiozitate, dar fără a vrea ca *don Cândido* să-și dea seama de acest lucru.

— Păi cum! Cred că știi despre ce este vorba.

— Cum să nu! De ieri după-amiază. Și n-a terminat încă preambulul, domnul Felipe?

— Nu, fiule. Vor fi mai multe „luări în considerație”, după cum mi-a spus; dar nu mi-a dictat-o decât pe prima, și aceasta a fost trecută pe curat abia după a zecea ori a unsprezecea ciornă pe care mi-a dictat-o Excelența Sa.

— Sfântă Barbara! S-ar putea pune rămasăg că ai învățat pe derost tot ce ai scris de atâtea ori.

— Mai mult sau mai puțin. În esență, este vorba să li se ia tuturor unioniștilor bunurile, după ce Excelența Sa îl va învinge pe domnul general Lavallo, al cărui demn secretar este ilustrul meu învățaceș. Din ordinul Excelenței Sale domnul Restaurator, la preambulul acestei legi s-a apucat să lucreze excelentissimul domn guvernator Felipe Arana, pentru a fi gata la momentul respectiv, moment care nu va veni, conform profundelor convingeri pe care totemai le-am ascultat de la onorabilul meu coleg.

Daniel și Eduardo se priveau, își vorbeau din priviri, iar expresia groazei se întipări pe grătoarele lor chipuri.

— Astfel încît — urmă *don Cândido* — îmi curgeau lacrimile sîroaie cînd mă gîndeam la atîtea familii ce vor rămîne în mizerie dacă din întîmplare, printr-un eveniment, printr-o întîmplare, scîlpitoarele arme ale libertății nu vor sfîrși cu toate aceste lucruri la care tu, Daniel, știi și poți spune că eu n-am luat nici o parte activă, din propria voință...

Două lovituri în poarta dinspre stradă întrerupseră vorba pe buzele lui *don Cândido* și, pe cînd cei doi secretari rămaseră în birou, Daniel trecu în salon și deschise el însuși ușa dinspre curtea interioară să vadă cine era, fără însă a-și putea stăpîni, în suflot și pe chip, groaznica emoție pe care i-o provocaseră vorbele lui *don Cândido*. Fiîndcă, printre aceste ide, prost exprimate, ambii tineri pătrunseseră gîndul lui Rosas, și înțeleseseră cu groază scopul pe care și-l propusese tiranul elaborînd în secret o măsură prin care intenționa să-i azvîrle în ultima nenorocire, în ghearele foamei, pe toți dușmanii săi, dacă avea să învingă.

— A, dumneata ești, *mister Douglas*? — spuse tînărul unui personaj ce se afla deja în curte.

— Da, domnule, — răspunse acesta — tocmai mi-a vorbit *doña* Marcelina și...

— Și ți-a spus că am nevoie de dumneata?

— Da, domnule.

— Așa e. Intră, Douglas. Ai plecat alaltăieri de la Montevideo?

— Da, domnule, Alaltăieri noapte.

— Zarvă mare, ci?

— Toată lumea se înscrie să vină încoace, iar de aici toți vor să plece — spuse englezul dînd din umeri.

— Așa că se cîștigă bine, nu?

— Nu prea mult. Luna trecută am făcut șapte drumuri, ducînd șaiszeci și două de persoane, cu zece uncii de fiecare.

— E! Nu-i chiar așa puțin.

— Ba! Capul meu face mai mult, domnule Daniel.

— Asta așa e. Dar e mai ușor să-l „agăți” pe dracul decît să te „agațe” cineva pe dumneata.

Englezul scoase un hohot de rîs.

— Vedeți, domnule — spuse — chiar am chef să mă vadă, să văd și eu dacă mă sperii. Căci pentru mine toate astea sînt o joacă. În Spania făceam contrabandă cu tutun, iar aici fac cu oameni.

Englezul rîdea ca un copil.

— Dar nu-mi plătesc prea mult — continuă. Mai mult mi-ați dat dumneavoastră pentru casetele pe care le aduc de la Montevideo decît îmi da altul pentru a-i salva viața.

— E bine atunci, domnule Douglas — spuse Daniel; am din nou nevoie de serviciile dumitale.

— La ordin, domnule Daniel, baleniera mea, patru oameni care știu să tragă și să vîslească și cu mine, care fac cît toți patru.

— Mulțumesc.

— Dacă trebuie înbărețat cineva, am descoperit un nou loc, unde nici dracul nu va da de cei care se ascund acolo.

— Nu, nu trebuie luate persoane. Mai întâi, când vrei să te întorci la Montevideo?

— Poimîine, dacă adun pasagerii.

— Bine. Să nu pleci pînă nu-ți dau de știre.

— Bine.

— În noaptea asta trebuie să duci o scrisoare de la mine escadrei franceze, la blocadă.

— Foarte bine.

— Și să-mi aduci răspunsul mîine înainte de zece.

— Chiar mai devreme dacă doriți.

— Mîine, la ora slujbei de scară, să fii acasă, să primești două cufere mici pe care le vei păstra în subsolul unde sînt și lăzile cu arme. În cuferele acelea vor fi bijuterii și lucruri femeiești pe care chiar dumneata le vei îmbrăca și le vei duce la bordul navei pe care ți-o voi numi cînd îmi vei aduce răspunsul la scrisoare.

— Totul se va face întocmai.

— Cunoști bine coasta Măslinilor?

— Ca pe asta — răspunsă contrabandistul deschizîndu-și palma mare și arătînd-o lui Daniel.

— Ar putea! acostă ușor o balenieră?

— După cum e fluviul. E acolo un mic portuleț, îi zice *La Salcié*, unde, chiar dacă apa e mică, poate intra fără nici o primejdie o balenieră care să se ascundă printre stînci. Dar e mai încolo de Măslini, cam la o milă.

— Și la Măslini?

— Dacă fluviul e mare, da. Dar e un pericol.

— Care?

— Cele două feluci ale Căpităniei patrulcăză toată coasta începînd de la zece noaptea.

— Împreună?

— Nu, de obicei se despart.

— Ce echipaj au?

— Una opt, cealaltă zece oameni, și sînt iuți.

— Bine, domnule Douglas. Aveam nevoie să ştiu toate acestea. Să recapitulăm: dumneata nu vei pleca până nu-ţi dau de ştire. Te vei duce la escadră la noapte şi mi vei aduce mâine dimineaţă, între opt şi zece, răspunsul la scrisoarea pe care am să-ţi-o dau. Vei primi acasă, mâine la ora slujbei de seară, două cufere, le vei încărca şi le vei duce chiar dumneata la escadră, atunci când am să-ţi dau de ştire. Preţul convenit e cel care-l stabileşti dumneata.

— Asta-i cel mai bine — spuse englezul frecându-şi mâinile — asta-i cel mai bine. Aşa vorbeşte un om adevărat. Acum nu-mi mai trebuie decât scrisoarea.

— O vei avea — răspunse Daniel, ridicându-se, trecând în birou şi lăsându-l să calculeze preţul pentru toate comisiunile pe acel contrabandist de tutun în Spania şi de oameni în Buenos Aires.

Nu era singurul. Mulţi s-au ocupat de acest trafic din 1838 până în 1842 la Buenos Aires. Şi, chiar dacă aceştia au lucrat din interesul pe care-l aveau pentru profit, nu e mai puţin adevărat, că lor li se datorează viaţa a sute de buni şi patrioţi cetăţeni, care, fără protecţia acestei obişnuite contrabande, ar fi căzut sub plumbul ori pumnalul lui Rosas.

Cele mai importante personaje ale emigraţiei active au fost salvate din Buenos Aires în baleniarele contrabandiştilor, iar tineretul, aproape în întregime, n-a plecat altfel decât tot în felul în care au plecat Paz, Agrelo şi alţii, adică sub protecţia unora ca mister Douglas. Trebuie să mai reamintim şi un fapt deosebit de semnificativ, respectiv că, tocmai când delaţiunea era atât de bine răsplătită şi când nu trecea o zi fără ca autorităţile lui Rosas să nu primească denunţuri de la „fiii ţării”, printre toţi aceşti străini, italieni, englezi, nord-americani, deţinători ai secretelor şi persoanelor fizice ale celor ce emigrau, fără a ignora poziţia înaltă pe care o aveau în societate unii dintre ei — ceea ce le-ar fi adus o foarte mare recompensă din partea lui Rosas — n-a existat nici măcar unul care să trădeze încrederea care i se acordase.

CAPITOLUL VII — ȘEFUL PATRULEI

Doouă zile după aceea când Pilade trecuse prin atîta agitație a trupului și spiritului, pe străzi și în casa prietenului său Oreste, adică la 5 septembrie, Buenos Aires era în întregime o confuzie și o anarhie de idei, temeri și speranțe; doar liniște și concentrare la dușmanii dictaturii, în timp ce federaliștii se aflau într-o agitație nervoasă care-i punca într-o continuă mișcare; fiindcă de la unsprezece se aflase că armata eliberatoare era la o leghe de capela din Merlo; și deci că în ziua următoare ar putea fi la Santos Lugares sau chiar în oraș.

Nu se putea spune că apropierea dușmanilor lui Dumnezeu și ai oamenilor ar fi sporit personajul trupelor îngrămădite în fortăreață, în cazarma străjerilor, în cea a lui Ravelo și în altele. Se poate spune însă că toți partizanii credincioși și ceilalți oameni ai lui Rosas se mișcau fiecare cît patru, alergînd în galop dintr-o parte în alta a orașului, anunțîndu-și reciproc apropierea lui Lavalle și făcînd splendide jurăminte federaliste. Și chiar dacă n-a reușit cronica momentului să stabilească pînă la ce punct participa curajul și care era partea fricii în acea zgomotoasă și mișcătoare hotărîre, căci toate extremele se ating în natură și, de obicei, aceleași rezultate provin aparent din cauze contrarii, ceea ce este sigur e că se mișcau și strigau mult; punctul lor de adunare generală, după ce-și oboseau caii și plămîinii, era casa croulă viu și a eroinei moarte; unde în lipsa unuia, aflat la Santos Lugares și a celeilalte, al cărei adăpost doar Dumnezeu îl știa, se afla cea care trebuia să plătească pentru toți: fata fiică a lui Rosas, hărăzită să stea lingă tot ce avea mai arit un „perfect” sistem de dezmăț și sînge, și să se atingă de tot ce era mai respingător, imoral și cinic într-o stare de lucruri ce răsturnase ordinea firească a societății, ridicase moroiul de la fund la suprafață, unde erau parcă innăscute crima și degradarea speciei umane.

Întreg cartierul casei lui Rosas era blocat de caii federaliștilor. Cum nici unui federalist din această specie nu-i putea lipsi coada, iar un vînt proaspăt de sud-est trecea de-a lungul străzii, panglicile din cozile federaliste și pencele ce împodobeau capetele lor, agitate de vînt și luminate de soarele luminos de septembrie, păreau de departe limbi de flăcări roșii ce ieșeau de pe porțile infernului.

Curtea cea mare, curțile interioare, biroul, întreaga casă, cu excepția camerelor dictatorului, era un adevărat furnicar.

Toată lumea federalistă intra și ieșea din acea casă. De ce? În orice scop. Acolo trebuia să se afle, mai înainte de oricare casă, despre victoria sau înfrîngerea lui Lavalle.

Exista totuși o categorie de ființe ce intrau în casa lui Rosas și căutau prezența Manuelei dintr-un motiv profesional, sincer și real: negresele.

Unul din fenomenele sociale cele mai demne de a fi studiate în epoca terorii este cel oferit de rasa africană, abia păstrată ca sînge și profund modificată de limba, clima și obiceiurile americane. Rasă africană prin culoare. Plebe din Buenos Aires prin toate celelalte.

Încă din primele zile ale revoluției noastre, minunata lege a libertății noilor născuți¹ a venit în sprijinul acelei nefericite părți a omenirii care fusese aruncată și spre viceregalul Buenos Aires de lăcomia și cruzimea omului european.

Buenos Aires a fost primul loc de pe continentul lui Columb care a pus mîna libertății pe fruntea africanului. Pentru că, acolo unde se afla apa botezului, nu dorea să vadă degradarea speciei omenești. Dar libertatea, care a regenerat specia și i-a rupt de la mîini lanțurile sclaviei, n-a găsit în epoca terorii nici un dușman mai mare și mai sincer decît această rasă africană.

¹ Lege dată de Adunarea argentiniană în 1813 privind calitatea de oameni liberi a copiilor sclavilor.

N-ar fi fost cine știe ce dacă ar fi fost doar partizani ai lui Rosas; ar fi fost firesc să îndure pentru el tot felul de privațiuni și sacrificii, căci nimeni mai mult ca el n-a lăsat instinctele, n-a stimulat sentimentele de vanitate până atunci necunoscute de această clasă care, prin condiție și chiar prin fire, ocupa ultima treaptă a ierarhiei sociale.

Promisiunilor și considerației, Rosas le adăuga faptele; iar persoanele din familia lui, principalii membri ai partidului lui, însăși fiica lui, ca s-o spunem pe șleau, pac-tizau în mod federalist și chiar dansau cu negrii.

N-ar fi fost de mirare deci dacă, în studiul acestei ciudate epoci, s-ar fi dezvăluit că această parte a poporului din Buenos Aires era entuziasată și fanatică după acel guvern care o proteja și o curta atât de mult.

Ceea ce atrage însă atenția celui ce studiază, ceea ce va trebui mai târziu să-i preocupe pe regeneratorii acestui nefericit pământ, sînt instinctele perverse care au apărut în rîndul acelei clase a societății cu o rapiditate și o putere nemaipomenite.

Negrii, dar mai ales femeile de culoare, au fost principalele organe de delațiune pe care le-a avut Rosas.

Sentimentul recunoștinței a apărut uscat, fără rădăcini, în sufletul lor.

Tocmai acolo unde se dădea pîine pentru copiii lor, unde chiar ele primiseră salariile și răsplățile unei societăți ale cărei familii păcătuiau, se poate spune, prin generozitate, indulgență și comunicabilitate față de servitori, tocmai acolo aduceau calomnia, nenorocirea și moartea.

O scrisoare nesemnificativă, o rochie, o panglică cu tiv albastru sau azuriu devenea o armă; iar o privire rea, o musfrare trecătoare a stăpînilor casei sau a copiilor lor erau suficiente pentru a folosi această armă. Poliția, *doña* Maria Josefa, orice judecător de pace, comisar sau acolit din *Mazorca*, primeau o delațiune în care figurau

comunicări cu Lavallo, sau lucruri asemănătoare ce însemnau ruina sau dobiul unei familii; căci a fi calificat drept unionist la Buenos Aires însemna a fi scos la afara oricărei legi și pus la cheremul oricărei insulte, nenorociri sau crime.

Ura față de clasele cinstite și înstărite ale societății era sinceră și profundă la clasa de culoare; înclinația sa spre comiterea răului era în același timp sinceră și naivă; iar adevărul lor față de Rosas leală și puternică.

După ce dictatorul plecă la Santos Lugares, și odată cu el și batalioanele de negri care se aflau în piață, negrele începură și ele, pe cont propriu, să meargă către tabără, părăsind serviciul familiilor, care rămăseră astfel să conteze doar pe resursele proprii.

Înainte de a pleca însă din oraș, se prezentau în grupuri mari acasă la Manuela sau la doña Maria Josefa Ezcurra, anunțând că vor lupta și ele pentru Restauratorul Legilor. Iar în ziua pe care o înfățișau, nu mic era numărul celor care înțesau curțile și zăgăzuțele casei lui Rosas, făcând o zgomotoasă larmă la despărțirea de Manuela și de toți cei ce se aflau acolo.

Era o zi de sărbătoare în acea casă, atât de celebră pentru petrecerile tiraniei.

Doña Maria Josefa venise încă de la unsprezece; iar la opt seara încă se mai afla acolo, așteptând un alt curier de la Santos Lugares care să aducă veste dacă Lavallo trecuse de capela de la Merlo sau dacă armata federalistă îi ieșise în întâmpinare și-l spulberase cu îngrozitoarele ei arme și cu fulgerele geniului.

Se înnoptase.

Deodată ecoul unei îndepărtate salve de tun veni să rănească toate spiritele.

Manuela tresări vizibil. Nu cauza politică, ci viața tatălui ei îi inspirase o grămadă de temeri grele în suflet.

Mult timp, atenția tuturor se concentrează în auz; zadarnic însă.

Manuela căuta din priviri pe cineva care să-i poată spune adevărul. Dar tinăra îi cunoştea atât de bine pe cei ce-o înconjurau, încît nu îndrăzni să întrebe pe nimeni.

Deodată, o mişcare începută în curte se transmisesse pînă în salon şi toţi îşi întoarseră privirile spre uşă, unde, prin norii denşi de fum de ţigară, se putu distinge figura şefului poliţiei şi i se putu auzi vocea, care spunea tuturor celor ce-l întrebau;

— Nu-i nimic, nu-i nimic; e tunul de ora opt pe care-l trag francezii.

Manuela îşi uşură cu un suspin inima grea şi-l întrebă nerăbdătoare pe Victorica, venit s-o salute:

— N-a venit nimeni?

— Nimeni, demnişoară.

— Doamne, de la unsprezece nu mai ştiu nimic!

— E însă probabil ca înainte de o oră să aflăm ceva.

— Înainte de o oră ?

— Da.

— De ce, Victorica?

— Pe la şase am trimis eu un comisar de poliţie cu raportul pe ziua de azi către domnul guvernator.

— Bine, mulţumesc.

— Trebuie să fie aici pe la nouă cel mai târziu.

— Ce bine ar fi! Şi credeţi să fie foarte aproape de Santos Lugares?

— Nu e probabil. Azi noapte Lavallo a poposit la moşia Bravo. Azi dimineaţă la zece jumate era la trei leghe de Merlo; pe la ora asta trebuie să se afle cel mult la o leghe de acest punct, adică la două leghe de tabăra noastră.

— Şi în noaptea asta?

— Cum adică?

— Nu merg şi în noaptea asta? — întrebă Manuela, agăţîndu-se de vorbele lui Victorica.

— O, nu! -răspunse acesta. În noaptea asta nu vor merge, și poate nici mâine. Lavalle are puțini oameni, domnișoară, și va trebui să-i pregătească foarte bine.

— La câți oameni se ridică trupele lui Lavalle? Spuneți-mi adevărul, vă rog mult — urmă Manuela care vorbea aproape la urechea șefului poliției.

— Adevărul?

— Da, adevărul, da.

— E foarte greu chiar și de întrebat despre domnul Adevăr. Azi e foarte greu de găsit. Dar, conform datelor care mi se par cele mai sigure, Lavalle aduce cu el trei mii de oameni.

— Trei mii de oameni și se spunea că abia are o mie — exclamă tânăra.

— Nu v-am spus că n-o să-l găsiți pe domnul Adevăr?

— O, e îngrozitor.

— Vă înșală în multe privințe.

— Știu. În toate și toți mă înșală.

— Toți?

— În afară de dumneata, Victorica.

— Acum, la ce bun să mai înșeli? — răspunse șeful poliției cu o mișcare bruscă din umeri ce părea să spună: „Acum jucăm totul, a sosit momentul și nu mai avem pe cine înșela decât pe noi înșine“.

— Și tăticul, ce trupe are? Tot adevărat, și acestea.

— O, asta e ușor! Domnul guvernator are la Santos Lugares între șapte și opt mii de oameni.

— Și aici?

— Aici?

— Da, aici, în oraș adică.

— Toți și nici unul.

— Cum așa?

— În funcție de veștile ce ne vor sosi de la tabără mâine sau poimâine, vom avea fie o lume întreagă de soldați, fie ne vom trezi că n-avem nici unul.

— A, da, am înțeles! — răspuse Manuela iute, înțelegînd ceea ce i se pîruse la început un paradox al lui Victorica. Ea știa mai bine ca oricine cît de mult se putea încrede în cuvintele ființelor decăzute ce o înconjurau; că erau viteji doar cu pumnalul asupra victimei neînmărmate:

— O să-mi dați vești — urmă — dacă primiți ceva în noaptea asta iar tăticul nu-mi scrie?

— Nu știu, domnișoară, căci chiar acum mă duc spre Boca și am dat ordin comisarului să vină în căutarea mea acolo.

— La Boca! Dar nu e mai mare nevoie de dumneata în oraș?

— Cred, domnișoară, că nu mi se simte lipsa nicăieri — rosti Victorica, avînd pe chip o anumită expresie ce ar fi putut părea un zîmbet și care, fără îndoială, chiar se voia așa ceva, dacă i-ar fi permis mușchii tari și țepeni care nu se obișnuiseră cu alte mișcări decît cele ce exprimau patimi violente și profunde.

— Ce vrei să spui dumneata, domnule Bernardo? — îl întrebă Manuela, serioasă; căci caracterul tinerei începea, în mod firesc, să ia ceva din regeasca autoritate a tatălui ei, și nu-i făcea plăcere să remarce semne de nemulțumire la servitorii săi.

— Vreau să spun — răspuse Victorica — și cel mai bine e s-o spun pe șleau, că înaintea primeam ordinele direct de la domnul guvernator; iar de la o vreme, le primeam de la alții în numele Excelenței Sale.

— Dumneata crezi că cineva ar îndrăzni să se folosească de numele tatei?

— Ceea ce cred eu, domnișoară, este că nu se poate merge pînă la Santos Lugares și înapoi într-o jumătate de oră.

— Ei bine?

— Iar în seara asta, de exemplu, am primit, în numele Excelenței Sale, ordinul de a supraveghea la noapte coasta pînă la San Isidro; iar după un sfert sau o jumătate de oră

am primit un contraordin, tot în numele Restauratorului, să fac rondul la Boca.

— A!

— Așa că vezi, Manușlita, unul dintre aceste ordine nu e de la domnul guvernator.

— Sigur că da. Ce ciudat!

— Pentru mine vremurile n-au fost nici bune și nici rele în slujba generalului Resas și nici nu vor fi vreodată. Dar nu aceeași voință mă însufletește pentru a sluji altora care acționează în interesul lor personal și nu în cel al cauzei.

— Crede-mă, Victorica, am să-i vorbesc tatii despre aceasta cu prima ocazie când va fi posibil.

— Doamna asta îmi dă mai mult de lucru decât domnul guvernator.

— Doamna asta? Care doamnă?

— N-ai înțeles că despre *doña Maria Josefa* vă vorbesc?

— A, da! — și totuși, Manuela nu înțelesese, căci într-adevăr nu acorda decât puțină atenție la tot ce nu avea legătură cu situația în care se afla tatăl ei în acele momente.

— Doamna asta — urmă Victorica — are un interes special să se supravegheze mahurile pentru ca unioniștii să nu fugă; iar dacă ar fi după mine, i-aș lăsa să plece cu toții.

— Da, și cu la fel — adăugă prompt Manuela.

— Azi mi-a dat ordin să pun să spioneze din nou o casă despre care știu foarte bine că și pereții ei sînt unioniști. Dar la ce ne folosește s-o spionăm? Nici nu mi se spune ce trebuie să urmăresc și nici ce să fac dacă dau de ceva anume.

— Aha!

— Imediat apoi, ordin, în numele Excelenței Sale, să umblu pe urmele unui băiat trăznit.

— Ce întâmplare!

— Un băiat care umblă de ici-colo ca un saltimbanc și cărui în realitate nu i se cunosc decât relații printre federaliști.

— Cine e, domnule Victorica?

— Unul care vine în vizită chiar și aici.

— Aici? Și ai ordin să-l urmărești?

— Da, domnișoară.

— Dar cine e?

— Bello.

— Bello! — exclamă Manuela, care nutrea față de tânăr o sinceră prietenie.

— Da, în numele domnului guvernator — urmă Victorică.

— O, nu se poate!

— Și totuși, așa mi-a spus personal *doña Maria Josefa*.

— Să-l prinzi pe Bello? — răspunse Manuela — haide, îți spun eu că e imposibil. Tata n-ar fi putut da un astfel de ordin. Bello e un tânăr excelent; bun federalist, iar tatăl său este unul din cei mai vechi prieteni ai tatii.

— Nu mi s-a spus să-l prind, ci doar să-l supraveghez.

— E poate unul din puținii oameni sinceri care ne înconjoară — adăugă Manuela.

— Mie nu mi se pare rău. Dar trebuie să spun că are mulți dușmani, sau dacă nu mulți, foarte puternici.

— Domnule Victorică, să nu faci nimic împotriva acestui domn dacă nu primești ordin expres de la tata.

— Dacă dumneata dispui așa...

— Așa dispun eu, dacă nu-ți vine ordin prin Corvalán.

— Foarte bine.

— Știu eu câte ceva despre asta, mai mult sau mai puțin. Să nu facem ca tăticul să servească drept paravan.

— Bine, bine — răspunse Victorică, foarte mulțumit că se răzbunase pe *doña Maria Josefa*; și, ca și cum ar fi vrut s-o răsplătească pe Manuela de mulțumirea pe care i-o dăduse, se oferă să i-l trimită pe comisar imediat ce avea să soscască cu vești din tabără.

— Dar te rog — adăugă — fie bune fie rele veștile pe care le aduce, să nu treacă de dumneata pînă cînd nu le transmit eu, conform obligației mele.

— Îți promit.

— Atunci, noapte bună, Manuelita.

Şeful poliţiei trecu din nou printre grupurile ce înţesau salonul şi curtea interioară, fără ca nimeni să îndrăznească să-i ceară veşti, aşa cum făceau cu ceilalţi.

Locul pe care-l lăsase nu rămase gol nici o clipă, căci un nou personaj al epocii veni să-i prezinte tinerei feliicitări anticipate pentru viitoarea victorie federalistă.

În timp ce Manuela îl ruga pe noul ei interlocutor să meargă să ceară negreselor să nu mai strige atât în curtea interioară şi să le spună că tatăl ei le va primi cu plăcere la tabără, *doña Maria Josefa* întindea mîna pentru a-şi lua rămas bun de la un personaj înalt de statură şi bine făcut, de vreo treizeci şi opt sau patruzeci de ani, cu ochi frumoşi, brunct, cu mustaţă neagră şi deasă, îmbrăcat cu o haină de postav grenă, pantalon negru cu franjuri stacojii, vestă şi cravată de aceeaşi culoare, şi care se fălea cu o cocardă enormă şi un pumnal la fel de mare la mijloc.

— Deci, devreme! — îi spunea cumnata lui Rosas.

— Da, doamnă, înainte de ora şapte voi fi la dumneavoastră acasă să vă dau raportul.

— Dar dacă e ceva nou, îmi dai de ştire imediat.

— Da, doamnă.

— Eu am să stau aici toată noaptea, sau pînă aflăm ceva despre Juan Manuel. Dar bagă de seamă, nu da repaus la nici unul. Ştii doar că toţi cei care fug se duc la Lavalle.

— N-aveţi nici o grijă --- răspunse acesta cu un zîmbet mic, ce părea a spune „N-am nevoie de această recomandare“.

— Victorica va trece pe malul de la fortăreaţă pînă la Boca --- urmă *doña Maria Josefa*.

— Ştiu, doamnă; iar eu am să-l schimb pe Cuitiño, care face rondul de la Baterie la San Isidro.

— Asta-i. E un şobolan care a scăpat o dată din cursă, dar am de gînd să-l fac să cadă, mai devreme sau mai tîrziu. Du-te. Ştii doar că pentru treburi de-astea eu îl înlocuiesc pe Juan Manuel. Ia-ţi rămas bun de la Manuelita şi pe mîine.

Personajul care avea să-l schimbe pe Cuitiño se despărți de cumnata dictatorului; acel individ era Martin Santa Coloma, unul din principalii corifei din *Mazorca*, ale cărui mâini au fost, în 1840, scăldate în sângele compatrioților lui fără apărare.

CAPITOLUL VIII — BALENIERA

Noaptea era înnorată, dar călduță; fluviul liniștit; o briză răcoroasă, dar blândă, încrețea ușor apele care, marea fiind înaltă, acopereau stîncile coastelor și se revărsau fără zgomot în micile golfulețe ale malului. Abia cînd și cînd se mai vedea cîte o stea pe firmament prin îngrămădirile de nori cenușii, așa cum mai apare cîte o speranță prin cristalul aburit al unui suflet nefericit.

La ora nouă din noaptea aceea, o ambarcațiune se desprinsese de la bordul uncia din corvetele ce asigurau blocada, cu un tînăr ofițer francez, cîrmaciul și opt marinari.

În prima oră, baleniera merse spre larg cu prova spre vest, un cart către nord, cu vela mare ușoară și grațioasă ca o ființă a nopții zburînd pe aripa brizei, în timp ce tînărul ofițer, înfășurat în pelerină și întins pe o bancă la pupa, cu indolența caracteristică a marinarului, abia dacă-și cobora din cînd în cînd privirea către o mică hartă desfăcută la picioarele lui; la lumina unui felinar, mai arunca din cînd în cînd o privire către busola ce orienta micul plan, arăta apoi cu mîna, fără a scoate un cuvînt, direcția pe care trebuia s-o dea balenierei cel care stăpînea cîrma. Tot la lumina aceluși felinar, așezat pe fundul bărcii, se distingeau puștile marinarilor, așezate de la babord către tribord.

Cum după vreo oră, ofițerul își consultă ceasul, examinînd apoi mai atent acul busolei, harta și direcția balenierei; apoi comandă strîngerea velii și continuarea la rame pe

direcția pe care o arată după ce ascunse felinarul sub o bancă din pupa. Capătul ramelor era învelit în plină de vele, iar zgomotul vislelor în apă abia se auzea.

Luminile orașului dispăruseră complet din raza vederii; doar către stînga se observa forma nedefinită și întunecată a coastei, care părea tot mai înaltă pe măsură ce baleniera înainta, mai iute acum cu ramele decît făcuse înainte cu ajutorul velei.

În sfîrșit, ofițerul îi spuse ceva timonierului, iar baleniera viră o treime către țarm; la o altă vorbă a șefului, marinarii abia dacă mai atinseră cu vîrfurile ramelor suprafața apei, iar ambarcațiunea își pierdu mai bine de jumătate din viteză.

Atunci tinărul se duse pe puntea de la pupa, luă felinarul, observă cu multă atenție acul și indicațiile planului și, după o vreme, ridică brațul, fără a slăbi din ochi acul busolei și harta.

La acest gest, marinarii dădură, dintr-o dată, un singur impuls invers ramelor, iar baleniera înțepeni parcă pe apă, în liniștea deplină a negurilor.

Se aflau la o *cuadra* de mal.

Ofițerul ceru două pălării de la marinari. Așeză felinarul între pălăriile puse cîte una de fiecare parte, astfel încît lumina să iasă în linie dreaptă, fără a se răspîndi în jur; luă apoi felinarul între mîini, se ridică în picioare și-l aduse la înălțimea capului, cu lumina îndreptată înspre țarm.

Rămase astfel cîteva minute, în timp ce privirile tuturor căutau pe țarm destinatarul acelor misterioase semnale. Zădarnic însă.

Tinărul dădu din cap și, așezînd felinarul la locul dinainte, dădu ordin să se continue drumul.

Cinci minute mai tîrziu repetă aceeași acțiune, cu aceleași precauțiuni. Tot zădarnic.

Curcun supărat, ofițerul examinează din nou direcția pe care o luaseră și, asigurîndu-se că erau pe drumul bun, că se afla exact în locul marcat pe plan, dădu ordin să se îndrepte

mai mult spre țarm, pentru a ieși din umbra pe care o făcea faleza cea mai apropiată.

Într-adevăr, după câteva minute de mers, baleniera trecu prin fața unui mic promontoriu și, cam la două *cuadras* de prova ei, felinarul intră din nou în funcțiune în mîinile ofițerului.

Nu trecu un minut de cînd acea lumină plutitoare își trimitea raza tainică doar în direcția uscatului, cînd de pe faleza cea mai apropiată luci o lumină, ceva mai vie decît părea să fie nevoie, avînd în vedere că lumina de pe mare se înconjurase de atîtea precauțiuni.

— Acolo e — exclamă toți cei de pe balenieră, dar cu voci pe care abia dacă le auzeau ei înșiși.

Apoi felinarul urcă și coborî de două ori, în mîinile ofițerului, iar lumina de pe țarm se stinse imediat.

Era unsprezece noaptea.

Pe la șapte în aceeași seară, o trăsură condusă de Fermin se opri la poarta casei doamnei Dupasquier; ceva mai tîrziu, urca în ea chiar acea nobilă doamnă, care era însă palidă, slăbită, avînd expresia bolii, a acelei fizii sufletești care face ravagii mai mari și mai rapide decît cele mai mari dureri ale organismului; alături de ea urcă fiica ei, frumoasă ca o promisiune de dragoste, pură și delicată ca o floare de iasomie: erau două femei de tipul perfect de la 1820, pe care, dacă dorim, putem să-l extindem pînă la 1830. Căci generația care s-a dezvoltat în timpul revoluției, atît bărbații cît și femeile au căpătat, pe plan moral și fizic, o trăsătură specifică, dispărută odată cu epoca. E ciudat, dar o demonstrație a acestui fapt ar fi prea lungă. Vom spune doar că din acele femei, ce se perpetuează azi în tablouri sau tradiții, n-a mai rămas decît tradiția și portretele.

Imediat apoi, trăsura plecase spre piață, trecînd pe sub arcu Recova, traversînd piața 25 Mai, coberînd spre Vale și luînd-o la trap către nord.

Trecînd pe malul de la Recoleta, cînd deja se înnoptase, doi călăreți ieșiră în întîmpinarea trăsorii și, după ce-o recunoscură, își urmară drumul la doi pași în urma ei.

Dincolo de Palermo de San Benito, un loc aproape pustiu la acea vreme și care foarte curînd avea să se transforme în splendida și fastuoasă reședință a tiranului, văzură patru oameni venind din direcția opusă.

Imediat, cei doi călăreți ce escortau trăsura își pregătiră armele pe care le aveau sub *poncho*-uri, și erau gata la orice s-ar fi putut întîmpla. Din fericire însă nu erau oameni din *Mazorca* și, departe de a opri trăsura, trecură pe lîngă ea făcînd ample plecăciuni celor dinăuntru și celor ce călăreau alături. Căci una din trăsăturile caracteristice ale epocii lui Rosas era graba oamenilor de a se saluta reciproc, chiar dacă nu se văzuseră în viața lor; ciudățenie ce nu se poate explica altfel decît prin teama pe care o nutreau cu toții unii față de alții.

Din cînd în cînd, în ciuda aerului nopții, chiar doamna Dupasquier îi cerea fiicei ei să deschidă una din ferestrele trăsorii pentru a vedea dacă mai sînt acolo prietenii lor. De fiecare dată cînd tînăra îndeplinea acea poruncă, lucru foarte ușor pentru ea, după cum e de înțeles, niște ochi plini de dragoste și de grijă îi învăluiau frumosul chip, și într-o clipită, unul din cei doi călăreți se și afla la scara trăsorii, un scurt dialog al celor mai iubitoare întrebări avînd loc între copilă și tînar, între mamă și fiu, căci tînarul, se înțelege, nu era altul decît Daniel, cel hărăzit să-i fie soț Florenciei.

După unul din aceste drumuri, ajungînd lîngă prietenul său, Daniel își apropie mult calul și, punîndu-i mîna pe umăr îi spuse:

— Vrei să-ți fac o destăinuire care pe oricare altul l-ar face să roșească spunînd-o?

— Ai vrea să-mi spui că ești îndrăgostit? Ce dracu'! Și eu sînt și nu mi-e rușine s-o spun.

— Nu, nu-i asta.

— Să vedem atunci.

— Mi-e frică.

— Frică?

— Da, Eduardo, frică. În această clipă, de această călătorie solitară. De pasul riscant pe care-l vom face. Eu, care-mi risc viața la fiecare caz; care de copil, aş putea spune, am căutat neaptea, întunericul, aventurile periculoase, riscurile; care am învățat să îmblinzesc mînjii din plăceră de a înfrunta o primejdie; care am brăzdat valurile fluviului nostru, mai viteze și mai puternice decît oceanul, doar într-o bărcuță, și asta fără motiv, fără alt interes, doar pentru satisfacția de a mă vedea față în față cu Natura în clipele sălbaticelor ei dezlănțuiri; eu, care am inima puternică și brațul îndemînat, aş tremura ca ultima ființă dacă am avea în clipa asta vreun accident care să ne pună în primejdie.

— Frumos fel de a fi curajos! Păi, pentru ce vrei tu să ai curaj dacă nu pentru a înfrunta primejdii?

— Da, dar primejdiile să mă privească pe mine; nu pe Florencia, nu pe mama ei. Nu mi-e frică să-mi pierd viața. Mi-e frică să nu le fac să verse lacrimi, să nu îndure chinurile îngrozitoare prin care ar trece sufletul lor dacă ne-am trezi deodată într-o ciocnire. Mi-e teamă să nu rămînă singură, cu tatăl ei departe, cu mama aproape pe moarte și fără sprijinul meu în furtuna de crime ce se revarsă peste capetele noastre. E teama de nenorocirea ființei iubite, pe care n-o simt decît anumite inimi, anumite firi în viață. Mă înțelegi acum?

— Da, și ce e mai rău e că mi-ai insuflat și mie această teamă la care nu m-am gîndit, pe cîntea mea: teama de a muri, dar nu pentru mine, ci pentru cei care rămîn în viață. Nu-i așa?

— Da, Eduardo; cînd cineva are convingerea că e iubit, cînd iubește cu adevărat, viața lui se împarte, se întrepătrunde cu o altă viață, iar cînd moare celălalt, o bucată din el rămîne în pămînt, iar asta e sfișietor.

— Dar în sfârșit, sîntem aproape, Daniel; în zece minute sîntem acolo. Biata de ea! Măcar Florenția ta este cu noi; dar ea, de ieri e singură. Ah! Cînd mă gîndesc că poimîine, chiar mîine poate, ar putea înceta această îngrozitoare viață pe care o ducem! Fugari, paria în propria noastră țară, în chiar casa noastră!... Vezi tu, Daniel, cred că atunci cînd am să respir mirosul prafului de pușcă, cînd voi auzi venind primul escadron al lui Lavallo și vom ieși cu armele, îți spun, cred că am să încep să trag în aer, să respir mirosul pulberii, dacă aceste canalii ale lui Rosas n-or să vrea să tragem în ei. Crezi că vor fi aici poimîine?

— Da — răspunse Daniel — acesta e ordinul de marș. S-ar putea declanșa atacul poimîine; acesta e și motivul pentru care am insistat pentru călătoria care se va face în noaptea asta. Mă cunosc bine. Cu Florenția la Buenos Aires n-aș face nici pe jumătate din cît aș face în celălalt caz.

— Și Amalia, Amalia care nu vrea să le urmeze! — exclamă Eduardo.

— Amalia e mai curajoasă decît Florenția și are altă fire. N-ar exista putere omenească s-o despartă de soarta ta. Tu ești aici și aici e și ea; e umbra ta.

— Nu, e lumina, e steaua vieții mele — răspunse Eduardo cu un accent de mîndrie ce părea a spune: „acesta e caracterul pe care vreau să-l aibă femia iubită a inimii mele”.

— Uite casa — arătă Daniel și înaintă pentru a-i porunci lui Fermín să ducă trăsura în cealaltă parte a casei după ce vor coborî doamnele.

Un minut mai tîrziu, acesta se afla în poarta „Casei singuratică”. Nu era însă nici o lumină, nici un glas, doar zgometul arborilor din apropiere.

Cu toate acestea, nici nu se opriseră bine trăsura și călăreții la poartă, că aceasta se deschise, iar ochii călătorilor obișnuiți de două ore cu întunericul, putură distinge clipurile Amaliei și Luisei, stînd la poartă; în timp ce la oblonul unei ferestre se ivise capul lui Pedro, bătrînul veteran, care avea grijă de fata colonelului lui cu aceeași vigilență ca

care, în urmă cu douăzeci de ani, își veghease postul și consemnul în avangărzile vechilor armate ale patriei.

Doamna Dupasquier coborî aproape fără suflare, căci călătoria îi făcuse foarte rău. Dar totul era pregătit de harnica și delicata Amalia; după ce luară câteva întăritoare și se odihni un pic, bohnava se simți mai bine. În plus, ideea că în curînd nu va mai respira acel aer ce o asfixia și-și va salva fiica era cel mai bun tonic pentru slăbiciunea ce o avea.

Conform instrucțiunilor lui Daniel, nu era lumină decît în camera Amaliei, a cărei unică fereastră dădea în curtea interioară a casei. Salonul, care servea drept dormitor Luisei, și sufrageria, ale cărei ferestre dădeau spre rîu, iar ușile spre drum, erau complet în întuneric.

Florencia era mai palidă ca de obicei; inima ei bătea cu neregularitatea caracteristică situațiilor ce preced imediat un deznodămînt așteptat cu dorință și teamă. Urma să înfrunte o primejdie iminentă. Însă în spiritul pur al femeii nu încapă gîndul la sine atunci cînd în primejdie se mai află viața mamei și a iubitului.

Timîra îi zîmbea mamei. Îl privea cu blîndețe și dragoste pe Daniel; iar în frumosul cristal al privirii se revărsa o undă cerească.

Daniel ieși; vorbi o vreme cu Fermín, apoi se întoarse spunînd:

— Se face ora zece. Trebuie să mergem la ferestrele din sufragerie să așteptăm semnalul balenierei care nu poate întîrzia. E nevoie însă ca Luisa să rămînă aici și să ducă lumina în salon în clipa cînd i-o voi cere eu. Ai înțeles, Luisa, ce ai de făcut?

— Da, da, domnule, răspunse isteța fată.

— Hai, mamă — spuse Daniel, luînd mîna doamnei. Dupasquier — Ne vei ajuta și dumneata să observăm fluviul.

— Da, bai — răspunse mîndra cetățeană a Buenos Aires-ului cu un zîmbet ce nu se potrivea cu chipul ei cadaveric.

— Uite că se întîmplă ceva ce nu mi-aș fi închipuit.

— Ce anume, mamă? — o întreabă imediat Florencia.

— Că va trebui să mă fac federalistă pentru o clipă, să-mi folosesc ochii pentru a spiona printre umbre. Dar mai ales, nu mi-aş fi închipuit că vreodată va trebui să mă îmbarc în pustietăţi şi la ore ca acestea.

— Dar veţi debarca la scara trăsorii, peste opt zile, doamnă.

— Opt? Cum adică? Atît de mult pentru a azvîrli canalele afară din Buenos Aires?

— Nu, doamnă — răspunse Eduardo — dar nu veţi reveni de la Montevideo pînă cînd nu vom veni cu toţii să vă luăm.

— Iar aceasta va fi în aceeaşi zi în care va dispărea Rosas — adăugă Daniel care fu răsplătit cu o uşoară strîngere de mîna de Florencia. Ea nu-şi luase mîna din a lui de cînd ieşiseră din camera Amaliei, căci se aflau în sufragerie, fără altă lumină decît cea extrem de slabă a nopţii ce intra prin geamurile dinspre fluviu, unde se aţinea privirea tuturor.

Pe măsură ce treceau minutele prin roata timpului, discuţia se întrerupea şi se relua cu dificultate, căci o singură idee absoarbe atenţia tuturor; sosise deja ora, iar baleniera nu mai venea. Doamna Dupasquier nu mai putea rămîne acolo. Conflictul armat ar fi putut începe a doua zi. Şi era nevoie de cel puţin alte trei zile pentru a se putea intra din nou în legătură cu escadra franceză.

— Întîrzie — spuse Amalia; ea îşi păstra spiritul cel mai senin, căci nu era nimic ce ar fi putut să agîte, nici fericire nici primejdie de moarte, acea fire blindă, bună şi melancolică.

— O fi vîntul, poate — răspunse Daniel, căutînd un pretext pentru a linişti îngrijorarea generală, din care el îşi lua asupra-şi cea mai mare parte.

Deodată Amalia, care era alături de Eduardo, exclamă:

— Acolo e! — şi-şi întinse mîna spre fluviu.

— Aşa e? — întreabă Florencia ridicîndu-se şi îndreptîndu-se spre Daniel.

Tînărul deschise fereastra, calculă distanța de la casă la maul apei, care se ghicea după zgometul valurilor și, dîndu-și seama că lumina era pe apă, închise fereastra și strigă:

— Luisa!

Inimile tuturor băteau violent.

Luisa, care stătuse cu mînuța pe sfeșnic de cînd primise ordinul, sosi cu lumina înainte ca ecoul numelui ei să se stingă în cameră.

Daniel puse lumina lîngă geam și, după ce observă mișcarea convenită a luminii de pe mare, închise obloanele și spuse:

— Să mergem.

Florencia tremura, palidă ca fildeșul.

Doamna Dupasquier era liniștită și senină.

Ieșind afară din casă, Daniel le opri o clipă.

— Ce mai așteptăm? — întrebă Eduardo care dădea brațul Florenciei în timp ce doamna Dupasquier se sprijinea de al lui Daniel.

— Asta — spuse Daniel, arătînd o formă neagră ce venea urcînd faleza.

Daniel lăsă brațul doamnei Dupasquier și înaintă.

— E cineva, Fermín?

— Nimeni, domnule.

— Pe ce distanță?

— Vreo patru *cuadras* de o parte și de alta.

— Se vede de la țarm baleniera?

— Acum da, domnule, căci a acostat lîngă stîncile de tuf; fliul a crescut mult și se poate urca la bord chiar de pe mal.

— Bine; ai reținut tot?

— Da, domnule.

— Calul meu, încă de pe acum, la Stîncă Albă, la vreo trei sferturi de leghe de aici. Înaintezi în apă, ca să putem rămîne acoperiți de Stîncă Mare. Am să debarc acolo peste două ore. Cu cea mai mare atenție, încalecă și du-te să mă aștepți.

— Bine, domnule.

Grupul era nerăbdător și îngrijorat de zăbava lui Daniel. Acesta însă îi liniști și apoi coborîră faleza.

Aerul nopții părea s-o întărească pe bolnavă, **căci** umbla cu o remarcabilă liniște, sprijinită de brațul **vătorului** ei ginere.

Înainte lor mergeau Florenția cu Eduardo.

Deschizînd drumul grupului, mergea Amalia **de** mîină cu mica Luisa.

De două ori o rugase Eduardo să-i ia **celălalt** braț. Ea însă, dorind să le dea tuturor curaj, răspunse că **nu**, era stăpîna acelor locuri și trebuia să meargă înainte.

Cu splendidul ei cap acoperit cu un mic batic de mătase neagră, ale cărui vîrfuri se înveciau sub bărbie, **abia** se distingea profilul fermecătorului ei chip și ochii, **din** care nu lipsea lumina, nici chiar în umbrele dese ale **noptii**.

În cîteva minute ajunseră la malul fluviului, **unde** era ancorată baleniera, ținută fix de doi marinari **robuști**, care coborîseră pe uscat în acest scop.

Ambarcațiunea nimerise din întîmplare într-un mic gol-fuleț al fluviului.

La apropierea deamnelor, ofițerul francez **sări** pe uscat cu toată galanteria proprie nației sale, pentru a **le** ajuta să se îmbarce.

Era ceva de o solemnitate religioasă în **acea** clipă, în umbrele dese ale nopții, pe țărmurile pustii și **singuratic**.

Doamna Dupasquier își luă rămas bun doar cu aceste vorbe:

— Pe foarte curînd, Amalia.

Un unionist niciodată nu îndrăznea să spună și **nici** măcar să creadă că Rosas ar mai putea rezista încă **opt** zile.

Dar Florenția, fire care rareori avea consolare lacrimilor, simți în sfîrșit rupîndu-se zăgazurile inimii, și scîldă cu lacrimi umerii și chipul prietenei sale.

Amalia plîngea în sufletul ei, în timp ce imaginile cele mai triste și fatidice treceau prin bogata și nefericita-i închipuire.

— **Haidem** — spuse Daniel în sfîrșit și, luînd-o de mînă pe **Florenția**, o despărți de **Luisa**, care plîngea și ea, și, ridîcînd-o de mijlocul de silfidă, o puse în balenieră unde se afla deja **doamna Dupasquier** alături de ofițer.

Încă un „rămas bun” se schimbă între **Florenția**, **Amalia** și **Eduardo**; iar la o vorbă a ofițerului, baleniera se desprinsese de țarm apoi viră spre sud, luînd-o de-a lungul coastei cu vela tiriană desfăcută și fără precauțiunile cu care se apropiase cu un sfert de oră mai devreme. Urma linia marelui în intenția de a lua, mai jos, încă un cart în vînt, către est.

Amalia, **Eduardo** și **Luisa** o urmăriră din priviri pînă se pierdu în neguri.

Atunci, **Amalia** își puse brațul pe umărul iubitului inimii ei, și-și înălță ochii frumosi și liniștiți să contemple fragmentele de nori ce zburau pe aripile brizei și care, din cînd în cînd, lăsa să se vadă astrile, în timp ce **Eduardo** o contempla pe ea, fermecat, înconjurîndu-i mijlocul cu brațul drept.

Abia trecuseră opt minute, cînd o lumină bruscă și detunătura unei mușchete, pe țarm, în partea înspre care plecase baleniera, veniră să răncască deodată, ca o descărcare electrică, inimile **Amaliei**, a lui **Eduardo** și a tunei **Luisa**.

CAPITOLUL IX — RONDUL FEDERALIST

Eduardo mai privea încă în direcția împușcăturii iar mîinile-i erau ridicate instinctiv la buzunarele în care își ținea pistoalele, cînd glasul **Amaliei** întrerupse liniștea aceluia loc lugubru, exclamînd:

— **Urcă, urcă pentru numele lui Dumnezeu!** — strîngînd brațul iubitului și dorind să-l tragă după ea cu slabele ei mîini.

Eduardo, înțelegînd totul, dîndu-și seama de primejdia ca Amalia să mai rămînă măcar o clipă în acel loc, o luă de mijloc, cu brațul lui puternic, zicîndu-i:

— Da, repede, nu trebuie pierdută nici o clipă! în timp ce Luisa, agățată de haina stăpînei ei, dorea s-o sprijine și ea să urce mai ușor.

Abia mergeau de două minute, cînd o a doua detunătură îi opri mașinal pe toți, făcîndu-i să întoarcă privirile în direcția din care venea zgomotul, și atunci observară limpede, deși la mare distanță, o lumină bruscă pe fluviu și auziră o altă detunătură.

— Dunncezeule! — exclamă Amalia.

— Nu, asta din urmă a fost de pe balenieră — răspunse Eduardo lăsînd să i se vadă dinții de alabastru într-un zîmbet în care se amestecau mulțumirea și furia.

— Dar i-or fi rănit, Eduardo?

— Nu, nu; e foarte dificil; urcă, avem altă primejdie de evitat.

— Alta?

— Urcă, urcă.

Erau doar la câțiva pași de casă, cînd se întîlniră cu Pedro, care venea încărcînd un cartuș în flintă, cu sabia sub braț.

— A, ați ajuns! — spuse văzîndu-i.

— Pedro!

— Doamnă, eu sînt. Dar acestea nu sînt ore să umblați prin asemenea locuri.

Era poate pentru prima dată cînd bunul bătrîn adresa o mustrare fiicei colonelului lui.

— Pedro, ai auzit? — îl întrebă Eduardo.

— Da, domnule, am auzit tot. Dar asta nu e o oră la care doamna...

— Bine, bine, nu mai fac, Pedro — spuse Amalia, înțelegînd toată grija pe care i-o purta credinciosul servitor al familiei.

— Aș vrea să te întreb, Pedro — urmă Eduardo, intrînd în casă — dacă dumneata ai putut deosebi din ce arme au fost primul și următoarele focuri.

— Ha! — exclamă veteranul, închizînd ușa și zîmbind.

— Hai, să vedem?

— Primul și al doilea foc au fost de flintă, iar ultimul de pușcă.

— Asta era și ideea mea.

— Oricui are urechi de auzit îi vine aceeași idee — răspunse Pedro, care părea să fie în culmea supărării din cauza primejdiei prin care trecuse stăpîna lui; ca pentru a evita noi întrebări, se duse să aprindă lumina în camera în care dormeau Eduardo și Daniel cînd rămîneau în „Casa singuratică”, și care se afla în partea opusă celor trei camere ale Amaliei.

Cînd aceasta intră în salon și-și scoase de pe cap baticul de mătase ce-o acoperea, Eduardo nu putu să nu fie surprins văzînd excesiva paloare a chipului ei.

Tînăra se așeză într-un fotoliu, se sprijini cu cotul de o masă și-și puse fruntea pe mîna albă și delicată, în timp ce Eduardo trecuse în sufragerie, pe întuneric, și, deschizînd fereastra, își concentră toată atenția în auz, căci desimea negurilor era tot mai mare și nu se mai putea distinge nimic.

Nimic nu se auzea.

Nici nu s-ar fi crezut că moartea trecuse pe lîngă ei doar cu o clipă înainte.

Cînd reveni în salon, Amalia se afla tot în aceeași poziție.

— Gata, Amalia mea, gata; a trecut totul, iar Daniel probabil că rîde acum — îi spuse, așezîndu-se lîngă ea, și aranjînd cîteva șuvițe din părul neted al iubitei, care se desfăcuseră sub apăsarea mîinii.

— Dar atîtea focuri! E imposibil să nu fi rănit pe cineva.

— Dimpotrivă; imposibil este ca un glonț de flintă să ajungă măcar și la cincizeci de varas de balenieră. I-au văzut umbra pe apă și au tras la întîmplare.

— Dar tot malul e supravegheat? Și Daniel? Cum va debarca Daniel? Dumnezeu!

— O să coboare în zori, la ora cînd se retrag patrulele.

— Fermîn i-a dus calul?

— Da, doamnă — răspunse Luisa, care intra cu o ceașcă de ceai pentru Amalia.

În acel moment, Eduardo se ridică din nou și trecu în sufragerie pentru a asculta din nou la fereastră. De o vreme îi intrase în cap o idee, care era singurul lucru ce-l neliniștea.

Abia trecuseră vreo trei minute de cînd stătea lipit de grilaj, cînd i se păru că aude zgomot în Vale.

O clipă mai tîrziu, zgomotul deveni mai perceptibil, și nu se mai putu îndoi că era provocat de tropotul mai multor cai.

Decodată, zgomotul trupei de călăreți încetă, dar se putu auzi ecoul confuz al câtorva glasuri la poalele falezei. Se auzi imediat apoi tropotul cailor.

„Neîndoielnic — își spuse Eduardo — e patrula care a deschis focul. S-a oprit la poalele falezei și probabil au vorbit despre casa asta. Neîndoielnic; vor ocoli pentru a veni pe drumul de sus. Fatalitate, fatalitate!” — și tînărul își mușcă buzele pînă la sînge.

Cînd intră în salon, Amalia, care citea atît de bine pe chipul iubitului ei, înțelese că-l agita o emoție profundă și deschise ea însăși vorba, spunîndu-i în stilul folosit atunci cînd nu se aflau în clipele cînd poezia dragostei nu le inspira un ton mai blînd și mai intim:

— Vorbește, Eduardo; am mereu în suflet resemnarea, în așteptarea nenorocirii.

— Nu, nenorocire nu — răspunse acesta, ca și cum s-ar fi rușinat că iubita i-ar fi descoperit pe chip vreo expresie trecătoare de teamă.

— Atunci ce e?

— Poate... poate că nimic... o prostie de-a mea — spuse tînărul zîmbînd, scuturîndu-și capul și luînd ceaiul pe care îl lăsase Amalia în ceașcă.

— Nu, este ceva, iar eu vreau să știu.

— Bine, atunci! Tocmai a trecut o patrulă pe la poalele falezei și, probabil, e aceeași care a tras asupra balenierei. Asta e tot.

— Tot? Bine; ai să vezi dumneata dacă am înțeles ceea ce nu mi-ai spus. Luisa, cheamă-l pe Pedro.

— Pentru ce? — întrebă Eduardo.

— Ai să auzi imediat.

Veteranul apărură.

— Pedro — îi spuse Amalia — se prea poate ca cineva să ne atace în noaptea asta, să percheziționeze casa, ori cam așa ceva; închide bine ușile și pregătește-ți armele.

Eduardo rămase nimit de curajul și seninătatea iubitei lui, admirînd-o în adîncul sufletului, dîndu-și seama că nu era un curaj al ființei, ci curajul dragostei, ridicat pînă la sacrificiu. Căci în clipele acelea, o rezistență înarmată, orice fel de rezistență la glasul agenților lui Rosas era o inevitabilă sentință de moarte, ori aducea nenorociri de tot felul, iar Amalia se aventura să le înfrunte, încercînd să-l salveze pe iubitul inimii ei.

— Totul este gata, doamnă; am douăzeci de focuri și sabia — răspunse Pedro.

— Iar eu patru și sabia mea — spuse Eduardo, ridicîndu-se deodată; dar încă și mai repede, ca și cum ar fi devenit brusc alt om, se așează din nou și spuse:

— Nu; aici nu va curge sînge.

— Cum?

— Spun, Amalia, că în acest ultim caz, viața mea nu merită să asîști la o scenă așa cum am vrut noi s-o pregătim în mod imprudent și care n-ar avea drept rezultat, în cele din urmă, decît pieirea tuturor.

— Pedro, fă ce ți s-a poruncit! spuse Amalia.

— Amalia! — exclamă Eduardo, luîndu-i mîna.

— Eduardo — răspunse tînăra — eu nu am nimic în această viață care să nu fie în viața ființei pe care o iubesc,

iar când soarta sa ar fi pradă nenorocirii, cu mi-aş arunca-o pe a mea în prăpastie pentru a fi împreună.

Tînăra nu sîfîrşi aceste melancolice cuvinte, expresie a sufletului ei trist şi îndrăgostit, cînd galópul mai multor cai se auzi pe drumul de deasupra falezii.

Eduardo se ridică senin, trecu în curtea interioară în care se plimba Pedro, şi intră în camera lui. Îşi scoase liniştit micul *poncho* care încă îl acoperca, scoase pistoalele cu două ţevi pe care le avea în buzunarele pantalonilor, le examină încărcăturile şi, luîndu-şi apoi spada, ieşi în curte şi o puse, fără teacă, într-un colţ.

În clipa aceea, Amalia ajungea şi ea în curte cu nevînovata Luisa agăţată de rochia ei, care-i repeta pentru a doua oară:

— Stăpînă, vrei să mă rog?

— Da, fata mea, du-te în salon şi roagă-te.

Noaptea se înveşmîntase cu întregul ei veşmînt de neguri, iar furtuna se revărsa peste pămînt.

Nu apucase Amalia să schimbe cîteva vorbe cu Eduardo şi cu Pedro, cînd lîngă poartă se auzi zgomot de glasuri, apoi săbiile şi pîntenii unora care decăleau; trecură atunci în salonul a cărui uşă dădea în *zaguan*.

Intrînd, un spectacol duios şi sublim îi făcu să se oprească în uşă; vederea Luisei, îngenunchată, cu mînuţele lipite într-o atitudine de implorare, rugîndu-se în faţa crucifixului Amaliei.

Părea că se aştepta ultimul cuvînt al acelei rugăciuni a nevinovăţiei îndreptate spre Dumnezeu, în mijlocul nopţii şi al primejdiilor, pentru a începe prima scenă a dramei ce presimţea un îngrozitor deznodămînt, căci, imediat ce copila se ridică iar cei ce o priviseră intrară, vreo zece lovituri grele fură date în poarta dinspre stradă.

— Planul nostru l-am stabilit împreună cu Pedro — spuse Eduardo, adresîndu-se Amaliei — Nu deschidem şi nici nu răspundem. Dacă se plictisesc şi pleacă, cu atît mai bine. Dacă încearcă să dărîme poarta, vor avea mult de furcă,

fiindcă e groasă și bine întărită, iar dacă reușesc, când î vom primi noi vor fi deja obosiți.

Loviturile în poartă se repetară, și imediat după aceea începură să lovească în ferestrele salonului și ale sufrageriei.

— Dați-o jos! spuse un glas răgușit și puternic, care răsunase de mai multe ori printre vecile ce însoțeau cu un cor de vorbe urâte loviturile pe care le dădeau în zadar în poartă și în fereastră.

Pedro zîmbi așezîndu-se liniștit în ușa salonului.

— Nu se poate — spuseră mai multe glasuri deodată, după ce făcură mari efortări, vădite de scrișnetul scîndurilor sprijinite de doi drugi groși.

— Trageți în încuietore! spuse același glas, care se auzea mai tare decît celelalte.

Pedro zîmbi pentru sine, întoarse capul și-l privi pe Eduardo, în picioare, de mîna cu Amalia, în mijlocul salonului.

În clipa aceea patru focuri de flintă fură trase în partea din afară iar încuietorea căzu la picioarele lui Pedro, care, cu admirabilă liniște se întoarse, se apropie de Amalia și-i spuse:

— Ticăloșii ar putea trage prin fereastră, nu e bine să stați aici.

— Da, sigur — repetă Eduardo — du-te în camera Lui-sei.

— Nu, rămîn unde sînteți și voi.

— Copilă, dacă nu intri dumneata acolo, te iau eu pe sus și te încui — spuse Pedro cu un glas atît de liniștit, dar la fel de hotărît, încît Amalia, deși surprinsă, nu îndrăzni să-i răspundă și intră cu Luisa în dormitor.

Între timp, Pedro și Eduardo se duseră să se așeze între cele două ferestre, rămînînd acoperiți de perete.

Precauțiunile nu fură nefolositoare, căci abia ocupaseră locurile, cînd geamurile se sparseră în mii de bucăți și cîteva gloanțe traversară salonul.

Cei de afară își luau însă și ei măsuri. Își dădeau seama că era lume în casă, căci poarta era închisă pe dinăuntru și se

vedea lumină prin spărturile făcute de gloanțe. Iar refuzul de a le deschide îi enerva și mai tare, pe ei, care aveau săbii și flinte și erau agenți ai atotputernicei autorități a lui Rosas.

Deodată, o lovitură îngrozitoare, o forță aproape irezistibilă făcu să scîrție balamalele și să scrișnească tocurele ușii, ce părea gata să iasă cu totul, căci pînă și pereții se clătinară, ca scuturați de un cutremur.

— A, știu ce este, iar pentru asta nu e leac! — spuse Pedro, ieșind din locul în care se afla, trăgînd cocișul flintei și îndreptîndu-se spre *zaguán*, în timp ce Eduardo, pregătindu-și și el pistoalele, venea alături de el cu ochii sclipind, gura întredeschisă și strîngînd convulsiv armele în mînă.

Amalia, care auzi și văzu tot ceea ce se petrecuse în mai puțin de o secundă, voi să se repeadă din dormitor, cînd Luisa i se aruncă la picioare și-i cuprinse genunchii.

O a doua lovitură, fără vibrații, dar puternică, perpendiculară, făcu să se cutremure din nou toată casa, iar o grămadă de molozi căzu din tecurile ușii.

— Nu mai rezistă la încă una — spuse Pedro.

— Cu ce dracu' dau? întrebă Eduardo, tremurînd de furie și vrînd să cadă odată ușa.

— Cu crupele a doi-trei cai în același timp — răspunse Pedro — așa am dărîmat noi odată poarta unei cazărmi din Peru.

În clipa aceea, căci întreaga scenă era iute ca gîndul, Luisa, îmbrățișînd genunchii Amaliei, nelăsînd-o să plece, îi spuse plîngînd:

— Stăpînă, sfînta Fecioară m-a făcut să-mi amintesc ceva; scrisoarea: știu unde este; cu ea ne salvăm, stăpînă.

— Ce scrisoare, Luisa?

— Acea care...

— A, da! Sfîntă Providență! E singurul mijloc de a-l salva! Ad-o, ad-o!

Luisa zbură, scoase dintr-o casetă o scrisoare și i-o dădu.

Atunci, Amalia trecu alergând prin ușa salonului și le spuse lui Eduardo și lui Pedro care erau în *zaguán*, așteptând să vadă căzînd poarta dinspre stradă: —

— Nu vă mișcați, pentru numele lui Dumnezeu; ascultați tot, dar nu vorbiți și nu intrați în salon.

Fără a mai aștepta răspuns, deschise obloanele ușii și, zburînd la una din ferestre, trase zăvoarele.

La acest zgomot, zece-doisprezece din cei ce descălecase ră lăsară ușa și se repeziră spre fereastră; din instinct, un instinct federalist, își ațintiră flintele prin grilaj.

Amalia nu dădu înapoi, nici măcar nu se mișcă, și, cu o voce sonoră și demnă li se adresă:

— De ce se atacă astfel casa unei femei, domnilor? Aici nu sînt bărbați și nici bogății.

— Ei, că doar nu sîntem hoți! — răspunse unul, care-și croi drum printre ceilalți pînă ajunse la fereastră.

— Atunci, dacă aceasta e o patrulă militară, n-ar trebui să încerce să dărîme poarta acestei case.

— Și a cui e, mă rog, această casă? — întrebă cel care se apropie, imitînd accentul cu care rostise Amalia ultimele două cuvinte.

— Citește dumneata și vei afla: Luisa, adu lumina!

Tonul Amaliei, tinerețea, frumusețea și taina acestui soi de siguranță și amenințare ce se ghicea în ultimele ei vorbe, împreună cu hîrtia pe care o întindea, în acea vreme în care toți se temeau să nu cadă, din greșeală sau din orice alt motiv, în dizgrația lui Rosas, băgară repede spaima în toți acei oameni, în capetele cărora nu putea intra ideea că în acea casă, de atîția ani pustie, s-ar fi aflat o femeie ca aceea pe care o vedeau.

— Dar, doamnă, deschideți — îi spuse gîfîind personajul care primise scrisoarea și care nu era altul, în carne și oase, decît Martin Santa Coloma, în fruntea trupei lor.

— Mai întîi citește dumneata, apoi voi deschide dacă mai dorești — răspunse Amalia, dînd o mai mare hotărîre și reproș tonului glasului, în timp ce Luisa, făcînd pe curajoasa,

ca și stăpîna ei, apropiata de grilaj lumina dintr-un glob de cristal.

Santa Coloma desfăcu scrisoarea fără a o pierde din ochi pe femeia care, la lumina felinarului, îi rănca închipuirea ca o vrajă, în locul acela lugubru și singuratic. Se uită la semnătura scrisorii și surpriza se ivi pe chipul lui, care era totuși bărbătesc și interesant.

— Ai dumneata bunătatea și citește tare, să audă toți — spuse Amalia.

— Doamnă, sînt șeful acestei patriule, iar dacă citesc eu e de ajuns — răspunse acesta, apoi luă cunoștință de conținutul scrisorii, pe care trebuie s-o cunoască și cititorul și care spunea:

„Doamnei Amalia Saënz de Olabarrieta

Distinsă compatriotă,

Am aflat cu mare neplăcere că au îndrăznit să vă deranjeze singurătatea fără motiv, și fără ordin de la tata, ceea ce este un mare abuz pe care el l-ar pedepsi dacă l-ar cunoaște. Viața pe care o duceți nu poate da de bănuț decît celor ce fac uz de numele Guvernului în scopuri personale; dumneavoastră vă numărați printre persoanele pe care le stimez cel mai mult și vă rog, ca prietenă, să-mi comunicați imediat dacă veți mai fi deranjată; căci, dacă este fără ordinul tatălui, așa cum nu mă îndoiesc, îl voi anunța pe loc, pentru a nu se abuza încă o dată de numele său.

Vă rog să credeți că va fi un moment fericit pentru mine cel în care vă voi putea fi utilă. A dumneavoastră supusă servitoare și prietenă, Manuela Rosas, 23 august 1840”.

— Doamnă — spuse Santa Coloma scoțîndu-și pălăria — n-am avut intenția să vă facem nici un rău, și nici nu știam cine locuiește aici. Am crezut că ar fi putut ieși din această casă unii din cei ce s-au îmbarcat adineauri pe malul ăsta, căci tocmai m-am bătut cu o balenieră dușmană, foarte aproape de aici, și cum nu mai e altă casă în afară de asta...

— Ai venit să-mi dărim poarta, nu-i așa? — îl întrerupse Amalia, pentru a continua să-l domine pe Santa Coloma.

— Doamnă, dacă nu mi-ați deschis și vedeam lumină... dar vă rog să mă iertați. Nu știam că aici locuiește o prietenă de-a *doñei* Manuelita.

— Bine; mai doriți acum să intrați și să percheziționați casa? — și Amalia făcu o mișcare ca și cum ar fi vrut să iasă să deschidă.

— Nu, doamnă, nu. Vă cer doar favoarea să-mi permiteți să vin mâine să repar poarta care poate că s-a stricat.

— Mii de mulțumiri, domnule. Mâine voiam să plec la casa mea de la țară, așa că nu face nimic.

— Chiar eu — urmă Santa Coloma — am să-i cer scuze *doñei* Manuelita. Credeți-mă că n-a fost cu nici o intenție.

— Vă cred pe deplin; și nu e nevoie de scuze; căci din gura mea nu va afla nimeni ce s-a întâmplat; dumneata te-ai înșelat și asta a fost tot — răspunse Amalia, împlinzindu-și glasul cât putea mai mult în acea situație.

— Domnilor, pe cai; e o casă federalistă! le strigă Santa Coloma alor săi — Încă o dată vă cer iertare — continuă el, către Amalia — Noapte bună, doamnă!

— Nu doriți să vă odihniți puțin?

— Nu, doamnă, mii de mulțumiri; dumneavoastră trebuie să vă odihniți după supărarea pe care v-am făcut-o. Retrăgându-se, Santa Coloma nu-și pusese încă pălăria.

— Noapte bună — spuse Amalia, închizând fereastra. O clipă mai târziu, cădea leșinată pe canapea.

CAPITOLUL X — PRIMĂVARĂ ÎNSÎNGERATĂ

Păsările începuseră să cînte la ivirea zorilor tainicul imn al Naturii către Creatorul ei.

Rîndunica revenea din țările calde, trecînd iute și fără țință, ca imaginile delirului.

Piersicul își etala tot luxul stelelor lui roz-violete; iar în globul auriu al florii se aduna germenul sublimului fruct.

Tuberoza se înălța mândră, ca palmierul deșertului; iar la picioarele ei, timida violetă se ascundea în pavilioanele de smarald copleșită de pătrunzătorul ei parfum.

Zambila se ivea grațioasă să respire aerul primăvăratice-o mîngîia. Iar splendidul rege al florilor își deschidea globul de purpură pentru a bea plînsul aurorei, lăsînd să-i rănească pieptul raza soarelui de dimineață, sub vraja căreia izbucnea parfumul închis în el; era aidoma fecioarei ce lasă să treacă prin pupila ei privirea arzătoare ce merge pînă la suflet, furînd și bînd prima adiere de dragoste pe care un suspin al Divinității i-a adus-o în piept.

Iar în petalele purpurii ale trandafirului, ori pe palida frunte a crinului, fluturile își risipea pulberea de aur a aripilor, înălțîndu-se apoi pentru a se îmbăta de lumină și culori; blîndă și delicată imagine a femeii, cînd floarea nevinovatei ei vieți se deschide și zboară prin grădina iluziilor, revărsînd aurul închipuirii asupra parfumatelor flori ale dorinței.

Valurile începau, să-și găsească odihna după zbuciumul din timpul riguroasei ierni care se sfîrșise și adormeau în albia lor, așa cum adorm patimile în chiar inima ce le-a dat viață. Vînturile pampasului își strîngeau puternicele aripi; iar caldele brize ale tropicelor se strecurau spre Rio de la Plata să cucerească palatul pustiu al iernii.

Întreaga Natură reînvia, se acoperea de podoabe, inspira speranță și oglindea poezie, așa cum iubita părăsită revine la strălucirea frumuseții revărsînd făgăduințe și veselie atunci cînd iubitul plecat vine deodată să încălzească fruntea veștejită de frigul glacial al părăsirii.

Iernii pustiitoare, uscate și triste îi urma primăvara veselă și dătătoare de viață. Pentru întreaga Natură se găsea cîte o mîngîiere, un zîmbet, o făgăduială... mai puțin pentru om.

Floarea, câmpul, apa, norii și astrele presărate pe mantia cerească a lui Dumnezeu, toate primeau o privire înviorătoare la deschiderea porților regatului bogatei primăveri în regiunile din Plata... mai puțin omul.

Soarta lui, indiferentă ca o cifră, lipită de viața lui ca marmura de pe mormânt și implacabilă ca trecerea timpului, îl împingea dintr-o nenorocire în alta, fără altă speranță decât în Dumnezeu, ale cărui priviri păreau ascunse de nori, fără a ajunge la suflet pentru a-l încălzi în cumplita noapte a nefericirii lui.

Primăvara începea pentru Natură. Dar vai! Parfumul florii avea să se stingă în fața mirosului de sânge.

Câmpul avea să-și piardă mantia de smarald sub petele de sânge pe care nici picioarele anilor n-aveau să le șteargă.

Pîrlul avea să ducă la vale sânge. Lumina zilei avea să se întunece de aburii sîngelui. Iar astrele presărate pe mantia cerească a lui Dumnezeu aveau să-și izbească razele slabe în băltoacele de sânge.

Soarta popoarelor din Plata era pecetluită. Viața lor, legată de armăsarul tiraniei, acest nou Mazeppa¹, avea să se istovească mulți ani, cu carnea libertății smulsă de mărăcinii unui hățiș de crime și nenorociri. Tradițiile revoluției, destinul anului 1810, prielnicele făgăduieli ale lui 1825, progresele intelectuale ale societății, morala educației și a rasei, caracterul poporului, chiar firea și imaginația sa, totul avea să degenereze definitiv sub cel mai distrugător guvern, la cea mai imorală dintre școlile publice; sub guvernarea personală și tiranică, avînd exemplul mijloacelor sale barbare. Un guvern cu atît mai funest cu cît avea să inoculeze în sîngele unei generații care abia se ridica obiceiurile rele ale popoarelor ce se nasc și învață sub stăpînirea despoților, popoare a căror demnitate omenească este batjocorită: adică supunerea negîndită și oarbă drept condiție a existenței individuale; iar ideile și interesele societății erau flori rare în grădina acestui guvern.

¹ Căpetenie a cazacilor ucraineni (1644 – 1709).

Lipsa oricărui sentiment al comunității și asocierii făcuse să se mențină pînă atunci reaua guvernare a lui don Juan Manuel de Rosas, așa cum favorizase, în bună parte, anarhia care l-a adus la putere. Iar prelungirea în timp a aceluia guvern avea să înrădăcineze și mai mult acest rău, făcîndu-l să rodească în pămîntul virgin al unei societăți ce nu avea încă obiceiuri și credințe. În acest fel se pregăteau pentru viitor funeste și îngrozitoare simptome, care aveau să împiedice reacția ce ar fi trebuit să apară împotriva acestei stări de lucruri, reacție ce ar fi presupus nu lupta împotriva tiranului, ci contra viciilor tiraniei.

Rosas era victorios fără a fi învîrgător. Iar de atunci, toate problemele mai distanțate, cele de la orizontul stăpînirii lui, aveau să cedeze, treptat, în fața necazului său, sau mai bine zis, în fața fatalității istorice; căci talibourile pe care le oferă spre studiu viața popoarelor nu rămîn și nici nu se prezintă niciodată incomplete.

Argentina, republică a unui popor nou, terminase deja, în cincisprezece ani, epopeea ei de bătălii și glorii, însemnîndu-și cu lancea puterea militară în America și destinul său în lume ca popor. Cu ultima salvă de tun, ea spusese ultimul cuvînt al primelor aspirații de la 1810, completînd, prin focul pulberii, ultima lumină a marelui tablou al primei sale tinereți.

Îi lipsea a doua etapă a revoluției; aici s-au ciocnit atunci cele două mari extreme ale gîndirii; inovația care crea, reacțiunea care distrugea.

Reacțiunea fiind învingătoare în prima etapă, era necesar, în virtutea logicii istoriei, ca și marele tablou al celei de-a doua etape a vieții națiunii să fie completat. Crima, viciul, slăbirea tuturor valorilor creștinismului, convertirea tuturor principilor care mențin forța unei societăți, înapoierea, stagnarea și indolența, inactivitatea și impotența gîndirii, uitarea tradițiilor și o lene potrivită cu noul fel de viață, toful avea să contribuie la completarea tabloului tiraniei lui Ro-

sas, care nu trebuia să rămână neterminat, așa cum nu rămîne incomplet nici unul din peisajele istorice ce se configurează în anumite situații din viața societăților.

În vremurile viitoare, atunci cînd gînditorul argentinian va da la o parte iedera ce acoperă mormîntul primilor ani ai patriei pentru a descoperi înșîngeratele inscripții ale întîmplărilor și generațiilor ce s-au rostogolit în furtuna tinereții ei, cînd va căuta, la rece și liniștit, naîva filosofie a istoriei noastre, desigur că nu se va mira de îndelungata și greaua noastră tiranie ce concretiza în mod firesc și evident situația socială în care ne-a găsit revoluția; dar își va pleca fruntea, rușinat că figura centrală ce trebuia să apară în marele tablou al acestui lugubru episod al istoriei noastre a fost tocmai cea a lui *don Juan Manuel de Rosas*. Căci dificil de acceptat pentru istoria argentiniană nu va fi, cu siguranță, să se vorbească despre existența unui tiran, ci faptul că acela a fost să fie Rosas:

Rosas a fost un tiran ignorant și vulgar. Pașii lui nu se îndreptau spre nici un scop politic. Nici o idee înaltă nu constituia nucleul acțiunilor lui. Iar din viața lui politică nu avea să rămînă decît o amintire respingătoare.

Crima a fost singurul lucru sistematic la acest om. Căci americanismul, pe care atît de mult îl exagerase pentru a respinge în mod constant orice ingerință europeană care ar fi apărut demnitatea drapelului albastru-alb, a fost o permanentă minciună a dictatorului, inventată pentru a folosi în favoarea sa susceptibilitățile naționale; cel puțin așa demonstrează istoria propriilor lui acțiuni.

Cu mult înainte de zgomotosul lui patriotism american, la vîrsta la care omul e cel mai susceptibil de a clocoti de sentimente patriotice, adesea exagerate de căldura singelui și de impetuoasele accese ale caracterului, Rosas luase partea străinilor și aplaudase chiar un act de piraterie comis împotriva pavilionului național.

După revoluția de la 1 decembrie 1828¹ a fost comis un act scandalos al comandantului de Venancourt, aflat în fruntea navelor franceze din Rio de la Plata, împotriva micii noastre escadre, atacată în mijlocul nopții de echipajele franceze. *Don Juan Manuel de Rosas*, înarmat deja împotriva revoluției, s-a adresat domnului de Venancourt aprobându-i conduita și cerându-i să mai rețină escadra².

¹ Răsturnarea guvernului Dorrego de către *Juan Lavalle*.

² „Subsemnatul am onoarea să mă adresez domnului comandant al escadreii franceze pentru a-i exprima, în numele meu și al tuturor cetățenilor națiunii argentinene, cel mai sincer și deschis omagiu pentru evenimentele care au avut loc în ultimele zile cu privire la escadra națională care, în urma insurecției de la 1 decembrie, a căzut în mina respectivilor insurgenți. Căci el a pus în libertate prizonierii aflați la bord și a efectuat alte acțiuni ce demonstrează cu claritate că agenții publici ai națiunii franceze au știut să recunoască guvernul legitim al Republicii Argentina și să acționeze în conformitate cu relațiile de strinsă prietenie pe care Republica Argentina le avea pînă la 1 decembrie cu națiunea franceză.

Subsemnatul am primit mai multe comunicări interesante de la domnul consul general al Franței și le-am răspuns într-o manieră satisfăcătoare. În concluzie și fiind subsemnatul general pe deplin autorizat de puterea suverană a națiunii pentru a rezolva și hotări în privința a tot ce se consideră necesar pentru restabilirea legilor și autorităților legitime din provincia Buenos Aires, solicit de la comandantul căruia mă adresez:

În primul rînd ca escadra națională capturată de la insurgenți să nu fie dată înapoi, ci păzită cu strășnicie și în siguranță; să fie luate vasele naționale ce se găsesc pe fluviul Paraná; să fie întreprinse orice acte de ostilitate împotriva celor care conduc în prezent ilegal la Buenos Aires; să se permită subsemnatului o întreprindere care poate avea loc la Enseñada; toate aceste hotărîri să se comunice consulului general, iar pentru a avea o legătură permanentă cu sus-numitul consul general, comandantul escadreii va pune la dispoziție, la Enseñada, mijloacele de comunicare necesare iar subsemnatul va pune la dispoziția comandantului francez cantitatea de carne proaspătă necesară zilnic pentru vasele sale și pentru toți cei care doresc să profite conform dorinței susmenționatului comandant.

Comandantul general *don Prudencio Rosas* (fratele generalului) se află la Enseñada, cu sarcina de a furniza domnului coman-

Fără mândrie și demnitate personală, el își dovedea mîcimea și mizeria chiar și față de subalternii lui, ordonînd oficial comandanților militari să mintă în comunicările lor, sporînd numărul trupelor lui.¹

Mai mult decît atît, cinismul dictatorului ajunsese la un asemenea punct încît el însuși, cu mîna lui, scria instrucțiunile curierilor ce plecau de la Buenos Aires către provincii și Bolivia, ordonîndu-le ca pe drum să spună „că Excelența Sa muncește zi și noapte în slujba cauzei americane, că pînă și puterile străine îi acordă respect și admirație pentru curajul și geniul său, că prin toți curierii primește scrisori și cadouri de la regi și că nu peste multă vreme se va ști cît valorează el etc.”

S-a aflat la conducere într-una dintre etapele istoriei sociale care, cu el sau fără el, trebuia să apară cu necesitate la acest popor în făurire; și nu s-a făcut celebru prin organizarea acestei etape, ci prin exagerarea laturii ei reacționare; nu s-a făcut remarcat ca individ, decît prin cruzimea sufletului și prin nenumăratele particularități pe care

dant al escadrei tot ceea ce solicită; același ordin a fost dat de la Quilmes pînă la Tuyu, iar pe toate coastele și porturile unde se află trupele respective, acestea sînt gata să-l execute.

Subsemnatul are onoarea de a saluta, etc. Juan Manuel de Rosas”. (această scrisoare a fost dezvăluită la 29 decembrie 1849 fiind prezentată Camerei deputaților de dl. Larrochejaquelein) (n.a.).

¹ „Generalul aghiotant al Excelenței Sale don Manuel Corvalán, către comandantul corpului nr. 2, colonel Antonio Ramírez Excelența Sa vă însărcinează ca atunci cînd comunicați vești despre numărul efectivelor diviziei să spuneți întotdeauna dublul, că jumătate sînt trupe de linie și mai ales să răspîdiți această știre către sudul cîmpiei și către oraș, apoi în toate părțile. Cînd veți avea posibilitatea să scrieți, oriunde ar fi, chiar către nord, trebuie să dați de știre că aveți sub ordine o mie de oameni, din care cinci sute de linie, și că în sprijinul dvs. vine și divizia lui Barracas, compusă din cinci sute de oameni din cele trei arme, de linie și miliții, cu toții arzînd de dorința de a zbura să-i nimicească pe sălbatici unioniști, răsculați, sclavi nemernici ai mizerabililor francezi” (n.a.).

evenimentele le-au înlănțuit în jurul lui, datorate în cea mai mare parte unor cauze ce n-au fost create și nici impulsionate de mintea lui Rosas; așa cum s-a întâmplat și cu contramarșul armatei eliberatoare, care a lăsat deschis drumul pe care tirania reacționară avea să ajungă pînă la ultima ei expresie în Republică.

Pe tablele Timpului, în luna septembrie 1840 a fost aruncat zarul destinelor popoarelor din Rio de la Plata și, o dată libertatea pierdută, primăvara Naturii n-a mai fost decît primăvara însîngerată a argentinienilor.

Evenimentele ce se precipită, înlănțuite cu întîmplările anterioare pe care le cunoaștem, ne vor face să înțelegem acest adevăr, în tot ce are el mai îngrozitor și lugubru.

CAPITOLUL XI — DIN PATRUZECI DOAR ZECE

În noaptea ce urmă celei cînd poliția federalistă începuse să-și facă de cap la „Casa singuratică” — cînd Luisa primise, drept răsplată pentru rugăciunea ei, o inspirație care-i salvase pe toți — mai mulți bărbați se adunau, începînd de pe la opt seara, într-un mare depozit de mărfuri cu ridicata, de lîngă o casă frumoasă cu etaj ce domina aproape întreaga stradă a Universității.¹

Cei ce soseau băteau într-un mod special, iar poarta depozitului se deschidea pentru a se închide imediat.

În fundul sălii abia se distingea slăba licărire a unei lumînări așezate în spatele unei stive de lăzi de vin, în jurul căreia se adunau cei ce soseau. În ciuda distanței ce separa strada de spatele depozitului unde se aflau, discuția, deși

¹ În întreaga lucrare se folosește, cum e și firesc, nomenclatura pe care o aveau străzile din 1840, cînd s-au petrecut evenimentele povestite (n.a.).

animată, era purtată totuși cu voce joasă. Această precau-
țiune se explica însă prin faptul că în casa cu etaj de care
ținea depozitul și cu care se comunica printr-o ușă ce dădea
în curtea ei interioară, locuia în acea epocă o familie federa-
listă. Ceea ce însă era mai de mirare era că se scosese măr-
furile îngrămădite în ușă și se scosese din cuie o scândură
mare ce trecea de-a curmezișul canaturilor; în sfârșit, mai
atrăgea atenția, mai mult decât tot ce s-a înfățișat pînă acum,
un șir de puști puse în apropiere de ușă dinspre curte, între
perete și niște butoaie cu vin.

Toată această îngrămădeală, în acel loc, într-o aseme-
nea taină, la acele ore și vremuri, era mai mult decât sufi-
cientă pentru ca primejdia morții să sfîrșească prin a face
părul măciucă tuturor oamenilor ce se aflau acolo.

— E zece — spuse unul, apropiindu-și ceasul de lumî-
narea de seu ce ardea pe un sfeșnic de metal pus pe jos.

— Mai bine, spuse altul, ridicîndu-se și făcînd cîțiva
pași.

— Da, sigur — adăugă un alt treilea, — dacă n-ar fi fost
nimic am fi aflat pînă la ora asta.

— Cred că intrarea în oraș nu se va face pînă în zori —
remarcă altul, ridicîndu-se și el, căci toți erau așezați pe lă-
zile cu vin, în jurul lumînării.

— Dar cum se face că nu vin ceilalți?

— Păi nici nu știm cîți sîntem.

— Ți-a spus Belgrano?

— Nu.

— Nici mie nu mi-a spus Bello cîți anume trebuie să ne
întîlnim.

— Și ce importanță are numărul?

— Cum să n-aibă! Crezi dumneata că cei care sîntem
aici am putea face cine știe ce? — răspunse un bărbat cu un
oarecare aer militar. El părea a fi acolo cel mai vîrstnic din-
tre toți, chiar dacă abia arăta de treizeci și cinci de ani.

— Știu eu despre ce trebuie să fie vorba — spuse altul.

— Despre ce? — întrebare mai mulți.

— Bello și Belgrano trebuie să fi indicat mai multe puncte de întâlnire în același cartier sau chiar în același corp de case și să fi pus de acord semnalul pentru clipa în care vom fi cucerit această casă și vom urca pe terasă ca acasă la noi, în ciuda strigătelor stăpînilor; asta dacă federaliștii vor mai avea putere să strige peste cîteva ore.

— Asta ar putea fi o explicație — spuse personajul cu aer militar. Deoarece — continuă — nu e vorba că zece-doisprezece oameni, n-am putea doborî trăgătorii de pe toate terasele din strada asta, din locul unde ne vom așeza în cazul cînd cineva vrea să tragă în Lavallo; dar dacă, din întîmplare, va trebui să ieșim la acțiune afară, atunci vom fi puțini.

— Eu, de exemplu, o fi, n-o fi luptă, mă duc, cu alți patru cu care am stabilit, imediat ce va trece vreo trupă pe strada asta.

— Dumneata pleci? Atunci vom fi și mai puțini. Și unde dracu' te duci?

— Acasă la Rosas.

— Vrei s-o iei prizonieră pe Manuela?

— Nu, dimpotrivă, aș încerca s-o apăr dacă cineva ar vrea s-o insulte.

— Și eu.

— Și eu — spuseră mai mulți tineri.

— Atunci, ce vreți să faceți acasă la Rosas? — spuse cel mai serios dintre toți — credeți că roșiștii se vor ascunde acolo?

— Nu, nu cred așa prostie.

— Atunci?

— Hîrțile.

— A!

— Documentele, pe acelea le vreau.

— Chiar au să-ți folosească, prietene; am impresia că ori hîrțile, ori o pușcă de lemn tot atîta fac.

— Pentru militari așa o fi; dar pentru scriitori nu — răspunse tînărul cu documentele, oarecum atins.

— Chiar așa! Întrucît vom datora exclusiv scriitorilor căderea lui Rosas, drept e ca ei să-și continue opera — răs-punse cu un aer glumeț cel ce părea a fi militar.

— S-ar putea să nu greșești.

— Bineînțeles! O salvă de gazete ar face ravagii groaz-nice în tabăra lui Rosas!

— Asta deja e o aluzie personală, domnule!

— Domnilor, pentru numele lui Dumnezeu — spuse al-tul, care încă nu vorbise — e oare posibil să nu ne putem înțeli patru argentinieni fără să ne certăm unii cu alții? Nici nu l-am învins încă pe Rosas și am și început să ne cer-tăm dacă elementul militar a fost mai puternic pentru a-l înlătura decît propaganda literară?

— Păi...

O bătaie în poartă întrerupse răspunsul și atrase atenția tuturor, în timp ce careva se duse să deschidă, fiindcă se bătuse după cum era stabilit.

O clipă mai târziu, Daniel și Eduardo erau înconjurați de cele zece personaje ce se aflau acolo.

Cei doi tineri erau îmbrăcați în *poncho*, cu cecarde mari federaliste la pălărie. Ambii însă, mai ales Daniel, aveau pe chip o expresie de durere și disperare, zăgrăvită de penelul Naturii cu întreg adevărul și elocința capodoperelor ei. Se citea, putem spune, pe chipul tinerilor, tot ceea ce se petre-cea în clipa aceea în sufletul lor. Atît de bine, încît presupu-sul căutător al hîrtilor lui Rosas nu se putu stăpîni și le spuse:

— Figura fiecăruia dintre voi e un ziar de-al lui Rosas în care ni se aduce la cunoștință înfrîngerea lui Lavalle.

— Nu — răspunse Daniel — Nu, Lavalle n-a fost în-frînt. E mai rău decît atît.

— Drace! *Mai rău* nu mi-am putut închipui pînă acum — răspunse altul.

— Și totuși așa este — spuse Daniel.

— Dar explică-te, pe toți sfinții! — exclamă apărătorul militarilor.

— Nimic mai ușor, prietene — răspunse Daniel.

Și continuă:

— Lavalles a început să se retragă de la Merlo astăzi la șase după amiază. Iar după părerea mea, aceasta înseamnă înfrângerea cauzei noastre pentru mulți ani de acum înainte, ceea ce fără îndoială este mai important decât înfrângerea unei armate.

O tăcere prelungă urmă acestei declarații. Un frig de gheață răci sîngele în inimile tuturor. Această veste era cel mai puțin așteptată.

Eduardo rupse tăcerea.

— Totuși — spuse — Bello n-a spus totul. Este sigur că Lavalles a făcut contramarș. Dar eu înțeleg, după chiar veștile lui Daniel, că Lavalles are de gînd să-l lovească pe López, care îl stînjenește în ariergardă, pentru ca apoi să se întoarcă, eliberat de acest inconvenient, pentru a acționa împotriva lui Rosas.

— Acum e clar — răspunse un altul — Am înțeles. Vrei să zici că toată spaima pe care ne-a dat-o Bello n-are alt temei decât amînarea cu cîteva zile a victoriei.

— Neîndoielnic -- spuseră toți.

— Sigur.

— Credeți ce vă place, domnilor — răspunse Daniel. Pentru mine asta înseamnă sfîrșitul. Pentru a avea succes, acțiunea generalului Lavalles ar fi trebuit să se îndrepte mai mult împotriva moralului, decât a forței materiale a lui Rosas. Momentul a fost pierdut. În numerosul partid federalist se va produce reacția și, refăcut după primul șoc, va fi de zece ori mai puternic decât noi. În două ore, chiar în clipa aceasta, generalul Lavalles ar putea lua orașul Buenos Aires. Mîine va fi deja neputincios. López îl va scoate din provincie. Iar între timp, Rosas îi va ridica o altă armată în ariergardă.

— Dar cum s-a aflat de retragerea lui ? — întreabă unul.

— Mă credeți ori nu? Dacă mă credeți, evitați întrebările al căror răspuns n-ar duce la nimic — răspunse sec Daniel. Să ne fie de ajuns să știm că azi, 6 septembrie, La-
valle și-a început retragerea după ce a ajuns până la Merlo,
și că vestea retragerii am primit-o acum jumătate de oră.

— Bine; trebuie s-o comunicăm celorlalți.

— Care ceilalți? — întrebă Eduardo.

— Păi cum? Nu mai e în cartier altă adunare de prieteni de-ai noștri?

Daniel zîmbi cu cruzime, putem spune, căci ironia și disprețul se zugrăviră pe chipul lui.

— Nu, domnilor — răspunse — nu mai există altă adunare decât cea de aici. Sînt cincisprezece zile de cînd patru-zece de oameni mi-au dat cuvîntul că vor veni la această întrunire. Apoi numărul lor s-a redus la treizeci. Ieri, la douăzeci. Acum vă număr și nu găsesc decât zece. Știți ce înseamnă aceasta? E chiar filosofia dictatorului Rosas. Spiritul de scindare, caracteristic pentru noi, pentru partea cea mai cultă a societății; incapacitatea noastră de a ne asocia la orice și pentru orice; viața noastră individualistă; apatia noastră; delăsarea; egoismul; neștiința noastră privind importanța puterii colective a oamenilor, toate acestea îl mențin pe Rosas la putere și îi vor face ca mîine să ne taie capetele nouă tuturor, fără să existe măcar patru oameni care să-și dea mîna pentru a se apăra unii pe alții. Mereu minciună va fi libertatea, minciună dreptatea, minciună demnitatea umană, tot minciuni progresul și civilizația. Acolo unde oamenii nu-și vor uni gîndul și voința pentru a se face toți solidari cu răul fiecăruia, pentru a se felicita cu toții de binele fiecăruia, în sfîrșit, pentru a trăi cu toții în libertate și prin drepturile fiecăruia. Acolo însă unde nu există douăzeci de oameni care să-și unească vicțile și destinul în ziua în care se joacă libertatea și soarta patriei lor, libertatea și soarta lor proprie, acolo, prin forța lucrurilor, va trebui să existe un guvern ca al lui Rosas, care va fi bine și la locul lui... Vă mulțumesc, prieteni, onorabile excepții

ale rabiticei noastre generații care a moștenit de la părinți toate defectele și nici una dintre virtuți. Încă o dată, vă mulțumesc. Acum nu mai există patrie pentru mine, așa cum speram. Dar trebuie ca ea să existe peste un an, doi, zece, cine știe! Măcar pentru fiii noștri trebuie să existe o patrie. Iar pentru aceasta, va trebui să începem încă de azi, cu un alt program de muncă neîntreruptă, obositoare, fără rezultate imediate, ci care va da roade în timp. Munca emigrației. Munca propagandei, peste tot, în orice momente, fără odihnă. Munca sabiei la manevrele militare. Munca vorbei și a penci, oriunde se vor găsi patru oameni să ne asculte în exterior, căci măcar una din aceste vorbe va ajunge în patrie prin aer, prin lumină, pe valul apei. Prezența mea mai este încă necesară la Buenos Aires câteva săptămâni; a voastră însă nu. Până acum am încercat să fiu o stavilă în calea emigrărilor. Acum scena s-a schimbat, iar eu voi fi o punte. Deci, cu toții în străinătate. Dar mereu pe la porțile țării. Mereu bătând în ele. Mereu făcându-l pe barbar să audă că libertatea mai are încă un ecou; făcându-l să lupte mereu pentru a-și irosi forța, mijloacele, chiar și teroarea. Iată programul nostru pentru mulți ani. Lupta în care vom intra e una a singelui, a spiritului, a vieții. Cel ce va supraviețui dintre noi, când libertatea va fi cucerită, să-i învețe pe fiii noștri că această libertate va dura puțin dacă societatea nu se va face ca un singur om pentru a o apăra; că nu vor avea patrie, libertate și nici legi, religie, virtute publică, atîta timp cît spiritul de asociere nu va ucide cancerul individualismului, care a adus și aduce nenorocirea generației noastre. Să ne îmbrățișăm și să ne despărțim pînă în străinătate.

Lacrimi curgeau pe chipurile tuturor; câteva clipe mai devreme pline de speranță și visuri de libertate și victorie, iar o clipă mai târziu rămînea în acel loc al atîtor deziluzii doar cel însărcinat să închidă porțile și să păzească armele.

Încheind acest capitol, în care romanul a fost o adevărată istorie, căci o asemenea întîlnire a avut într-adevăr loc

În noaptea de 6 septembrie 1840, inclusiv unele incidente despre care s-a vorbit, am vrea să sprijinim vorbele croului romanului pe marea lui temă a „asocierii”, cu ceea ce există în Anglia într-un singur domeniu, cel al asociațiilor engleze, din acest imperiu a cărui putere și măreție nu are altă bază decât asocierea la toate și pentru orice.

Doar în scopuri și tendințe religioase ori umanitare există în Anglia următoarele societăți:

Societatea pentru asigurarea vieții oamenilor în toate felurile de accidente; apă, foc etc. Societatea pentru asigurarea în caz de incendiu a vieții persoanelor surprinse de asemenea calamitate. Societatea pentru recuperarea naufragiaților. Societatea pentru prevenirea răului provocat animalelor prin brutalități ce-i fac pe oameni cruzi, iar pentru animale, ajutoarele noastre în viață, fac un supliciu din serviciile pe care ni le aduc. Societatea pentru îmbunătățirea vieții lucrătorilor. Societatea pentru propagarea învățaturii în rîndul claselor muncitorești. Societatea pentru îmbunătățirea situației sanitare din capitală. Societatea pentru a inspira poporului gustul curățeniei prin deschiderea, în cartierele populate și sărace, de băi publice gratuite sau aproape gratuite, cu căzi și uscătoare calde, unde femeia indiferentă și bărbatul fără lenjerie de schimb pot, pentru câteva parale, să se spele cu apă caldută, să-și spele și să-și usuce rufele lor și ale familiei. Societatea pentru a acorda muncitorilor și micilor negustori posibilitatea de a-și închide mai devreme atelierele sau prăvăliile și a-și petrece seara cu lecturi sănătoase ori treburi casnice utile vieții și sănătății lor. Societatea de temperanță pentru a preveni la popor abuzul de băuturi alcoolice și a înlătura astfel mizeria și decăderea, consecințe ale beției. Membrii acestei societăți, pentru a da exemplu poporului, se abțin ei înșiși să bea vin sau bere, supunîndu-se unor privațiuni pe care doar sentimentul religios le poate explica. Societatea pentru eradica-

rea viciului, înființată de Wilberforce¹, eliberatorul negrilor. Cheltuiește sume considerabile pentru a propaga, prin presă, morala și sentimentul religios la clasele sărace sau bogate ale Marii Britanii. Societatea pentru tutela morală și religioasă a copiilor celor condamnați și a femeilor pierdute. Societatea, cu un capital imens, pentru educarea, întreținerea și plasarea copiilor nelegitimi. Societatea pentru primirea femeilor bolnave și alungate din casele rău famate. Societatea pentru convertirea prostituatelor. Societatea pentru adăpostirea femeilor care, după ce au comis greșeli, doresc să revină la viața cinstită și la practicile religioase. Societatea pentru a oferi refugiu femeilor și fetelor expuse, din cauza vârstei și a sărăciei, tentațiilor viciului. Societatea pentru lichidarea caselor rău famate. Societatea pentru acordarea unui cămin și a unui loc de muncă femeilor virtuozose și servitoarelor fără loc. Societatea pentru a le învăța religie și meserie pe femeile care se căiesc. Societatea pentru asistența juridică gratuită a femeilor persecutate sau maltratate de cei ce au autoritate legală asupra lor și abuzează de ea. Societatea de ucenicie gratuită pentru deținuții tineri condamnați pentru delict corecționale. Societatea pentru lichidarea criminalității prin învățămînt și proprietate propagată în clasele mai predispuse la criminalitate. Societatea pentru reforma închisorilor și pentru construirea prin subscripție a unor închisori corecționale și a unor case de muncă. Cinci sau șase societăți pentru reformarea obiceiurilor femeilor deținute. Societatea pentru a prelua, după ispășirea condamnării, persoanele aflate la prima abatere, pentru a împiedica recidivele și a le aduce pe calea bunelor obiceiuri și a muncii. Societatea pentru prevenirea cerșetoriei prin ajutoare imediate și continui la domiciliu. Societatea pentru vizitarea regulată a familiilor nevoiașe din fiecare parohie sau cartier. Societatea de informare pentru a plasa

¹ William Wilberforce (1759—1833) politician englez renumit pentru campaniile sale împotriva sclaviei.

pomenile particulare către persoanele care le solicită prin scrisori. Societatea pentru a da azil de noapte indivizilor lipsiți de locuință și de foc pe timpul iernii. Societatea pentru înființarea de dormitoare și bucatării economice pentru muncitorii aflați pe moment fără locuință. Societatea pentru a da familiilor muncitorilor săraci pâine și cărbune la prețuri mai mici și fără profit pentru vânzătorul cu amănuntul, în toate cartierele Londrei. Societatea pentru distribuirea de supă consistentă celor ce suferă de foame. Societatea pentru căutarea și vizitarea tuturor străinilor, de orice religie ar fi ei și din orice țară, pentru a-i ajuta în caz de părăsire. Societatea pentru a citi poporului Sfânta Scriptură. Pentru văduvele fără sprijin și fără resurse. Pentru cei aflați la închisoarea datornicilor. Pentru marinarii loviți sau invalizi etc. și sute de alte societăți.

CAPITOLUL XII — LEGEA FOAMEI

Este imposibil să facem cunoscută, în fugarele trășături de penel ale romanului, situația publică din Buenos Aires după retragerea armatei eliberatoare.

Spiritul nu-și putea reveni din uimirea pe care i-o provocase această veste; o luptă arzătoare între speranță și deziluzie îl agita cumplit. Se mai aștepta cu fiecare săptămână, cu fiecare zi ce trecea, revenirea generalului Lavalle spre Buenos Aires, după victoria asupra lui López. Această speranță era susținută de ziarele și scrisorile dinspre Montevideo, care ajungeau prin contrabandă, de două-trei ori pe săptămână.

Aceste ziare, scrise cu o pasiune și un entuziasm, cu o perseverență și o imaginație ce se întâlnesc doar în foarte rare epoci ale vieții unui popor, cădeau ca fierul topit asupra spiritelor ce se răceau. Iar pe astfel de date false, de detalii

inventate, de combinații iraționale se forma totuși, la mulți oameni, o credință pozitivă, o robustă speranță.

Totul însă se prăbușea învins de teroare.

Rosas, deținător al secretului adevăratei sale victorii, nu se mai gîndea decît cum să se răzbune pe dușmanii lui și să desăvîrșească îmbolnăvirea și supunerea spiritului public prin lovituri de teroare. Stavila fusese ruptă de mîna lui, iar *Mazorca* se revărsa ca un fluviu de sînge.

Societatea era copleșită; în panica ei, căuta în cele mai puerile semne exterioare un refugiu, un mijloc de salvare oarecare.

În mai puțin de opt zile, întregul oraș Buenos Aires se vopsise în roșu. Bărbați, femei, copii, toată lumea era cu bidineaua în mînă, vopsind porțile, ferestrele, grilajele, frizele exterioare, toată ziua și de multe ori pînă tîrziu în noaptea. În timp ce o parte a familiei se ocupa de acest lucru, restul împacheta, ascundea, ștergea sau distrugea tot ceea ce în interior avea vreo urmă de albastru sau de verde. Muncă a trupului și a sufletului, dusă din zori și pînă în seară, dar care totuși nu dădea nimănui siguranța salvable căutată.

Majoritatea caselor rămăseseră fără servitori.

Orașul se transformase într-un fel de cimitir cu oameni vii. Iar pe terase, sau scurte ieșiri în fugă, vecinii își comunicau veștile pe care le aflau despre *Mazorca*.

Celebrul club al asasinilor bătea străzile ziua și noaptea, îngrozind, asasinînd și jefuind, în timp ce la Santos Lugares, în închisori și în cazărmlile lui Mariño și Cuitiño îl acompania în cor agonia victimelor.

Intrarea celor din *Mazorca* într-o casă era o infernală alcătuire de zgomot, brutalitate, crimă, care nu are asemănare nici în istoria celor mai barbari tirani.

Se intra în cete de opt, zece, doisprezece sau mai mulți bandiți.

Unii începeau să spargă toate geamurile, strigînd puternic.

Alții se ocupau să arunce în curte faianța și cristalele, strigând și ei.

Ceii alți spărgeau cu lovituri ușile comodelor și vitrine-
lor.

Alții fugăreau femeile fără apărare, din cameră în cameră, din curte în curte, lovindu-le cu cravașele mari, îngeunuchindu-le și tăindu-le părul cu cuțitele. În acest timp alții căutau, ca niște ciini turbați, pe sub paturi și prin toate colțurile, pe bărbatul sau bărbății stăpâni ai acelei case, iar dacă-i găseau acolo, acolo îi ucideau, ori îi tirau pentru a fi asasinați în stradă; totul într-un zgomot și strigăt infernal, amestecat cu plânsetele copiilor, țipetele femeilor și agonia victimei.

În vecinătate se răspîndea panica; și doar Dumnezeu știe câte rugăciuni se înălțau pînă la tronul lui de la mamele îmbrățișate de copilașii lor, de la fecioarele ingenucheate cerindu-i ocrotire pentru pudoarea lor, milă pentru victime!

Teroarea nu mai avea margini. Spiritul era copleșit, bolnav, mort. Natura se despărțise de Natură. Omenirea, societatea, familia, totul se dezmembrase și se rupsesse.

Nu exista adăpost pentru nimeni.

Ușile se închideau în fața aproapelui, a rudei, prietenu-
lui. Iar victima alerga pe străzi, bătea la porțile caselor,
mănăstirilor, legațiilor străine, iar câte o mină tremurîndă
și palidă i se punea în piept și un glas tremurător îi spunea:

— Nu, nu pentru numele lui Dumnezeu; au să vină aici
și murim cu toții. Nu. Înapoi, înapoi! — iar nefericitul pleca,
alerga, implora și nici măcar pămîntul nu-și deschidea mă-
runtaiele pentru a-l primi.

Chiar cei mai vechi și fideli federaliști, unii miniștri,
alții deputați, generali, magistrați, toți tremurau. Nimeni nu
știa dacă aceste capete cădeau la întîmplare ori dacă exista
vreun martirolog scris, ajuns în mîinile celor din *Mazorca*.
Lovitura nu era bruscă și instantanee, ca vecerniile siciliene
ori noaptea Sfîntului Bartolomeu din Paris. Nu; ea dura,

se autoreproducea cu o înspăimântătoare exuberanță a ferocității, iar spiritul se prăbușea și se prosterna tot mai mult cu viața atârând de bătaia fiecărui ceas, de soarele fiecărei zile. Cuțitul însă nu putea ucide toată familia. Mama, copilul, fata nu mureau. Sute de oameni scăpau de moarte iar toate acestea făceau incompletă răzbunarea lui Rosas, ceea ce nu putea fi lăsat așa. Era necesară o lovitură care să atingă toate viețile, toate destinele, care să rănească prezentul și viitorul tuturor.

În mijlocul plîsetelor, spaimei și morții, sub sclipirile pumnalelor din *Mazorca*, poporul din Buenos Aires citi barbarul decret din 16 septembrie 1840 care arunca în mizerie și foame pe toți cei ce erau, sau Rosas dorea să fie, uniونيști.

În răstimp de o clipă, mii de familii trecură de la bogăție la mizerie, aduse în stare să cerșască un adăpost și o bucată de pîine, scoase cu forța din case și lipsite pînă și de mobilele și obiectele cele mai necesare vieții. Căci totul, „bunurile mobile și imobile, drepturile și acțiunile de orice fel, în oraș și la țară” ce aparțineau, să nu spunem uniونيștilor, ci celor ce nu erau susținători activi ai tiranului, cădeau sub imperiul confiscării¹. Acest unic decret era sortit să aducă mai multe

¹ Vorbînd despre acest lucru, domnul Valentin Alaina, redactor al ziarului „Comercio del Plata”, în importantul său periodic, spune: „Ce altceva sînt oare aceste confiscări decît o adevărată „tilhărie”, cu diferența că Rosas nici nu face eforturile pe care le face tilharul și nici nu se expune riscurilor la care se expune acesta?”

Convenția Națională din Franța, amenințată de o coaliție de regi după ce încercase inutil alte mijloace arbitrare pentru a stăvilii emigrarea, a decretat confiscarea; dar a decretat-o, cu măsură: a reglementat dispozițiile și le-a limitat la emigrați și în special la nobilime, care fugea să îngroașe amenințatoarele a adunare de la Coblenz. La fel, cînd acesta se aplică într-o țară, se aplică doar vinovaților în concordanță cu o lege preexistentă, e decretată de tribunale ca urmare a unei ample cercetări și unei judecăți solemne unde se declară acea vinovăție. Chiar și așa, în puține țări mai subzistă confiscarea penală; dar confiscarea politică, aplicată fără deosebire membrilor unui partid, doar fiindcă aparțin unei comunități poli-

nenorociri și lacrimi decît întreaga serie de fărâdelegi ale lui Rosas.

În prezența morții, societatea nu și-a putut da imediat seama de întreaga importanță a acestui studiat act de răzbunare.

În timp ce aceasta tremura și se înfiora de convulsii între pumnal, foame, disperare și teroare, armata eliberatoare, urmărindu-l pe López, se îndepărta, și aceasta pentru

tice sau alteia, aceasta nu există în nici o țară! Aceasta nu e confiscare; e pură hoție, tîlhărie pe față.

La începutul lui august 1840 generalul Lavalle invadează provincia Buenos Aires; iar la începutul lui septembrie și-a efectuat retragerea; atunci, invocînd această invazie, Rosas a hotărît, la 16 septembrie, confiscările; după cum, în octombrie următor, a ordonat asasinatelor și tăierile de beregată de neuitat din aceea „lună a lui Rosas“.

Toate bunurile, mobile și imobile, drepturile și acțiunile de orice fel, în oraș și la țară, aparținînd unioniștilor, adică dușmanilor lui, oricare ar fi culoarea lor politică, sînt destinate prin acest decret să recompenseze soldații și să ramburseze tezaurului cheltuielile efectuate din cauza invaziei; ca și cum chiar înainte de aceasta soldații n-ar fi fost mobilizați, iar cheltuielile n-ar fi fost aceleași. Sînt de asemenea destinate, cu o nerușinare uimitoare, să-i îndemniceze pe „bunii federaliști“ pentru pagubele și prejudiciile ce se presupune că le-ar fi provocat generalul Lavalle. Infamă calomnie! Lavalle a respectat cu strictețe persoanele și proprietatea; chiar cea mai mare parte din caii de care a dispus și din animalele ce-i alimentau trupele i-au fost aduse spontan de numeroșii patrioți ce se aflau la țară. Cerem impostorilor roșiști să justifice ceea ce pretind. A obligat oare Lavalle pe cineva să i se alăture? S-a înversunat oare asupra vreunui dușman înarmat și cu atît mai puțin împotriva celor dezarmați? A luat prizonier, a urmărit ori a împuscat vreunul? A exercitat vreun act de cruzime? A confiscat proprietatea cuiva? A incendiat ori a distrus? A făcut rechiziții forțate ori a impus contribuții? Care au fost deci presupusele prejudicii?

Sigur este că toate acestea n-au fost decît pretext și vorbărie a decretului și că Rosas, depărte de a recompensa soldații ori a da indemnizații bunilor federaliști, a făcut să intre în depozitele sale roadele confiscărilor, cărora le-a dat, după chef, destinațiile dorite de el. Una din ele a fost plata către cetățenii francezi a indemnizațiilor la care l-a obligat Franța prin tratatul lui Mackau din 29 octombrie. Cu sudoarea dușmanilor lui Rosas i-a văzut Franța în-

totdeauna; iar cei emigrați pe țărmul estic al fluviului Plata se aruncau, odată cu sosirea la Montevideo a viceamiralului Mackau, la 25 septembrie, în brațele unei noi speranțe, ce prea curînd avea să se spulbere.

Sosind la Montevideo, domnul Mackau își manifestă dorința de a se lămuri în profunzime cu privire la chestiune și la situația ei; primi ample informări, sprijinite cu

demnizați pe acei cetățeni ai săi prejudiciați tocmai ca urmare a exceselor și nebuniilor lui Rosas însuși.

Cu atît mai puțin se poate justifica expoliatorul decret prin invazia lui Lavalle, deoarece el cuprinde și se aplică tuturor dușmanilor lui Rosas și nu doar celor ce au executat, promovat ori sprijinit, în țară sau în afară, această invazie, așa cum în orice caz ar fi trebuit să fie. El a condamnat la sărăcie pe toți unioniștii în masă, doar pentru a fi fost unioniști, chiar dacă nu au încercat nimic împotriva lui Rosas nici în țară nici în afară; adică decretul avea drept scop sancționarea unei opinii. Așa că el s-a aplicat nu numai celor ce invadaseră ori se alăturaseră invadatorilor, nu numai emigraților, ci și la nenumărați indivizi pașnici, supuși, inofensivi, care nu se mișcaseră din case, împotriva cărora nu se invocase nici un fapt concret, ci doar ceva general: a fi unionist. El s-a aplicat străinilor care nu se amestecaseră în nimic. S-a aplicat chiar și femeilor.

Pe de altă parte, n-au fost salvate și nici nu s-a ținut cînt de drepturile creditorilor, asociaților, ori ale oricărui terți. A fost o adevărată spoliere generală de bunuri, executată la modul cel mai arbitrar și brutal. Ce judecător sau autoritate hotăra cine era dușman al lui Rosas sau inclus în decret? Rosas și numai Rosas. În urma căror cercetări sau clarificări? Nici uneia. Ce se lasă celor jefuiți pentru necesitățile lor alimentare? Nimic. Chiar dacă bunurile aparțineau femeilor, copiilor etc., totul se smulgea; mîi de fiiînțe nevinovate, inocente, s-au văzut, de la o oră la alta, aruncate într-o groaznică mizerie. Și cită dezordine, cită demoralizare de orice fel n-a ieșit de aici! Cîte violențe personale! Au fost femei care, fără nici un fel de hiperbolă sau exagerare, au fost luate pur și simplu de braț și zvirlite în stradă fără altceva decît rochia de pe ele. Ba încă fericite dacă nu erau și lovite sau biciuite.

Astfel au atacat dreptul de proprietate acești tîlhari care, cu toate acestea, au îndrăzneala să se numească restauratori și apărători ai legilor. Montesquieu, Daunou, Constant, Rossi, Thiers, Guizot și atîția alți venerați publiciști i-ar fi putut scuti de nemuritoarele lor lecții. Restauratorii din Plata sînt cei destinați să lumineze lumea cu privire la adevărata doctrină socială" (n.a.).

documente veridice, de la domnul Buchet de Martigny; ascultă o mulțime de persoane particulare, părăind să le asculte cu interes și atenție; primi, într-un document îmbogățit cu numeroase semnături, expresia dorinței și ideilor populației franceze din aceste țări; dar, sub pretextul unei prudente rezerve, impuse de poziția lui, nu-și manifestă niciodată în mod deschis nici cea mai mărunță poziție, nici chiar față de ministrul de stat al guvernului oriental. Vorbele amiralului se reduceau mereu la fraza aceasta sau la una asemănătoare: „Poziția mea este foarte delicată: simpatia mea pentru cauza orientală și argentiniană e foarte vie: ar trebui să n-am inimă pentru a nu o nutri; voi face pentru această cauză tot ceea ce va fi compatibil cu îndatoririle mele”. La aceste fraze obișnuia să se adauge frecvent un mijloc puțin comun în diplomatie: emoția și lacrimile amiralului¹.

În ciuda acestei sensibilități, plenipotențiarul francez lăsa să se întrevadă că, în conformitate cu instrucțiunile lui, nici Republica Orientală și nici trupele aflate sub ordinea generalului Lavalley nu erau recunoscute de Franța drept aliați, ci doar drept ajutoare ocazionate de întâmplare.

Emigrația spunea însă sus și tare că orientalii și argentinienii aveau dreptul să fie ajutați de Franța până la lichidarea diferendului lor cu Rosas, invocând justiția, onoarea și conveniențele.

„Înainte ca Franța să adopte — spuneau ei — calea alianțelor locale împotriva lui Rosas, înainte ca guvernul și Camerele ei să aprobe, la modul solemn la care au făcut-o, sistemul adoptat de agenții săi, trebuia să prevadă consecințele angajamentelor pe care și le asuma. Dar, după formarea alianțelor, după angajarea popoarelor din Plata, pe

¹ Au fost multe exemple: lacrimi și emoții la primirea tinărului fiu al generalului Lavalley, în numele mamei lui; emoție notabilă ascultându-l pe unul din domnii însărcinați să-i prezinte poziția francezilor; alte emoții la o întâlnire cu colonelul argentinian D.F. Velasco (documente ale epocii) (n.a.).

baza cuvîntului Franței, momentul de a da înapoi trecuse irevocabil; o înaltă barieră de bronz rămînea ridicată între Franța și Rosas“.

În această alianță, ca și în multe altele, puterile ce o contractaseră aveau un scop comun, deși motivele și interesele lor erau diferite. Franța urmărea un tratament drept pentru cetățenii ei și despăgubirea lor pentru daunele aduse; orientalii doreau lichidarea unei puteri ce le atacase libertățile și drepturile, care-i amenința în mod constant și făcuse de multă vreme cauză comună cu dușmanii liniștii interne a țării; în sfîrșit, argentinienii urmăreau lichidarea în patria lor a unui sistem de exploatare și sînge; lichidarea durabilă a sistemului dictatorial ori al „facultăților extraordinare“, rușinoasă și mortală reacție împotriva revoluției americane; doreau, în sfîrșit, să instaureze imperiul civilizației și al legilor pe soclul pătat de barbaria și voința sîngeroasă a unui singur om. În acest din urmă aspect aveau interes, deși indirect, și Franța și statul oriental; căci era interesul umanității și al rațiunii.

Cu siguranță însă, nu aceasta era momentul aprecierilor istorice ce trebuiau să direcționeze acțiunile Franței în politica ei în acele regiuni ale Lumii Noi. Iar dacă instrucțiunile guvernului francez răspundeau unei politici urmărind ceea ce socotea convenabil pentru ea în zona La Plata, orice demonstrații și apeluri la onoare și datorie erau neputincioase pentru a o cînti. Acela era doar momentul faptelor, iar în ochii Franței faptele începeau să-i fie favorabile lui Rosas.

Amiralul trebuia să plece la Buenos Aires în primele zile ale lui octombrie. Acolo avea să se joace ultima speranță a epocii împotriva unei noi victorii a lui Rosas.

Dar chiar dacă acea ultimă expresie a negocierilor avea să fie defavorabilă tiranului, nici măcar aceasta n-ar fi putut, pe de altă parte, să oprească scurgerea sîngelui din venele deschise ale nefericitului popor.

Negocierile francezilor constituiau speranțe doar pentru emigrați. Pentru poporul din Buenos Aires, speranța era doar în Dumnezeu.

Închisorile se umpleau de cetățeni.

Străzile se vopseau cu sînge.

Căminul casnic era invadat.

Mamele doreau să-i aducă iar în pîntece pe fiii lor. Orice privire a tatălui către ei era un rămas bun al sufletului, o binecuvîntare ce le-o dădea, temîndu-se în fiecare clipă să nu fie asasinat în mijlocul lor.

Iar aerul și lumina duceau pînă la Dumnezeu rugăciunea intimă a unui popor ce nu mai avea deasupra capului decît moartea.

CAPITOLUL XIII — VEȘMÎNTUL DE MIREASĂ

Era 5 octombrie.

Orașul, vopsit tot în roșu, se îmbrăcase cu steaguri; invenție a dictatorului pentru orice festivitate federalistă. În ziua aceea se aniversa o durere de măsele care, în 1820, îl împiedicase pe generalul Rodríguez, să intre cu trupele în oraș, fapt pe care Rosas îl sărbătorea totuși ca pe un mare act militar, chiar dacă trupa sa se bătuse fără adversar.

Dar să lăsăm o clipă orașul; de pe faleza Balcarce, înainte de a o coborî, să mai contemplăm o clipă Natura.

Lumina creează un ocean de aur în spațiu.

Fîrmamentul e transparent ca nevinovăția.

Aerul e blind și mîngîietor ca răsufarea unei mame.

Grădinile sînt vesele și smălțuite în toate culorile, sub lumina pură care le scaldă; mantia speranței este întinsă peste pămînt, cu toate bogățiile, cu toate capriciile, asemenea vălului iluziei peste sufletul îndrăgostit al femeii în prima tinerețe.

Totul e frumos, blînd și iubitor; viu contrast cu natura morală a orașului învecinat.

Dar să coborîm.

Există ceva încă și mai frumós, un contrast mai viu și mai profund; o complica-re a norocului ori a nenorocirii; ori, mai degrabă, o prea frumoasă ironie față de tot ce se întîmplă în acele clipe: Amalia.

Amalia, mințindu-se că ar fi fericită, fără a se crede ea însăși.

Amalia, mai frumoasă ca niciodată. Pasionată ca un suflet de poet. Blîndă ca turturica în cuib. Vărsînd o lacrimă a inimii peste propria ei fericire și fericită de plînsul ei. Taină a lui Dumnezeu și a destinului. Pradă disputată de nenorocire și noroc, de viață și de moarte.

Să intrăm.

Salonul încîntătoarei vile și-a recăpătat eleganța și strălucirea. Lumina soarelui scaldă, adumbrită de obloane și perdele, luxul covoarelor și al mobilelor; norii de parfum răs-pîndiți de trandafirii și violetele din coșulețele de filigran, de zambilele și micsandrele din micile cupe de porțelan aurit, și tăcerea abia întreruptă de murmurul apropiat al vîntului printre arbori, totul făcea din salonul Amaliei un lăcaș ce părea sortit întîlnirilor dragostei, pocziei și eleganței.

Acolo nu se afla însă zeița acelei grote. Cu părul despletit, ce-i înconjura în dezordine splendidul cap, îmbrăcată într-un capot de lînă albastru, închis cu garnituri de catifea neagră, strîns la mijloc de un cordon de mătase, ce lăsa să se trădăze sînul de alabastru și piciorușul ascuns în papuci vătuiți de postav negru, tînăra se afla în cabinetul de toaletă cu micuța ei Luisa. Era acolo, într-o lume de dantele, de stofe bogate și de costume întinse, unele pe canapele, altele pe fotolii iar altele agățate de oglinzile dulapurilor.

Mereu frumoasă, oricum frumoasă, chipul ei era mai animat ca de obicei. Cu părul de pe tîmple ridicat, Natura părea să se fâlească cu perfecțiunea acelu cap, pentru care închipuirea nu are alt model decît imaginile biblice. Ochiul mereu

Iluminați de o strălucire cerească ce se scurgea prin umbra catifelată a genelor precum prima rază a zorilor printre umbrele ce încă mărginesc răsăritul, participau și ei la animația de pe chip.

Totul la ea era straniu.

În clipa în care ne apropiem, se afla în picioare în fața unuia dintre dulapuri, pe ușa de oglindă a căruia agățase o magnifică rochie de dantelă, cu funde de panglică lată, tot albe, în talie și la mâneci.

O privea. Lua fusta între degetele ei trandafirii și o ridica puțin, ca pentru a cerceta mai bine acel nor, acel abur de un preț și de un gust inestimabil; în timp ce copila îi urmărea toate mișcările, atingând și cercetând și ea, atunci când atingea și cerceta stăpîna ei.

— Acesta, Luisa. Acesta e cel mai elegant — spuse în sfîrșit Amalia privind pe toate părțile prețiosul veșmînt.

— Da, și eu cred, stăpîna. Doriți să-l probați?

— Da, sigur. Dă-mi un combinezon — și spunînd acestea își dezlegă cordonul de mătase de la mijloc și-și scoase capotul, dezvelindu-și umerii și brațele, ispite ale dragostei, minunății ale unui artist ce s-ar fi îndrăgostit de propria-i operă.

În două minute, un combinezon foșnitor de atlas alb acopera formele încîntătoare, fiind prins fără dificultăți la mijlocul fin de mîinile grațioasei Luisa.

— Acum rochia — spuse Amalia, ușoară ca o fantasmă, venind în fața oglinzii înalte de doi metri de la pămînt; iar rochia îi trecu peste cap ca un nor alb strălucitor în soare. Era o adevărată zeiță între nori, cînd dantelele îi căzură pe brațe și pe piept, iar rochia transparentă se întinse peste combinezonul de mătase lucitoare.

Cu rochia prinsă la mijloc, Amalia nu mai era Amalia, era o tînră îndrăgostită de copilăriile luxului și ale bunului gust. Se privea, își strîngea mijlocul între mîini, își întorcea frumosul cap să se vadă din spate în oglinda mare, ori se așeza între cele două dulapuri.

Între timp, Luisa atingea rochia, o înfoia, iar ochii îi erau în continuă mișcare, de la mijlocul la picioarele stăpînei, de la mijloc la umeri, de la umeri la chip.

— Magnific, stăpînă, magnific! — exclamă în sfîrșit copila dîndu-se înapoi cîțiva pași ca pentru a o vedea de la distanță.

Deodată însă, Amalia dădu din cap, făcu un gest din buze și spuse:

— Nu, nu-mi place!

— Dar, stăpînă...

— Nu, nu-mi place, Luisa. E mai degrabă un costum de bal. Și pe urmă, e scurt în talie.

— Nu, stăpînă, dimpotrivă, e lung.

— Și larg la mijloc.

— Într-o clipă îi mut pensele!

— Nu, nu-mi place. Scoate-mi-o.

— Dar, stăpînă, nu e alta mai frumoasă — spuse Luisa, scoțînd rochia.

— N-are importanță, va fi una mai pe placul meu.

— O s-o alegeți pe cea mai urîtă.

— N-are importanță. Lasă-mă. E și aceasta o nebunie ca oricare alta, iar azi vreau s-o am eu, pentru prima și fără îndoială pentru ultima dată în viața mea.

— Doamne ferește, stăpînă, mereu vă gîndiți la lucruri triste! O să veдеți, la Montevideo veți merge la toate balurile, la teatru, peste tot, și vom alege rochiile în fiecare zi — răspunse Luisa, punînd rochia pe un fotoliu.

— Nu, Luisa, îmi ajunge ziua de azi. Azi pentru toate zilele mele. Dă-mi cealaltă rochie.

Luisa luă de pe o canapea un costum de moar alb, cu trei garnituri de ciucuri, formate în același fel, cu bogate dantele englezești la piept și la mîneți; materialul era una din cele mai bogate țesături franțuzești, de o valoare încă și mai mare decît rochia de dantelă.

Acest costum, mai somptuos și mai ajustat la piept și la umeri, desena cu mai multă cochetărie încîntătoare forme

ale Amaliei, și merită onoarea de a fi mai îndelung contemplat decât primul.

Apoi însă, aceeași mișcare a capului și același mic gest îl respinseră, spre satisfacția Luisei, care nu se putu opri să nu zică:

— Vedeți, stăpînă? Vedeți că nu-i alta ca cea de dantelă?

— Nu, Luisa; nici una dintre cele două.

— Uitați ce e, stăpînă; eu sînt sigură că el ar vrea să vă vadă cu prima.

— O să mă vadă o dată, dar nu azi.

— Ba azi, ba azi!

— Și de ce?

— Fiindcă e cea mai bogată.

— Ah!

— Și fiindcă vă stă cel mai bine.

— Tocmai asta nu cred; iar dacă aș crede...

— Ce, doamnă?

— Mi-aș pune-o.

— Păi asta și vreau să vă conving să faceți.

— Mi-aș pune-o, căci azi e prima dată în viața mea cînd am vanitatea de a arăta bine, foarte bine, Luisa.

— Numai foarte bine?

— Și...

— Și?

— Și foarte frumoasă — spuse Amalia punîndu-și mîinile pe capul Luisei, cu obrazii acoperiți de bujori, cu fulgerări de zîmbet trecîndu-i pe buze, radiînd de fericire și rușinată de mărturisirea ei.

— Dar cînd nu sînteți oare foarte frumoasă, stăpînă?

— spuse copila, luîndu-i mîinile.

— Niciodată.

— Întotdeauna.

— Dar azi vreau să fiu, Luisa, pentru el, doar pentru el. În ziua fericirii și a despărțirii noastre! A despărțirii, Dumnezeu! — exclamă Amalia acoperindu-și chipul cu mîinile.

— Dar e o despărțire de doar opt sau cincisprezece zile, stăpînă. Hai, dacă o să plîngeți ca azi dimineață cînd v-ați trezit, veți arăta foarte rău diseară.

— Nu, nu, Luisa, nu-i nimic! — exclamă Amalia, deschizînd ochii magnifici și scuturîndu-și capul ca pentru a-l desprinde de ideile ce treceau prin el — nu-i nimic, dă-mi altă rochie.

— Care?

— Acea.

— De pe canapea?

— Da.

— A, și asta e foarte frumoasă; dar nu ca aceea de dantelă.

— Tot ții la ea?

— Pînă diseară am să vă spun că e cea mai potrivită.

— Ești încăpățînată, Luisa.

— Se vede că sînt, dar numai atunci cînd știu eu că fac bine. O să vedeți, mîine am să-i povestesc domnului Eduardo și...

— Mîine?

— A, da, așa e!

— Mîine la răsăritul soarelui vom fi deja despărțiți.

— Dar, doamnă, n-ar fi bine să mai așteptați cîteva zile, să vedeți dacă trece?

— Nu, Luisa, nici un minut! Pentru călătoria lui am grăbit totul, am pregătit totul în suflet, în presimțirile mele, și comit chiar profanarea de a vorbi de fericire în aceste clipe de doliu și sînge pentru atîția alții. Să plece chiar azi; cu această condiție mă căsătoresc. Voi pleca și eu după aceea, cînd va fi posibil să ieșim din acest mormînt în care am fost îngropați de vii.

— A, ce frumos va fi cînd vom fi toți împreună la Montevideo!

— Da, la Montevideo... spuse Amalia, aplecîndu-se din mijloc pentru ca Luisa să-i încheie noua rochie.

— Vedeti! — continuă Luisa — cum s-a însănătoșit mama doanei Florenția numai în câteva zile!

— O, ce mulțumite vor fi poimîine!

— Dar aici... vedeți, stăpînă, nici păsărelele nu mai cîntă — și Luisa arată cu mînuța coliviile aurite ale scatiilor Amaliei, care își regăsiseră vechiul lor loc după ce ea părăsise „Casa singuratică” și revenise la Barracas.

— Da. Ai observat, Luisa? Păsărelele n-au cîntat azi! — exclamă Amalia, întorcînd brusc privirile spre colivii, ca și cum ar fi văzut ceva ce înainte nu remarcase...

— Doamne, ferește! De ce spun asemenea lucruri!

— Da, bine... să vorbim de rochie... azi nu vreau să cred decît că sînt fericită... ți se pare frumoasă, Luisa?

— Splendidă, doamnă, dar nu ca aceea de dantelă.

— Vezi? Pe aceasta o aleg.

— Aveți dreptate. După cea de dantelă, nu mai e alta ca asta — și Luisa merse pînă în capătul cabinetului s-o vadă de la distanță pe Amalia, care se privea cînd în oglinda mare, cînd între cele două de la dulapuri, fără a-și ascunde satisfacția ce o simțea găsindu-și costumul pe care-l căuta și cu care se va prezenta cititorului peste câteva ore.

— Aceasta, fără îndoială. Scoate-o, Luisa, dar cu grijă.

— Gata, doamnă.

— Acum altceva, Luisa — urmă Amalia, punîndu-și din nou capotul de lînă.

— Acum să vedem bijuteriile, nu, doamnă?

— Nu, Luisa, fără bijuterii.

— Măcar un colier!

— Nu, în asemenea ocazii nu se pun bijuterii, Luisa.

— Cum, stăpînă? Dacă m-aș căsători vreodată și aș avea lucruri atît de frumoase ca dumneavoastră...

— Nu ți le-ai pune. Du-te în salon și adu-mi toți trandafirii.

Un minut mai tîrziu, Luisa revenea cu coșul de trandafiri pe care l-am văzut în salon.

Trandafirii erau încântarea, comoara Amaliei. Când luă coșul în mâini și mirosi un trandafir care tocmai se deschidea, ochii i se închiseră pe jumătate, chipul îi pâli iar sinul îi tremătă; căci mirosul florii sporea poezia sufletului, iar ființa sensibilă și armonioasă tînjea de plăcere și dragoste, mirosind esența proaspătă și pură a trandafirului.

Puse apoi coșulețul de filigran pe fuste și, pe măsură ce lua, mirosea și examina trandafirii, un amestec de trecut și viitor, de fericire și melancolie îi înfiora inima, fără îndoială, căci chipul ei, mai înainte radios, revenise brusc la obișnuita lui expresie de blîndă tristețe.

Florile erau pentru ea cîmpul, marea, lumina din ceasurile apusului. Ele exercită asupra sufletului poetic și sensibil o influență care scapă mecanismului simțurilor; pe care nici chiar sufletul n-o poate defini, dar pe care o simte și căreia i se supune. Este adevărată religie pentru Dumnezeu, exercitată în templul Naturii, prin sacerdoțiul inimii omenesti.

În sfîrșit, Amalia păru mulțumită de unul din trandafiri pe care-i alese și-l așeză într-o cupă de cristal aurit, pe marmura elegantei ei mese de toaletă.

— Iată-mi diamantele; Luisa — spuse, aranjînd trandafirul.

Dar în acea clipă, fie datorită diametrului prea mare al vasului, fie din înclinarea florii, aceasta căzu pe marmură și de pe marmură pe jos.

Amalia se aplecă repede să-l prindă; dar încă mai repede, o umbră îi trecu prin închipuire.

— Ciudat! — spuse, așezînd din nou trandafirul. De două ori mi s-a întîmplat așa, și de fiecare dată cu un trandafir alb; în ziua cînd i-am dăruit inima și în ziua cînd îi voi dăruî mîna... dar... să trecem la altceva, Luisa — spuse Amalia, care în mod vizibil ducea o luptă stăruitoare în ziua aceea cu preocupările și spiritul ei; luă chiar ea o cutie din dulap, se apropie de o canapea și goli pe ea mai multe perechi de botine și de pantofi pe care le comandase special de la Paris, toate de o delicatețe demnă de prețioasa operă a

Naturii căreia îi erau destinate. Alese niște botine delicate, ce păreau croite pentru o fetiță de doisprezece ani; după ce mai alese și alte obiecte destinate veșmîntului ei de mireasă, se apropie de păsări, ca și cum s-ar fi căut că a stat atîta timp în apropierea lor fără a le da măcar o mîngîiere.

Apropiindu-se și mîngîind cu degetele-i gratiile aurii, unul din scatii făcu să vibreze o notă în gîtul său puternic, un sunet straniu, ce părea mai degrabă un geamăt decît modulațiile firești ale acestor cîntăreți ai Naturii.

Amalia se emoționează vizibil și-și agită mîinile mișcînd coliviile, acțiune căreia păsările îi răspundeau întotdeauna prin cîntec; zadarnic. Scatii săreau prin toate cercurile de alamă, dar leneși și fără să cînte.

— Ce au păsărelele, stăpînă? — întrebă Luisa surprinsă de ceea ce vedea pentru prima oară.

— Sînt triste! — răspunse Amalia, întorcîndu-și capul spre Luisa și umezind cristalul pur al ochilor săi cu o lacrimă scoasă de închipuire din tainica fîntînă a sensibilității acelei ființe, atît de blîndă și atît de încercată de soartă, de ea însăși — sînt triste! — urmă și deodată, mai tristă chiar decît ultimele ei vorbe, se apropie de fereastra ce dădea în curte, trase perdelele și-și înălță ochii spre firmamentul albastru, urmărind multă vreme un nor alburii care, ca o pană din aripa zefirului, luneca grațios prin lumina eterului.

— Nici nu poate fi o zi mai frumoasă! exclamă Amalia. Totul e liniștit, mai puțin sufletul meu. Cît e ceasul?

— Tocmai a bătut de trei, stăpînă.

— Mai sînt cinci ore!... Aranjează toate astea, Luiza.

Spunînd acestea, Amalia lăsă să cadă perdeaua, își scutură capul, așa cum obișnuia cînd voia să scape de anumite idei, și trecu din cabinetul de toaletă în dormitor, închizînd ușa în urma ei.

În mișcarea capului, părul despletit și prins doar cu un mic piepten se desfăcu, iar pletele i se întînseră ca o splendidă mantie peste umeri. Alcovul era abia luminat de slaba

licărire ce venea din anticameră, căci ferestrele dinspre curte erau închise. Astfel, în lumina slabă, în atmosfera parfumată a acelor singuratice camere, Amalia se apropie de măsuta de lângă patul ei și îngenunche în fața crucifixului de aur încrustat în abanos pe care l-am mai văzut în acel loc.

În genunchi, cu părul despletit, cu brațele odihnind pe marginea mesei și cu mâinile strângând crucea, frumoasă ca o Magdalenă, doar Fiul Domnului, care o asculta, doar privirea lui Dumnezeu, revărsată în aer și în lumina Universului, puteau auzi vorbele simțitoare ale acelui suflet, puteau citi adevărul emoției, al credinței și al speranței din acea preocupată conștiință.

CAPITOLUL XIV – AZILUL ENGLEZ

Va trebui să mergem înapoi cu cititorul pentru a ne aminti de anumite personaje ale acestei povestiri. Era la câteva zile după acea noapte plină de speranțe și deziluzii pentru cei zece tineri adunați în depozitul din strada Universității.

Într-adevăr, la câteva zile după acea noapte, o trăsură trasă de doi cai iuți trecea de-a lungul străzii Reconquista către Barracas, iar nu după multă vreme opri la vila domnului ministru al Majestății Sale britanice, cavalerul Mandeville.

Pe parcursul drumului trăsură nu putu să nu atragă atenția celor ce-o vedeau ori o auzeau; căci în acele zile de republicanism federalist, trăsurile fuseseră abandonate, iar majoritatea cailor fuseseră oferiți Restauratorului ori rechiziționați în mod federalist. Iar când trăsură se opri la casa ministrului englez, nu lipsiră curioșii care să caște ochii pentru a vedea asemenea noutate.

Vizitiul deschise portiera și doi bărbați coborîră.

Totuși unul dintre ei rămase oprit pe scara trăsorii, cu trupul pe jumătate înăuntru și începu un scurt dialog cu un alt individ care nu se mișcase de pe locul din spate.

— Ai reținut totul, iubite maestre? — întrebă cel ce rămăsese jumătate înăuntru și jumătate afară.

— Da, Daniel, dar...

— Dar ce?

— N-ar fi mai bine să aflăm dacă domnul ministru e acasă înainte ca eu să plec, izolat și singur, pe aceste străzi lugubre, la astfel de ore, încuiat în acest vehicul?

— Asta n-are nici o importanță; dacă nu e, îl vom aștepta, iar cînd te întorci, ne găsești aici.

— Dar dacă părintele gardian m-ar întreba...

— Ți-am mai spus de o sută de ori. Nu trebuie să răspunzi direct la nici o întrebare. Dacă vor sau nu să accepte ceea ce li se cere, coste cît o costa; asta-i tot.

— Și obligatoriu trebuie să fie nepot al meu?

— Sau fiu.

— Eu și fii, Daniel!

— Ori văr.

— Ei, hai!

— Ori fin, ce vrei dumneata.

— Dumnezeu să-mi dea minte.

— Și cuvinte, iubite maestre. În mai puțin de o oră ai timp să te întorci.

— La revedere, Daniel, la revedere.

— Ne vedem peste o clipă, iubite maestre — și tinărul închise portiera și făcu un semn vizitiului, care nu era altul decît Fermín, plecînd într-o clipă.

Domnul Mandeville era acasă, iar Daniel și tovarășul lui, în care deja cititorul l-a recunoscut pe Eduardo, fură introduși în salon, unde, în momentele acelea, se aprindeau luminile.

Domnul Mandeville nu se lăsă mult așteptat, căci niciodată Buenos Aires n-a găzduit un ministru european

mai amabil și democrat cu toți cei ce se apropiau de casa lui purtînd însemnele epocii.

Ministrul sosi cu chipul distins și proaspăt, în ciuda anilor, cu haina închisă, manșetele de batist căzînd pe mîinile albe și bine îngrijite, și cu acea dificilă ușurință a manierelor ce se deprinde doar prin permanența frecventare continuă a înaltei societăți; îi dădu mîna lui Daniel și exclamă:

— O, ce fericire! Niciodată nu vă veți închipui, domnule Bello, cîtă onoare și plăcere îmi face să vă văd în casa mea.

— Domnule Mandeville — răspunse tînărul, strîngînd mîna pe care i-o întindea diplomatul — nu ofer niciodată onoare și plăcere decît în schimbul unui mare cîștig în aceeași monedă. Am plăcerea să vi-l prezint pe prietenul meu intim, domnul Belgrano.

— A, domnul Belgrano! Ce mult și de cînd doream eu să-l cunosc pe acest domn! Îmi aduceți o fericire deplină, domnule Bello.

— Eu sînt cel fericit — răspunse Eduardo — că numele meu este cunoscut de domnul Mandeville.

— Ce vreți, tinere prieten! Eu am îmbătrînit, și cum îmi place atît de mult societatea tinerelor doamne din Buenos Aires, acolo învăț pe de rost toate numele distinse ale tineretului.

— Fiecare vorbă a dumneavoastră e o amabilitate, domnule Mandeville — răspunse Eduardo, care căuta zadarnic un mod de a intra în acest delicat joc al vorbelor galante ce formează unul din atributele specifice ale înaltei diplomații europene, dar care nu intra în caracterul și nici în obiceiurile tînărului.

— Nu, nu, e doar dreptate, nimic altceva, domnule Belgrano. Noi, bătrînii, sîntem mereu gata să dăm seama lui Dumnezeu de actele noastre și trebuie să ne străduim să fim mereu drepecți și adevărați. Ia să vedem, ați văzut-o pe Manuelita, domnule Bello?

— Azi nu, domnule Mandeville.

— A, ce ființă încântătoare! Nu mai obosesc să tot vorbesc cu ea și s-o admir. Mulți vor fi crezînd că vizitele mele au nici mai mult, nici mai puțin, vreun scop politic pe lângă Excelența Sa; eu însă merg să caut, la această spirituală ființă, ceva care să-mi înveselească spiritul atît de plictisit de afaceri. La Londra domnișoara Manuelita ar face ravagii.

— Dar tatăl ei? — întrebă Eduardo asupra căruia căzu ca o palmă privirea lui Daniel.

— Tatăl ei... domnul general Rosas... vedeți, la Londra...

— La Londra domnului guvernator nu i-ar prii pentru sănătate — spuse Daniel pentru a-l salva pe ministru din stînjeneala în care-l pusese prietenul său.

— O, clima Londrei e detestabilă! Ați fost în Europa, domnule Belgrano?

— Nu, domnule, dar mă gîndesc să călătoresc vreo cîțiva ani pe acolo.

— Repede?

— Nu atît de repede pe cît a venit la noi domnul de Mackau — răspunse Daniel, dorind să dea o altă turnură acelei conversații fără substanță.

— Cum? A ajuns deja viceamiralul Mackau?

— Nu știți, domnule Mandeville?

— Pe cuvîntul meu că nu.

— Ei bine, a ajuns.

— Aici?

— Nu, la Montevideo, alaltăieri la unu.

— Și Excelența Sa a aflat?

— Cum ați crede că știind eu, nu știe și domnul guvernator?

— A, desigur, desigur. Dar e ciudat că nu mi-a comunicat nimic comandorul.

— La ora rugăciunii de seară se vedea la orizont o brigantină engleză.

— Aha!

— Vîntul a fost potrivnic, domnule Mandeville — observă Eduardo — și abia la cinci după amiază s-a aflat vestea, de la o balenieră.

— Așa, că ne aflăm în criză? spuse Mandeville, jucîndu-se cu unghiile, așa cum obișnuia cînd îl preocupa ceva.

— Și nu asta-i vestea cea mai importantă.

— Mai e ceva?

— Fleacuri, domnule Mandeville! Știi doar că pînă acum toți ne așteptam să-l vedem sosind pe trimisul francez cu o atitudine ostilă, nu-i așa?

— Da, da, ei și?

— Și nimic, decît că vine cu cele mai sănătoase și pașnice intenții.

— O, ce fericire!

— Pentru noi.

— Pentru toți, domnule Bello.

— Mai puțin pentru problema Orientului.

— Da, s-ar putea să fie ceva aici.

— Un necaz în minus pentru Franța e în aceste momente un necaz în plus pentru pacea europeană. Din fericire, relațiile existente azi între Anglia și Franța ne garantează, pînă la un anumit punct, rezultatul misiunii Mackau.

— Guvernul britanic nu va ezita — observă Mandeville — să-și ofere toate bunele oficii în această problemă.

— Nu asta am vrut să spun — răspunse Bello — am vrut să spun că, dacă Anglia ar avea vreun interes să abată cumva atenția Franței cu problema din zona Plata, acum i s-ar prezenta o strălucită ocazie. Tocmai despre asta vorbeam venind încoace cu domnul Belgrano.

— Totuși... dacă instrucțiunile domnului baron de Mackau sînt de a rezolva în orice chip această problemă, vă mărturisesc că nu văd cum ar putea Anglia să stînjenească rezolvarea ei, în ipoteza pur și simplu capricioasă că ar avea interes în așa ceva.

— Aici nu, dar în Franța ar putea stînjiți ratificarea tratatului, căci acesta ar avea un viciu de nulitate, care, din

fericire, nu va fi observat în Franța și care ar face să se piardă totul dacă guvernul englez l-ar aduce la cunoștința opoziției franceze și ar acționa în acest sens. Tocmai despre această temă îi vorbeam eu lui Bello venind încoace — spuse Eduardo, în timp ce domnul Mandeville își trecea privirea inteligentă de la unul la altul din cei doi tineri, al căror gând adevărat dorea să-l pătrundă și care îi scăpa în fiecare clipă.

— Și unde ar fi acest viciu? — întreabă Mandeville cu naivitate.

— Nici mai mult nici mai puțin decât în semnătura domnului guvernator — răspunse Daniel.

— Cum?

— Unioniștii de la Montevideo au pregătit o demonstrație domnului Mackau care, pînă la un anumit punct, poate fi un argument puternic.

— Și care este, domnule Bello?

— Că semnătura domnului guvernator este falsă, scumpul meu domn Mandeville. Închipuiți-vă că ei raționează în modul următor: chiar dacă domnul Mackau are instrucțiuni să trateze în orice condiții, nu există autoritate cu care să trateze în Republica Argentina, căci generalul Rosas nu are nici putere și nici vreo calitate de reprezentant pentru a semna tratate în numele națiunii argentinienne.

— Dar este o putere de fapt — răspunse domnul Mandeville — iar plenipotențiarul nu trebuie să-i cerceteze legalitatea, ci s-o recunoască și să trateze cu ea.

— La acest argument unioniștii răspund — continuă Bello — că, dacă amiralul ar veni să trateze cu domnul general Rosas ca simplu guvernator al Buenos Aires-ului, și cu referire la această unică provincie, atunci ar putea trata cu el, așa cum amiralul Le Blanc și domnul Martigny s-au înțeles cu guvernul din Corrientes. Dar că, venind să trateze cu un guvern care să reprezinte în exterior suveranitatea națională, ar descoperi că acest guvern nu există.

— E ceva aici, într-adevăr — răspunse Mandeville cu un aer distrat.

— Unioniștii susțin — urmă Daniel — că provinciile argentiniene n-au împuternicit niciodată guvernul de la Buenos Aires de a întreține relații externe, de a semna tratate etc. o dată pentru totdeauna, ci în mod concret pe fiecare guvernator, de câte ori acesta e ales la intervale legale. Că generalul Rosas, numit guvernator pentru cinci ani, la 7 martie 1935, și-a primit mandatul la 13 aprilie, iar termenul său a expirat în aceeași zi din 1840, iar odată cu el a expirat și delegația pe care o avea de la provincii; că, reales pentru aceeași perioadă, a acceptat acest lucru doar pentru șapte luni, dar oricum realegerea lui nu înseamnă *ipso jure*¹ continuarea acestui mandat special care trebuia obligatoriu reînnoit, dar care, departe de așa ceva, i-a fost în mod explicit retras de cei ce i l-au încredințat.

— Am citit așa ceva în ziarele de la Montevideo — răspunse Mandeville, tot mai gânditor.

— Adică ați citit în ziare documentele oficiale.

— Nu, nu chiar documentele; cel puțin nu-mi aduc bine aminte.

— Nici eu; dar cred că Adunarea Reprezentanților a provinciei Tucumán a votat, la 7 aprilie, o lege prin care se retrăgea autoritatea dată din partea acestei provincii generalului Rosas de a menține și păstra relații cu puterile străine. Legislatura din Salta a votat o lege asemănătoare la 13 aprilie. La 5 mai, provincia La Rioja a declarat prin lege că-și reasumă facultățile conferite generalului Rosas de a interveni în relațiile cu puterile străine. O asemenea lege a votat și provincia Catamarca la 7 mai. În termeni la fel de concreți s-a pronunțat provincia Jujuy, la 18 aprilie. Iar în ce privește provincia Corrientes, nu e nevoie de alt document decât poziția pe care deja și-a asumat-o. Deci, unioniștii demonstrează că, din paisprezece provincii ce formează Republica, șapte i-au retras generalului Rosas mandatul de a trata în numele lor.

¹ de drept (lat.)

— Și amiralul Mackau se află în posesia acestor fapte?

— Cum să ne îndoim? Iar dacă instrucțiunile lui îl vor duce la extrema de a trata cu domnul general Rosas în ciuda incapacității sale legale, e ușor de prevăzut că în mâinile opoziției franceze acest viciu radical al negocierilor sau tratatul ar primi o respingere, iar ministrul s-ar afla într-o poziție extrem de stînjenitoare. Eu sînt sigur că, dacă în politica sinceră a guvernului britanic ar putea încăpea sacrificarea unui prieten real ca Republica Argentina, din interesul de a stînjiți activitatea guvernului francez, puțin am avansa, domnule Mandeville, cu tratatul, la care va ajunge probabil baronul de Mackau. Dar eu sînt sigur că guvernul britanic nu va sacrifica simpatiile argentinice nici pentru a-și ostiliza guvernul francez și nici pentru a răspunde reacției ce se va produce în Republica Orientală în favoarea Angliei.

— Cum așa, cum așa, domnule Bello?

— Vreau să spun că Republica Orientală și numeroasa emigrație argentiniană de acolo, părăsite de Franța după angajamentele anterioare atît de solemne, ce au avut în spiritul public o reacție foarte avantajoasă pentru influența franceză în aceste țări, își vor întoarce, printr-o mișcare logică, simpatiile spre Anglia, care în alte vremuri a fost atît de leală în acțiunile pentru independența statului oriental.

— A, da, sigur! Independența orientală se datorează, pînă la un punct, bunelor oficii ale Angliei.

— Astfel încît — urmă Daniel — odată pierdută influența franceză în aceste țări, și în eventualitatea că independența orientală s-ar afla în primejdie, acțiunile Angliei nu ar fi numai eficiente, ci ar constitui o lovitură extrem de abilă pentru a-și atrage în favoarea sa tot terenul pierdut de Franța în state atît de pline de viitor cum sînt cele din zona Plata.

— Domnule Bello, ați fi un ambasador extrem de periculos pentru generalul Rosas — spuse Mandeville care nu

pierduse nici un cuvînt din cîte pronunțase interlocutorul său.

— Cred că prietenul meu n-a emis idei ale lui și nici n-a avut această intenție — remarcă Eduardo privindu-l pe domnul Mandeville, zîmbind și arătîndu-și dinții scilpitor de albi.

— Ba chiar n-am vorbit deloc pentru mine, așa că mă tem să nu fi spus o bună porție de prostii, povestind din memorie tot ce se spune la Montevideo și se citește prin ziare.

— Domnule Bello — spuse iscusitul englez — acum nu vă mai mulțumesc atît de mult pentru vizită, căci în noaptea asta mă veți lipsi de cîteva ore de somn, făcînd cîteva însemnări doar pentru mine. Iar pentru a alunga somnul, să bem un pic de vin. Servi chiar el din niște sticle aflate pe o masă, iar toți trei, după ce băură puțin Xeres, începură să se plimbe de la un capăt la altul al salonului, cu acea respectuoasă familiaritate a oamenilor de bună creștere care nu rămîn în urmă și nici nu depășesc ceea ce se cade.

— Accept vinul, nu însă și însemnările — îi răspunsese Daniel.

— Îmi veți explica aceasta, scumpe domnule Bello?

— Nimic mai ușor, domnule Mandeville; în aceste vremuri nu pot face însemnări decît miniștrii străini. Nimeni nu scapă de un dușman, de o calomnie, mai știu eu ce. Ce fericit sînteți, domnule Mandeville! A locui în această casă e ca și cum ați fi în Anglia.

— Acestea sînt imunități reciproce. Legația argentiniană este Republica Argentiniană la Londra.

— Știți că mă surprinde un lucru, domnule Mandeville? — spuse Daniel oprindu-se din mers și privindu-l pe ministru cu cel mai uimit chip din lume.

— Ce anume, domnule Bello?

— Că existînd Anglia la Buenos Aires, unde sînt atîția oameni care ar face mii de leghe să se îndepărteze de țară în aceste momente, să nu fi făcut ei cîteva *cuadras* pentru a veni la casa asta.

— A, da, dar...

— Iertați-mă; nu vreau să știu nimic. Dacă sînt cîțiva nenorociți acoperiți de steagul englez în această casă, aceasta e o datorie de omenie din partea dumneavoastră, domnule Mandeville, iar eu n-aș comite indiscreția de a vrea s-o aflu.

— Nu e nimeni; vă dau cuvîntul meu de onoare că nu e nimeni refugiat în această casă. Poziția mea e una de excepție. Instrucțiunile mele sînt clare: să respect cea mai strictă circumspecție. Cu cea mai mare bunăvoință, tot n-aș putea încălca instrucțiunile.

— Atunci aceasta nu e decît o casă ca oricare alta? — îl întreabă Eduardo cu un ton obraznic pe care Daniel trebui să-l potolească imediat, din zbor.

— Cu toții vă înțelegem poziția, domnule Mandeville. În aceste clipe de efervescentă populară însuși guvernul nostru n-ar putea face efective imunitățile acestei case; iar dumneavoastră doriți să evitați conflictele diplomatice care ar avea în mod necesar loc, dacă poporul ar uita respectul datorat Legației.

— Exact — răspunde Mandeville cu o sinceră mulțumire, auzind cum propriul lui interlocutor îl salva de stînjeneala în care-l aruncase întrebarea bruscă a lui Eduardo. Exact și m-am văzut în necesitatea, în greaua necesitate de a refuza azilul casei mele mai multora care l-au solicitat, căci nici nu pot răspunde pentru securitatea lor și nici nu mi se permite să acționez într-un mod care ar putea aduce noi conflicte acestei țări. Or, pentru locuitorii ei am cea mai profundă simpatie și guvernul meu se străduiește să mențină cele mai strînse relații de prietenie.

— Mi se pare, Daniel, că am auzit oprind trăsura la poartă și că a sosit timpul să-l părăsim pe domnul Mandeville. Dînsul ar dori poate să-și facă obișnuitele vizite — spuse Eduardo care avea pînă și urechile stacojii.

— Nu e nimic comparabil, domnule Belgrano, cu plăcerea pe care o am de a sta cu dumneavoastră.

— Totuși, prietenul meu are dreptate și trebuie să facem sacrificiul de a ne despărți de domnul Mandeville și de excelentul său Xeres — spuse Daniel umplînd două cupe, dînd una domnului Mandeville și salutîndu-l, în timp ce bea vinul, cu cel mai curtenitor zîmbet din lume.

Un minut mai tîrziu se despărteau în anticameră, domnul Mandeville neștiind încă de ce veniseră acei tineri, ce anume erau ei de fapt și nici ce gîndeau despre el la plecare.

CAPITOLUL KV — MUSTER SLADE

Deși proasta dispoziție ce pusese stăpînire pe Eduardo îl descumpănise pînă într-atît încît despărțirea sa de cavalerul Mandeville fusese mai degrabă o obrăznicie decît un salut, auzul nu-l înșelase atunci cînd îi anunțase prietenului său sosirea trăsorii.

Într-adevăr, trăsura era acolo, iar înăuntru era prietenul nostru *don* Cândido Rodriguez, care trase o mare cantitate de aer în pieptul său copleșit, văzîndu-se din nou înapoi pe același drum pe care venise, după porunca pe care la urcare i-o dăduse Daniel credinciosului său servitor.

Nu începu bine trăsura să se zdruncine pe blestematul pavaj al străzii Reconquista, cînd Daniel îl întrebă pe *don* Cândido:

- La care din cele două?
- Cum Daniel?
- La Sfîntul Dominic ori la Sfîntul Francisc?
- Mai întîi, este necesar să cunoști totul, pe îndelete, cu amănunte, cu...
- Tot vreau să știu, dar trebuie să începem cu sfîrșitul pentru a-i da poruncă vizitiului.
- Vrei asta neapărat?

— Da, mii de bombe!

— Ei bine... dar n-ai să te superi?

— Termină-ți vorba ori te aruncăm jos din trăsură — spuse Eduardo cu o privire ce-l năuci pe *don Cândido*.

— Ce genii, ce genii! Bine, tineri înfocați, misiunea mea diplomatică n-a avut succes.

— Vrei să spui — urmă Daniel — că nici la Sfîntul Dominic și nici la Sfîntul Francisc nu-l primesc?

— Nicăieri.

Daniel se aplecă, deschise țereastră din față, îi spuse două vorbe lui Fermín, iar caii o luară la un trap mai lung, tot pe strada Reconquista, către piață.

— Acum să-ți spun — urmă *don Cândido*. Am oprit trăsura la Sfîntul Dominic, am coborît, am intrat, mi-am făcut semnul crucii și am mers prin trista și solitara galerie; m-am oprit, am bătut din palme și un călugăr mirean care aprindea un felinar îmi veni în întîmpinare. L-am întrebat de sănătatea tuturor, precum și despre sfîntul părinte pe care mi l-ai indicat tu. M-a introdus în chilia lui și, după salutarile și obișnuitele complimente, nu m-am putut opri să nu-l felicit pentru viața liniștită, fericită și sfîntă de care se bucura în acel sălaș de tihnă și pace; căci trebuie să aflați că încă din primii mei ani eu am avut o atracție, o tendință, o vocație spre călugărie; iar cînd astăzi îmi închipui că aș fi putut sta liniștit sub sfintele bolți ale unei mănăstiri, liber de agitațiile politice, și cu porțile închise imediat după rugăciunea de seară, nu-mi pot ierta neglijența, părăsirea, abandonul. În sfîrșit...

— Da, în sfîrșit; întotdeauna sfîrșitul e cel mai bun, iubite maestre.

— Spuneam deci că imediat i-am comunicat primele mele propuneri.

— Caz în care ai făcut rău.

— Păi nu la asta trebuia să ajung?

— Da, dar niciodată nu se începe cu ceea ce se vrea.

— Lasă-l să vorbească — spuse Eduardo încovrigîndu-se într-un colț al trăsorii ca și cum ar fi vrut să doarmă.

— Continuă — spuse Daniel.

— Continui. I-am expus în mod clar și definitiv situația unui nepot de-al meu care, fiind un excelent federalist, era urmărit de invidii personale, de pizma, de gelozia unor răi servitori ai cauzei ce nu respectau așa cum trebuie cunoscuta faimă și onoare a părintescului guvern al Ilustrului nostru Restaurator al Legilor și al extrem de respectabilei sale familii. Am făcut, cu elocvență și entuziasm, biografia tuturor membrilor ilustrelor familii ale Excelentisimului domn guvernator plin, precum și ale Excelenței Sale domnul guvernator delegat; concluzionînd că, pentru aceste ilustre ramuri ale triumphiului federalist, religia și politica erau interesate în a evita comiterea unui afront la adresa unui nepot al unui unchi ca mine, care am dat clasice dovezi de curaj și perseverență federalistă; și că, pentru a nu abate atenția domnilor guvernatori și altor înalte și importante persoane ocupate în prezent cu independența Americii, ceream mănăstirii Sfîntul Dominic azil, protecție și adăpost pentru inocentul, meu nepot, oferind să dau de pomană o sumă ridicată, în aur ori monedă de hîrtie, după cum ar fi hotărît sfinții părinți. Acesta a fost, în foarte scurt extract, discursul cu care mi-am început convorbirea. Dar, și împotriva tuturor așteptărilor și prevederilor mele, reverendul părinte mi-a spus:

„Domnule, aș dori să vă pot fi de folos, dar nu ne putem amesteca în probleme politice și ceva trebuie să fie la mijloc dacă-l urmăresc pe nepotul dumneavoastră”.

„Protestez o dată, de două și de trei ori — i-am răspuns — împotriva a tot ce s-ar putea spune despre inocentul meu nepot”.

„N-are importanță — mi-a răspuns. Nu ne putem certa cu domnul Juan Manuel; singurul lucru pe care-l putem face e să ne rugăm lui Dumnezeu să apere nevinovăția nepotului dumneavoastră, dacă e într-adevăr nevinovat”.

— Amin — spuse Eduardo.

— Aşa am răspuns şi eu — urmă *don Cândido* — ridicându-mă şi cerindu-i de mii de ori iertare pentru timpul pe care l-am răpit Sfinţiei Sale. Acum să trec la convorbirea mea de la Sfântul Francisc.

— Nu, nu, gata cu popii, pentru numele lui Dumnezeu, gata cu toate; gata cu viaţa, că asta nu e viaţă, e un iad — exclamă Eduardo lovindu-se tare peste frunte cu palma.

— Toate acestea, iubite prieten — răspunse Daniel — nu sînt decît un act, o scenă din drama vieţii, a acestei vieţi şi epoci a noastre, o dramă specifică în această lume. Însă numai inimile slabe se lasă stăpînite de disperare în clipele grele ale sortii. Adu-ţi aminte că acestea sînt ultimele vorbe ale Amaliei. Ea e femeie şi Dumnezeu ştie că n-are mai multă tihnă decît tine.

— Liniştea în faţa morţii e cea mai uşoară. Dar asta-i mai rău ca moartea, căci e umilintă. De ieri nu se întîmplă altceva decît că sînt respins de peste tot. Servitorii fug de mine; puşinele mele rude nu mă mai recunosc; străinătatea, şi chiar casa lui Dumnezeu, îmi închid porţile, iar asta e de o sută, de un milion de ori mai rău decît o lovitură de pumnal.

— Dar ai o femeie ca nimeni alta şi un prieten unic. Dragostea şi prietenia veghează încă asupra ta şi nu toţi pot conta pe aşa ceva la Buenos Aires. De trei zile n-ai nici casă, n-ai nimic. Ți-au distrus, ți-au jefuit şi ți-au confiscat tot ce aveai, aşa spun ei. Şi totuşi, am reuşit să-ţi salvez peste un milion de pesos. Cu o logodnică mîndră ca soarele, cu un prieten ca mine şi cu o avere bună, încă nu sînt motive pentru a te plînge atît de mult de soartă.

— Dar umblu ca un cerşetor.

— Hai să nu mai vorbim prostii, Eduardo.

— Încotro mergem, Daniel — observă *don Cândido* — văd că ne apropiem de Retiro?

— Chiar aşa, iubite maestre.

— Dar tu nu eşti în toate minţile.

— Ba da, domnule.

— Nu știi că la Retiro e regimentul generalului Rolón și o parte din trupa lui Maza?

— Ba știu.

— Și atunci? Vrei să ne prindă?

— Cum vei dori.

— Daniel, ceea ce doresc eu este să nu ne sacrificăm așa repede. Cine știe ce zile fericite ne așteaptă în viitor! Să ne întoarcem, fiule, să ne întoarcem! Uite, ne apropiem de cazarmă, să ne întoarcem.

Daniel scoase din nou capul pe fereastra din față și-i spuse câteva vorbe lui Fermín, iar trăsura o luă la dreapta; după două minute se află la poarta frumoasei case a domnului Láprida, unde locuia consulul Statelor Unite, domnul Slade. Poarta mare de fier era încuiată, iar în clădire, aflată ca la o sută de pași de grilaj, abia se zărea o lumină la camerele de la etajul întâi.

Daniel lovi de două ori cu ciocanul; așteptă o vreme, dar zadarnic.

— Hai să mergem, Daniel — spunea *don Cândido* în fiecare clipă, fără a coborî din trăsură și fără a pierde din ochi cazarmile care la ora aceea, aproape de zece noaptea, se aflau în cea mai profundă liniște.

Daniel lovi din nou, mai tare, iar peste puțin văzu un individ venind, cu pași rari, către poartă. Se apropie, privi cu mult calm, apoi întreabă în englezește:

— Ce e?

Cu același laconism îi spuse și Daniel:

— *Mister Slade*?

Atunci servitorul scoase din buzunar o cheie și deschise poarta mare fără a spune un cuvânt.

Don Cândido coborî imediat și, între Daniel și Eduardo, urmă împreună cu ei pașii servitorului.

Acesta îi introduse într-o anticameră mică, unde le făcu semn să aștepte și trecu în altă cameră.

După două minute reveni și, folosind același limbaj al semnelor, îi introduse în cameră.

Salonul nu avea altă lumină decât cea pe care o răspîndeau două lumînări de seau.

Domnul Slade era culcat pe o canapea tapisată cu păr de cal, în cămașă, fără vestă, fără cravată și fără cizme; alături, pe un scaun, se afla o sticlă de coniac, una de apă și un pahar.

Daniel nu-l cunoștea decât din vedere pe consulul Statelor Unite. Îi cunoștea însă foarte bine nația.

Domnul Slade se ridică cu mult calm, dădu bună seara, și făcu semn servitorului să aducă scaune și-și puse cizmele și haina, ca și cum ar fi fost singur în dormitorul lui.

— Vizita noastră nu va fi lungă, cetățene Slade — îi spuse Daniel în englezește.

— Sînteți argentinienii? — întrebă consulul, om ca de vreo cincizeci de ani, înalt, cu un chip deschis și lat, de un tip mai degrabă obișnuit, decât distins.

— Da, domnule, toți trei — răspunse Daniel.

— Bine. Îmi plac mult argentinienii — și-i făcu semn servitorului să-i servească cu coniac.

— Vă cred, domnule, și am venit să vă dau o ocazie de a ne dovedi simpatia dumneavoastră.

— Știu.

— Știți de ce am venit, domnule Slade?

— Da. Ați venit să vă refugiați la Legația Statelor Unite, nu-i așa?

Daniel rămase uimit în fața acelei ciudate sincerități, dar înțelese că trebuia să meargă chiar pe drumul care i se deschisese și răspunse foarte liniștit, după ce bău jumătate de pahar de coniac cu apă:

— Da, de asta am venit.

— Bine. Acum sînteți aici.

— Dar domnul Slade nu ne cunoaște încă numele — spuse Eduardo.

— Ce-mi pasă mie de numele voastre? Aici e steagul Statelor Unite și aici sînt apărați toți oamenii, oricum i-ar chema — răspunse consulul, întinzîndu-se din nou cu fami-

liaritate pe canapea, fără a se deranja cînd Daniel se sculă și, luîndu-i și strîngîndu-i cu putere mîna, îi spuse:

— Sînteți exemplul cel mai perfect al națiunii celei mai libere și democratice a secolului XIX.

— Și cea mai puternică — adăugă Slade.

— Da, cea mai puternică — adăugă Eduardo — căci nu poate fi altfel cu cetățenii pe care îi are — și tînărul trebui să iasă pe balconul ce dădea spre fluviu pentru a nu face remarcată de ceilalți emoția sensibilității și a durerii lui ascunse, care-i țîșnise brusc din ochi.

— Bine, domnule Slade — continuă Daniel — nu sîntem toți trei cei care cerem azil, ci doar acest singur domn care s-a ridicat și care e unul din cei mai distinși tineri din țara noastră. El se vede acum persecutat. Nu știu dacă și eu va trebui mai tîrziu să caut această protecție, dar deocamdată ● căutăm doar pentru domnul Belgrano, nepot al unuia dintre războinicii de frunte ai independenței noastre.

— A, bun! Aici sînt Statele Unite.

— Și n-au să îndrăznească să intre aici? — întrebă *don Cândido*.

— Cine? — și punînd această întrebare domnul Slade încruntă sprîncenele, se uită la *don Cândido* apoi rîse. Eu sînt bun prieten cu generalul Rosas, continuă el. Dacă mă întrebă cine e aici îi voi spune. Dar dacă pune să-i scoată de aici cu forța, am astea — și arăta spre o masă pe care erau o pușcă, două pistoale de tir și un cuțit mare — și iată și steagul Statelor Unite — și ridică mîna arătînd spre acoperiș.

— Și pe mine pentru a vă ajuta — spuse Eduardo, care venea de la fereastră.

— Bine, mulțumesc. Cu dumneata sînteți douăzeci.

— Aveți douăzeci de oameni în casă?

— Da, douăzeci de refugiați.

— Aici?

— Da, în celelalte camere și la etajul de sus, și mi-au vorbit cît o sută.

— Aha!

— Să vină toți. N-am nici paturi și nici cu ce să întrețin atîția oameni. Dar iată casa și steagul Statelor Unite¹.

— Bine, nimic. Nu ne va lipsi nimic. Ne ajunge doar protecția dumneavoastră, nobil, cinstit și credincios descendent al lui Washington, căci și eu rămîn aici — și use *don Cândido* înălțînd capul și lovînd cu bastonul în pămînt cu atîta seriozitate și hotărîre încît Daniel și Eduardo se priviră și nu-și putură reține un hohot de rîs, ceea ce-l obligă pe Daniel să se adreseze în engleză domnului Slade pentru a-i da o idee despre persoana și caracterul dascălului său. Această reacție ușoară aduse atîta bună dispoziție în spiritul simplu al lui Slade, încît nu se putu opri și turnă el însuși un pic de coniac să bea cu *don Cândido*, căruia îi spuse:

— De astăzi sînteți sub protecția Statelor Unite, iar dacă vă omoară, am să dau foc orașului Buenos Aires.

— Eu nu accept această ipoteză, domnule consul! ba aș prefera ca mai întîi să ardă Buenos Aires-ul, nu ca mai întîi să mă ucidă și apoi să ardă.

— Haide — spuse Daniel — totul nu e decît o glumă, scumpul meu *don Cândido*; dumneata trebuie să vii cu mine.

— Nu, nu vin, și n-ai nici un drept asupra mea, căci sîntem pe teritoriul străin. Aici îmi voi petrece viața, vîzînd de sănătatea acestui om de mare merit pe care deja îl iubesc din adîncul sufletului.

¹ În unele din publicațiile epocii se întîlnește grosolana și calomnioasa acuzație împotriva acestui nobil cetățean al Statelor Unite că vindea protecția pe care o acorda. Acest lucru este fals și ingrat. Domnul Slade era sărac. Tocmai își trimisese familia în Statele Unite pentru că n-o putea întreține în Buenos Aires; și s-a trezit deodată cu peste o sută de oaspeți în lunile septembrie și octombrie. Cum nu avea absolut nimic ca să-i întrețină în cele peste patruzeci de zile cît au stat acolo, s-a făcut o subscripție între exilați spre a-i da valetului ceea ce era necesar pentru mîncarea atîtor oameni. Iar mulți au fost cei care n-au dat nimic fiindcă nu mai aveau nimic de dat. Domnul Slade n-a luat nici un *real* pentru protecția pe care o oferea, iar în întregul corp diplomatic și consular n-a fost nimeni care să fie măcar o umbră a nobilului și generosului gest al consulului Statelor Unite (n.a.).

— Nu, domnule Cândido, dumneata mergi cu Daniel
— răspunse Eduardo — adu-ți aminte ce trebuie să faci mâine.

— Zadarnic, nu mă duc. Iar din acest moment toate relațiile noastre se întrerup.

Daniel se ridică, îi luă de o parte pe *don Cândido*, avu cu el o discuție animată pentru a-l hotărî să meargă la trăsură. Totul ar fi fost însă inutil, dacă tânărul n-ar fi alăturat amenințării promisiunea de a-l lăsa în deplină libertate pentru a reveni în casa Statelor Unite imediat ce-i va fi adus la cunoștință ceva ce trebuia să afle din casa guvernatorului delegat.

— În ultimul rînd — spunea *don Cândido* terminînd de pus condiții — condiția mea expresă e că în noaptea asta dorm la tine acasă, ba și mâine, dacă mâine nu vin la această ospitalieră și garantată casă.

— S-a făcut.

— Domnule consul — urmă *don Cândido* întorcîndu-se spre domnul Slade — nu pot avea chiar din noaptea asta onoarea, plăcerea, satisfacția de a vedea deasupra capului meu mîndrul pavilion nord-american. Dar voi face tot ce depinde de mine pentru a fi aici mâine.

— Bine — răspunse Slade — Iar eu nu voi ceda decît mort.

— Ce sinceritate drăcească are omul ăsta! — spuse *don Cândido* privindu-l pe Eduardo.

— Hai, prietene — spuse Daniel.

— Haideți, Daniel.

Domnul Slade se ridică leneș, își luă rămas bun în engleză de la Daniel și, îmbrățișîndu-l pe *don Cândido*, îi spuse:

— Dacă nu ne mai vedem, sper să ne cunoaștem pe lumea cealaltă.

— Da? Păi atunci nu mai plec, domnule consul — și *don Cândido* făcu o mișcare ca și cum ar fi vrut să se așeze din nou.

— E o glumă, iubite maestre — spuse Eduardo.

— Hai, hai că-i tîrziu.

— Da, dar sînt unele glume care...

— Haide. Pe mîine, Eduardo.

Cei doi tineri înlocuîră grăitoare discursuri prin lungă și strînsa lor îmbrățișare.

— Pentru ea — fură ultimele vorbe ale lui Eduardo, stringîndu-și la piept prietenul și despărțindu-se de el.

Același servitor care-i primise îi conduse pînă la poarta de la stradă; deschizînd-o, *don Cândido* îl întrebă:

— Poarta asta de la stradă e mereu închisă?

— Da — răspunse servitorul.

— Și n-ar fi mai bine s-o țină deschisă?

— Nu.

— Doamne, ce laconism! Uită-te bine la mine, prietene, ai să mă recunoști altă dată?

— Da.

— Hai, *don Cândido* spuse Daniel urcînd în trăsură.

— Hai. Noapte bună, onorabil servitor al celui mai ilustru dintre consuli.

— Noapte bună — spuse servitorul și închise poarta.

CAPITOLUL XVI — CUM ERA DON CÂNDIDO RODRIGUEZ RUDĂ CU CUITÎNO.

La opt dimineața, într-una din ultimele zile ale lui septembrie, învățătorul lui Daniel bea cu sorbituri lungi cacaua spumoasă și fierbinte dintr-o enormă ceașcă de porțelan, în timp ce elevul său aranja, împăturea și sigila hîrtii, ambii avînd pe chip semne că petrecuseră noaptea treji.

— Daniel, fiule, n-ar fi bine să ne culcăm, puțin, un moment, o vreme?

— Acum nu, domnule, mai tîrziu. Mai am nevoie de dormeata o clipă.

— Dar să fie ultima, Daniel; sînt hotărît, azi mă duc la ambasada S.U.A. Știi că de cinci zile i-am dat cuvîntul onorabilului și merituosului consul că voi merge să mă stabilesc pe teritoriul său, alături de Eduardo.

— Asta fiindcă nu știi ce e acolo — spuse Daniel, siglînd un pachet.

— Ce e acolo?

— Sau ce poate fi pe acel teritoriu.

— Nu, pe mine n-ai să mă duci. Chiar azi-noapte, în timp ce scriai, m-am uitat pe cinci tratate de drept uman și două manuale diplomatice, la capitolele care tratau despre imunitățile agenților publici și ale caselor în care locuiesc. Știi, Daniel, că și trăsurile sînt inviolabile, de unde am tras concluzia că mă voi putea plimba în siguranță în trăsura merituosului consul, fără teamă, fără zăpăceală, fără primejdie, fără ...

— Ia să vedem, iubite maestre. Ascultă bine ce-ți citesc eu și citește bine originalul pe care mi l-ai adus — iar Daniel îi dădu o hîrtie lui don Cândido și luă alta.

— Asta e a mea — spuse don Cândido.

— Sau mai bine zis, a lui don Felipe.

— Cum așa! Doar aparține secretariatului meu particular.

— Hai să vedem — spuse Daniel și citi cele ce urmează:

„Indivizi care au intrat la închisoare începînd din 15 ale actualei luni septembrie.

15. Eustaquio Díaz Vélez, predat de poliție.

17. Pedro Longinoti, predat de poliție.

17. Lucas González, nu se știe de cine.

(A fost predat la unsprezece și jumătate noaptea lui don Nicolas Mariño prin ordin verbal și a fost împușcat în celulă).

Sfîrșind aceste vorbe din copia listei pe care o citea, Daniel scutură din cap și-și duse mîna dreaptă la ochi, rămînînd așa mult timp.

— A, Daniel, pînă și don Felipe a plîns aflînd această grea pierdere!

— Aflînd acest oribil asasinat, zi mai bine... dar să continuăm.

- „18. Ramon Carmona, de poliție.
- 19. Jose Maria Canaveris, de poliție.
- 19. Ventura Ocampo, de poliție.
- 21. Ezequiel Serna, de poliție.
- 22. Luis Fernando Otero, de poliție.
- 22. José Rico, de poliție.
- 22. Bernardo Testa, de poliție.
- 22. Gregorio Collazo, de poliție.
- 22. Luciano Lizarreaga, de poliție.
- 22. Juan Manuel Chaves, de poliție.
- 22. Santiago Eleisa, de poliție.
- 22. Bonifacio Arácz, de poliție.
- 22. Mateo Vidal, de poliție.
- 22. Bernabé Márquez, de poliție.
- 22. Miguel Rodríguez Machado, de poliție.
- 22. Antonio Saldarriaga, de poliție.
- 22. Alejo Menchacha, de poliție.
- 23. Pedro Paulino Gaete, de poliție.
- 23. Ventura Buteler, de poliție.
- 23. Juan Lucas Thebes, de poliție.
- 23. Francisco Rodríguez, predat de poliție și luat de președintele Asociației Populare Restauratoare din dispoziția înaltului guvern.

23. Demetrio Vilarino, de poliție etc., luat de șeful străjerilor.

24. Segundo Benavente, de poliție.

26. Ignacio Fuentes, de poliție.

26. Sandalio González, de poliție.

26. Francisco Aráoz, de poliție.

Hai să vedem și morții — spuse Daniel îndoind hîrtia pe care o citise și luînd alta.

— Stai, așteaptă, iubite și stimat Daniel; să-i lăsăm pe morți în pace.

— Nu, doar suma vreau s-o văd.

— Suma e aici, Daniel; sînt cincizeci și opt, în douăzeci și două de zile.

— Așa e; cincizeci și opt în douăzeci și două de zile.

Daniel îndoi și hîrțile acelea ca și pe cele dinainte și le sigilă.

— Vezi că ți-au rămas marșurile armatei din Santa Fé.

— Uite ce fac cu ele, iubite maestre — Daniel apropie foaia de luminare și o arse, apoi puse toate hîrțile în sertarul secret al biroului.

Daniel luă pana și scriso:

„Iubite Eduardo, am fost ieri cu Amalia de la ora slujbei de seară pînă la unsprezece noaptea; e bolnavă. Surpriza vizitei pe care ați avut-o și îngrijorarea cu care a rămas după ce am plecat i-au făcut rău. Iar cînd m-am gîndit și eu mai bine la ușurința mea față de tine, îți mărturisesc că m-am criticat pe mine însumi.

Mazorca se scaldă în continuare în sînge. Închisoarea, cazărmile și taberele sînt scene ale crimelor ce se întind; am chiar motive să cred că toate acestea nu sînt decît pregătiri ale unor asasinate pe scară largă ce vor urma în octombrie.

Toți vorbesc de consulatul unde te afli și se șoptește că-l vor ataca. Nu cred, dar e necesar să fim pregătiți pentru orice situație. Vestea a ajuns la urechile Amaliei. Voia neapărat să aibă loc căsătoria la 1 octombrie, căci este hotărîtă să nu părăsească țara pînă nu va cucerii această fericire pe care ți-o dorești atît. Dar eu i-am atras atenția că *mister Douglas* nu poate fi aici pînă în 5 și a trebuit să se resemneze așteptînd.

Totul este terminat, iubite prieten. Voi aștepta totuși, pînă în ultima clipă și atunci te voi duce la Amalia ta, așa cum am convenit.

Mi-am făcut toate socotelile, și-l aștept din clipă în clipă pe bunul meu tată.

N-am să vin să te văd pînă poimîine.

Această scrisoare ți-o aduce iubitul nostru maestru care e hotărît să nu se mai miște de acolo; lasă-l să stea lângă tine.

Te îmbrățișează — Daniel.

— Ai adormit, *don Cândido* — spuse tânărul închizînd scrisoarea pe care am citit-o.

— Nu, mă gîndeam, iubite Daniel.

— A, te gîndeai!

— Mă gîndeam că dacă doamna mamă a domnului nostru guvernator stăpînitor nu s-ar fi căsătorit cu demnul ei soț, este foarte probabil că nu l-ar fi avut pe ilustrul ei fiu și că azi n-am fi plătit noi amorul conjugal al acelei rău inspirate doamne.

— Prietene, îți jur că nu mi-ar fi venit în minte un asemenea raționament — răspunse Daniel, punînd sigiliul pe scrisoare și dîndu-i-o învățătorului său.

— Scrisoarea asta n-are plic, Daniel.

— Nu contează. Scrisoarea e pentru Eduardo, păstrează-o bine.

— O duc chiar acum?

— Cînd dorești. Dar ai să pleci cu trăsura mea și încă nu e gata.

— A, bine gîndit!

Daniel dădea să sune un clopoțel, cînd cineva bătu la poarta dinspre stradă și imediat se prezentă un servitor, spunînd cu un glas deloc liniștit:

— Maiorul Cuitiño.

Don Cândido se dădu pe spate în fotoliu și închise ochii.

— Să intre — spuse Daniel. Fii mai senin, iubite maestru — urmă — nu-i nimic.

— Sînt mort deja, Daniel — răspunse *don Cândido*, fără a deschide ochii.

— Poftiți, domnule maior — spuse Daniel ridicîndu-se să-l întîmpine pe Cuitiño, în timp ce *don Cândido*, auzindu-l în birou, printr-o reacție absolut mecanică, se ridică, își deschise buzele într-un zîmbet convulsiv și-și întinse ambele mîini pentru a o strînge pe a lui Cuitiño care se așeză în

colțul mesei unde profesorul și elevul petrecuseră ore îndelungate.

— La ce oră ați primit mesajul meu, domnule maior?

— Să fie vreo două ore, domnule Daniel.

— Și ce, sînteți bolnav de ați întîrziat atîta?

— Nu, domnule, am fost în misiune.

— Sigur, păi ce spuneam eu! Cînd e vorba de slujirea cauzei, măcar de-ar fi toți ca dumneata! Tocmai asta-i spuneam și ieri președintelui; că, dacă ar fi să mergem la pas, ca șeful Poliției, mai bine s-o spunem deschis, să nu-l tot ducem pe Restaurator. Cît despre mine, domnule maior, nici nu mai știu ce e somnul. Toată noaptea mi-am petrecut-o cu omul acesta împachetînd „Gazete” să trimitem peste tot entuziasmul federaliștilor. Chiar mai adîncauri domnul — și Daniel arată spre *don* Cândido care, puțin cîte puțin, își mai revenea — îmi atrăgea atenția asupra unui lucru pe care probabil că l-ai văzut și dumneata.

— Ce lucru, domnule Daniel?

— Să te uiți dacă „Gazeta” zice vreo vorbă de dumneata ori de federaliștii care-și expun viața la orice oră pentru a sprijini cauza.

— Păi dacă nu-mi publică nici măcar rapoartele!

— Cui le trimiți, domnule maior?

— Acum le trimit poliției, de cînd Restauratorul este în campanie. Am văzut, și încă prea bine, domnule Daniel, iar omul acesta are mare dreptate.

— O, domnule maior! — spuse *don* Cândido — Dar cine nu s-ar mira de tăcerea cu care e tratat un om cu meritele dumneavoastră?

— Și care nu sînt de azi de ieri.

— Desigur că nu-s de azi de ieri! — răspunse *don* Cândido — încă dinainte de a vă naște vă bucurați de dreptul la stima publică, întrucît domnul Cuitiño, tatăl dumneavoastră, aparține uneia dintre cele mai vechi și respectabile familii argentinene. Unul din iluștrii dumneavoastră unchi,

onorabilul meu domn, a fost căsătorit, după cum i-am auzit spunînd pe cei mai vîrstnici ca mine, cu una din verișoarele doamnei mama mea; motiv pentru care am avut dintotdeauna față de dumneavoastră o simpatie ca pentru o rudă, în afară de legăturile ce ne unesc prin federalista noastră cauză comună.

— Atunci, dumneavoastră sînteți rudă cu mine? —
întrebă Cuitiño.

— Rude și încă apropiate — îi răspunse *don Cândido* —
Același sînge curge prin venele noastre, și ne datorăm dragoste, stimă și protecție reciprocă, pentru păstrarea acestui sînge.

— A, păi sigur, dacă vă pot fi de folos cu ceva...

— Și cum așa, domnule maior? — spuse Daniel, întreprîndu-l pentru ca *don Cândido* să nu apuce să-i mai spună și altceva — cum așa, nici rapoartele nu ți le publică?

— Nu, domnule. Tocmai le-am trimis raportul despre sălbaticul unionist Salces și nici nu s-au gîndit să-l publice.

— Salces?

— Păi da; bătrînul Salces. Tocmai ce-am terminat să-i tăiem beregata.

Don Cândido închise ochii.

— Era în pat — continuă Cuitiño — dar chiar de acolo l-am scos și i-am tăiat beregata în stradă. Zilele trecute am mai trimis și raportul de cînd i-am tăiat beregata tucumanului Lamadrid. Joia trecută l-am tăiat pe Sanudo și încă șapte, și nici rapoartele de atunci nu le-au publicat. Cît despre mine, are dreptate vărul meu... cum vă cheamă?

— Cândido — răspunse Daniel văzînd că stăpînul numelui nu mai părea a fi stăpîn și pe viața lui.

— Ziceam deci că are dreptate vărul Cândido; și că de acum, cînd încep lucrurile mari, n-am să mai dau seamă la nimeni.

— Cum așa! Încă n-au început? — întrebă *don Cândido* cu un glas ce părea să iasă nu dintr-un piept, ci dintr-un mormînt.

— Păi sigur. Abia acum încep de-adevărat. Acum avem ordinul.

— L-ai primit direct, domnule maior?

— Da, domnule Daniel. Și nu mai am de dat seamă decît Restauratorului. Nu mai vreau să am de-a face cu *doña* Maria Josefa.

— Te-a pisălogit și pe dumneata!

— Acum s-a adunat cu Gaetan, Badía și Troncoso; și dă-i cu Barracas, și dă-i toată ziua cu sălbaticul ăla care a fugit, ca și cum n-ar fi ajuns deja la Lavalle.

— Păi pînă și pe mine mă urăște doamna asta!

— Nu, de dumneata nu mi-a spus nimic. Pe verișoara dumitale n-o iubește.

— O să-ți spun eu odată de ce, domnule maior.

— Azi se închisese cu Troncoso și cu o negresă de pe acolo de la vilă.

— În timp ce dumneata, domnule maior, faci adevărate servicii pentru Federație, vezi și dumneata cu ce se ocupă *doña* Maria Josefa!

— Pune să spioneze niște femei!

— Păi sigur. Negresa trebuie că e vreo iscoadă. Ce servești, domnule maior?

— Nimic, domnule Daniel, tocmai am mîncat de prînz.

— Și n-ai auzit nimic?

— Despre ce?

— N-ai primit încă un anume ordin?

— Păi nu știu.

— Pe la Retiro.

— La Retiro?

— Păi da, la casa mare.

— Casa consulului?

— Da.

— A, nu. Ordin nu, dar știm.

— Așa! — și Daniel își adună degetele mîinii drepte și le aduse la înălțimea ochilor lui Cuitiño; în timp ce *la don*

Cândido l se făcea părul măciucă iar ochii își ieșeau din orbite, crezând că îl vede în Daniel pe însuși Iuda.

— Da, știu. — răspunse Cuitiño.

— Dar nu e ordin?

— Nu.

— Mai bine, domnule maior.

— Cum adică, mai bine?

— Da, știu eu ce spun și pentru asta te-am chemat. Vărul dumitale prezintă încredere și cunoaște toate secretele.

— Atunci despre ce-i vorba?

— Că încă nu e convenabil.

— Aha!

— Sînt încă prea puțini. Dar cînd începe treaba bună, casa aceea se va umple. Și atunci, pînă pe 8 sau 9... mă înțelegi?

— Da, domnule Daniel — răspunse Cuitiño, strălucind de o veselie feroce, înțelegîndu-l pe Daniel.

— Chiar așa! Toți deodată.

Don Cândido se întreba dacă nu cumva înnebunise, căci nu putea crede ceea ce auzea.

— Chiar așa! — răspunse Cuitiño. Așa ar fi cel mai bine. Dar n-avem încă ordin, *don* Daniel!

— Da, fără ordin, doamne ferește! Dar mă ocup eu de asta.

— Și Santa Coloma.

— Da, am aflat.

— Are mare pică pe *gringo*.

— Știu, domnule maior.

— A avut nu știu ce gîlceavă cu el.

— Da, sigur. Deci, dacă eu obțin ordinul, știi ce?

— Cu toată trupa mea, *don* Daniel.

— Iar dacă-l obține Santa Coloma, îmi dai de știre?

— Cum să nu!

— Căci e ceva: e nevoie să merg eu, pentru a evita ca în entuziasmul federalist să se atingă cineva de hîrțile consula-
tului.

— Aha!

— Căci atunci într-adevăr Restauratorul s-ar supăra din cauza necazurilor pe care aceasta le-ar aduce țării, înțelegi?

— Da, *don* Daniel.

— Dar chiar dacă Santa Coloma primește ordinul, eu sînt de părere să așteptăm să se facă mai mulți; așa pînă pe 8 sau pe 9.

— Chiar așa, e cel mai bine.

— Ce lovitură, domnule maior!

— Cu toții ne-o dorim.

— Așa că știți cu toții?

— Toți; dar dacă n-avem ordin, nu vom îndrăzni nimic.

— Bine faceți; asta înseamnă să fii federalist.

— Dar știți ce ne-am gîndit?

— Spune, domnule maior.

— O să punem ambuscade în jurul casei încă din noaptea asta.

— Bine gîndit. Dar aveți grijă de un lucru.

— Care?

— Să nu opriți nici o trăsură. Nu-i opriți decît pe cei care vin pe jos.

— De ce nu și trăsurile?

— Căci ar putea fi ale consulului și acelea nu pot fi atinse.

— De ce?

— Fiindcă sînt ale lui și tot ce e al consulului se află sub protecția Restauratorului.

— Aha!

— Astfel încît dacă te atingi de trăsură e ca și cum te-ai atinge de consul.

— Asta nu știam.

— Vezi? De asta-i bine să mai stai de vorbă. Îți dai seama de supărarea Restauratorului dacă am face vreo prostie care l-ar compromite în războaiele noastre!

— Chiar acum mă duc să dau de știre.

— Da, da, nu pierde timpul, lucrurile astea sînt foarte delicate.

— Cum să nu.
— Deci așa; nimic fără ordin.
— Doamne ferește, domnule Daniel!
— Și chiar dacă e ordin, să mai așteptăm să se adune mai mulți.

— Asta e.
— Atunci rămânem înțeleși, domnule maior.
— Bine, *don* Daniel. Eu mă duc, să nu se apuce să taie drumul vreunei trăsurii.

— Da, să mergi pe la toți.
— Deci, Cândido, dacă-ți pot fi de folos cu ceva, știi doar că-ți sînt văr.

— Mulțumesc, iubite și stimat văr — răspunse *don* Cândido mai mult mort decît viu, ridicîndu-se și luînd mîna pe care i-o întindea Cuitiño.

— Unde stai?

— Păi stau... stau chiar aici.

— Bine, am să mai vin să te văd.

— Mulțumesc, mulțumesc!

— Atunci, la revedere!

Cuitiño ieși împreună cu Daniel care, la despărțire, în salon, duse mîna la buzunar spunînd:

— Domnule maior, asta e pentru dumneata; sînt cinci mii de pesos pe care mi i-a trimis tata cu porunca să-i împart federaliștilor săraci, iar eu te rog pe dumneata s-o faci pentru mine.

— Dă-i încoace, *don* Daniel. Cînd sosește *don* Antonio?

— Îl aștept dintr-un moment în altul.

— Trimiteți-mi de știre imediat ce vine.

— Așa voi face, domnule maior. Du-te cu Dumnezeu și slujește cauza.

Daniel se întoarse în birou, luă o hîrtie și se apucă de scris, fără a-l observa pe *don* Cândido, care-l privea țintă, cu ochi în care supărarea se amesteca întrucîtva cu uimirea, și scrise aceste rînduri:

„Eduardo: Știu sigur că tot ce se spune despre atacul împotriva casei lui Slade sînt doar vorbe goale, căci nu există nici un ordin în acest sens. Dar consulul trebuie să dea de știre celor ce i-au solicitat azil, să nu vină cu nici un chip pe jos, deoarece casa va fi păzită; dar că pot veni cu trăsura fără nici un necaz; fiind mult mai bine să vină chiar cu trăsura domnului Slade. Adio“.

— Acum, iubite măestre, în loc de o scrisoare sînt două.

Daniel întinse mîna pentru a-i da biletul.

Acesta îi răspunse însă:

— Nu. Sau poate vrei să mă afunzi și pe mine în neagra ta trădare?

— Asta da, surprîză! Oare ți-ai pierdut mințile, respectabile văr al lui Cuitiño?

— Văr cu tartorul dracilor ar trebui să fie banditul acela!

— Păi chiar dumneata ai spus așa.

— Mai știu eu ce-am spus! Cred că am înnebunit, în acest labirint în care mă aflu, înconjurat de crimă, de trădare și de fățarnicie. Cine ești, spune! Definește-ți poziția. Cum poți vorbi în prezența mea de atacarea casei unde voi primi azil, unde se află acel tînăr pe care-l numești prietenul tău, unde...

— Pentru numele lui Dumnezeu, domnule Cândido, chiar totul trebuie să ți se explice!

— Ce explicații mai încap despre ce-am auzit chiar eu?

— Asta — spuse Daniel, deschizînd ultimul bilet pe care nu-l sigilase și dîndu-i-l lui don Cândido; al cărui chip și privire erau cu adevărat înspăimîntătoare.

— Al — exclamă după ce-l citi de două ori.

— Asta, domnule Cândido, înseamnă să lucrezi pe lucrul străin, să-i prinzi pe oameni în propria lor plasă, să-i faci să se piardă în propriile lor planuri, să te folosești de înșuși dușmanii tăi, asta e, în sfîrșit, întreaga știință a lui Richelieu, aplicată la lucruri mărunte, căci aici la noi n-avem cetăți La Rochelle și nici Anglii care, dacă ar exista, le-ar aplica și ele. Acum du-te și odihnește-te liniștit pe teritoriul nord-american.

— Vino în brațele mele, admirabil tânăr care m-ai făcut să tres prin cel mai crud moment al vieții.

— Îmbrățișează-mă și du-te cu trăsura mea, ilustre văr al lui Cuitiño.

— Nu mă insulta, Daniel.

— Bine, pe mîine; ba nu, pe poimîine. Trăsura e la poartă.

— La revedere, Daniel.

Iar bietul *don Cândido* îl îmbrățișă din nou pe elevul său care, o jumătate de oră mai tîrziu, încerca să doarmă, în timp ce *don Cândido* se plimba, cu capul sus, pe teritoriul Statelor Unite, după cum spunea, iar Eduardo citea scrisorile prietenului său.

CAPITOLUL XVII — OROLOGIUL SUFLETULUI

Cititorul va trebui să-și reamintească acum acea frumoasă zi de 5 octombrie în care am lăsat-o pe Amalia îngenucheată, vorbind cu Dumnezeu, după ce am văzut-o printre minunatele ei veșminte, încercînd să-l aleagă pe cel ce urma să-l poarte în seara cînd avea să-i ofere mîna iubitului inimii ei. Chiar în seara acelei zile ne vom întoarce la Barracas.

Mai înainte însă, vom observa o trăsură oprindu-se la poarta unei case cu aspect sărăcăcios din strada Corrientes; din ea ieși un preot bătrîn ce urcă în trăsură și-i salută pe doi oameni ce păreau să-l aștepte înăuntru. Caii porniră imediat, dădură colțul pe strada Suipacha, îndreptîndu-se spre sud și, traversînd strada Federației, vizitiul trelți să-i înfrîneze pentru a nu răsturna trei călăreți ce veneau dinspre cîmpie, cu caii nepotcoviți și pînînd să fi galopat multe leghe. Unul dintre călăreți, mai în vîrstă, părea a fi șeful ori stăpînul celorlalți, dată fiind distanța respectuoasă pe care o păstrau față de el și luxul caracteristic de *gaucho* al calului său.

Toctmai lătuse ora opt.

Strada Lungă din Barracas era pustie.

Privirea se pierdea pe ea, fără a întâlni nici o ființă vie, nici o lumină, nici un semn de viață; și nici nu se auzea vreun alt zgomot decât cel al brizei printre frunzele arborilor. Părea a fi unul din acele locuri alese de spiritele altei lumi pentru a coborî în a noastră, învăluite în manteile lor de umbră; loc unde ele aleargă, alunecă, se ciocnesc, rîd, plîng, cîntă, ating geamurile, se dilată și se scurg, fără formă nici culoare, mîngîie fruntea, ciufulesc părul, iar cu sufletul lor făcînd închipuirea, apoi îi scapă; locuri singuratice și taince, unde sufletul se regăsește și se concentrează în sine, iar un nu știu ce, vag, îl apasă, căci se întipăresc în aer și în neguri însăși închipuirile minții; spirite ce se văd, suflete ce aleargă, se îndepărtează și se apropie; fantasmе ce se ridică, precum spiralele funului, se rarefiază în spațiu, precum o ceață, precum însuși aerul; lumini ce, deodată, se aprind și se sting, risete, gemete pe care le duce aerul și al căror ecou sufletul crede a-l recunoaște adunîndu-se și mai mult în el, apăsător și mai tare de acel ceva ce nu e vulgara frică, ci un fel de somn în trezie, de ceva ce se apropie mai mult de moarte decât de viață, mai mult de întunecata veșnicie cu tainele ei decât de prezentul cu primejdiile lui reale; iluzie a sufletului și nu a simțurilor, percepții ale imaginației în anumite locuri, la ceasuri însemnate, în împrejurări date...

În acea deplină singurătate însă, palpita o viață: printre neguri, un torent de lumină, adăpostit de zidurile vilei Amaliei.

În salon, razele a cincizeci de lumînări se reflectau în oglinzi, în mobilele lustruite, în cristalul vazelor ce revărsau flori și în ale căror ornamente, în lumină și în umbra florilor, se descepeau strălucirea albastră a diamantului, raza înroșită a rubinului, ameteala safirului, splendoarea smaraldului și cochetațiile opalului.

Cabinetul de lucru și cel de toaletă erau luminate în același chip; deoar dormitorul acelei singuratice frumuseți nu avea altă lumină decât cea a unei mici lămpi de bronz, îndulcită

de un abajur de alabastru; căci iubirea fuge de zgomot și de lumină.

Fiică a tainelor dumnezeiești, golite în tiparul inimii omenеști, ea mai caută pe pămînt taina și misterul. Înserarea la mare și raza lunii printre frunzele arborilor sînt modele ale tăcerii și luminii, pe care divinația simțirii, mai mult decît arta, știe să le imite spre a ascunde iubirea atunci cînd e așteptată de cei ce ard în flacăra ei cerească; iar alcovul Amaliei o aștepta precum apusul pe marea liniștită, precum luna prin ramurile pădurii, precum inima în tainicul sin al femeii.

În contrast cu melancolica licărire din dormitor, frumusețea Amaliei, în torentul de lumină din cabinetul de toaletă, strălucea precum Luceafărul între milioanele de stele ale nopții.

Strălucind de frumusețe, de tinerețe și sănătate, perfect model al gustului și eleganței, ea își punca ultimele podoabe, în picioare, în fața magnificelor ei oglinzi.

Era ceva la această femeie care ducea închipuirea, pe tainica aripă a vîrstelor, tocmai spre ființele Israelului. Aici un profil al Mariei, sora lui Moise; acolo, ochiul și privirea timidei Ruth; dincolo, mijlocul și formele blindei Rahab; gîtul și pielea transparentă a Abigailei; sprîncenele ca arcu dragostei și pletele ca mantia nopții ce umbreau chipul și umerii Bethsabei; mîndria și luxul reginei din Saba; nobila frunte a soției lui Abraham. Și, în tot acest amalgam de frumuseți; transparentă pe chip, lacrima sufletului, precum la Sara, preafrumoasa soție a lui Tobias.

Luisa o contempla ca vrăjită.

Era înveșmîntată într-un costum de mătase groasă, liliachiu deschis, cu două volane de dantelă late, albe ca spuma, prinse cu buchețele de trandafirași albi, lucrați cu atîta artă încît rivalizau cu cei mai proaspeți și plini de viață ai Naturii. Pe gît nu avea altă podoabă decît un șirag de perle ce se pierdea între dantelele de pe sînul abia ascuns și susținea un medalion cu portretul mamei. Pletele îi înconju-

rau, într-o cosiță dublă, partea posterioară a capului; iar de acolo, pînă aproape de temple, se deschideau în bucle ce-i sărutau umerii; panglici de dantelă englezească îi cădeau pe spate, prinse cu trandafirul alb pe care-l alesese ea însăși în dimineața aceea. Un șal din aceeași dantelă, ale cărui volane îi cădeau ca o boare dulce pe umeri, răzvrătit împotriva menirii lui, descoperea sînul și spatele ce trebuia să le ascundă. Singura bijuterie pe care, la rugămintea Luisei, se hotărîse s-o pună, era, la brațul drept, o brățară de perle cu o broșă de safire.

Nu unul sau altul dintre lucruri, ci întregul; ea însăși era cea care atrăgea privirea, care absorbea sufletul și-l fascina.

Ochii ei, fără rival pe lume, erau mai vioi ca de obicei; iar buzele, ca floarea de rodii, aveau strălucirea rubinului, în timp ce gingașa culoare a trandafirilor de octombrie izgonise obișnuita paloare a chipului ei. Să fi fost oare toate acestea efectul natural al nevăzutei febre ce agită sîngele în situațiile hotărîtoare ale vieții omenеști, ori era doar emoția pe care o stîrnesc, la o femeie, lumina și oglinzile unui cabinet de toaletă, splendoarea propriei frumuseți și capricioasele imagini ale minții? Cine știe! Fiziologia inimii de femeie e toată numai taine, în care privirea rațiunii se pierde... Un orologiu bătu ora opt seara; de la prima bătaie, celelalte s-ar fi putut număra în zvîcnirile inimii Amaliei, prin dantelele ce-i acoperau sînul; brusc, rodia buzelor și trandafirul de octombrie din obraz luară culorile perlei și ale lasomiilor.

— O să fii palidă, stăpînă, și asta tocmai acum, cînd a bătut de opt!

— Tocmai de asta — răspunse Amalia, trecîndu-și mîna peste frunte și așezîndu-se.

— Fiindcă e opt?

— Da, nu știu ce înseamnă asta; de la șase după-amiază, de cîte ori bate ceasul sufăr cumplit.

— Da, de trei ori am băgat de seamă și eu; adică de la șase. Și știi ce am să fac?

— Ce, Luisa?

— Am să opresc ceasul, astfel că atunci când va bate de nouă să nu vă mai faci rău.

— Nu, Luisa, nu. La nouă ei vor fi deja aici și totul se va fi terminat. Mi-a trecut, nu-i nimic — răspunse Amalia ridicându-se în timp ce culoarea îi revenea în obraz.

— Așa e, așa e, deveniți din nou frumoasă ca înainte! Frumoasă cum nu v-am văzut niciodată, stăpînă.

— Taci, du-te și cheamă-l pe Pedro.

Între timp, Amalia își desprinsese de pe piept medalionul cu portretul mamei și-l umplu de sărutări. Abia îl pusese din nou pe corsajul rochiei, când se întoarse Luisa cu Pedro, bine bărbierit și pieptănat, cu o redingotă încheiată pînă la gît și cu un aer atît de marțial încît părea să aibă douăzeci de ani mai puțin, în acea zi în care fata colonelului lui avea să se mărite.

— Pedro, bunul meu prieten — îi spuse Amalia — nimic nu se va schimba în casa aceasta. Vreau să fiu mereu pentru dumneata ceea ce am fost pînă acum; vreau să mă îngrijești mereu ca pe o fiică; iar prima dovadă a dragostei pe care vreau s-o primesc de la dumneata în noua mea calitate este promisiunea că nu te vei despărți niciodată de mine.

— Doamnă, eu... eu nici nu mai pot vorbi, doamnă — spuse bătrînul dînd din cap ca și cum s-ar fi infuriat, ori ca și cum cu acea mișcare ar fi vrut să pedepsească lacrimile ce-i scăldau ochii și-i împiedicau vorbele.

— Bine, ai să-mi spui doar un „da”. Vreau să mă însoțești la Montevideo săptămîna viitoare, căci cel ce-mi va fi soț trebuie să emigreze în noaptea asta, iar obligația mea este să-i urmez soarta; ai să vii, Pedro?

— Da, sigur că da, doamnă, da, da — răspunse, dîndu-și aerul că era deplin stăpîn pe el și că putea vorbi în voie.

Amalia se duse la masă, deschise o casetă de abanos plină de bijuterii, luă un inel și se întoarse spre bătrînul tovarăș al tatălui ei.

— Acest inel — îi spuse — e făcut din părul meu de cînd eram copil. Nu are altă valoare decît una sentimentală și de aceea ți-l dăruiesc, să-l păstrezi pentru totdeauna; tata îl avea cu el la armată.

— A, păi ăsta e, îl cunosc, cum să nu-l cunosc! — spuse soldatul, aplecînd capul și sărutînd inelul ce stătuse la mîna colonelului, ca și cum ar fi fost moaște sfinte.

Ochii Amaliei și Luisei se înrouară de lacrimi în acea clipă, în fața acelei simțiri fără artificiu, fără sforțare, fiică a sufletului și a amintirilor.

— Încă ceva, Pedro — urmă Amalia.

— Spuneți, doamnă.

— Aș vrea să-mi fii martor la căsătorie. Nu va mai fi nimeni în afară de dumneata și Daniel.

Drept orice răspuns, soldatul se apropie de Amalia, îi luă mîna în ale lui, ce tremurau de emoție, și apăsă pe ea un respectuos sărut.

— Au plecat cei doi îngrijitori ai vilei?

— I-am trimis încă de la rugăciunea de seară, după cum mi-ați spus.

— Atunci ești singur?

— Singur.

— Bine. Mîine vei împărți acești bani între servitori fără să le spui pentru ce — și Amalia luă de pe masă un pumn de bancnote pe care i le dădu.

— Stăpîină — spuse Luisa — mi se pare că aud zgomot pe drum.

— E totul închis, Pedro?

— Da, doamnă. Dar poarta cea mare a grilajului de fier care dă spre vilă, nu știu ce-i cu ea... de două ori, v-am mai spus, am găsit-o deschisă dimineața, cînd chiar eu o închid și țin cheia sub pernă.

— Bine, să nu mai vorbim despre asta în această seară.

— Stăpînă — repetă Luisa — aud zgomot, mi se pare că e o trăsură.

— Da, și mie.

— S-a oprit — urmă Luisa.

— Da, sigur. Ei sînt. Du-te Pedro, dar nu deschide pînă nu-i recunoști.

— N-aveți grijă, doamnă. Sînt singur dar... n-aveți grijă. Veteranul trecu din cabinetul de toaletă în camera Luisei și traversă curtea interioară să vadă cîne venea acasă la fata colonelului său.

CAPITOLUL XVIII — VALUL MIRESEI.

Amalia nu greșise, căci într-adevăr erau cci pe care-i așteptase îngrijorată atîtea ore.

Din cabinetul ei de toaletă auzi deschizîndu-se ușa salo- nului și rcunoscîu imediat pașii lui Daniel care venea prin cabinet și prin dormitorul său.

— O, doamnă — spuse tînărul oprîndu-se în ușa cabine- tului și privind-o pe Amalia — speram să am plăcerea să mă întîlnesc aici cu o femeie frumoasă și mă surprinde fericirea de a mă afla în fața unei zeițe!

— Chiar așa? — veni răspunsul Amaliei, cu un zîmbet încîntător, în timp ce-și trăgea o mînușă albă de piele de că- prioară ce părea desenată pe mîna ei minunată.

— Da, foarte sigur — răspunse Daniel, apropiîndu-se puțin-cîte puțin de verișoara lui și contemplînd-o cu o pri- vire cu adevărat admirativă — atît de sigur încît cred că e pentru prima dată că admir o femeie așa cum admir o alta căreia...

— Căreia îi voi scrie eu această veste chiar în seara asta.

— Bine, iar eu... iată ce voi face — și pe măsură ce vor-
bea se apropiase pînă cînd, luînd-o prin surprindere pe veri-
șoara lui, îi puse o sărutare pe frunte și, sărînd ca un copil
la patru pași de ea îi spuse: — acum să vorbim serios.

— Da, cam e timpul, obraznicule — îi răspunse Amalia
cu un zîmbet ceresc.

— Eduardo e dincolo.

— Iar eu aici.

— Și eu; nu-mi mai lipsește decît să mă căsătoresc în lo-
cul lui.

— Nu cu mine!

— Ai face bine. A venit preotul și nu trebuie să rămînă
aici mai mult de zece minute.

— De ce?

— Fiîndcă dacă rămîne el trebuie să stea și trăsura la
poartă.

— Ei și?

— Ei și? O patrulă poate trece pe aici; trăsura le poate
atrage atenția, vor spiona și...

— A, da, da! Am înțeles!... Să mergem, Daniel,... dar —
și Amalia se sprijini cu mîna de o masă.

— Dar ce?

— Nu știu... aș vrea să rîd de mine și nici asta nu pot...
nu știu ce-i cu inima mea... dar...

— Să mergem, Amalia.

— Să mergem, Daniel.

Tînărul luă mîna verișoarei, o luă de braț; trecură prin
dormitor și prin anticameră și ajunseră în salon unde se aflau,
în picioare, privind un tablou, preotul și Eduardo.

Acesta din urmă era îmbrăcat în negru complet, cu mînuși
albe. Pe chipul său palid ieșeau și mai mult în evidență ple-
tele negre de abanos, iar ochii frumoși erau înconjurați de
o umbră catifelată, ce dădea fizionomiei lui bărbătești o nuan-
ță de poezie și gîndire ce părea desenhul unui artist.

Oricît de călit era sufletul aceluia om, era imposibil ca,
avînd o inimă, să fie indiferent față de marile mize pe care

se juca viața lui în noaptea aceea. Căsătoria, care pecetluiește viața bărbatului, care desparte trecutul de viitor, care hărăzește fericirea ori nenorocirea restului existenței; despărțirea de ființa iubită după gustarea primei picături din fericirea atât de dorită; în sfârșit emigrarea, cu moartea deasupra capului, la fiecare pas ce avea să-l facă pe țărmlu patriei pentru a-și lua rămas bun, erau împrejurări ce puteau stăpîni și copleși chiar sufletul cel mai obișnuit cu loviturile de oțel ale soartei, atunci cînd acestea urmau să se petreacă în cercul strîmt al cîtorva ore.

El și Amalia își spuseră mii de vorbe cu prima lor privire. Preotul, care aflate de la Daniel despre necesitatea de a termina repede ceremonia, ale cărei cerințe fuseseră îndeplinite dinainte de către tînăr, se pregăti imediat pentru actul, poate, cel mai grav al misiunii sale pe pămînt: cel ce leagă două vieți și două suflete; cel ce sfîrșește pe lume o inspirație care vine doar de la Dumnezeu și unește numele lui Dumnezeu, respectul pentru El, de tot ce are mai sînt și sublim în inima omenească, de firul nevăzut de lumină ce-l leagă pe îngerul căzut de esența divinității ce l-a creat: dragostea.

Preotul termină rugăciunea, puse întrebarea prin al cărei răspuns se pecetluiește soarta ce merge dincolo, mult dincolo de mormînt, și pe care nu e gură omenească să-l spună fără a simți inima bătîndu-i iute. Apoi, în numele Treimii indivizibile și veșnice, Eduardo și Amalia fură uniți pe pămînt și în ceruri, căci sufletele pe care Dumnezeu le leagă pe pămînt, prin inspirația preacurată a spiritului sînt, chiar dacă aici se despart o clipă, acolo se alătură în inima nespusă a nemuririi.

Un suspin ușură pieptul copleșit, iar în apăsarea mîinilor, în raza adîncă a privirilor, în zîmbetul nevinovat al buzelor, Amalia și Eduardo se pierdură în vise frumoase, trecură prin secole de fericire, și pentru prima oară cristalul ochilor lor se umezi cu o lacrimă de mulțumire iar chipurile, cu o clipă înainte atât de palide, se îmbujorară deodată de fulgerele fericirii.

Nu se termină bine ceremonia că Daniel, în timp ce Amalia o săruta pe Luisa, care plîngea, se apropie de Pedro și-l întreabă la ureche:

— Calul dumitale e în grajd?

— Este.

— Am nevoie de el pentru o oră.

— Bine.

Apoi, luînd mîna Amaliei și conducînd-o pe o canapea din anticameră, în timp ce Eduardo îi mulțumea preotului, spuse:

— Preotul pleacă și mă duc și eu.

— Tu?

— Da, doamnă Belgrano, eu; fiindcă soarta mea e să nu stau locului o clipă, pentru ca soțul dumitale să poată ajunge liniștit la Montevideo.

— Dar ce e? Dumnezeu! Ce e? Ne-ai spus că stai cu noi pînă în clipa îmbarcării!

— Da, dar tocmai pentru asta trebuie să plec cîteva momente. Ascultă-mă: știi că locul de îmbarcare este la Boca, tocmai fiindcă nu se gîndește nimeni la un asemenea loc; dar a rămas stabilit cu Douglas să ne vedem, între nouă și zece, într-una din căsuțele de lemn din port, dacă se va fi întîmplat ceva nou care să necesite schimbarea planului, și cum scoțianul e mai punctual ca un englez, sînt sigur că mai înainte de a trece un sfert de oră va fi la căsuță, căci mai e puțin și se face nouă. Într-o oră sînt înapoi, iar între timp Fermín, care face pe vizitiul, îl va duce de preot și se va întoarce călare, aducînd și calul meu, pentru întoarcere.

— Iar pentru mers la Boca? — întrebă Amalia, agățată de buzele lui Daniel.

— Nu, cînd vom pleca împreună cu Eduardo, vom pleca pe jos.

— Pe jos?

— Da, căci trecem printre conacele Somellera și Brown, apoi prin Bañado, la fel de siguri ca și cînd am fi la Londra.

— Da, mi se pare mai nimerit — răspunse Amalia — dar
„vei merge cu Fermín și cu Pedro.

— Nu, vom merge doar noi doi, las' pe mine. Acum trebuie să ne despărțim, căci n-am liniște pînă cînd nu pleacă
trăsura de la tine din poartă.

— Ai arme?

— Da; hai să-ți iei rămas bun de la preot.

Cei doi se întoarseră în salon, iar o clipă mai tîrziu Amalia
Eduardo îl conduceau pînă la ușa *zaguán*-ului pe preotul
care pentru împlinirea misiiei sale, înfrunta toate neplăcerile
pe care i le pricinuiau, în acele vremuri, ora și locurile singu-
rurate.

În timp ce caii trăsorii porneau către oraș, iar Eduardo
închidea ușa dinspre stradă, Daniel ieșea pe poarta cea mare,
îngîmînd unul din cîntecele noastre de gitară, una din acele
„tristes“, a cărei melodie este mai mult sau mai puțin aceeași
pentru toate versurile, acoperit cu un *poncho* și în galop scurt,
aidoma celui mai bun și mai leneș *gaucho*.

Întors în salon, cînd luminile scaldară din nou chipul
Amaliei, Eduardo nu se putu opri să se ridice, cu mîinile
soției și iubitei în ale lui, admirînd-o, îmbătat de dragoste
și încîntare. Apoi o trase la piept, și, fără a-i vorbi, fără a
putea vorbi, o strînse îndelung, sorbind de pe buzele ei zîm-
betele strălucind de fericirea ce-o copleșea, iar din ochii ei
razele de dragoste revărsate. Deodată însă, un fior brusc,
asemeni celui produs de o descărcare electrică, o cutremură
pe tînără, care se desprinsese din brațele lui Eduardo și, cu
capul lăsat în piept, cu încetineală, trecu prin salon, prin
cabinet, intră în dormitor și se opri în fața crucifixului în-
trebindu-l ori rugîndu-se, cu sufletul pe buze.

Eduardo o urmă fără a-și reveni din uimire, sau mai bine
zis, din tulburarea profundă la vederea fiorului și palorii
bruste ale soției lui.

— Dar, Dumnezeuule, ce-i asta? Ce ai, Amalia mea? — o
întrebă în sfîrșit, luîndu-i mîna și așezînd-o pe canapeaua mică
din dormitor.

— Nimic, Eduardo, nimic? a trecut... Am suferit atîta!... Superstiții!... Nervii! Știu și eu! dar a trecut.

— Nu, nu, Amalia, a fost ceva deosebit, nu știu ce, dar vreau să știu, căci în clipa aceasta sufăr mai mult ca tine.

— Hai, nu mai suferi! A fost bătaia ceasului. Asta-i tot.

— Da...

— Nu mă întreba, nu-mi mai spune gîndurile; știu tot ce-ai să-mi spui; dar n-am putut să-i găsesc leac; toată seara am suferit la fel, de emoție, auzind bătaia orelor.

— Nimic altceva?

— Ți-o jur.

Eduardo respiră ca și cum sufletul i s-ar fi ușurat de o enormă greutate.

— Amalia mea — îi spuse — cînd te-am simțit cutremurîndu-te, fugind din brațele mele și venind să te refugiezi lîngă Dumnezeu, o idee cumplită mi-a trecut prin cap, iar într-un minut am îndurat un veac, de chin! Mi s-a părut că văd în toate acestea o senzație de neplăcere, un refuz al sufletului tău pentru legătura ce ne unește de acum pentru totdeauna.

— Eduardo! Ai crezut asta? Pînă și asta, Doamne Dumnezeu!

— Iartă-mă, Amalia, încîntare îngerească a inimii mele, iartă-mă!.., Viața mea atît de încercată, dragostea mea atît de profundă, însăși fericirea acestei clipe, prima din viața minunată ce mă așteaptă lîngă tine, totul s-a adunat și mi-a zăpăcit spiritul!... Iartă-mă, iartă-mă!

Atrăgînd-o la pieptul lui, ridicîndu-i buclele ce-i fluturau în dezordine pe frunte, stîngea cu sărutări luminile din ochii ei și-i număra cu buzele zîcnirile timpurilor.

Între timp, ea îi spunea iubitului:

— E prima dată în viață cînd am iubit. Prima pasiune, prima noapte de nuntă, prima zi, primul meu noroc.

— Amalia!

— Nenorocirile, tăcerea vieții mele de orfană, toate le uit, Eduardo. Azi începe viața mea prin tine, în tine

pentru tine. Dacă mă temeam, dacă mă reținea ceva, era frica, vedenia cumplită ce mă urmărește mereu, făcându-mă să văd în soarta mea veninul nenorocirii, ce omoară sau aduce nefericiri tuturor celor care mă iubesc; iar dacă am închis ochii în fața sorții mele, este fiindcă doar dându-mi mâna am putut obține îndepărtarea ta de aici. Fără aceasta aș fi sacrificat fericirea ce mă copleșește acum, veacurile de bucurie pe care le trăiesc în această clipă, pentru a nu avea nici măcar o clipă de rău... vezi și tu cum te iubesc!

— O, multă, prea multă fericire pentru o singură inimă!...

Lumina lămpii slăbea; petalele trandafirului alb se desprindeau, căzînd pe buclele tinerei, iar șalul de dantelă, înfășurat la întîmplare între brațele ei și ale lui, le acoperi frunțile... era voalul miresei... vâlul dragostei și al tăinei!...

CAPITOLUL XIX — PATUL NUȚIAD

Cînd orologiul vilei bătuseră zece, Pedro deschise poarta lăsîndu-l să intre pe Daniel după ce-i ascultase și-i recunoscuse cîntecul pe întunecata și pustia stradă Lungă.

În aceeași clipă, o scenă cu totul diferită se petrecea la numai cîțiva pași: era Amalia care, de la prima vibrație a orologiului, se cutremurase încă și mai tare decît înainte, și își ascunse capul la pieptul soțului ei, îmbrățișîndu-l instinctiv, ca și cînd sunetul metalic ar fi fost glasul profetic al durerii, ce-i vestea o nenorocire; în mijlocul vieții, al acestei vieți întregi ce se numea Eduardo.

— Ce-i asta, iubitule, soț al meu? — îl întrebă, în sfîrșit revărsînd din ochi raze de lumină și dragoste, umbre de grijă și tristețe — ce-i asta? E primă dată în viață cînd se

petrece în sufletul meu o astfel de taină, și pe măsură ce trec orele, emoția pe care-o simt e tot mai violentă și puternică! Ce-i oare? Nici măcar lângă tine să nu pot fi fericită?

— Înger al inimii mele, nu-i decât închipuirea ta, nimic altceva. Copleșit de necazuri, sufletul ți s-a umplut de umbre ce se vor risipi repede sub raza dragostei mele, în fața adorației căreia i se va dărui viața mea, veghind la fericirea și liniștea ta. Aerul, lumina din Buenos Aires, acestea-ți îmbolnăvesc sufletul și trupul. În curînd însă vei fi alături de mine, departe de aici.

— Da, curînd, foarte curînd, Eduardo. Nu pot trăi aici, nicăieri nu pot trăi fără tine.

— Vom pleca împreună.

— De ce nu chiar în noaptea asta?

— E imposibil.

— Las tot. Luisa și Pedro mă vor urma după aceea.

— E imposibil.

— Ia-mă, ia-mă, Eduardo. Nu-ți sînt soție? Nu trebuie să te urmez oriunde?

— Da, dar nu trebuie să te expun, lumina ochilor mei.

— Să mă expui?

— Vreo întîmplare...

— Atunci tu te expui? De ce mă înșală toți? Mi-au spus că ești în cea mai deplină siguranță!

— Așa e, nu-i nici o primejdie; dar s-ar putea să fie nevoie să rămînem pe fluviu două, trei sau patru zile.

— Și ce-mi pasă, dacă le petrec cu tine?

— Amalia, să nu ne schimbăm cu nimic planul; să respectăm, căsătorii, tot ceea ce am promis burlași. Dacă nu pleci cu Daniel pînă în cincisprezece zile, vei pleca fără el; căci atunci se va fi încheiat pacea cu Franța și nu va mai fi nici o piedică pentru îmbarcarea ta. Ține minte, comoara mea, că eu te voi părăsi fiindcă tu mi-o ceri, iar tu trebuie să rămîi fiindcă eu te rog... dar aud pe cineva în salon.

— O fi Luisa?

— Nu, cred că-i Daniel.

Tinărul își sărută pe frunte soția și trecu în salon, unde, într-adevăr, dădu de prietenul lui.

Între timp, Amalia o chemă pe Luisa și porunci ca Pedro să aducă ceaiul în cabinet, unde se alătură și ea soțului și vărului ei.

— Dumnezeu ne apără, fata mea; totul e pe deplin pregătit și aranjat. Doar că, în loc să aștepte pînă în zori, Douglas stabilește ora îmbarcării la miezul nopții; adică peste două ore.

— De ce această schimbare? — întrebă Amalia.

— Asta n-aș putea să-ți explic nici măcar eu; căci am atîta încredere în prevederea și înțelepciunea faimosului meu contrabandist încît, cînd mi-a indicat această oră, nu l-am întrebat nimic, căci sînt sigur că este cea mai convenabilă pentru îmbarcare.

Eduardo luă mîna Amaliei, părăind a dori să-i dea tot sufletul odată cu atingerea ei.

Daniel îi privi cu dragoste și le spuse:

— Soarta n-a vrut să-mi împlinească cele mai mari dorințe; am vrut să vă văd fericirea în lumina fericirii mele, în același timp. Învăluți în aceleași nenorociri, am vrut ca în aceeași oră să ne smulgem o clipă sorții pentru fericirea noastră comună; iar dacă Florencia ar fi alături de mine în clipa aceasta, aș fi cel mai fericit om de pe pămînt... dar în sfîrșit, am cucerit jumătate din aspirațiile mele. Cealaltă jumătate... o va hotări Dumnezeu.

Atît de profundă și delicată era sensibilitatea celor trei tineri, iar soarta celorlați se identifica atît de mult cu a fiicăruia, încît emoțiile lor, de fericire sau durere, de grijă ori de tristețe, se comunicau printr-un surprinzător magnetism; în clipa aceea o lacrimă fugară, dar ivită din adîncul inimii, umezi ochii tuturor. Însă Daniel, fire deosebită în privința stăpînirii de sine, suflet plin de abnegație și generozitate, ce sacrifică totul fericirii celor pe care-i iubea, se gîndi că era o cruzime să pună chiar și o picătură de tristețe în

cupa de fericire ce abia ajunsese la buzele celor două ființe atât de încercate de soartă; ridicându-se și îmbrățișându-i pe rînd, le spuse:

— Hai, hai! Fiți mulțumiți în aceste clipe ce ni le lasă destinul; să nu ne gîndim decît la zilele pe care le vom petrece peste puțin timp la Montevideo și să nu vorbim decît despre ele.

Cîteva clipe mai tîrziu intră Pedro, cu tava de ceai, pînînd-o pe o masă din cabinetul de lectură care, după cum se știe, se afla între salon și dormitor și unde trecură Amalia cu soțul și vărul ei, spunîndu-i mai înainte lui Pedro să se retragă, căci niciodată nu consimțise ca el s-o servească.

În mai puțin de zece minute, Daniel readusese veselia prietenilor săi.

Iute, viu, spiritual, volubil, grațios în întorsăturile discuției, era imposibil să i se reziste.

În sfîrșit, mai trebuia doar să-i supere, pentru a le da plăcerea de a se împăca după aceea. Căci nu exista ceva în mai mare armonie cu necesitățile inimii îndrăgostite decît certurile trecătoare ce pregătesc împăcarea și, odată cu ea, mai puternică, reîzbucnirea sentimentelor. Așa că, foarte serios, bîndu-și a doua ceașcă de ceai, îi spuse prietenului lui:

— A, Eduardo! Am uitat să te întreb ceva: ce să fac cu caseta de scrisori?

— Caseta de scrisori? — răspunse Eduardo, în timp ce Amalia începu să-l privească atent.

— Păi sigur! — răspunse Daniel la fel de serios — caseta de scrisori unde cred că se află și șuvițe ale Amaliei, după culoare.

— Ai înnebunit, Daniel?

— Nu, mulțumesc lui Dumnezeu.

— Dar de ce te prefaci, domnule? Ce poate fi mai firesc decît să ai amintiri și să vrei să le păstrezi?

— Îți jur, Amalia mea, că în viața mea n-am avut o astfel de casetă și nici nu știu despre ce scrisori îmi vorbește Daniel. Ori se joacă ori, repet, a înnebunit.

— Dar de ce să negi? — răspunse Amalia, îmbujorată și schițând un zîmbet ce-l coplesî pe Eduardo.

— Vezi, Daniel, ce iese din glumele tale? — îl muștră Eduardo, care începuse să înțeleagă capriciul prietenului său.

— Astfel încît...

— Astfel încît faci rău, căci, vezi?

— Ce?

— Că Amalia și-a îndepărtat pe nesimțite scaunul de lângă al meu.

Daniel scoase atunci un hohot de rîs, se ridică, luă mîna verișoarei și, punînd-o în ale lui Eduardo, exclamă:

— Sînteți neprețuiți! Florenția mea ar dovedi mai multă prudență!

— Nu, nu-i așa, tu n-ai mințit! — răspunse Amalia fără a-și retrace mîna, așteptînd și dorind ca ei s-o convingă pe deplin.

Un nou hohot de rîs al lui Daniel și o privire a lui Eduardo sfîrșiră prin a-i lămuri gluma capricioasă a primului; apăsarea mîinii și raza îndrăgostită a blîndeii ei priviri îi spusera lui Eduardo că norul geloziei se evaporase. În clipa aceea, își schimbă sufletele în privire și-și dădură viața în căldura mîinilor.

În aceeași clipă însă, strigătul Luisei căzu ca un fulger între cei trei.

Era un țipăt ascuțit, îngrozitor și strident; în același timp o vîzură pe față venind înspăimîntată dinspre camerele interioare, și tot în aceeași clipă se auzi o împușcătură în curte, precum și o furtună de țipete și pași grăbiți.

Înainte ca Luisa să poată spune o vorbă ori ca altcineva s-o întrebe, toți ghiciră ce se întîmplase și, odată cu gîndul instinctului, vîzură și adevărul, prin geamurile cabinetului; în camerele dinspre care venise copila, mai multe chipuri sinistre se năpusteau prin camera Luisei în cabinetul de toaletă al Amaliei. Totul, de la țipăt pînă la vederea acelor oameni, se petrecuse într-o clipă, la fel de fugară ca un fulger.

Cu aceeași iuțală însă, Eduardo își trase soția pînă în salon, și-și luă pistoalele de pe consola căminului.

Imediat, căci totul se petrecea în același timp, cu iuțeala fulgerului, Daniel răsturnă masa cu lampa, tava și tot ce mai avea, în fața ușii ce despărțea cabinetul de dormitor.

— Salvează-ne, Daniel! — strigă Amalia, repezindu-se la Eduardo care-și lua pistoalele.

— Da, Amalia mea, dar numai prin luptă; nu mai e timp de vorbe.

Utimele lui cuvinte se pierdură în detunătura pistoalelor lui Eduardo care trase, de la patru pași, spre opt sau zece bandiți ce intraseră în dormitor; în timp ce Daniel așvirla scaune în fața ușii, o altă împușcătură era trasă în curte iar un răget ca de leu domină strigătele și detunăturile.

— Dumnezeu, l-au ucis pe Pedro! țipă Amalia agățată de brațul stîng al lui Eduardo, ce nu reușea să se desprindă de ea.

— Încă nu — spuse soldatul intrînd pe ușa salonului ce dădea spre *zaguán*, cu chipul și pieptul scaldate în sîngele ce-i curgea în valuri dintr-o rană pe care o căpătase la cap, aruncînd în același timp cu vorbele, sabia lui Eduardo care căzu în apropiere de grupul ce-l formau cu toții în cabinet, în fața baricadei improvizate de Daniel; în timp ce cu stînga își ștergea sîngele ce-l orbea, cu mîna dreaptă, în care avea sabia, încerca să închidă ușa salonului.

Pana, chiar și gîndul, nu pot cuprinde toate amănuntele acestei scene, în întreaga ei mișcare, bruscă și iute.

Glasul lui Eduardo, care-i spunea soției, agățate de brațul și mijlocul lui:

— Ne încurci, Amalia, lasă-mă, du-te în salon! — nu se mai auzea în zgomotul și strigătele infernale ce veneau din curte, din cabinetul de toaletă, și ale celor ce intrau în dormitor, dintre care unul căzuse sub focul de pistol al lui Eduardo.

La împușcăturile lui Eduardo, cei ce năvăliseră în dormitor se retrăseseră cîțiva pași, alții se opriră brusc, fără a mai

Înainta către mesele și scaunele aruncate în fața ușii. În
acea clipă însă, doi oameni se năpustiră în dormitor.

— A, Troncoso și Badía! — strigă Daniel, zvîrlind încă
un scaun, oprindu-se lângă tocul ușii și scoțind de la piept
arma cu care-și salvase prietenul în noaptea de 4 mai; sin-
gura pe care o avea și care era neputincioasă în lupta in-
gală ce avea să înceapă.

În timp ce acei doi oameni se năpusteau ca doi demoni,
unul cu pistolul în mînă iar celălalt cu o sabie, Eduardo o săl-
tă de mijloc pe Amalia, o duse, o lăsă pe o canapea în salon
și luă spada pe care i-o aruncase Pedro. Puterile acestuia,
care tocmai pusese pe ușa salonului zăvorul slab ce-o închi-
dea, vrînd să facă un efort pentru a-l urma pe Eduardo în
cabinet, îl părăsiră după doi pași, genunchii i se îndoiră și
căzu, tremurînd de furie, în fața canapelei pe care rămăsese
tînăra. Se agăță acolo de picioarele ei, scaldînd cu generosul
lui sînge ființa pe care încă mai voia s-o salveze, oprind-o
să facă vreo mișcare.

Între timp, trăsnetul nu cădea mai iute și mai ucigător
decît sabia lui Eduardo pe capul banditului cel mai apropiat
de masa și scaunele răsturnate, dintre cei zece-doisprezece
care, la poruncile căpeteniilor lor, luau cu asalt acel slab
obstacol.

În același timp, Daniel ajungea la umărul altuia, rupîn-
du-i brațul cu o lovitură seacă de *casse-tête*.

— Ia-i sabia! — îi strigă Eduardo, în timp ce Pedro,
făcînd eforturi să se ridice, fără a reuși căci era rănit de moar-
te la cap și în piept, mai avea doar putere să țină picioarele
Amaliei și glas slab să-i repete Luisei, și ea agățată de stă-
pîna ei:

— Luminile, stingeți luminile, pentru Dumnezeu!

Dar Luisa nu-l auzea, iar dacă-l auzea, nu voia să i se
supună, căci se temea să rămînă în întuneric, care îi inspira
o frică și mai mare decît cea care o stăpînea.

Cele două lovituri bine țintite ale lui Eduardo și Daniel
nu făcuseră însă decît să atragă asupra lor un număr mai ma-

re de asasini, căci la chemarea uneia din căpetenii veniră și cei ce jefuiau și distrugeau cabinetul de toaletă; când se aruncară asupra scaunelor și mesei, însuși Eduardo, nerăbdător din cauza acelor obstacole ce-l împiedicau să-i ajungă cu sabia, încercă să despartă scaunele cu piciorul; puțin mai lipsea pînă la deschiderea drumului între o cameră și cealaltă, cînd Daniel își abătu cumplita lovitură în spatelui unuia dintre cei care se zbăteau să scoată un scaun din parterea dinspre dormitor, iar banditul căzu ocupînd locul eliberat de Eduardo.

— Salveaz-o pe Amalia, Daniel, salveaz-o! Lasă-mă singur, salveaz-o! striga Eduardo, tremurînd de furie, mai puțin din cauza luptei decît din cauza obstacolului pe care nu-l putea înlătura cu mîinile, căci cu spada înfrunța pumnalele și săbiile ce se aflau dincolo de el, și se temea să nu se împiedice și să cadă dacă ar fi încercat să-l înlătore cu picioarele.

Toate acestea durau de vreo zece minute, cînd șase sau opt bandiți părăsiră dormitorul și se retraseră prin cabinetul de toaletă, în timp ce ceilalți continuau, la strigătele căpeteniei ce rămăsese cu ei, încercînd să dea la o parte mobilele căzute, cu atîta teamă însă încît abia înlăturaseră două-trei scaune ce nu se aflau în apropierea sabiei lui Eduardo.

Nici unul din cei doi tineri nu era rănit, iar Eduardo, în timp ce-și odihni o clipă brațul, întoarse capul s-o vadă pe Amalia, prin geamurile cabinetului, reținută de un muri-bund și o copilă, apoi întorcîndu-se spre prietenul lui, îi spuse în franțuzește:

— Salveaz-o prin ușa salonului; ieși în drum, ajungi la șanțurile de vizavi; în cinci minute, eu sting toate lămpile, trec printre canaliile astea și te ajung din urmă.

— Da — răspunse Daniel — e singurul mijloc; știam, dar nu voiam să te las singur; nici acum nu vreau. Mă duc s-o scot și mă întorc în două minute; dar să nu treci bari-cada.

Daniel trecu ca un fulger în salon, dar în timp ce arunca o lampă și unul din cele două sfeșnice aprinse, o lovitură cumplită dată în ușa salonului făcu să sară zăvorul și să se dea de perete cele două canaturi, iar pe ușă intră o trupă a acestor bandiți cu care se înconjurase un guvern născut de infern și blestemat pentru totdeauna în istoria generațiilor argentinienne.

Un strigăt cumplit, ca și cum i s-ar fi rupt fibrele inimii ieși din pieptul biete Amalia, și, desprinzându-se din mâinile aproape înțepenite ale lui Pedro și din slabele brațe ale blindei Luisa, alergă să apere cu trupul ei trupul lui Eduardo, în timp ce Daniel luă sabia lui Pedro și dădu fuga în cabinet.

Odată cu el intrară însă și asasinii, iar în timp ce Eduardo o strângea la piept pe Amalia, pentru a-i face cu trupul un ultim zid, toți erau deja înăuntru. Daniel primea o lovitură de cuțit în brațul drept, iar o lovitură de pumnal, dată în spate, traversă pieptul lui Eduardo, pe care o efortare supraomenească îl mai ținu în picioare câteva clipe, căci era rănit de moarte. În clipa aceea, când abia îl mai susțineau, într-un colț al cabinetului, brațele Amaliei, când dreapta încă i se mai ridica plină de sânge, și-i îngrozea pe asasini; pe când Daniel, în celălalt colț, cu sabia în mână stângă, se apăra ca un erou; în clipa în care doi bandiți tăiau în salon capul lui Pedro, mai multe lovituri cumplete se auziră în poarta de la stradă. Luisa, care fugise în *zaguán* îngrozită, recunoscuse glasul lui Fermín trase zăvorul și deschise poarta.

Atunci un bătrîn, acoperit cu un *poncho* închis la culoare, se năpusti, strigînd cu glas de tunet, însă îndurerat, auzind glasul lui smuls din inimă de mîna Naturii:

— Opreți, opreți în numele Restauratorului!

Cu toții auziră acest glas, mai puțin Eduardo al cărui suflet, în clipa aceea, își lua zborul către Dumnezeu, pe când capul îi cădea la sînul Amaliei care-și înclină și ea fruntea neînsuflețită și căzu întinsă într-un pat de sânge, lângă cadavrul soțului ei, al lui Eduardo.

În clipa aceea orologiul bătea ora unsprezece noaptea.

— Aici, tată, aici, salveaz-o pe Amalia — spuse Daniel auzind glasul și recunoscându-și tatăl.

În aceeași clipă, tânărul, care mai căpătase o rană profundă la cap, cădea fără glas și fără putere în brațele tatălui său ce oprise în aer, cu o singură vorbă, pumnalul pe care aceeași vorbă avea să-l ridice pentru atâtea nenorociri și atâtea crime!

UN FEL DE EPILOG

Istoria care, poate, ne va dezvălui mai târziu ceva interesant despre soarta anumitor personaje din această lungă povestire, ne spune deocamdată doar că în ziua ce a urmat acestei sângeroase drame, locuitorii din Barracas, care intrau de curiozitate în vila atacată, nu găsiră decât patru cadavre; cel al lui Pedro, al cărui cap fusese despărțit de trup, și cele a trei membri ai Asociației Populare Restauratoare, care rămaseră acolo pînă la ora slujbei de seară a acelei zile, cînd fură luate de o căruță a poliției, în timp ce erau jefuite ultimele lucruri rămase în comode, mese și dulapuri.

Se mai povestește că *don Cândido Rodriguez*, după moartea domnului Slade, petrecută la cîteva săptămîni după înîmplările pe care le-am aflat, a fost obligat de un judecător de pace să iasă din clădirea consulatului american, întrucît refuza cu hotărîre să părăsească teritoriul Statelor Unite, chiar după moartea consulului și rămînerea casei fără statut consular.

Iar despre *doña Marcelina* se știe doar că într-o zi a venit să-i ofere mîna ei lui *don Cândido*, ca o amintire vie a primjdiilor pe care le înfruntaseră împreună, ceea ce *don Cândido* refuză îngrozit.

CUPRINS

PARTEA A PATRA (continuare)

Capitolul IX	— Manuela Rosas	5
Capitolul X	— Continuarea celui anterior	15
Capitolul XI	— Cum începu pentru Daniel o aventură a lui Faublas	22
Capitolul XII	— Deşteptarea parohului Gaete	29
Capitolul XIII	— „Casa singuratică”	39
Capitolul XIV	— Apariţia	43
Capitolul XV	— Comandantul de zi	60
Capitolul XVI	— Continuarea celui anterior	69
Capitolul XVII	— Patrie, dragoste şi prietnie	76

PARTEA A CINCEA

Capitolul I	— Septembrie	82
Capitolul II	— Santos Lugares	88
Capitolul III	— Un pahar cu singe	96
Capitolul IV	— Unde apare, ca întotdeauna, prietenul nostru, don Cándido Rodríguez	110
Capitolul V	— Pilade supărat	121
Capitolul VI	— Contrabandistul de oameni	131
Capitolul VII	— Şeful patrului	139
Capitolul VIII	— Baleniera	149
Capitolul IX	— Rondul federalist	159
Capitolul X	— Primăvara însingurată	169
Capitolul XI	— Din patruzeci doar zece	176

5

2025

